

ГЛОБАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗНИЦЬКОГО ЛІДЕРСТВА
АКАДЕМІЯ БЕЗПЕКИ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА
АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В. А. ЛІПКАН, О. В. ШЕПЕТА, О. А. МАНДЗЮК

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ
ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В УКРАЇНІ**

*Монографія
за загальною редакцією доктора юридичних наук
В. А. Ліпкана*

Київ
ФОП О. С. Ліпкан
2015

УДК 351.713:354.42.44

ББК Х621

Л 613

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту майбутнього
Глобальної організації союзницького лідерства
(протокол № 1/2015-м від 2 лютого 2015 р.)*

Рецензенти:

І.М. Рижов — віце-президент Академії безпеки відкритого суспільства, доктор юридичних наук, доцент

В.С. Цимбалюк — доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач наукового відділу теорії та історії інформаційного права Науково-дослідного центру правової інформатики Національної академії правових наук України

М.Я. Швець — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри інформаційних технологій Національної академії внутрішніх справ

Ліпкан В.А.

Л 613 Правовий режим податкової інформації в Україні : [монографія] / В. А. Ліпкан, О. В. Шепета, О. А. Мандзюк / за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2015. — 440 с.

ISBN 978–966–2439–51–9

Монографію присвячено теоретико-правовим засадам податкової інформації в Україні. У роботі визначено такі поняття: «інформація», «податкова інформація», «податкова таємниця», «службова податкова інформація», «відкрита податкова інформація», «податкова інформація з обмеженим доступом», «правовий режим податкової інформації», «ефективність правового режиму податкової інформації». Проаналізовано стан вітчизняних нормативно-правових актів, що регулюють інформаційні відносини в податковій сфері. Визначено основні ознаки податкової інформації та правового режиму податкової інформації. Здійснено класифікацію податкової інформації та правового режиму інформації. Охарактеризовано складові правового режиму податкової інформації в Україні, а також окреслено тенденції розвитку правового режиму податкової інформації.

Враховуючи значну кількість аспектів, пов'язаних із підвищенням ефективності податкового законодавства України, інтеграції його до стандартів міжнародного права, у монографії детально розглянуто тенденції міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин у податковій сфері; окреслено особливості правового режиму податкової інформації в окремих країнах.

Монографія є логічним продовженням серії «ORDO ORDINANS» наукової школи доктора юридичних наук В.А. Ліпкана і стане в пригоді аспірантам, науково-практичним працівникам та усім, хто цікавиться питаннями правового режиму податкової інформації, правового регулювання державної інформаційної політики в податковій сфері, формування інформаційної держави і розвиненого інформаційного суспільства.

УДК 351.713:354.42.44

ББК Х621

ISBN 978–966–2439–51–9

© ФОП О.С. Ліпкан, 2015.

© В.А. Ліпкан, О.В. Шепета, О.А.Мандзюк, 2015

GLOBAL ORGANIZATION OF ALLIED LEADERSHIP
ACADEMY OF OPEN SOCIETY SECURITY
ACADEMY OF SCIENCE OF HIGH EDUCATION
OF UKRAINE

V. A. LIPKAN, O.V. SHEPETA, O.A.MANDZYUK

**LEGAL REGIME OF TAX INFORMATION
IN UKRAINE**

Monography

Edited by Dr. V. A. Lipkan

Kyiv
Publisher O. S. Lipkan
2015

Publisher O. S. Lipkan

Legal regime of tax information in Ukraine

V.A. Lipkan, O.V. Shepeta, O.A.Mandzyuk

Development Editor: Mykola Shwetz
Assistant Editor: Rostislav Kaluzny
Aditorial Assitant: Vitaliy Tsybalyuk
Technology Project Manager: Catrin Boyko
Marketing Manager: Irina Mychaylenko
Marketing Communication Manager: Olena Lipkan
Art Director: Olexander Novikov
Print Buyer: Dmytro Lepeshin

Permission Editor: Olga Mashkova
Text Designer: Volodymyr Lipkan
Photo researcher: Galina Lipkan
Copy Editor: Olena Lipkan
Illustrator: Olexander Novikov
Cover Printer: Dorado Druk
Printer: Dorado Druk
Pro Bono Advisor: Alexander Mitroff

© 2015, O. S. Lipkan.

© V. A. Lipkan, O.V. Shepeta, O.A.Mandzyuk

ALL RIGHTS RESERVED. No part of this work covered by the copyright hereon may be reproduced or used in any form or my any means — graphic, electronic, or mechanical, including photocopying, recording, taping, Web distribution, information storage and retrieval systems, or in any other manner — without the written permission of publisher/

Printed in Ukraine

ISBN 978–966–2439–51–9

For more information about our products, contact us at:

www.goal-int.org; www.natsecurity.com.ua

For permission to use material from this text or product, submit a request at:

wacademic@gmail.com

Any additional questions about permissions can be submitted by email to

goalleadership@gmail.com

Lipkan V. A.

L 613 Legal regime of tax information in Ukraine : [monography] / V. A. Lipkan, O.V. Shepeta, O.A.Mandzyuk / Edited by Dr. V. A. Lipkan. — K. : O. S. Lipkan, 2015. — 440 p.

ISBN 978–966–2439–51–9

The monograph is dedicated to theoretical and legal bases of tax information in Ukraine. The following concepts: «information», «tax information», «tax secret», «official tax information», «open tax information», «tax information with limited access», «legal regime of tax information», «effectiveness of the legal regime of tax information» were defined in the work. The state of national legal acts which regulate information relations in the tax area were analyzed. The main features of the tax information and the legal regime of tax information is defined. Classification of tax information and legal regime of the tax information were carried out. Main components of the legal regime of the tax information in Ukraine were characterized, as well as a framework of development of the legal regime of tax information were clarified.

Taking into account many aspects related to the increasing of the effectiveness of the tax legislation of Ukraine, its integration with the standards of international law, the trends of international legal regulation of information relations in the tax sphere were reviewed in the monograph; the peculiarities of the legal regime of tax information in some countries were defined.

The book is a logical continuation of the series «ORDO ORDINANS» of the Scientific School of Dr. V.A. Lipkan and will be useful for postgraduate students, scientists and for those who is interested in issues of the legal regime of tax information, legal regulation of state information policy in the tax sphere, the formation of information state and developed information society.

ЗМІСТ

BRIEF CONTENTS	9
CONTENTS	11
ПЕРЕДНЄ СЛОВО	14
PREFACE	17
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	20
ВСТУП	21
INTRODUCTION	28
РОЗДІЛ 1. РІВЕНЬ РОЗРОБЛЕННЯ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	35
1.1 Бібліографія за темою дослідження	37
1.1.1 Загальнотеоретичні роботи	38
1.1.2 Галузеві роботи	42
1.1.2.1 Конституційне право	42
1.1.2.2 Адміністративне право	50
1.1.2.3 Цивільне право	78
1.1.2.4 Кримінальне право	83
1.1.2.5 Інформаційне право	86
1.1.3 Роботи, присвячені аналізу різноманітних аспектів інформаційної безпеки	98
1.1.4 Роботи, присвячені аналізу різноманітних аспектів податкової системи	106
1.2 Методологічні засади дослідження правового режиму податкової інформації в Україні	111
1.3 Понятійно-категоріальний апарат дослідження	123
1.3.1 Поняття «інформація» у доктринальних дослідженнях	123

1.3.2	Поняття «інформація» у нормативно-правових актах	125
1.3.3	Поняття «податкова інформація» у нормативно-правових актах	129
1.3.4	Поняття «податкова інформація» у доктринальних дослідженнях	133

РОЗДІЛ 2. ВИДИ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ 137

2.1	Критерії класифікації податкової інформації в Україні	139
2.1.1	Класифікація інформації	139
2.1.2	Класифікація податкової інформації	140
2.2	Класифікація податкової інформації за режимом доступу	144
2.2.1	Відкрита податкова інформація в Україні	144
2.2.2	Податкова інформація з обмеженим доступом в Україні	146
2.2.2.1	Податкова таємниця	152
2.2.2.2	Службова податкова інформація	154

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ 163

3.1	Зміст правового режиму податкової інформації	165
3.1.1	Поняття «режим».	165
3.1.2	Поняття «правовий режим».	168
3.1.3	Поняття «адміністративно-правовий режим».	173
3.1.4	Поняття «правовий режим податкової інформації» та його ознаки.	177
3.2	Види правового режиму податкової інформації	180
3.2.1	Класифікація правових режимів	180
3.2.2	Класифікація адміністративно-правових режимів	183
3.2.3	Класифікація правових режимів інформації	187
3.2.4	Види правових режимів податкової інформації	189
3.3	Структура правового режиму податкової інформації.	190
3.3.1	Наукові підходи щодо розуміння структури правового режиму	190
3.3.2	Наукові підходи щодо розуміння структури правового режиму інформації.	193
3.3.3	Українське законодавство в контексті розуміння структури правового режиму інформації	194
3.3.4	Структура правового режиму податкової інформації.	195

3.3.5	<i>Характеристика елементів правового режиму податкової інформації</i>	196
3.3.5.1	Мета правового режиму податкової інформації.	196
3.3.5.2	Принципи правового режиму податкової інформації	196
3.3.5.3	«Режимні правила» правового режиму податкової інформації	200
3.3.5.3	Суб'єкти правового режиму податкової інформації	206
3.3.5.4	Відповідальність за порушення режиму податкової інформації	212

РОЗДІЛ 4. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ 219

4.1	Тенденції розвитку правового режиму податкової інформації в Україні	221
4.2	Ефективність правового режиму податкової інформації в Україні	235
4.2.1	<i>Магістральні напрями підвищення ефективності правового режиму податкової інформації в Україні</i>	235
4.2.1.1	Поняття «ефективність правового режиму податкової інформації».	235
4.2.1.2	Детермінанти неефективності правового режиму податкової інформації.	236
4.2.1.3	Удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні: аналіз наукових підходів.	244
4.2.1.4	Напрями удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні	247
4.2.2	<i>Систематизація інформаційного законодавства України як концептуально обґрунтований напрям удосконалення правового режиму податкової інформації</i>	249
4.2.2.1	Структура проекту Кодексу України про інформацію (Інформаційного кодекса України) в контексті досліджень правового режиму податкової інформації	250
	<i>Проект Інформаційного кодексу, розроблений Державним комітетом інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України.</i>	250
	<i>Концепція реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин: засади створення Інформаційного кодексу України.</i>	253
	<i>Проект Кодексу України про інформацію М. Швеця та В. Брижка</i>	255
	<i>Проект Інформаційного кодексу України В. С. Цимбалюка</i>	257
	<i>Проект Інформаційного кодексу України В. А. Ліпкана та В. А. Залізняка.</i>	258
	<i>Проект Інформаційного кодексу України Г. М. Красноступ</i>	260

<i>Проект Інформаційного кодексу України В. А. Ліпкана та К. П. Череповського</i>	261
<i>Проект Кодексу України про інформацію В. Ліпкана та М. Дімчогло</i>	264
4.2.2.2 Державна цільова програма захисту податкової інформації в Україні: зміст та призначення	268
ВИСНОВКИ	275
CONCLUSIONS	291
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	305
ТЕЗАУРУС	344
КОРИСНА БІБЛІОГРАФІЯ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ	400
Праці наукової школи доктора юридичних наук В.А. Ліпкана з інформаційної тематики	400
Інформація з обмеженим доступом	412
Правові режими	426
Податкова інформація	428
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	430
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	432
СЛОВА ДЯКИ	433

BRIEF CONTENTS

BRIEF CONTENTS

BRIEF CONTENTS

CONTENTS

FOREWORD

PREFACE

ACRONYMS

**PART 1. LEVEL OF DEVELOPMENT OF THE SCIENTIFIC ISSUE
AND METHODOLOGY OF THE RESEARCH**

1.1 Bibliography on research

1.2 Methodological BASES of the research of the legal regime of tax information in Ukraine

1.3 The conceptual and categorical APPARATUS OF the RESEARCH

PART 2 TYPES OF TAX INFORMATION IN UKRAINE

2.1 The criteria for the classification of tax information in Ukraine

2.2 Classification of tax information BY THE REGIME OF THE access

PART 3 LEGAL REGIME OF TAX INFORMATION IN UKRAINE

3.1 Content of the legal regime of The tax information

3.2 Types of legal regime of THE tax information

3.3 Structure of the legal regime of tax information

**PART 4 IMPROVEMENT OF LEGAL REGIME OF THE TAX
INFORMATION**

4.1 Trends of the development of in the legal regime of the tax information in Ukraine

4.2 The effectiveness of the legal regime of the tax information in Ukraine

CONCLUSIONS

USED LITERATURE

THESAURUS

USEFUL BIBLIOGRAPHY ON RESEARCH

INDEX

NAME INDEX
WORDS OF GRATITUDE

CONTENTS

BRIEF CONTENTS	9
CONTENTS	11
FOREWORD	
PREFACE	
LIST OF ABBREVIATIONS	
PART 1. LEVEL OF DEVELOPMENT OF THE SCIENTIFIC ISSUE AND METHODOLOGY OF THE RESEARCH	
1.1 Bibliography on research	
1.1.1 <i>General and theoretical works</i>	
1.1.2 <i>Branch works</i>	
1.1.2.1 Constitutional Law	
1.1.2.2 Administrative Law	
1.1.2.3 Civil Law	
1.1.2.4 Criminal Law	
1.1.2.5 Information Law	
1.1.3 <i>Works which are devoted to the analysis of various aspects of information security</i>	
1.1.4 <i>Works which are devoted to the analysis of various aspects of the tax system</i>	
1.2 Methodological bases of the research of the legal regime of tax information in Ukraine	
1.3 The conceptual and categorical apparatus of the research	
1.3.1 <i>The concept of «information» in doctrinal studies</i>	
1.3.2 <i>The concept of «information» in the legal acts</i>	
1.3.3 <i>The term «tax information» in the legal acts</i>	

1.3.4 *The term «tax information» in doctrinal studies* . . . . .

PART 2 TYPES OF TAX INFORMATION IN UKRAINE . . . . .

2.1 The criteria for the classification of tax information in Ukraine . . . . .
    2.1.1 *Classification of information* . . . . .
    2.1.2 *Classification of tax information* . . . . .
2.2 Classification of tax information by the regime of the access . . . . .
    2.2.1 *Open the tax information in Ukraine* . . . . .
    2.2.2 *Tax information with limited access in Ukraine* . . . . .
        2.2.2.1 Tax secret . . . . .
        2.2.2.2 Official tax information. . . . .

PART 3 LEGAL REGIME OF TAX INFORMATION IN UKRAINE . . . . .

3.1 Content of the legal regime of The tax information . . . . .
    3.1.1 *The concept of «regime»* . . . . .
    3.1.2 *The concept of «legal regime»* . . . . .
    3.1.3 *The concept of «administrative and legal regime»* . . . . .
    3.1.4 *The concept of «legal regime of the tax information»
        and its features* . . . . .
3.2 Types of legal regime of the tax information. . . . .
    3.2.1 *Classification of legal regimes.* . . . . .
    3.2.2 *Classification of administrative and legal regimes* . . . . .
    3.2.3 *Classification of the legal regimes of the information.* . . . . .
    3.2.4 *Types of legal regimes of the tax information* . . . . .
3.3 Structure of the legal regime of tax information. . . . .
    3.3.1 *Scientific approaches to understanding of the structure of the
        legal regime* . . . . .
    3.3.2 *Scientific approaches to understanding of the structure of the
        legal regime of information* . . . . .
    3.3.3 *Ukrainian legislation in the context of understanding of the
        structure of the legal regime of information* . . . . .
    3.3.4 *Structure of the legal regime of the tax information.* . . . . .
    3.3.5 *Characteristics of the elements of the legal regime of the tax
        information* . . . . .
        3.3.5.1 The purpose of the legal regime of the tax information . . . . .
        3.3.5.2 The principles of the legal regime of the tax information . . . . .
        3.3.5.3 «The operating rules» of the legal regime of the tax information. . . . .
        3.3.5.3 The subjects of the legal regime of the tax information. . . . .
        3.3.5.4 Responsibility for violation of the regime of the tax information . . . . .

PART 4 IMPROVEMENT OF LEGAL REGIME OF THE TAX INFORMATION .....

4.1 Trends of the development of in the legal regime of the tax information in Ukraine .....

4.2 The effectiveness of the legal regime of the tax information in Ukraine ...

    4.2.1 *The main directions of improving of the effectiveness of the legal regime of the tax information in Ukraine* .....

        4.2.1.1 The term «effectiveness of the legal regime of the tax information».....

        4.2.1.2 Determinants of ineffectiveness of the legal regime of the tax information.....

        4.2.1.3 Improving the legal regime of the tax information in Ukraine: analysis of the scientific approaches .....

        4.2.1.4 Directions of improvement of the legal regime of the tax information in Ukraine .....

    4.2.2 Systematization of the information legislation of Ukraine as conceptually based direction of improvement of the legal regime of tax information .....

        4.2.2.1 Structure of the Code of Ukraine on Information («Information Code of Ukraine» in the context of researches of the legal regime of the tax information .....

        4.2.2.2 The State purpose-oriented program of the tax information protection in Ukraine: the content and purpose .....

CONCLUSIONS .....

USED LITERATURE .....

THESAURUS .....

USEFUL BIBLIOGRAPHY ON RESEARCH .....

INDEX .....

NAME INDEX .....

WORDS OF GRATITUDE .....

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Чому я вирішив започаткувати серію **«ORDO ORDINANS»**?

Передусім мене спонукало внутрішнє переконання у необхідності подолати той штучний бар'єр, за якого нинішнє покоління і прийдешня генерація втрачають свій іманентний докорінний зв'язок. Сучасні проблеми розвитку науки в Україні набули системного характеру, але до болю прикро, що нині бракує правонаступництва у науці.

Здебільшого ті, хто вже здобув науковий ступінь, доволі прискіпливо й почасти суб'єктивно ставляться до здібного молодого покоління, а ще й намагаються нав'язати небезталанній молоді «своєрідну панщину» — безмежне удосконалення власних теоретичних досліджень.

Такий інтелектуальний сепаратизм почасти перетворюється на наукову «дідівщину», коли певні групи докторів наук унеможливають захист дисертацій, прикриваючись сумнівними гаслами про «необхідність удосконалення і глибшого вивчення предмета дослідження».

Отже, нині в науці справжнісінька монополія на певні теми, на прями досліджень, що не лише негативно впливає на саму науку, а й призводить до сумнівів у світло науки, змушує молодь замислитись про здатність до самостійної роботи. Причому, нині в Україні поняття наукової школи чомусь опинилось майже поза законом, особливо це стосується правових наук. Роль держави — це окрема тема, на жаль, в Україні наука ледь животіє на маргінесі.

Ще хотів би привернути увагу до системи підготовки наукових кадрів, яка потребує докорінної зміни. Переконаний, що варто опанувувати досвід інших країн, особливо США, де мені пощастило навчатися. Зокрема, в університетах США підготовка наукових кадрів здійснюється за тими напрямками, за якими вже працюють провідні науковці. Таким чином, наявність наукової школи там — це основний рушій подальшого розвою науки. Саме тому, наприклад, у професора Інституту національної безпеки Університету

Делаверу (США) М.Дж. Мілера, який присвятив свій науковий пошук проблемам міграції, немає учнів, які досліджували б проблеми реформування юстиції в США або питання відшкодування шкоди учасникам кримінального судочинства через неправомірні дії органів державної влади.

Більш того, порядок унормування і формування аспірантського корпусу визначається не адміністрацією закладу, а самими професорами, які власноруч одбирають собі аспірантів. Кожен професор відповідає за наукове розроблення певної тематики, кожен рік на це затверджується бюджет, в рамках якого і здійснюється набір найбільш кмітливих та творчих аспірантів. Тому бажання недолугих спудеїв пересидіти в аспірантурі кілька років там не здійсненне. Тож ніколи не вирішить проблем жорсткий адміністративний контроль, яким хизуються українські ВНЗ, адже річ не в тім, аби ті, хто поступив, захистили дисертації. Питання у збереженні наукових традицій, розвитку наукових шкіл і наукового руху до нових горизонтів пізнання.

Хибне розуміння цього призвело до легітимації положення, закріпленого в настановах ВАК, про те, що тема докторської дисертації не може повторювати кандидатської. Утім, пробачте, про яку тоді наступність у науці може йтися, коли чиновники забороняють автору обрати напрям дослідження на все життя, щоб поступово, згідно з вимогами до оформлення робіт кандидатського і докторського дисертаційного рівня досліджувати обрану проблему?

Кандидатська дисертація є початком наукового шляху, а докторська має слугувати його органічним продовженням. За таких умов можна буде говорити і про цілісність, і про системність дослідження, і про безперервність наукового зростання особистості.

Перекоаний, що визначальна роль у підготовці фахового та компетентного науковця має належати науковому керівникові. Від його компетенції, педагогічної майстерності, особистих інтелектуальних та психологічних якостей, вміння мотивувати та сприяти у подоланні фрустрацій на тернистому науковому шляху залежить якість кінцевого продукту — ступінь вартості наукового фахівця. Науковий керівник, наче батько, який, узявши за руку, веде крізь терни до зірок, буремним світом науки, де чимало клипнів, а головне — так важко повірити у власні сили, і так легко зневіритись у можливості наукових перемог. Тому керівник, на мою думку, виступає своєрідним **ordo ordinans** — упорядковуючим початком. Не вдаючись у філософський зміст даного поняття, яке запропонував І. Г. Фіхте, я хотів би наголосити на директивному значенні ке-

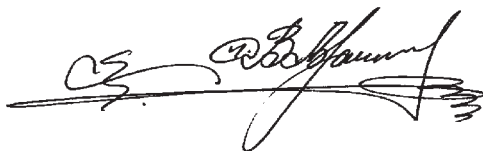
рівника, на необхідності підвищення його відповідальності за формування наукових шкіл.

Саме тому я й вирішив започаткувати випуск серії монографічних видань, в яких знаходили б своє відлуння результат, квінтесенція спільної роботи наукового керівника і його учня. Причому одразу ж зауважу, що, як на мене, то уособлює обумовлений порядок, єдине упорядковуюче начало для молодого науковця — його керівник. Тому братиму до уваги не тільки ті роботи, де я фактично виступав офіційно закріпленим науковим керівником, а й ті, де безпосередньо був тим упорядковуючим началом для аспіранта і сприяв його становленню як майбутнього науковця.

Разом із керівником і його учнем безпосередню участь в реалізації проголошеної мною концепції бере спеціалізована Вчена Рада, члени якої своїми доброзичливими та конструктивними порадами сприяють натхненню в удосконаленні роботи.

Відтак, серія **«ORDO ORDINANS»** — це моя принципова та непохитна наукова позиція і конкретний внесок у **пропаганду системної концептуальної науки в Україні**, в якій наукове співтовариство, що складається із вчених, молодих дослідників і майбутніх науковців як найбільш фаховий, інтелегентний та обізнаний шар української історичної нації — являє собою єдиний, цілісний інтелектуальний континуум, епістемологічну спільноту — еліту, яка має формувати дороговкази майбуття, засади національної ідентичності та прогресивного розвитку нашої держави.

**З непохитною вірою
в переможну ходу науки**

В. А. Ліпкан

PREFACE

Why I decided to start this series «**ORDO ORDINANS**»?

First of all, I have led an inner conviction of the need to overcome that artificial barrier, in which the current generation and future generation lose their immanent radical connection. Modern development of science in Ukraine becomes systematic, but painfully sad that now lacks affinity between scientific generations.

In most cases those who have earned scientific degree, very meticulously and partly subjective treat themselves towards talented younger generation, but also are trying to impose on the not untalented youth such a thing like unlimited improvement of their own theoretical studies.

Such intellectual separatism is partly converted into scientific «bullying» when certain groups of doctors of sciences make it impossible to defend dissertations, hiding behind dubious slogans about «necessity of improvement and a deeper studying of the subject of research.»

So now in science is a real monopoly on certain topics, research areas that not only affects the science itself, but also leads to the doubts in the light of science, forcing young people to think about the ability to work independently. Moreover now in Ukraine the concept of scientific school has somehow ended up almost outlawed, especially it concerns legal sciences. The role of the state — is a separate issue, unfortunately, in Ukraine the science hardly exists at the margin.

And also I would like to draw attention to the system of training of scientific personnels, that needs radical change. I am convinced, it is necessary to learn the experience of other countries, especially the U.S., where I was fortunate to learn. In particular, at U.S. universities training of scientific personnel is carried out on those areas on which the leading scientists are already working, thus the presence of scientific school there is a key driver of further development of science. This is why, for example, Professor of National Security University of Delaware (USA) M. J. Miller, who has devoted his scientific research for problems of migration, has not students who would studied the prob-

lem of reforming the justice system in the United States or the recovery of damages to participants of criminal proceedings through illegal actions of state authorities.

Moreover, the procedure of normalization and formation of postgraduate corps is determined not by the administration of the institution, but by the professors who personally select themselves postgraduates. Each professor is responsible for the scientific development of a certain topic, each year the budget is approved for that, within which the admission of the most clever and creative graduate students is carried out. Therefore the desire of mediocre students to overstay in graduate school a few years — there is impossible. So the hard administrative control, which boast Ukrainian universities, never resolve the problems because that is not the question that those who entered — defend their dissertations. The question is in preserving scientific traditions, the development of scientific schools and scientific movement to new horizons of knowledge.

Wrong comprehension of this questions has led to legitimation of provision fixed in the guidelines of HAC, that the theme of the doctoral thesis cannot repeat the Ph.D. thesis. However, I'm sorry, about what then continuity in science can we talk when officials prohibit the author to choose the direction of his research for a lifetime in order to research gradually selected problem, according to the requests to the works of candidate and dissertation-level?

Ph.D. thesis is the beginning of a scientific way, and doctoral thesis should serve the organic extension of Ph.D. thesis. Under such circumstances it will be possible to talk about integrity, and finally about the systematic research, and about the continuity of scientific and personal growth.

I am convinced that the determining role in the preparation of professional and competent scientist must belong to Scientific leader. From its competence, pedagogical skills, personal qualities, ability to motivate and assist in overcoming frustrations on thorny scientific way depends the quality of the final product — the value of the degree of scientific expert. Scientific leader, like a father, who taking by the hand leads through the thorns to the stars, through the stormy world of science, where are many difficulties, and most importantly — so hard to believe in your own strength, and so easy to despair of the possibility of scientific victories. Therefore the Scientific leader, in my opinion, in this case is unique **ordo ordinans** — the arranging beginning. Without going into the philosophical meaning of this concept, which is proposed by I.H.Fihte, I would like to emphasize the directive sense of the

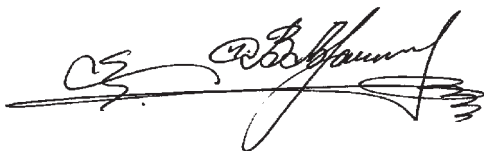
Scientific leader, the need to increase its responsibility for the formation of scientific schools.

That's why I decided to start production of a series of books, in which the result, quintessential of teamwork of scientific leader and his disciple, would find its echo. At once I note that in my opinion, it represents due order, arranging beginning for the young scientist — his leader. Therefore I will take into account not only that works, where I actually was officially assigned as scientific leader, but also those where I directly was the arranging beginning for graduate and contributed to its establishment as a future scientist.

Together with the head and his student the Specialized Scientific Council, whose members contribute through their advice to further inspiration in the improvement of the work, directly participate in the implementation of the proclaimed concept.

Therefore, a series of **«ORDO ORDINANS»** — is my scientific position and concrete contribution to the **promotion of systemic conceptual science in Ukraine**, in which the scientific community, which consists of scientists, young researchers and future researchers as the most professional, intelligent and knowledgeable layer of Ukrainian historical nation — represents a single, holistic intellectual continuum, epistemological community — an elite, that has to establish ways to the future, the basis of national identity and progressive sustainable development of our country.

*With steadfast faith in the
victorious course of science*

V.A. Lipkan

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- ВРУ** — Верховна Рада України;
- ІзОД** — інформація з обмеженим доступом;
- ІКТ** — інформаційно-комунікаційні технології;
- ДПА України** — Державна податкова адміністрація України;
- ДФС України** — Державна фіскальна служба України;
- КУпАП** — Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- ККУ** — Кримінальний кодекс України;
- НПА** — нормативно-правовий акт;
- ОДВ** — органи державної влади;
- ПДВ** — податок на додану вартість;
- ПКУ** — Податковий кодекс України;
- РСО** — режимно-секретні органи;
- СБУ** — Служба безпеки України;
- СНД** — Співдружність незалежних держав;
- ТЗІ** — технічний захист інформації.

ВСТУП

XXI сторіччя змінило статус інформації. Нині вона відіграє надзвичайно важливу роль у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Особливо вагоме значення вона має для ефективного функціонування органів державної влади. Адже успішне виконання покладених на них завдань та функцій неможливе без отримання, пошуку, зберігання, використання інформації.

Вивчення міжнародного досвіду уможливили висновувати, що демократичність та розвиненість країни наразі також характеризується її рівнем інформатизації, медіатизації та інтелектуалізації, об'єднаних засадами кібербезпекової політики. За допомогою новітніх та інноваційних інформаційних технологій і засобів зв'язку громадськість бере безпосередню участь у розв'язанні ряду суспільних проблем, контролює легальність ухвалених рішень органами державної влади й адекватність застосованих при цьому засобів, формує ефективний механізм державної політики.

Зрозуміло, що поряд з позитивними наслідками глобальної інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, інформація водночас може бути й загрозою інформаційній безпеці людини, суспільства та держави, інструментом дисбалансу суспільних відносин і ескалації конфліктів різної інтенсивності.

Адже розголошення певної інформації, що має стратегічне значення для держави чи взагалі являє собою стратегічний її ресурс; або розголошення відомостей щодо окремих громадян чи використання тієї частини інформації, котра може завдати шкоди здоров'ю, честі, гідності та правам і свободам громадян, є явищами негативного характеру, що потребують посиленої уваги законотворців до інформаційної складової національного законодавства та правоохоронних органів.

Протягом більш як два десятки років ця галузь законодавства була і залишається найдинамічнішою. З метою реалізації національних ін-

формаційних інтересів, беручи до уваги високі міжнародні стандарти у цій сфері, Парламент України ухвалив ряд законів, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері, які суттєво вплинули на прозорість функціонування апарату держави.

Попри це, говорити нині про сформованість та ефективність інформаційного законодавства неможливо. Стихійність та фрагментарність нормативно-правового регулювання, узурпація розроблення найбільш важливих документів концептуального значення окремою групою осіб, які фактично привласнили право на концептуалізацію визначальних патернів інформаційної політики, сприяли неоднозначному розумінню інституту інформації, що, своєю чергою, ускладнює процес правореалізації правозастосовними та правоохоронними органами. Більше того, можна відверто резюмувати: в Україні відсутня розроблена концепція державної інформаційної політики, більшість науковців досліджують лише фрагментарні аспекти інформаційної безпеки без виходу на метаконцептуальний рівень: формування смислів, керівних месиджів і загально-орієнтиру, який має бути операціоналізований в інформаційну сферу.

Найскладніша ситуація у цьому контексті спостерігається в податкових органах, оскільки їх діяльність безпосередньо пов'язана зі збором, пошуком, перевіркою інформації, переданням її третім особам, захистом персональних даних платників податків чи інших відомостей, що мають конфіденційний характер тощо.

При написанні роботи автори широко використовували праці вітчизняних і зарубіжних фахівців інформаційного, адміністративного, податкового права, теорії держави та права, конституційного права, цивільного права, зокрема: В. Ю. Баскакова, В. Д. Гавловського, М. В. Гуцалюка, М. І. Дімчогло, В. А. Залізняка, Л. І. Капінус (Руднік), Б. А. Кормича, В. А. Ліпкана, О. В. Логінова, Ю. Є. Максименко, А. І. Марущака, П. Є. Матвієнко, Н. Б. Новицької, А. М. Новицького, В. Г. Поліщука, К. Г. Татарникової, В. І. Теремецького, Я. М. Собківа, О. В. Стоєцького, В. С. Цимбалюка, Л. С. Харченко, К. П. Череповського, М. Я. Швеця, Т. А. Шевцової, О. В. Шепети та інших.

Утім, незважаючи на наявність численних наукових розвідок, присвячених дослідженню окремих аспектів нормативно-правового регулювання правового режиму податкової інформації, поза науковим обігом залишилося комплексне розкриття правового режиму податкової інформації.

Відсутність системного, методологічного розуміння та наукового опрацювання зазначених питань у вітчизняній правовій науці зумовлює **актуальну наукову проблему** — дослідження правового режиму податкової інформації.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі досягнень юридичної науки, узагальнення правозастосування, аналізу вітчизняного та зарубіжного законодавства розробити та надати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні.

Зазначена мета зумовила порушення та розв'язання таких основних *задач*:

- окреслити історіографію дослідження правового режиму податкової інформації у вітчизняній правовій доктрині;
- надати авторське визначення поняття «податкова інформація» та виокремити її основні ознаки;
- визначити поняття «правовий режим податкової інформації» та виокремити основні ознаки;
- здійснити класифікацію податкової інформації;
- надати характеристику елементів правового режиму податкової інформації;
- визначити основні тенденції розвитку правового режиму податкової інформації;
- внести пропозиції щодо удосконалення правового режиму податкової інформації.

Об'єктом дослідження виступають інформаційні відносини у податковій сфері.

Предметом дослідження є правовий режим податкової інформації в Україні.

Методологічна основа дослідження складається із сукупності загальних, галузевих та спеціальних наукових методів, які, застосовуючись комплексно, дають змогу розв'язати порушені завдання дослідження та досягнути їх мети. Базовою методологічною основою став загальнонауковий *системний підхід*, який обґрунтовує взаємозв'язок і взаємообумовленість соціальних процесів і суспільних явищ як елементів системи, за допомогою якого податкова інформація розглядається як системне утворення.

За допомогою *діалектичного та історичного методів* досліджено генезис наукових розвідок, присвячених окремим аспектам порушеної

проблематики, стан та особливості правового режиму податкової інформації, тенденції розвитку інформаційних правовідносин у податковій сфері.

Формально-логічний та соціологічний методи допомогли визначити роль та місце податкової інформації в правовій системі України, значущість для суспільства та особливості, а також стали в пригоді при дослідженні понятійно-категорійного апарату.

Статистичний та порівняльно-правовий методи використовувалися для окреслення правового регулювання інформаційних відносин у податковій сфері та визначенні тенденцій розвитку вітчизняного інформаційного законодавства в контексті порушеної проблематики.

За допомогою *логіко-семантичного методу* та *методу сходження* від абстрактного до конкретного поглиблено понятійний апарат, визначено поняття, загальні та особливі риси податкової інформації. *Метод порівняльно-правового аналізу* було взято за основу при порівнянні національного й зарубіжного законодавства у цій сфері. За допомогою *формально-юридичного методу* досліджувалися норми вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових актів, що регулюють інформаційні відносини у сфері податкової інформації, з'ясовувалося значення використаних термінів, обґрунтовувалися висновки й пропозиції щодо їх зміни та доповнення.

Структурно-функціональний метод сприяв виокремленню та характеристиці елементів правового режиму податкової інформації, накресленню напрямів його удосконалення. За допомогою *герменевтичного методу* встановлювалася текстуальна сутність нормативних приписів вітчизняних і зарубіжних законодавчих актів, що регулюють інформаційні відносини у податковій сфері. Завдячуючи *аксіоматичному методу*, були визначені вихідні параметри дослідження; *індуктивний та дедуктивний методи* застосовувалися при узагальненні та аналізі емпіричної інформації за тематикою дослідження. Історичні аспекти становлення правового режиму податкової інформації в Україні та за кордоном досліджувалися на підставі *порівняльно-ретроспективного, історико-генетичного методів*, а також *методів екстраполяції і факторного аналізу*.

Прогностичний аналіз, що передбачав виявлення тенденцій розвитку інформаційного законодавства у податковій сфері, здійснювався на підставі використання методів прогнозування, а саме: *методу експертних оцінок, екстраполяції, методу аналогії*.

Окремо наголошуємо на спеціально наукових методах інформаційного права.

1. *Метод семантичної валентності* було застосовано для формування несуперечливої системи категорійно-понятійних рядів, що надало можливість позбавитись термінологічної неточності, описовості та поверхневості при визначенні ключових категорій інформаційно-правових досліджень.
2. *Метод кореляційного регресійного аналізу* було застосовано при формулюванні положень стосовно розподілу інформації на певні види за критерієм доступу до неї.
3. Одним із ефективних методологічних прийомів став **метод апроксимації часових рядів юридичних даних за допомогою порівняння гармонічної та інших видів функцій (ряду Фур'є)**. Так, пропонується різними авторами структура Кодексу України про інформацію, має містити спеціальну частину. Наприклад, в даній частині, за задумом В.С. Цимбалюка, інституційно комплексується специфіка правовідносин за об'єктною ознакою (основними видами діяльності, пов'язаної з інформацією). Однак надшвидкий розвиток інформаційного суспільства, розповсюдження концепції е-урядування, е-освіти, е-банкінгу, е-здоров'я, е-освіти тощо, створення в Україні першого технопарку Bionic Hill — є свідченням того, що спеціальна частина має виступати динамічним компонентом інформаційного законодавства, в якому мають бути враховані найновіші зміни суспільних інформаційних відносин.

Тож за підходу В. С. Цимбалюка, лінійна, або навіть поліноміальна апроксимуючі функції стають непридатними для отримання прийняттого результату у вигляді ефективного прогнозованого інформаційного розвитку держави та ефективного правового регулювання інформаційних правовідносин. Часовий ряд трансформації інформаційного суспільства становить синусоїду, яка коливається близько певного середнього значення. Якщо не зважати на даний факт, то пропонується кодекс може перетворитися на пам'ятку інформаційного права, джерело права — не більше. Адже ми будемо позбавлені можливості правильно розподілити ресурси на реалізацію державної інформаційної політики. Саме в таких випадках доцільно проводити гармонійний аналіз часового ряду (аналіз Фур'є), який надає можливість отримувати

ти прогнозне рівняння, а за умови наявності трендової компоненти до рівняння доцільно додавати параболічну складову.

4. **Застосування методу авторегресійних моделей юридичних процесів** надало можливість значно посилити аргументаційну базу дослідження в частині імплементації адекватних моделей інформаційної політики відповідно до сучасних трендів розвитку інформаційного суспільства, а не лінійного світорозуміння, яке й надалі намагаються вставити дослідники радянської доби, нехтуючи динамічними корелятами між індикаторами розвитку інформаційного суспільства та ефективністю державної інформаційної політики, передусім, правового регулювання суспільних інформаційних відносин.
5. Особливої ваги набуває застосування системного метаконцептуального моделювання матриць знань, за допомогою яких має вивчатися та досліджуватися інформаційна сфера. Отже, застосування корелятивно поєднаних **аксіологічних, онтологічних, феноменологічних, концептуально-методологічних, епістемологічних, ідеологічних (світоглядних), деонтологічних, аналітичних та антропологічних складових формування теорії інформаційної політики є обов'язковим для повноцінного всебічного й об'єктивного аналізу предмета дослідження.**
6. **Майже атрибутивною для сучасних досліджень гуманітарних проблем правового розвитку інформаційного суспільства стало нехтування аксіологію,** що унеможливило розгляд та втілення нових методологічних підходів до вивчення різних просторів, у тому числі інформаційного. Нині вже поступово формуються нові підходи до опанування просторових концепцій; такі простори, як: геополітичний, геостратегічний, геоінформаційний і геоправовий фактично уконституйовані, натомість наукова рефлексія даних процесів поки відстає від реальних подій. Тому авторам доцільно було б дослідити теорію багатомірних оціночних просторів, теорію справедливості Роллза, функцію свободи, а також імперативний антагонізм позитивного та природного права В. Ліпкана.
8. Для розуміння корелятивного поєднання та зв'язків між складовими правового режиму податкової інформації нами також було застосовано **закони нормального розподілення Гаса-Ла-**

пласа, Гуаса, за допомогою яких описується широкий спектр соціальних і правових явищ в інформаційній сфері. Адже діяння суб'єктів інформаційних правовідносин в просторі юридичної відповідальності розподіляються саме за даними законами. Теж стосується і **правила трьох сигм Б'єнаме-Чебишева**.

9. Також значний методологічний потенціал зберігається і при використанні **теорії юридичного прогнозування**, за допомогою якого уможлиблюється формування прогнозних моделей правового впливу на податкові відносини.
10. Значним посиленням інформаційно-правових досліджень, особливо присвячених аналізу різних аспектів інформаційно-правової відповідальності, є використання **положень інформаційної деліктології**, яку розвивають представники наукової школи доктора юридичних наук В. А. Ліпкана, зокрема Ю. Є. Максименко. Адже за нинішніх умов, коли інформаційне право сформувалося як окрема галузь, деліктологічна його складова відіграє вирішальну роль і має бути обов'язково врахована при розробленні проектів Кодексу України про інформацію.

INTRODUCTION

XXI century changed the status of information. Today it plays a vital role in all spheres of society activity. Especially it has great importance for the effective functioning of the public authorities. Successful execution of their tasks and functions is impossible without receipt, search, storage and use of information.

The study of international experience enabled to conclude that democracy and developed of a country is also characterized by its current level of informatization, mediatization and intellectualization, which are united by the principles of cyber security policy. Community is directly involved in emphasizing and solving of a number of social problems, supervises the legality of public authority's decisions and the adequacy of the used means, creates an effective mechanism of the public policy with the help of the latest and innovative information technology and means of communications.

Besides undoubtedly positive consequences of the global informatization and development of the information society, information at the same time can be a threat to information security of a person, society and a state, the tool of imbalance of the public relations and escalation of conflict of different intensity.

Nevertheless the disclosure of a certain information which has the strategic importance for the country or in general is its strategic resource, or for individuals or the use of the part of information that can harm health, dignity and human rights and freedoms are unfavorable phenomena that require increased attention of lawmakers to the information component of national legislation and law enforcement bodies in the area.

In recent decades, the branch of the legislation is the most dynamic. Ukrainian parliament with the aim to implement national information interests, taking into account the high international standards in this area, adopted a series of laws which regulate social relations in the information

sphere and they significantly affected the transparency of the state apparatus functioning.

Despite this to talk about formation and effectiveness of information legislation is impossible now. Spontaneity and fragmentation of legal regulation, usurpation of working out of the most important documents of conceptual meaning by separate group who actually arrogated to themselves the right to conceptualize determining patterns of information policy, contributed ambiguous understanding of the institute of information that, in turn, complicates the process of law implementation by law-enforcement and law enforcing authorities. Moreover we can clearly summarize now: Ukraine has no developed concept of the state information policy; most of the scientists investigate only fragmentary aspects of information security without metaconceptual level: formation of meanings, leading message and general narrative that must be operationalization into the information sphere.

In this context there is particularly difficult situation in the tax authorities, because their activity is directly related to the gathering, search, verifying of the information, and its transfer to others, protection of taxpayers' personal data or other information that is confidential and so on.

The authors widely used works of native and foreign experts of information law, administrative law, and tax law, theory of state and law, constitutional law, civil law when writing the work, in particular: V. Yu. Baskakov, V. D. Havlovskiy, M. V. Hutsalyuk, M. I. Dimchokho, V. A. Zaliznyak, L. I. Kapinus (Rudnyk), B. A. Kormich, V. A. Lipkan, O. V. Loginov, Y. E. Maksimenko, A. I. Marushchak, P. E. Matvienko, N. B. Novitsky, A. M. Novitsky, V. G. Polishchuk, K. G. Tatarnikova, V. I. Teremetskyj, Y. M. Sobkiv, O. V. Stoyetskyj, V. S. Tsimbalyuk, L. S. Kharchenko, K. A. Cherepovskiy, M. Y. Shvets, T. A. Shevtsova, O. V. Shepeta and others.

However, despite the presence of numerous researches devoted to the study of various specific aspects of the legal regulation of the legal regime of the tax information, complete disclosure of the legal regime of the tax information remains out of scientific researches.

The lack of systematic and methodological understanding and scientific study of these issues in the domestic legal science forms the **actual scientific problem** — the study of the legal regime of the tax information.

Purpose of work is to build on the basis of the achievements of legal science, synthesis law-enforcement, analysis of domestic and international law

to develop and provide well-grounded proposals for improving of the legal regime of the tax information in Ukraine.

The purpose caused the formulation and solution of major *tasks*:

- to outline historiography of the research of the legal regime of the tax information in the national legal doctrine;
- to provide author's definition of «the tax information» and define its main features;
- to define «the legal regime of the tax information» and to distinguish its main features;
- to carry out classification of the tax information;
- to provide a description of the elements of the legal regime of the tax information;
- to identify major trends of the development on the legal regime of the tax information;
- to provide proposals to improve the legal regime of the tax information.

Information relations in the tax area are *the object of the study*.

The legal regime of the tax information in Ukraine is *the subject of the study*.

The methodological basis of the study consists of a set of general, branch and specific scientific methods which, by complex use, grant an opportunity to solve tasks and achieve its purpose. *Systemic approach* that justifies the correlation and interdependence of social processes and social phenomena as the elements of a system was the basic methodological basis the general scientific; and which the help of which the tax information is considered as a systemic entity.

With *dialectical and historical research methods* help to investigate genesis of scientific studies which are devoted to particular aspects of the issue, status and peculiarities of the legal regime of the tax information, trends of development of the legal information relations in the tax sphere.

Formal-logical and sociological methods helped to define the role and the place of the tax information in the legal system of Ukraine, its importance to the society and peculiarities, and were useful in the study while researching the conceptual and categorical apparatus.

Statistical and comparative legal methods were used to outline the legal regulation of information relations in the tax sphere and to determine trends of development of national information legislation in the context of the issue.

Deepening of the conceptual apparatus, definition of the concepts and general and specific features of the tax information were performed with the *logical-semantic method* and *the method of ascent* from the abstract to the concrete.

The method of comparative legal analysis was the basis for the analysis and comparison of national and international legislation in the area. *Formal legal method* was used to study domestic and foreign normative acts which regulate information relations in the sphere of the tax information; to ascertain the content and significance of used in them terms; to ground conclusions and proposals for their amendment and changes.

Structural and functional method facilitated separation and characterization of the elements of the legal regime of the tax information, defining of the trends of its improvement. The textual nature of regulatory requirements of domestic and foreign legislation that regulates relations in the tax area was set with the help of *hermeneutic method*. The output parameters of the study were defined due *axiomatic method*; *inductive and deductive* methods were used in the compilation and analysis of empirical information on the subject of research. Historical aspects of the formation of the legal regime of the tax information in Ukraine and abroad were researched on the basis of *comparative and retrospective, historical and genetic methods*, and *methods of extrapolation and factor analysis*.

Predictive analysis, which included identifying of the trends of development of the information legislation in the tax area, was based on the use of forecasting methods, namely *the method of expert evaluation, extrapolation and method of analogy*.

Separately emphasize the special scientific methods of information law.

1. *The method of semantic valence* was used to form a consistent system that conceptual rows, that promote deprivation of terminological inaccuracies, descriptiveness and superficiality in determining of the key categories of information and legal research.
2. *The method of correlation regression analysis* was used while formulation of provisions relating to the division of information on certain kinds by the criteria of access to it.
3. One of the most effective methodological ways was the method of **approximation of time row of the legal data with the help of comparison of harmonic and other functions (Fourier series)**. Thus, proposed by different authors structure of the Code of Ukraine on

information, shall contain a special part. For example, in this part, institutionally complexes specificity of legal relations for the object (basic activities associated with the information) — on the mind of V. S. Tsymbalyuk. However, super-fast development of the information society, spreading the concept of e-government, e-education, e-banking, e-health, e-education, etc., creating in Ukraine of the first industrial park Bionic Hill — is an evidence that the special part shall be a dynamic component of information legislation, that must take into account the latest changes in social information relations.

But for approach of V. S. Tsymbalyuk or even polynomial approximating functions become unsuitable for receiving of acceptable outcome in the form of effective predicted information development of the state and the effective legal regulation of legal information relations. The time row of transformation of the information society is a sinusoid that oscillates around a certain overage meaning. If to ignore this fact, the proposed by dissertator code can become a memorial of the Information Law, a source of law — not more. Nevertheless we will not be able to allocate properly resources for implementation of national information policy. In these cases, it is advisable to carry out the harmonic analysis of time row (Fourier analysis), which allows obtaining of the predictive equation, and it is advisable to add parabolic component to the equation with the condition of presence of the trend component.

4. **Use of autoregressive models of the legal process** provided an opportunity to enhance significantly argumentation base of the research in the part of implementation of adequate models of information policy relating to the modern trends of development of information society, rather than a linear world view, that continue try to insert various researchers of the Soviet era, ignoring the dynamic correlates between indicators of the development of information society and efficiency of state information policy, especially legal regulation of social information relations.
5. The use of a systematic metaconceptual modeling of matrices of knowledge by which should be studied and investigated the information sphere acquired the particular importance. So the use correlative combined **axiological, ontological, phenomenological, conceptual and methodological, epistemological, ideological (world-view), deontological, analytical and anthropological components**

of forming of the theory of information policy is mandatory for comprehensive and objective study of the subject of the research.

6. Neglect of axiology become almost attributive for contemporary studies of humanitarian problems of legal development of the **information society** and it makes impossible to use new methodological approaches to the study of different spaces, including information. New approaches to learning of the spatial concepts are gradually forming; such spaces as: geopolitical, geostrategic, geoinformation and geolegal are actually completed, while scientific reflection of these processes is too from the actual event. Therefore, it is reasonable for the authors to explore the theory of multidimensional value spaces, a theory of justice of Rollz, the function of freedoms, and also imperative antagonism of positive and natural law of V.Lipkan.
8. To understand the correlative combination and connections between the components of the legal regime of the tax information, we also applied **the law of normal distribution Gus-Laplace, Huas**. With the help of which was described a wide range of social and legal phenomena in the information sector. However acts of the subjects of information relations in the sphere of the legal responsibility are distributed according to the law. The same concerns the **three-sigma rule and B'yename-Chebyshev**.
9. Also significant methodological potential is retained and while using **of the theory of legal prediction** by which it is possible to form predictive models of the legal influence on the tax legal relations.
10. A significant strengthening of information and legal research, particularly concerning the analyzing of different aspects of information and legal responsibility, is the use **of provisions of information delictology** that is developed by the representatives of the scientific school of V. A. Lipkan, in particular Maksimenko Y. E. For the present situation, when information law formed as a separate branch, its delictology component plays a crucial role and must always be taken into account while drafting the Code of Ukraine on information.

РІВЕНЬ РОЗРОБЛЕННЯ НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

- 1.1 БІБЛІОГРАФІЯ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ
- 1.2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ
- 1.3 ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 БІБЛІОГРАФІЯ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення та розвиток наукових досліджень, присвячених різним аспектам правового режиму податкової інформації, безпосередньо пов'язаний з трансформацією податкової системи України, яка мала складний та тривалий характер.

Її формування здебільшого пов'язують з ухваленням Закону України «Про систему оподаткування» у червні 1990 року, де передбачалась класична розгалужена система податків. Зважаючи на неефективність правового регулювання податкових відносин, неодноразово вносились зміни та доповнення до зазначеного вище нормативно-правового акта, а також ухвалювались нові правові норми, зокрема закони України: «Про податок на додану вартість», «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про державну податкову службу в Україні» тощо.

Постійне внесення змін та доповнень до податкової нормативно-правової бази негативно впливало на її дієвість та потребувало систематизації. Розроблення Податкового кодексу України тривало майже 10 років і завершилось ухваленням 2010-го.

Уперше було визначено не лише принципи побудови податкової системи, перелік податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів усіх рівнів, методика їх обчислення, ставки оподаткування, права та обов'язки платників податків, порядок адміністрування податків, а також порядок і умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства тощо, а й правові засади особливого виду інформації — податкової інформації.

Слід зауважити, що аналіз наукових досліджень, присвячених предмету цієї наукової роботи, надав можливість дійти висновку, що податкова інформація — це малодосліджений правовий феномен.

Здебільшого фахівцями податкової тематики розглядалися різні засади удосконалення податкової системи України, а питання захисту та обігу податкової інформації висвічувались у контексті розвідок з інформаційної безпеки, інформаційного права та інших галузей права.

Зважаючи на міждисциплінарний та міжгалузевий характер предмета дослідження, а також той факт, що податкове право, інститут фінансового права, окреслення наукової розробленості теми буде здійснюватись, синтезуючи наукові погляди, присвячені як правовому режиму податкової інформації, так і інформації в цілому фахівців теорії держави та права, податкового, фінансового, інформаційного, адміністративного, кримінального, цивільного права тощо.

Отже, усі наукові джерела будуть класифіковані за критерієм дисциплінарності на загальнотеоретичні, галузево-правові, спеціально-правові дослідження.

1.1.1 Загальнотеоретичні роботи

Серед загальнотеоретичних робіт слід зазначити роботи С. С. Алексєєва, С. Д. Гусарєва, М. І. Козюбри, В. В. Копейчикова, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун [1; 2; 3; 4; 5] тощо, в яких визначено поняття, зміст, сутність правового режиму, відмінність правового режиму від механізму правового регулювання, види правових режимів тощо.

Крім підручників та навчальних посібників з теорії держави та права, важливу роль у розвитку теоретико-методологічних засад правового режиму мають і монографії загальнотеоретичного характеру [6; 7; 8; 9; 10; 11].

Так, І. О. Соколова у своєму дисертаційному дослідженні «**Правовий режим: поняття, особливості, різновиди**» зауважує: «В останній час правовий режим виступає однією з найбільш вживаних категорій юридичної науки. Вона широко використовується у законодавчих актах України та набуває через це нормативного значення. Наукові розробки, з'ясування особливостей юридичного регулювання певної діяльності, особливо за умов якщо ця діяльність має чітко визначений об'єкт, здійснюються у контексті вивчення правового режиму даного об'єкта чи виду діяльності» [6, с. 2].

Детермінантами актуальності дослідження такої тематики, на думку дослідниці, є «... процеси демократизації суспільного життя, удо-

сконалення системи державного управління, посилення механізмів захисту прав громадян, необхідністю приведення законодавства відповідно до потреб міжнародних стандартів» [6, с. 2].

Дослідження правового режиму *І. О. Соколовою* здійснювалось крізь призму розкриття місця та ролі правового режиму в механізмі правового регулювання суспільних відносин, визначення загальнотеоретичного поняття правового режиму та характеристики його ознак, співвідношення категорії «правовий режим» із суміжними: «управління», «державна влада», «політичний режим», «соціальний режим», «механізм правового регулювання», «правовий стан», «система права», структури правового режиму. До того ж, авторка класифікувала види правового режиму та надала загальну характеристику публічно-правового режиму та приватноправового режиму. Так, на думку дослідниці, для правового режиму публічного права притаманні: а) формування й використання владних відносин, коли правові акти та норми, інші рішення приймаються та реалізуються за принципом «команда-виконання»; б) суб'єкт прийняття обов'язкових рішень не пов'язаний згодою зі стороною, якій вони адресовані; в) суворозв'язаність суб'єктів публічного права законами, коли сфера їх діяльності окреслена правовими межами; г) для правового регулювання в публічній сфері характерно зобов'язування, яке може носити характер загальної нормативної орієнтації, коли затверджується положення про органи, або конкретного припису; д) імперативний метод регулювання, який є характерною складовою публічно-правового правового режиму, нерідко виражається в забороні яких-небудь дій.

Характерними рисами приватноправового режиму є: а) визнання пріоритетності інтересів окремої (приватної) особи; б) юридична рівність учасників відповідних відносин; в) ініціатива суб'єктів відносин стосовно встановлення правового зв'язку між собою; г) «уповноважувальний» характер норм і правил; д) переважно позовний порядок захисту інтересів суб'єктів таких відносин у суді [12; 13; 14; 15; 16; 17; 18].

Серед робіт загальнотеоретичного спрямування слід виокремити дисертаційне дослідження російського науковця *О. С. Родіонова* «**Механізм встановлення правових режимів російським законодавством**» [19; 20], в якому автор розкрив поняття, ознаки, структуру, цілі, функції та види правових режимів, визначив співвідношення політичного, державного та правового режимів, а також намітив шляхи удо-

сконалення правових режимів. Як слушно зауважив дослідник: «Правовий режим — самостоятельная правовая категория, смысловое содержание которой не поглощается другими, близкими к ней по смыслу правовыми понятиями и конструкциями: «механизм правового регулирования», «институт права», «юридический статус объекта», «правовое положение субъекта» и др. В понятие «правовой режим» необходимо включать не только совокупность норм права, регулирующих определенный порядок поведения, но и нормативные акты, содержащие эти нормы, информационно-психологический аспект, регулятивные элементы и механизмы правореализационной практики, разнообразные формы правомерного поведения и правореализационной деятельности субъектов» [19].

О. С. Родіонов також наголошує, що: «...уникальные свойства правовых режимов выступают факторами, которые напрямую влияют на характер правового регулирования, во многом определяя его результаты и степень эффективности. Основой мотивирующего воздействия правового режима выступает оптимальное сочетание правовых стимулов и ограничений, создающее для различных видов деятельности благоприятную либо неблагоприятную среду, что позволяет ориентировать субъектов права на социально полезные цели с учетом интересов самих субъектов. Указанное средство регулирования общественных отношений является в силу своей специфики наиболее перспективным. В связи с этим, роль правовых режимов в правовой политике приобретает огромное значение в качестве важнейшего условия совершенствования работы и повышения результативности правовых норм» [19].

Однією із загальнотеоретичних дисертаційних робіт в даному контексті є також праця російської дослідниці *Е. Ф. Шамсумової* «**Правові режими: теоретичний аспект**» [10]. *Е. Ф. Шамсумова* задекларувала ряд важливих завдань своєї розвідки, серед яких:

- «проанализировать истоки, методологические подходы к характеристике категории «режим» и проследить её развитие в юриспруденции;
- рассмотреть философские основания категории «правовой режим»;
- исследовать понятие и общую характеристику «правового режима»: признаки -свойства, принципы, функции, виды, соотноше-

ние со смежными категориями; дать методологическое обоснование основных направлений установление режима в процессе обеспечения и защиты конституционных прав и свобод российских граждан;

- обобщить имеющиеся в науке подходы к категории «правовой режим»; дать классификацию правовых режимов;
- показать место правовых режимов в правовом регулировании; выявить критерии режима как механизм особого правового регулирования, показать обоснованность, логику, сочетаемость избранных юридических средств (дозволений и запретов, стимулов и ограничений), проследить актуализацию данного направления в современных условиях;
- предложить некоторые рекомендации по проблемам совершенствования правовых режимов» [10].

Однак здебільшого авторка констатує зростання ролі правових режимів та наявність такого правового феномена, як «правовий режим», що обумовлено тим, що: «...с одной стороны всё больше и больше появляются такие объекты (территории), субъекты, деятельность, которые требуют именно установления определённого режима по отношению к себе для своего дальнейшего функционирования, а с другой, — он утверждает многоаспектное (интегративное) видение права, его деятельностьную природу и нерасторжимую генетическую связь с социальным субъектом, приоритетами и ценностями личности; позволяет комплексно оценить всё, что оказывает или может оказать воздействие на формирование права, его восприятие массовым и индивидуальным сознанием и осуществление в практических действиях стран, их организаций и государственных структур».

Цікавим є підхід *Е. Ф. Шамсумової* щодо ефективності правових режимів, згідно з яким: «...эффективность правовых режимов можно рассматривать как реализуемую социальную ценность, удовлетворяющую интересы людей. Критерий эффективности правовых режимов состоит в степени достижения соответствующих ценностей. В условиях становления рыночных отношений для человека и хозяйствующих структур важно создавать правовой режим общедозволительного профиля, открывающий простор их инициативе и творчеству; для государства же и государственных служащих — правовой режим разрешительного профиля, призванный сводить к минимуму злоупотребления

властью, нарушения прав человека и гражданина, произвол и беззаконие. Особые специфические свойства правовых режимов в государственном управлении дают возможность организованного действия в нестандартных (чрезвычайных) ситуациях» [10].

Однією з останніх монографічних праць, присвячених дослідженню загальнотеоретичних аспектів правових режимів, є монографія російських дослідників А. В. Малько та І. С. Барзилової «**Правові режими: загальнотеоретичний та галузевий аспекти**» [7], що була опублікована 2012 року.

1.1.2 Галузеві роботи

Аналіз доктринальних джерел у цій сфері надав можливість констатувати, що різні аспекти інформаційної проблематики здебільшого досліджено в рамках таких галузей права, як конституційне, адміністративне, цивільне та інформаційне. Саме тому всі галузеві роботи буде класифіковано на відповідні групи.

1.1.2.1 Конституційне право

Прозорість і відкритість податкових органів і створення механізмів реалізації права кожного на інформацію є запорукою відповідальності держави за здійснювану нею діяльність перед громадянами. Саме тому забезпечення права на податкову інформацію людини та громадянина є однією з ознак демократичності податкової системи.

Статистичні дані засвідчують, що порушень у цій сфері безліч. Так, податкові органи влади неправомірно і безпідставно відмовляють у наданні інформації через її віднесення до інформації з обмеженим доступом, чи надають інформацію несвоєчасно, ігноруючи законодавчо закріплені терміни надання відповіді на інформаційні запити громадян або юридичних осіб. Не менш розповсюдженим порушенням є неповне надання інформації чи надання інформації, що не відповідає дійсності тощо.

Нині інформаційні права та свободи людини і громадянина визнаються міжнародною спільнотою природними та невідчужуваними. Не лише їх нормативне закріплення в Конституції України [21] та інших вітчизняних нормативно-правових актах, а, насамперед, їх реальне втілення є необхідною умовою інтеграції України в європейське та міжнародне співтовариство.

Різноманітні права і свободи людини та громадянина загалом, а також право на інформацію зокрема здебільшого є предметом дослідження конституційного права. Саме розвідки цього спрямування визначають поняття, зміст, структуру права на інформацію, механізм забезпечення та гарантії захисту тощо.

Тож варто зазначити дисертаційні роботи таких фахівців конституційного права, як *І. О. Шумак* «Громадські права і свободи людини за Конституцією України» [22], *О. Б. Горова* «Конституційні громадські права людини в Україні і їх забезпечення міліцією (роль міжнародно-правових норм в цьому процесі)» [23], *Л. М. Липачова* «Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини» [24], *А. І. Мальота* «Конституційні особливості права та свободи людини і громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ» [25], *В. О. Демиденка* «Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина в діяльності міліції» [26] тощо.

Окремі інформаційні права і свободи людини та громадянина стали предметом дослідження конституціоналістів на початку 2000-х.

Так, у 2003 році серед фахівців конституційного права вперше дослідження права на інформацію в системі інших конституційних прав і свобод було здійснено *Н. В. Кушаковою* у дисертаційному дослідженні «Конституційне право на інформацію в Україні (порівняльний аналіз)» [27]. Авторка не лише визначила поняття, зміст і структуру конституційного права на інформацію, розкрила природу права на інформацію в контексті його історичного розвитку, дослідила місце та роль права на інформацію в системі конституційних прав людини, проаналізувала гарантії реалізації права на інформацію, а й розробила новий підхід до обмеження втручання держави у процес реалізації права на інформацію та судовий захист від цього втручання, напрями правового регулювання Інтернету як одного з універсальних сучасних засобів реалізації права на інформацію.

Як слушно зауважує *Н. В. Кушакова*: «Очевидно, що і в Україні розпочався процес усвідомлення того, що саме інформація є головним ресурсом, який економить матеріальні, трудові, енергетичні, фінансові та інші ресурси, стає рушієм прогресу. Це зумовило зростання тиску громадськості на державу з погляду її невтручання в особисту сферу ді-

яльності людей, надання їм ширших прав і свобод, до появи в політиці держави ліберально-демократичних тенденцій на шляху задоволення інформаційних потреб як окремої особи, так і суспільства» [27, с. 207].

Дослідниця також зауважує про недосконалість нормативної бази в інформаційній сфері, зокрема критикуючи попередню редакцію Закону України «Про інформацію», а саме: «Вичерпний перелік видів інформації, наведений у цьому Законі і підзаконних актах, автор вважає теоретично недосконалим: кількість видів інформації зростатиме, і є потреба після їх об'єктивної появи фіксувати їх у законі. Таким прикладом може слугувати поняття генетична інформації, що на сьогодні ще не передбачено в Законі, але яке із виникненням клонування та розвитком генної інженерії вимагає необхідності правового регулювання цих процесів» [27, с. 202–203].

Нова редакція Закону України «Про інформацію», по-перше, містить відмінний від попередньої редакції перелік інформації. По-друге, зважаючи на стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій і появу нових видів інформації, цей перелік інформації є невичерпний.

Серед дисертаційних досліджень цього спрямування слід відмітити і роботу О. В. *Нестеренко* «**Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект**», де розглянуто правову природу, генезис, місце права на доступ до інформації в системі конституційних прав та свобод, підходи до розуміння підстав обмеження права на доступ до інформації та свободи масової інформації, виокремлено проблеми та шляхи вдосконалення правового регулювання права на доступ до інформації; досліджено роль спеціалізованих інституцій та правозахисних організацій у механізмі забезпечення права на доступ до інформації тощо.

Авторка розкриває правову природу, характерні риси права на доступ до інформації, а також визначає його співвідношення з іншими суміжними поняттями: «свобода інформації» (свобода масової інформації), «право на інформацію», «гласність» тощо.

Близька нашому баченню позиція авторки щодо недоречності отождошення права на доступ до інформації з правом на свободу інформації, оскільки «...вони хоча й мають однакову мету забезпечення реалізації потреби людини в інформації, проте у них різне функціональне призначення. Якщо функція права на доступ до інформації полягає

в забезпеченні особі отримання інформації безпосередньо від органів влади про їх діяльність та відомостей про себе, а також суспільно значущої інформації, що знаходиться у приватноправових юридичних осіб, то призначення свободи інформації полягає в забезпеченні можливості вільного пошуку та одержання будь-якої інформації із загальнодоступних джерел, отримання інформації про дії влади, але вже в інтерпретації представників ЗМІ, можливість ознайомлення з науковими працями, художніми творами, спілкування, кіно та ін. Єдине, що вимагає свобода інформації від держави, — це дотримуватися політики невтручання, й, навпаки, право на доступ до інформації репрезентує обов'язок держави створити певні умови для реалізації доступу до інформації. Якщо свобода інформації (свобода масової інформації) — це негативне право, то право на доступ до інформації — право позитивне» [28].

Не менш конструктивними вбачаються виокремлені основні підходи щодо змісту та обсягу права на доступ до інформації:

- 1) класичний підхід (право на доступ до інформації розглядається як право на одержання офіційних документів та інформації про діяльність органів виконавчої гілки влади або від усіх органів державної влади);
- 2) розширений підхід (право на доступ до інформації, окрім юридичних можливостей пошуку та одержання інформації від органів державної влади та органів місцевого самоврядування про їх діяльність та можливість ознайомлення з відомостями про себе в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, включає також отримання будь-якої інформації із засобів масової інформації, можливість ознайомлення з літературними, науковими працями, перегляд фільмів, спектаклів, свободу доступу до джерел інформації (Інтернет, бібліотеки));
- 3) обмежений підхід (право на доступ до інформації — це право ознайомлюватися з відомостями про себе. Іноді право знати тлумачиться як можливість представників ЗМІ звертатися до органів влади з інформаційними запитом щодо надання інформації про їх діяльність);
- 4) комплексний підхід (право кожного отримувати безпосередньо від органів державної влади, місцевого самоврядування, їх поса-

дових та службових осіб, а також організацій, підприємств, громадських об'єднань, що виконують специфічні функції та/або повністю чи частково фінансуються з бюджету, інформацію про їх діяльність, що включає право одержувати офіційні документи та ознайомлюватися з відомостями про себе) [28].

Право на доступ до інформації автор визначає як гарантовану можливість кожного отримувати безпосередньо від органів публічної влади, їх установ та організацій інформацію про їх діяльність, від приватноправових юридичних осіб суспільно значущу інформацію про їх діяльність та можливість знайомитися з відомостями про себе.

Право на доступ до інформації складається з правомочностей:

- права на доступ до інформації про діяльність органів державної влади, органів влади автономії та місцевого самоврядування;
- права на отримання відомостей про себе;
- права отримувати суспільно значущу інформацію про діяльність приватноправових юридичних осіб, якою є будь-яка інформація державно-політичного характеру, а також інформація, що належить приватноправовим юридичним особам, якщо це інформація про корупційні дії або інші зловживання посадових та службових осіб; використання бюджетних коштів; екологічна інформація; фінансова інформація, що здатна негативним чином вплинути на фінансовий стан та доходи громадян; інформація про військові угоди України з іншими країнами; інформація щодо охорони здоров'я населення, інформація про продукти харчування, косметологічну продукцію, інформація про засновників та власників засобів масової інформації та інша інформація, що становить суспільний інтерес [28].

Дослідження стану забезпечення права на доступ до інформації органами державної влади та місцевого самоврядування через інформаційний запит надало можливість автору стверджувати, що в Україні порушення права на доступ до інформації має системний характер, а надання запитуваної інформації та офіційних документів у повному обсязі та у передбачений законом строк є винятком, а не правилом [28].

Це підтверджується і статистичними даними. Їх дослідження Г. О. Шломою також дало змогу зазначити, що «органи влади фактично безпідставно відмовляють у наданні інформації, відносячи її до інформації з обмеженим доступом; неправомірно застосовуються грифи

обмеження доступу до інформації «опублікуванню не підлягає», «не для друку», «для службового користування», причому масштаби застосування цих обмежувальних грифів досить великі та застосовуються переважно Президентом України і Кабінетом Міністрів України» [29, с. 158].

Серед основних причин порушення права на доступ до інформації в Україні виокремлено такі: 1) низький рівень фахової підготовки посадових та службових осіб, який виявляється у незнанні Конституції та законів України та нездатності тлумачити норми закону, що в кінцевому підсумку призводить до помилкового розуміння духу та букви закону; 2) відсутність культури інформаційної відкритості влади; 3) істотні недоліки та невідповідність міжнародним стандартам у сфері доступу і свободи інформації Закону «Про інформацію» та інших нормативно-правових актів, що регламентують реалізацію права на доступ до інформації в Україні; 4) матеріально-технічні причини [28, с. 9].

Інші аспекти цієї тематики *О. В. Нестеренко* виклала в чималій кількості наукових статей [30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 40; 41].

Зважаючи на те, що нині інформаційна сфера є важливою складовою суспільного та політичного устрою, що полягає у формуванні інформаційного суспільства, розвитку інформаційних технологій і засобів зв'язку, а також те, що інформаційне середовище «виступає вагомим чинником розбудови конституційних інститутів, розвитку та зміцнення демократичних цінностей» важливою для розкриття теми дослідження є дисертаційна розвідка *Т. В. Чубарук* «**Конституційні засади правового регулювання інформаційної сфери**» [42].

Дослідниця зауважує: «Інформаційна сфера не є автономною в системі суспільно-державних зв'язків. Умовою стійкого, стабільного розвитку суспільства і держави є забезпечення її функціонування як правового простору. Втім, інформаційна сфера, являючи собою складну структуровану, утворену сукупністю різних елементів (основним із яких є інформація) систему, формується та розвивається за відповідними принципами, що робить можливим характеризувати її як самостійний об'єкт правового регулювання» [42, с. 4].

Задля комплексного дослідження конституційних засад правового регулювання інформаційної сфери, визначення їх змісту, механізмів реалізації, розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства в інформаційній сфері *Т. В. Чубарук* дослідила основні наукові

підходи до розуміння конституційних засад і визначила їх юридико-кваліфікаційні ознаки, з'ясувала правову природу, зміст і визначила конституційні засади правового регулювання інформаційної сфери, інформаційну сферу як об'єкт конституційно-правового регулювання, розкрила міжнародні підходи та іноземний досвід конституційно-правового регулювання інформаційної сфери, а також зв'язок права на інформацію з конституційними засадами правового регулювання інформаційної сфери, визначила зміст поняття «інформаційна безпека» та дослідила стан конституційно-правового забезпечення інформаційної безпеки в Україні. До того ж, на прикладі екологічної інформації авторка дослідила конституційні засади доступу до інформації.

Дослідження авторкою доктринальних підходів, теоретичних концепцій щодо трактування права на інформацію дало їй змогу дійти висновку, що «право на інформацію слід розглядати як конституційне комплексне суб'єктивне право громадянина, що полягає в можливості вільно здійснювати будь-які операції з інформацією незалежно від її виду та змісту; через проблему інформаційної відкритості діяльності державних органів» [42, с. 13].

Здебільшого поняття «конституційне право на інформацію» охоплює усі конституційні права, що мають інформаційну складову або інформаційно-правовий характер і спрямовані на реалізацію в структурі інформаційних відносин. Однак така позиція не надає можливості розмежовувати інформаційні права і право на інформацію.

Певні тези дослідниці є близькими нашому баченню:

1. Право на інформацію є комплексним, включає правові можливості громадян, юридичних осіб і державних органів збирати, зберігати, використовувати, поширювати інформацію (про особу, про діяльність органів державної влади, адміністративну, масову, правову, екологічну інформації тощо), що є необхідною для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, дотримуючись взаємобалансу приватного-суспільного-державного інтересів.
2. Конституційна засада гарантування права на інформацію виявляється у формі встановленого Конституцією та законами України позитивного обов'язку уповноважених та відповідальних за реалізацію цього права осіб. Зокрема, утвердження та забезпечення права на інформацію є прямим обов'язком держави та її

органів за змістом ст. 3 Конституції України. Право на доступ до інформації, що є складовою права на інформацію, гарантує реалізацію останнього шляхом забезпечення можливості ознайомлення з офіційними документами, у чому простежується зв'язок права на інформацію з правом на звернення (ст. 40 Конституції України).

3. Право на інформацію включає за класифікаційними ознаками позитивні права, котрі полягають у можливості збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, та негативні права, що полягають у можливості відмови у наданні певної інформації (ч. 1 ст. 63 Конституції України).
4. Визнання та встановлення гарантій права на інформацію в державі відображають рівень дотримання нею вимог міжнародних принципів і стандартів прав людини, розвитку й утвердження демократичних і правових цінностей.

Конструктивним вбачається дослідження системи гарантій права на інформацію *Т. В. Чубарук*, що включає такі елементи: збирання, зберігання, використання та поширення інформації про діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб; доступ громадян до відомостей про себе в державних органах; можливість перевірки якості інформації та реалізації вимоги спростування інформації, яка не відповідає дійсності; отримання необхідної достовірної інформації через засоби масової інформації; доступ до правової інформації у встановленому законом порядку; захист права на інформацію в суді тощо.

При чому, дослідниця зауважує: «...в системі гарантій права на інформацію норми, які обмежують свавілля державних органів та інших зобов'язаних осіб в інформаційній сфері, становлять лише незначну частину. Водночас спостерігається тенденція встановлення необґрунтованих обмежень щодо доступу до відомчих документів, архівів, актів органів місцевого самоврядування тощо» [42, с. 14].

Т. В. Чубарук досліджується також і випадки, коли запровадження обмежень права на інформацію видаються виправданими, доцільними та необхідними, а саме: «віднесення інформації до державної таємниці, захист комерційної та іншої таємниці, конфіденційної інформації, розголошення якої може негативно вплинути на законні інтереси особи» [42, с. 14].

Важливі аспекти порушеної проблематики, зокрема питання інформаційної безпеки в контексті права на інформацію, висвітлено в інших наукових роботах *Т. В. Чубарук* [43; 44; 45; 46; 47; 48; 49; 50; 51].

1.1.2.2 Адміністративне право

Аналіз галузевих досліджень в інформаційній сфері, надає можливість констатувати, що динамічнішими є адміністративно-правові розвідки. До того ж їх об'єктом стає різнобічне коло суспільних відносин: від адміністративно-правової характеристики права на інформацію до особливостей адміністративно-правового захисту окремих видів інформації.

Розгляд міжнародно-правової регламентації права людини і громадянина на інформацію, досвід правового регулювання цього права в найбільш розвинених державах світу, особливості вітчизняного правового регулювання права громадян на інформацію та пропозиції щодо подальшого вдосконалення законодавства в цій сфері, подальшого розвитку правових гарантій належної реалізації права громадян на інформацію у сфері державного управління вперше розглядалися в дисертаційному дослідженні *Л. В. Кузенко* «**Правове регулювання права громадян на інформацію в сфері державного управління**» [52].

Близьке нашому баченню є окреслення умов належної реалізації права громадян на інформацію, зокрема зауважується: «Належна реалізація права громадян на інформацію пов'язана з діями таких правових презумпцій, як презумпція відкритості інформації і презумпція імовірності (вірогідності) інформації. Суть першої з них полягає в тому, що будь-яка інформація повинна вважатися відкритою, доки не будуть доведені законні підстави для її закриття. Презумпція імовірності (вірогідності) інформації повинна розповсюджуватися як на громадян, так і на органи управління. Це означає, що інформація, яка надається громадянами до органів управління, повинна вважатися імовірною (вірогідною) доки не будуть встановлені факти, що свідчать про протилежне. Інформація, яка надається громадянам, також повинна вважатися імовірною доки не буде встановлене протилежне. У випадках, коли інформація надається громадянином до відповідного органу, посадової особи, обов'язок з встановлення її вірогідності повинен покладатися на цей орган та його посадових осіб. При отриманні інформації від органів управління, такого роду обов'язок має бути покладений на грома-

дянина. Однак, при цьому необхідно враховувати той важливий факт, що з певних обставин (вік, стан здоров'я, та ін.) можливості громадян можуть бути обмежені. Ось чому органи управління, їх посадові особи повинні всебічно сприяти громадянам в їх діяльності з оцінювання вірогідності наданої їм інформації» [53, с. 15–16].

Акти управління як носії інформації, інформація як необхідна умова державного управління, класифікація інформації для її організації в системі органів внутрішніх справ, питання інформаційної політики з висвітлення роботи органів державної влади, організація та використання технічного забезпечення в державному управлінні, інформаційна обумовленість державного управління, адміністративна відповідальність за порушення прав громадян на інформацію тощо досліджувались авторкою в інших її роботах [54; 55; 56; 57; 58; 59; 60; 61; 62].

Правове регулювання відносин щодо отримання органами державної влади України інформації визначено *І. М. Сопілко* у дисертаційному дослідженні «**Правове регулювання відносин щодо отримання органами державної влади України інформації**» [63].

Дослідниця розглядає органи державної влади України як суб'єктів правовідносин щодо отримання інформації; види інформації, яку можуть отримувати органи державної влади України; правові підстави для отримання органами державної влади України інформації; оптимізацію інформаційної правосуб'єктності органів державної влади України тощо.

Підтримуємо позицію авторки з приводу того, що «Органи державної влади є повноправними суб'єктами правовідносин щодо отримання інформації, однак вони не володіють свободою вибору при здійсненні такого права. ОДВ як учасники інформаційних відносин на законних підставах мають право на отримання інформації, можуть володіти інформацією, що не є їх власністю задля виконання передбачених законом завдань і функцій. Таке право зумовлюється специфікою виконуваних завдань відповідним органом у межах здійснення адміністративної, контрольно-наглядової, кримінально-процесуальної та іншої діяльності. Для обліку платників податку, для цілей попередження і припинення злочинів, для здійснення контролю за окремими сферами суспільних відносин (наприклад, володіння засобами підвищеної небезпеки), органи влади повноважні створювати спеціальні інформаційні масиви (бази даних), які формуються переважно з ІзОД, отрима-

них від фізичних та юридичних осіб. Крім того, для виконання правоохоронних функцій органи державної влади наділені повноваженнями щодо отримання комерційної таємниці суб'єктів господарювання, банківської таємниці, інших видів ІзОД» [63, с. 165].

Не менш важливими для ознайомлення є виокремлені *І. М. Сопілко підстави для отримання органами державної влади інформації*, які класифіковані залежно від виконуваних органом влади функцій та видів діяльності, а саме підстави для отримання інформації у процесі здійснення:

- контрольно-наглядової діяльності;
- адміністративно-процесуальної і цивільно-процесуальної діяльності;
- кримінально-процесуальної діяльності;
- оперативно-розшукової діяльності;
- розвідувальної і контррозвідувальної діяльності;
- кримінально-виконавчої діяльності тощо [63, с. 166].

І. М. Сопілко розрізняє поняття «отримання інформації» та «отримання джерел інформації», які не є тотожними, оскільки «при отриманні джерел інформації не завжди можна отримати інформацію: у зв'язку з неналежними засобами роботи з відповідними джерелами, у зв'язку з відсутністю у суб'єкта отримання джерела інформації спеціальних знань (наприклад, знання мови) чи навичок (здатності до аналітичної роботи)».

Авторкою визначено зміст поняття «*отримання органами державної влади України інформації*» як вид інформаційної діяльності, що полягає у набутті, придбанні, накопиченні органами державної влади України відповідно до чинного законодавства України документованих або публічно оголошуваних відомостей задля виконання державних функцій [63, с. 164].

До того ж виокремлено *критерії класифікації інформації, яку можуть отримувати ОДВ*:

- режим доступу до інформації (відкрита й ІзОД);
- спосіб поширення інформації (ОДВ отримують документовану інформацію та публічно оголошену інформацію);
- суб'єкти отримання (інформація, яка може бути отримана органами законодавчої, виконавчої, судової влади);
- форма активності органу державної влади при отриманні інформації (інформацію, яка самостійно надається іншими суб'єктами та інформацію, яка витребується органом державної влади).

Не менш важливе значення мають висловлені дослідницею *напрями оптимізації інформаційної правосуб'єктності ОДВ*:

- прийняття нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері отримання ОДВ інформації, зокрема закріплення відповідальності за ненадання інформації на законний запит ОДВ;
- ухвалення правової бази для використання електронних інформаційних засобів отримання ОДВ інформації;
- адаптація вітчизняного законодавства до загальноприйнятих міжнародних стандартів з питань отримання інформації у національне законодавство шляхом підписання і ратифікації відповідних договорів та угод;
- уніфікація правозастосування щодо отримання ОДВ інформації, зокрема здійснення правосуддя з відповідних питань.

Слід зауважити, що більшість запропонованих напрямів вже успішно впроваджено в національне законодавство, зокрема в ухваленому Законі України «Про доступ до публічної інформації» чітко визначено механізм надання публічної інформації та процедуру її захисту.

Беручи до уваги те, що принципи — це основоположні засади чогось, то набуває актуальності визначення *І. О. Сопілко спеціальних принципів правового регулювання відносин щодо отримання ОДВ інформації*, а саме:

- достовірність і повнота інформації, яка надається органам державної влади;
- своєчасність отримання ОДВ інформації;
- отримання ОДВ інформації про особисте життя за згодою фізичної особи (за винятком випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини);
- рівності прав ОДВ та інших учасників інформаційних відносин на отримання відкритої інформації;
- закріплення юридичної відповідальності за порушення права ОДВ отримувати інформацію;
- використання ОДВ законних засобів отримання інформації;
- законодавчого закріплення обов'язку фізичних і юридичних осіб надавати інформацію органам державної влади на їх законний запит;

- погодження з власником інформації питання про передачу стороннім суб'єктам отриманих від нього цінних відомостей (об'єктів права інтелектуальної власності, ИзОД, недоторканність якої охороняється законом);
- встановлення плати за надання органу державної влади інформації при переході до держави майнових прав на таку інформацію.

Проведене дослідження розкриває значне коло проблем правових основ отримання органами державної влади, однак не вичерпує усіх проблем, що виникають при цьому. Це детермінує необхідність подальшого розроблення порушеної теми.

Особливе місце в системі адміністративно-правових робіт посідає дисертаційне дослідження *О. Г. Марценюка «Теоретико-методологічні засади інформаційного права: реалізація права на інформацію»* [64]. Дослідником аналізуються такі важливі аспекти інформаційної проблематики: вітчизняний та зарубіжний досвід реалізації права на інформацію, законодавчі режими використання інформації та їх вплив на забезпечення прав людини, проблемні питання отримання та використання інформації з відкритим доступом, відкритість інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування як фактор демократизації суспільства, право засобів масової інформації на доступ до інформації з відкритим доступом, забезпечення прав людини, суспільства, держави при отриманні доступу до екологічної інформації, права на інформацію з обмеженим доступом як субінститут права власності, забезпечення права людини на особисту таємницю, пріоритет прав людини при збиранні та використанні інформації про громадянина, основні положення інформаційно-правових відносин в інституті комерційної таємниці, загальні правила встановлення та зберігання банківської таємниці, проблеми дотримання прав автора та власника у виключних правах, пов'язаних з інтелектуальною власністю, захист пріоритету при здійсненні права громадян на таємну інформацію, проблемні питання реалізації права на інформацію в правовій системі України тощо.

За результатами проведеного автором опитування середньої ланки працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, рівень відкритості нормотворчості органів виконавчої влади задовольняє лише 13 % респондентів, а якість отриманої інформації від органів державної влади цілком задовольняє 16 % учасників дослі-

дження. Внаслідок чого автор дійшов висновку, що «неотримання громадянами повної інформації призводить до відповідного скорочення інформації від громадян, що надається для прийняття управлінських рішень і, як наслідок, прийняття органами державної влади хибних рішень» [64, с. 4].

Автор наголошує на необхідності «забезпечити реальну юридичну відповідальність посадових осіб та керівників органів державної влади за ненадання або неоприлюднення публічних відомостей, чи систематичне порушення права людини на інформацію. Одночасно встановлюється юридична відповідальність для суб'єктів, що створюють неправдиву інформацію, перекручують отримані відомості з метою передачі або передають недостовірну чи неповну інформацію. Потрібно законодавчо обумовити існування «чорної бази» недобросовісних операторів» [64, с. 18]. Деліктне право є обов'язковою частиною науки та галузі інформаційного права України.

Інші важливі аспекти порушеної проблематики знайшли своє відображення в подальших наукових дослідженнях *О. Г. Марценюка* [65; 66; 67; 68; 69; 70; 71].

Комплексне дослідження й теоретичне усвідомлення загальних закономірностей та особливостей адміністративно-правових відносин, що виникають у процесі забезпечення права громадян на інформацію, стало предметом дисертаційного дослідження *С. І. Лопатіна* «**Адміністративно-правові відносини у сфері права громадян на інформацію**» [72].

На думку автора, *адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення права громадян на інформацію* — це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які виникають в інформаційній сфері у процесі здійснення державної влади у зв'язку з реалізацією інформаційних прав і свобод та забезпеченням інформаційних процесів.

Основними суб'єктами адміністративно-правових відносин в інформаційній сфері виступають громадяни України, органи державної влади загальної та спеціальної компетенції, органи місцевого самоврядування, а також громадські організації та політичні партії. *Специфічним суб'єктом інформаційної політики* є інформаційні агентства, що створюються з метою надання інформаційних послуг. Їх діяльність полягає у збиранні, обробці, створенні, зберіганні, під-

готовці інформації до поширення, виданням та розповсюдження інформаційної продукції.

Конструктивною є позиція автора щодо того, що «реформування законодавства в сфері реалізації права на інформацію має відбуватися поетапно. Спочатку необхідно визначити загальну концепцію реформування законодавства в інформаційній сфері, визначити її основні та пріоритетні завдання. Далі потрібно прийняти нову редакцію базового Закону України «Про інформацію» та внести відповідні зміни до законодавства в цій сфері. Лише після цього можна проводити систематизацію шляхом прийняття Інформаційного кодексу, який врегулював би основні питання доступу до інформації та реалізації інформаційних прав. Концепція реформування законодавства в інформаційній сфері повинна відображати цілісне, системне бачення нашого інформаційного простору в єдності всіх його елементів» [72].

С. І. Лопатін також пропонує у новій редакції Закону України «Про інформацію» детальніше регламентувати класифікацію типів інформації, в якій буде враховано зміст інформації, її цільове призначення, наслідки її доступності або обмеження допуску до неї. Крім того, визначити чіткі критерії віднесення інформації до конфіденційної та вичерпний перелік відомостей, які можуть бути обмежені. Також потрібно вдосконалити норми Закону України «Про інформацію», які стосуються інформаційних запитів. Найбільш цінними є пропозиції автора щодо необхідності визначення в Законі України «Про інформацію», нарівні з конфіденційною та таємною інформацією, правового режиму інформації «для службового користування», поняття такої інформації, які відомості можуть становити її зміст, режим доступу до неї. Загалом, *С. І. Лопатін* за доцільне вважає уніфікацію в одному нормативному акті всіх видів обмежень щодо доступу до інформації. Така уніфікація можлива як шляхом ухвалення окремого закону, що регламентуватиме правовий режим інформації з обмеженим доступом, так і шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про інформацію».

Як і більшість дослідників цієї тематики, автор вважає за необхідне вдосконалити інформаційну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, щоб їх робота стала максимально прозорою для громадян через її інформаційне висвітлення, зокрема створення інформаційної бази, у якій містилися б рішення органів державної влади, а також, що особливо важливо, органів місцевого самоврядування.

Ми підтримуємо позицію дослідника, що «для вдосконалення управлінської діяльності органів державної влади щодо забезпечення права на інформацію потрібно провести ряд реформ та змін. По-перше, у системі органів державної влади повинна бути сформована єдина структура, функцією якої є проведення державної інформаційної політики. По-друге, проведення державної інформаційної політики має координуватися з єдиного центру на рівні вищого керівництва країни. По-третє, державне управління інформаційною сферою повинно бути планомірно забезпечене фінансовими і матеріальними ресурсами за рахунок бюджетного фінансування, беручи до уваги реальні можливості держави за статтею витрат на державне управління» [72].

С. І. Лопатін також пропонує законодавчо конкретизувати обов'язок органів влади щодо надання інформації громадянам, встановивши норму про те, що таке зобов'язання поширюється і на надання інформації щодо вирішення індивідуальних справ. З метою убезпечення громадян від зловживань щодо оплатного надання інформаційних послуг доцільно чітко визначити перелік інформаційних документів, які повинні надаватися громадянам безплатно (зокрема, це стосується інформації щодо питань екології, забезпечення санітарно-епідеміологічного добробуту громадян, про технічний стан будинків і споруд, що знаходяться в місцях проживання громадян, правової інформації тощо). «На сьогодні потрібним є створення додаткової системи державних органів для реалізації інформаційної політики в окремих сферах. Так, необхідним є створення спеціально уповноважених органів центральної влади у сфері охорони інформації з обмеженим доступом, що не становить державної таємниці, та у сфері захисту особи, суспільства, держави від недостовірної, недоброякісної інформації; органу, який би забезпечував інформаційний обмін між центральними і місцевими органами влади; органу для вироблення та реалізації політики розвитку національної системи Інтернет; єдиного координуючого органу, який би займався загальнодержавною політикою в сфері формування інформаційної культури» [72].

Особливу увагу автор приділив питанням інформаційно-правової культури як історично сформованої й закріпленої в нормах права сукупності знань, які відображуються в інформації, правомірній діяльності або поведінці.

Чинники, які впливають на стан забезпечення права на інформацію, стали предметом дослідження науковцем в інших його роботах [73; 74; 75; 76; 77; 78].

Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на інформацію розглядається в дисертаційному дослідженні *С. В. Петрова «Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на інформацію»* [79], де автор з'ясував зміст права громадян на інформацію, розкрив правову природу права громадян на інформацію, окреслив місце права громадян на інформацію в адміністративно-правовому статусі громадянина, встановив особливості становлення та сучасний стан нормативного забезпечення права громадян на інформацію, систематизував суб'єктів забезпечення реалізації права громадян на інформацію, з'ясував особливості адміністративних процедур реалізації права громадян на інформацію, охарактеризував сутність та особливості юридичної відповідальності як гарантії реалізації права громадян на інформацію, а також розробив окремі пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинних нормативних актів, які регламентують порядок реалізації громадянами права на інформацію тощо.

Дослідник стверджує: «Система суб'єктів публічної адміністрації, які діють у сфері забезпечення реалізації права громадян на інформацію, є трирівневою і складається з державного рівня (органи державної влади та державні органи, що здійснюють управлінські функції; державні підприємства, установи та організації — стосовно інформації щодо використання бюджетних коштів), самоврядного (муніципального) рівня (обласна, районна, сільська, селищна, міська рада та їх виконавчі органи; комунальні підприємства, установи та організації — стосовно інформації щодо використання коштів місцевого бюджету), приватного рівня (особи та органи, якщо вони виконують делеговані повноваження органів виконавчої влади згідно із законом чи договором, — стосовно інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків; юридичні особи приватного права, які займають домінуюче становище на ринку, або наділені спеціальними чи виключними правами, або є природними монополіями, — стосовно інформації щодо умов постачання товарів, послуг та цін на них). Забезпечення органами публічної адміністрації реалізації права громадян на інформацію здійснюється в межах адміністративних процедур розгляду заяв громадян, які регулюються Законами України «Про звернення громадян», «Про інформа-

цію», та розгляду запитів громадян на інформацію, правовою основою яких є Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» [79, с. 7].

До адміністративних процедур реалізації права громадян на інформацію дослідник зараховує процедури розгляду заяв запитів громадян на інформацію та зауважує, що «при прийнятті документів від громадянина суб'єкту публічної адміністрації слід чітко розмежовувати звернення громадян (заяву) та запити на інформацію. Залежно від змісту поданих документів буде розпочато процедуру розгляду заяв громадян або процедуру розгляду запитів громадян на інформацію. Під час розгляду та вирішення заяв громадян або запитів громадян на інформацію суб'єкти публічної адміністрації повинні керуватися принципами належного врядування (відкритість, участь, відповідальність, ефективність та відповідність), а також враховувати строки, в межах яких вони зобов'язані надати свою відповідь громадянину. Наголошується, що сама по собі фіксація обов'язків публічної адміністрації щодо розгляду заяв громадян та запитів громадян на інформацію не буде виконувати повноцінну роль без встановлення юридичної відповідальності для суб'єктів публічної адміністрації за вчинені ними порушення, перешкоди в задоволенні інтересів громадян, приховання або перекручування інформації. У разі притягнення до юридичної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, що забезпечують реалізацію прав громадян на інформацію, слід враховувати: а) правовий статус особи — посадова чи службова; б) характер правопорушення, залежно від якого настає дисциплінарна чи адміністративна відповідальність» [79, с. 12].

Щодо права на інформацію, то автор виділив два основні доктринальні підходи до розуміння права на інформацію — вузький та широкий. У межах вузького підходу право на інформацію — це винятково право на отримання інформації та доступ до інформації. Широкий підхід передбачає віднесення до права на інформацію всіх суб'єктивних прав, спрямованих на інформацію або відповідні дії з нею, тобто право на створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону, захист інформації. При чому використання широкого підходу до визначення права на інформацію, з його точки зору, є більш правильним, а також підкреслено, що під цим правом необхідно розуміти систему наявних для особи в суспільстві та державі можливостей в інформаційній сфері.

З цієї позицією не можемо погодитися, адже таким чином право на інформацію ототожнюється з усіма інформаційними правами, отже, значно розширюється зміст цього поняття.

Цікавим є висновок дослідника щодо визначення змісту права на інформацію в об'єктивному та суб'єктивному значеннях. Зокрема висновується, що *зміст права на інформацію в об'єктивному аспекті* становить сукупність правових приписів як об'єктивованій результат волевиявлення правотворчих органів, за допомогою яких здійснюється регулювання інформаційно-правових відносин. Водночас, зважаючи на те, що суб'єктивне право є мірою юридично можливої поведінки, що задовольняє інтереси певної особи, зроблено висновок: *змістом права громадян на інформацію в суб'єктивному аспекті* є закріплені в правових нормах суб'єктивні права, юридичні обов'язки та заборони громадян щодо збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації.

Доволі інноваційним є пропозиція автора щодо виокремлення адміністративно-інформаційного права як сукупності правових норм, які регулюють відносини між суб'єктами публічної адміністрації або між приватними особами й органами публічної адміністрації щодо забезпечення публічного інтересу у сфері створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації. У контексті цього, право громадянина на інформацію — це надана йому можливість створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, яку він реалізує в межах публічно-правових відносин за участі суб'єктів публічної адміністрації.

С. В. Петров констатує: «...чинне законодавство України спрямоване на впровадження ефективних механізмів забезпечення реалізації прав громадян, зокрема права громадян на інформацію, та зорієнтоване на забезпечення високого рівня демократії в державі. Це знайшло підтвердження в новій редакції Закону України «Про інформацію» та в Законі України «Про доступ до публічної інформації». Але, незважаючи на позитивні зміни, законодавство в інформаційній сфері не повною мірою забезпечує реалізацію права громадян на інформацію. Доведено доцільність систематизації інформаційного законодавства шляхом його кодифікації, тобто прийняття Інформаційного кодексу. Слід доопрацювати з урахуванням законодавства держав Європейського Союзу один із базових законів у сфері інформації — Закон України «Про

інформацію», що визначає загальні положення та принципи регулювання інформаційних відносин, а також окремі закони, які регулюють коло відносин вужчого характеру за окремими правовими інститутами інформаційного законодавства: доступ до інформації, персональні дані, інформаційна відкритість державної влади, інформація в автоматизованих системах тощо» [79].

Інші важливі аспекти адміністративно-правового забезпечення реалізації права громадян на інформацію розкрито автором в інших його роботах [80; 81; 82; 83; 84; 85; 86; 87; 88].

Вагому частку дисертаційних досліджень адміністративно-правового спрямування складають ті, в яких визначаються адміністративна відповідальність за порушення окремих видів інформації, або особливості адміністративного забезпечення окремих видів інформації.

Зокрема, відсутність комплексної наукової розвідки питань адміністративної відповідальності за порушення державної таємниці, необхідність удосконалення законодавства у цій сфері, надання рекомендацій посадовим особам органів СБ України щодо документування та процесуального оформлення порушень законодавства про державну таємницю зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю»** А. М. Благодарним [89].

Автор зауважує, що основними причинами вчинення адміністративних порушень законодавства про державну таємницю є недостатнє знання деякими особами, що мають допуск та доступ до державної таємниці, норм чинного законодавства про державну таємницю, а також нехтування вказаними особами нормами чинного законодавства. Порушення законодавства про державну таємницю може бути зумовлене недостатнім фінансуванням заходів, спрямованих на захист державної таємниці [89, с. 173].

З метою попередження порушень законодавства про державну таємницю автор пропонує на законодавчому рівні передбачити обов'язкове проведення перевірок знання норм законодавства про державну таємницю та правил секретного діловодства особами, яким надається допуск до державної таємниці.

Серед суб'єктів попередження адміністративних порушень законодавства про державну таємницю за обсягом їх компетенції А. М. Благодарний виокремлює:

- 1) органи й посадові особи умовно загальної компетенції (посадові особи органів СБ України), які здійснюють профілактичну діяльність щодо усіх категорій осіб, які мають допуск і доступ до державної таємниці;
- 2) органи й посадові особи умовно спеціальної компетенції (керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, а також співробітники режимно-секретних органів), до обов'язків яких належить профілактика порушень законодавства про державну таємницю лише в конкретному органі державної влади, органі місцевого самоврядування, на підприємстві, в установі, організації, діяльність яких пов'язана з державною таємницею.

Інші важливі аспекти адміністративної відповідальності за порушення державної таємниці відображено автором в його наукових статтях [90; 91; 92; 93; 94; 95; 96; 97].

З'ясування сутності та особливостей механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України та розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для його вдосконалення стали метою дослідження Г. О. Шломи у дисертаційній роботі «Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України» [98], де вперше з'ясовано причини та умови порушення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ, а саме: недостатнє правове регулювання; нерозуміння працівниками необхідності зберігати конфіденційність службової інформації; відсутність відповідальності за порушення режиму службової таємниці; спілкування зі службових питань з знайомими та родичами; недбалість у поводженні з носіями службової таємниці тощо, обґрунтовано необхідність запровадження окремого напрямку діяльності відділу документального забезпечення та режиму органів внутрішніх справ України щодо забезпечення режиму службової таємниці, а також розроблено відповідні функціональні обов'язки його працівників.

Беручи до уваги можливість екстраполяції, найбільш цінними є пропозиції авторки щодо напрямів оптимізації організаційного забезпечення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ, шляхів вдосконалення правового забезпечення режиму службової таємниці

в органах внутрішніх справ тощо. Так, для вдосконалення організаційного забезпечення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України необхідно: 1) передбачити окремий напрям діяльності режимних підрозділів органів внутрішніх справ України щодо забезпечення режиму службової таємниці та затвердити відповідні функціональні обов'язки його працівників; 2) надати можливість працівникам органів внутрішніх справ України — основним користувачам відомостей, що становлять службову таємницю, приймати рішення щодо передачі цієї інформації іншим особам; 3) встановити єдині вимоги до виготовлення, користування, передачі, копіювання, обліку, збереження, знищення носіїв службової таємниці в системі органів внутрішніх справ України та затвердити нові форми документів; 4) встановити механізм затвердження переліку відомостей, що становлять службову таємницю, порядок його оприлюднення, оскарження та зняття цього адміністративно-правового режиму з відомостей; 5) розробити посадові інструкції з переліком повноважень працівників органів внутрішніх справ України щодо дотримання режиму службової таємниці; 6) встановити дисциплінарну відповідальність за порушення режиму службової таємниці працівниками міліції; 7) запровадити статистичну звітність, яка відображатиме стан забезпечення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ [99, с. 12].

Г. О. Шлома надала авторське бачення цілій низці понять:

- 1) *«інформація як об'єкт службових правовідносин в органах внутрішніх справ України»* — це сукупність відомостей про діяльність органів внутрішніх справ, заплановані заходи, результати роботи, шляхи вдосконалення боротьби із злочинністю, методи та засоби реалізації покладених завдань, а також відомості про осіб, предмети, події, процеси, що отримані ззовні системи органів внутрішніх справ і необхідні для їх ефективної правоохоронної діяльності;
- 2) *«режим службової таємниці в органах внутрішніх справ України»* — це сукупність правил, передбачених законодавством, що визначають адміністративно-правові засоби і способи регулювання інформаційних правовідносин між працівниками органів внутрішніх справ України та іншими особами, предметом яких є службова таємниця, дія яких заснована на принципі балансу інтересів та спрямована на забезпечення інформаційної безпеки органів внутрішніх справ України;

- 3) «механізм адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України» — це динамічна система правових форм, засобів і заходів впливу на поведінку суб'єктів через встановлення їхніх прав та обов'язків щодо створення, передачі, використання, зберігання, зміни, знищення конфіденційних службових відомостей, дія і взаємодія яких спрямовані на запобігання порушенню режиму службової таємниці чи на його відновлення у разі порушення.
- 4) «інформаційна безпека органів внутрішніх справ України» — це такий стан захищеності службових інтересів, за якого зводиться до мінімуму заподіяння шкоди та створення перешкод у діяльності органів внутрішніх справ через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, що використовується, або протиправний інформаційний вплив, недоліки функціонування інформаційних систем, мереж, технологій, а також через порушення режиму службової таємниці.

Дослідниця виокремлює такі *основні елементи режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України*:

- 1) мета адміністративно-правового режиму службової таємниці;
- 2) його принципи;
- 3) засоби віднесення інформації до службової таємниці та надання доступу до неї;
- 4) підстави виникнення повноважень працівників органів внутрішніх справ України щодо службової таємниці;
- 5) способи юридичного впливу на суб'єктів інформаційних правовідносин, предметом яких є службова таємниця;
- 6) способи захисту права на конфіденційність відомостей, віднесених до службової таємниці;
- 7) порядок здійснення контролю та нагляду за дотриманням правил використання службової таємниці.

Щодо *елементів механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України*, то це: 1) правові норми та нормативно-правові акти; 2) індивідуально-правові документи; 3) юридичні факти; 4) інформаційне середовище, в якому виникають правовідносини щодо захисту службової таємниці; 5) цілі та завдання, які відображають інтереси міліції України щодо забезпечення їх службової таємниці; 6) принципи цього механізму; 7) суб'єкти, які

вступають у такі інформаційні відносини; 8) суб'єктивні права та юридичні обов'язки цих суб'єктів; 9) об'єкти, на які поширюється режим службової таємниці (носії інформації); 10) засоби, способи та методи забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України, що визначаються з урахуванням загроз; 11) відповідальність за дотримання правил режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України.

Не менш важливого значення мають й інші наукові розвідки Г. О. Шломи [100; 101; 102; 103; 104; 105; 106; 107; 108; 109; 110; 111; 112; 113; 114].

Зважаючи на наявність у системі професійних таємниць, лікарської таємниці, яка має як традиційні засади адміністративно-правового регулювання, так і певні особливості, понятійно-категоріальної неузгодженості, сутність якої зводиться до наявності історично обумовленого терміна «лікарська таємниця» та фактичної необхідності її зберігати не тільки для лікарів, іншого медичного персоналу, а й низки немедичних працівників, проблематики визначення об'єкта лікарської таємниці, яка по-різному тлумачиться серед науковців, правомірне розголошення лікарської таємниці (іншими словами — винятки із принципу збереження лікарської таємниці), перелік тих осіб (посад), щодо яких може застосовуватися принцип обмеження лікарської таємниці тощо, не менш важливого значення має дисертаційне дослідження *І. В. Шатковської «Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні»* [115].

Дослідниця виокремлює ряд ознак, що вирізняють лікарську таємницю у системі інших професійних таємниць:

- більш тісний зв'язок з іншими (неправовими) регуляторами — мораллю, етикою, деонтологією, біоетикою. У деяких випадках, пов'язаних із збереженням таємниці, в основі якої лежить звернення за медичною допомогою, не можна оперувати лише чіткими приписами норм чинного законодавства;
- особливе коло суб'єктів збереження лікарської таємниці. Інформація стосовно перебування пацієнта на стаціонарному лікуванні є потенційно відомою багатьом особам, які як працюють у цій медичній установі (лікарі, медичні сестри, сестри — господарки, працівники ідальні, кабінетів функціональної діагностики, лабораторії, довідкового бюро тощо), так і не працюють у ній (ке-

- рівники та спеціалісти органів управління охороною здоров'я, представники страхових компаній при наданні медичної допомоги в умовах добровільного медичного страхування тощо);
- тісний зв'язок із повсякденним життям пересічного громадянина. Це стосується таких явищ як видача листа непрацездатності, зв'язок з можливістю легально не приходити на роботу, суттєва шкода найрізноманітнішим інтересам людини у випадку розголошення лікарської таємниці;
  - наявність феномену «неправда заради добра», коли хворому дозволяється говорити неправдиві відомості стосовно його стану здоров'я, прогнозів лікування тощо;
  - більш широкий перелік нормативно визначених випадків, коли розголошення лікарської таємниці є правомірним [115].

Конструктивними вбачаються й запропоновані авторкою шляхи нормативно-правового регулювання у сфері лікарської таємниці. Так, лікарська таємниця має бути максимально повно унормована як на законодавчому рівні, так і на рівні підзаконних документів. Перші (закони) повинні визначати загальну стратегію лікарської таємниці, її визначення, умови зберігання та випадки правомірного розголошення, другі (підзаконні нормативно-правові акти) мають деталізувати процедури, пов'язані із лікарською таємницею та сформулювати засади її реалізації у певних напрямках (видах) безпосередньої медичної діяльності [115].

Цікавою є позиція дослідниці щодо правомірного розголошення медичної таємниці як права суб'єкта збереження лікарської таємниці розголошувати конфіденційну медичну інформацію без узгодження з особою, якої ця інформація стосується.

І. В. Шатковська класифікує усі випадки, які стосуються правомірного розголошення лікарської таємниці, на:

- передбачені медичним законодавством;
- передбачені цивільним та сімейним законодавством;
- передбачені законодавством про захист населення;
- передбачені законодавством про правоохоронну діяльність [115].

Інші важливі аспекти адміністративно-правового забезпечення лікарської таємниці визначено авторкою в інших її роботах [116; 117; 118; 119; 120; 121; 122; 123; 124; 125; 126].

Адміністративна відповідальність за порушення інтелектуальної власності стала предметом розгляду *О. М. Головкової* «Адміністратив-

на відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» [127], де комплексно досліджується адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. 51–2 КУпАП) шляхом окреслення поняття адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, системи державних органів, на які покладено функції з охорони інтелектуальної власності та протидії порушенням у цій сфері, *І. Г. Запорожець «Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності»* [128], де також визначено особливості адміністративно-правової охорони та адміністративно-правового захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, *П. Є. Матвієнко «Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю»* [129], де розглянуто проблеми адміністративно-правового захисту комерційної таємниці, проаналізовано правовий досвід охорони комерційної таємниці у законодавстві України, розкрито соціальну обумовленість незаконних дій з відомостями, що становлять комерційну таємницю, досліджено об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу незаконного збирання, використання та розголошення комерційної таємниці з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, відмежовано незаконне збирання, використання та розголошення комерційної таємниці з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, від суміжних деліктів, розроблено пропозиції з удосконалення нормативної складової охорони комерційної таємниці в Україні.

Неможливо залишити поза увагою й іншу цікаву роботу *О. В. Чурприни «Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію»*, захищену у 2013 р. [130]

Обрана автором тема дисертаційного дослідження заслуговує на схвалення, а її актуальність у зв'язку зі зміною акцентів у стосунках держави і особи, необхідністю переосмислення значення інформаційних прав і свобод людини і громадянина в системі інших прав і свобод в умовах побудови інформаційного суспільства, є беззаперечною.

Актуальність обраної теми обумовлена також і тим, що в умовах істотного оновлення інформаційного законодавства України в правозастосовній практиці виникає цілий ряд перешкод для реалізації громадянами, юридичними особами права на інформацію. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність вжиття державою належних заходів ре-

гування, врахування сучасних безпекових трендів в інформаційній політиці держави.

Саме тому вироблення адекватних і ефективних механізмів правового захисту права на інформацію, зокрема засобами адміністративної відповідальності (допоки не буде вироблено інституту інформаційно-правової відповідальності в межах інформаційної деліктології), є одним із пріоритетних напрямів діяльності державних органів.

Підтвердженням актуальності та важливості теми дисертаційної розвідки *О. В. Чуприни* є той факт, що воно виконано відповідно до основних положень Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р, Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р, Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 р. № 1134, Національного плану дій на 2013 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 р. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», схваленої Указом Президента України від 12 березня 2013 р. № 128/2013, положень Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки».

Також проведення зазначеного дослідження обумовлено реалізацією Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженої Указом Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98, зокрема в частині, де закріплено потребу розроблення Кодексу про адміністративні проступки, а також вимогами підрозділу 2 розділу III Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки (затверджених Законом України від 9 січня 2007 року № 537-V), Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів із виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (від 15 серпня 2007 року № 653-р).

Отже, резюмуємо, що вибір автором теми дослідження є цілком виправданим і доречним. Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дисертація являє собою самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу, має високий науково-теоретичний та прикладний

рівень. Архітектоніка роботи є вдалою і свідчить про науково вивірений підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження. Мета дисертаційного дослідження та його завдання взаємообумовлені.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень дисертації досягнута також за рахунок комплексного застосування доцільної сукупності методів теорії пізнання соціально-правових явищ, а також наукових принципів і концептуальних положень, розроблених спеціалістами у різних галузях науки. У дисертації використано праці з проблем філософії, теорії держави та права, конституційного, адміністративного, інформаційного, кримінального, цивільного права тощо. Це надало можливість *О. В. Чуприні* сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Опубліковані *О. В. Чуприною* праці свідчать про достатнє оприлюднення та впровадження наукових здобутків дисертанта [131; 132; 133; 134; 135; 136].

Достовірність одержаних результатів досягнута здобувачем завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. При цьому враховані праці фахівців з теорії держави та права, адміністративного, кримінально-процесуального права, теорії управління тощо. Акцентовано увагу на дослідженні положень чинного вітчизняного законодавства. Дисертантом враховано правозастосовну практику. Такий підхід дав змогу проаналізувати актуальні питання вітчизняної адміністративно-правової доктрини щодо проблеми, окреслити можливі моделі нормативного закріплення оновлених засад їх вирішення на майбутнє у процесі здійснення докорінних реформаційних правотворчих та державотворчих процесів.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі наявних джерел, узагальненні практики застосування законодавства та положень самого законодавства, виділенні можливих шляхів формування моделей нормативного закріплення відповідних відносин у контексті докорінного реформування системи державних органів, пошуку оптимальних моделей їх існування, в тому числі й із урахуванням зарубіжного досвіду. Зважаючи на це, можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до

здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного матеріалу. Звертає на себе увагу також намагання здобувача працювати на різних рівнях наукового дослідження — від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. Такий підхід дав змогу дисертанту проаналізувати ключові аспекти зазначеної проблеми, розв'язання яких має важливе теоретичне і практичне значення, і які, на жаль, до цього часу залишаються малодослідженими, а також сформулювати низку корисних з наукової та практичної точки зору висновків і пропозицій.

Наукове та практичне значення представленої монографії полягає у тому, що результати дослідження, висновки та рекомендації можуть бути використані як у навчальному процесі, у правотворчому, правозастосовчому процесах, так і в правовиховній діяльності.

Практична значимість одержаних результатів полягає в тому, що викладені у дисертації та наукових публікаціях автора положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, у навчальному процесі, у законотворчій та практичній діяльності відповідних державних органів.

Аналіз положень дисертації надає можливість зупинитися на певних позитивних її аспектах. Зокрема, розглянувши стан наукових досліджень, присвячених адміністративній відповідальності, автор доходить до висновку, що дана тема комплексно не досліджувалася, а розроблялась переважно на рівні коментарів до ст. 212–3 КУпАП, висвітлювалася у деяких підручниках з адміністративного чи інформаційного права, у відповідних методичних рекомендаціях. При цьому в зазначених джерелах міститься чимало суперечливих висновків і рекомендацій, що негативно впливає на стан захисту права на інформацію адміністративно-правовими засобами та на діяльність відповідальних посадових осіб державних органів України (с.23). Разом з тим відсутнє чітке розмежування «права на інформацію», «інформаційні права» та «права доступу до інформації», що сприяє використанню дослідниками їх як синонімів, а отже, значно ускладнює правореалізаційний та правозахисний процес у цій сфері.

Заслугує на схвалення проведений автором детальний аналіз міжнародного та національного законодавства у сфері захисту права

на інформацію, в результаті якого досліджуються історичні аспекти права на інформацію та робиться висновок про нього як одне з найвагоміших природних і невідчужуваних прав людини (с. 26), яке знайшло адекватне відображення в законодавстві України.

Слід також відзначити положення дисертаційного дослідження, які присвячені з'ясуванню поняття «право на інформацію» та його структурних елементів, що надало можливість автору в подальшому встановити невідповідність Конституції України та Закону України «Про інформацію», означеного в ст. 212–3 КУпАП, права на інформацію, звучення його змісту.

У зв'язку з цим достатньо аргументованою є пропозиція щодо зміни назви ст. 212–3 КУпАП «Порушення права на інформацію» на «Порушення права на збирання інформації», яка більше відповідала б змісту зазначеної статті.

Крім того, проведений аналіз легальних дефініцій права на інформацію надав автору підстави вказати на невідповідність змісту цього права, визначеного Законом України «Про інформацію» в новій редакції, відповідним положенням Конституції України, і аргументовано вважати недоречними нові зміни в згаданому Законі, відповідно до яких право на інформацію — це можливість одержання, використання, поширення, зберігання і захист інформації.

Слушною є пропозиція автора щодо необхідності виділення в Кодексі України про адміністративні правопорушення окремої глави, що передбачає адміністративну відповідальність за правопорушення інформаційного характеру.

Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів і зауважень.

1. Досліджуючи поняття права на інформацію та його зміст, автор для позначення одного й того явища послуговується різною термінологією. Зокрема, О. В. Чуприна доходить висновку, що в ст. 212³ КУпАП, право на інформацію знаходить свій вияв у реалізації лише одного структурного елемента цього права. При цьому за одного випадку таким елементом називається «одержання» інформації, за іншого — «збирання». На підставі цього вноситься пропозиція щодо зміни назви ст. 212³ КУпАП «Порушення права на інформацію» на «Порушення права на збирання

інформації», а в подальшому — на «Порушення права на одержання інформації». Попри це, автор вказує, що згадані поняття не є синонімічними.

2. Не можна погодитися з твердженням автора, що у «формі бездіяльності реалізується винятково таке порушення як «неповне надання інформації»». Вважаємо, що за даного випадку має місце саме активна форма поведінки, оскільки йдеться про здійснення певної дії — надання інформації, але в недостатньому обсязі.
3. Аналізуючи норми Закону України «Про звернення громадян», автор зазначає, що слід виділити таких суб'єктів правопорушення, передбаченого ст. 212³ КУпАП: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, посадові особи, до повноважень яких належить вирішення порушених у зверненнях питань. Водночас, на сторінках дисертації здобувачка неодноразово стверджувала, що в якості суб'єкта вказаного правопорушення може бути лише посадова особа. Це саме стосується і пропозиції щодо нової редакції ст. 212³ КУпАП, в якій суб'єктом правопорушення визнається, крім посадової особи, також громадянин.
4. На с. 141 автор зазначає: «Провадження у справах про адміністративні порушення права на інформацію показує, що даний вид правопорушень не носить масового та загрозового характеру». Таке висловлювання вважаємо некоректним, оскільки саме по собі провадження як процесуальна діяльність, яка спрямована на притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, не свідчить про масовість або про певний рівень загрози з боку правопорушень. Такого висновку можна дійти лише на підставі узагальнення адміністративної та судової практики застосування адміністративної відповідальності за певний вид адміністративного проступку.
5. Завершуючи дослідження питання про попередження адміністративних порушень права на інформацію, авторка вказує, що до таких заходів можна віднести громадський вплив, а також — штраф. Однак, система заходів попередження даного виду адміністративного правопорушення зазначеними заходами не вичерпується.

Натомість висловлені зауваження стосуються лише окремих положень дисертації, носять дискусійний, рекомендаційний та уточнювальний характер і в цілому не зменшують наукової цінності дисертації *О. В. Чуприни* і можуть бути використані в цій монографії.

Зважаючи на те, що діяльність податкових органів безпосередньо пов'язана з персональними даними осіб, цінною для ознайомлення є дисертаційне дослідження *А. В. Туніка* «**Правові основи захисту персональних даних**» [137], де він визначив особливості персональних даних як виду інформації та співвідношення понять «персональні дані», «конфіденційна інформація про особу», «інформація про особу», охарактеризував європейські стандарти захисту персональних даних і правові засади захисту персональних даних у СНД, розглянув стан вітчизняного законодавства у сфері захисту персональних даних, виділив основні недоліки у цій сфері та запропонував основні напрями удосконалення захисту персональних даних в Україні.

Фрагментарне окреслення адміністративно-правових аспектів окремих видів інформації з обмеженим доступом сприяло актуальності комплексного дослідження інформації з обмеженим доступом загалом, яке було здійснене *В. Ю. Баскаковим* у дисертаційному дослідженні «**Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом**» [138], де автор здійснив класифікацію інформації з обмеженим доступом, охарактеризував елементи адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом, визначив недоліки, надав пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового режиму державної таємниці, розкрив стан та перспективи розвитку адміністративно-правового режиму персональних даних тощо.

Зокрема вперше запропоновано авторське визначення таких понять, як: «інформація з обмеженим доступом» та «адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом», окреслено історіографію дослідження інформації з обмеженим доступом у вітчизняній адміністративній доктрині, внаслідок чого в її рамках було виокремлено три основні етапи становлення наукової думки. Крім того, дослідник виділив конститутивні ознаки інформації з обмеженим доступом та адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом, здійснив класифікацію інформації з обмеженим доступом та охарактеризував елементи адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом, зокрема мету встанов-

лення правового режиму, правові принципи, об'єкт адміністративно-правового регулювання, метод правового регулювання, «режимні правила», спеціальні державні органи, відповідальність за порушення «режимних норм», визначення просторово-часових меж дії цього адміністративно-правового режиму.

Окрему увагу В. Ю. Баскаков приділив визначенню недоліків та наданню пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового режиму державної таємниці, а також адміністративно-правового режиму персональних даних. На жаль, службова інформація як вид інформації з обмеженим доступом не стала предметом дослідження науковця.

Серед основних проблем, що негативно впливають на стан адміністративно-правового режиму державної таємниці, було виокремлено: соціально-економічні, кадрові, організаційні тощо, серед яких: плинність кадрів, що працювали в режимно-секретних органах; відсутність необхідних спеціальних знань у сфері інформаційних технологій та правовій сфері, а також обізнаності зі специфікою діяльності правоохоронних органів та змістом завдань, на вирішення яких спрямована діяльність таких органів; недостатнє знання деякими особами, які мають допуск і доступ до державної таємниці, норм чинного законодавства про державну таємницю; неналежне обладнання приміщень режимно-секретних органів та істотна застарілість форм і методів захисту державної таємниці тощо. Задля удосконалення адміністративно-правового режиму державної таємниці було запропоновано передбачити проведення перевірки знання норм законодавства про державну таємницю та правил секретного діловодства особами, яким надається не лише допуск до державної таємниці, а й доступ. Механізм перевірки знань норм законодавства про державну таємницю пропонується передбачити на рівні певної Інструкції чи Правил, які б розробила Служба безпеки України як основний орган, що здійснює захист державної таємниці, та закріпила на рівні Наказу Служби безпеки України. Серед шляхів удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у цій сфері було підтримано позицію окремих авторів про необхідність доповнення чинного КУпАП (або закріпити це у новому Кодексі України про адміністративні проступки) нормою, що передбачала б адміністративну відповідальність юридичних осіб за порушення законодавства про державну таємницю, а також підвищення

суми санкції як попередження адміністративних правопорушень, відповідальність за вчинення яких встановлено у ст. 212–2 КУпАП. Було також запропоновано розширити спектр адміністративних стягнень, зокрема поряд зі штрафом передбачити такі стягнення, як: громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт. На думку автора, є необхідність посилення санкції за вчення правопорушення, передбаченого ст. 212–2 КУпАП, у військовий час або військовій обстановці. Необхідним напрямом удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у цій сфері є, по-перше, внесення змін до ст. 212–2 КУпАП, зокрема об'єднати п. 1, відповідно до якого передбачено відповідальність за недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації, та п. 8, згідно з яким передбачено відповідальність за недодержання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними. На думку автора, п. 8 охоплює п. 1. Так, порушення порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації і є одним із порушень вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними. По-друге, дана стаття містить ряд оціночних понять, що потребують законодавчого визначення, серед яких: «реальна загроза», «порушення цілісності», «безпідставне засекречування інформації» тощо. Конструктивним вбачається пропозиція дослідника щодо необхідності визначення на законодавчому рівні переліку підстав засекречування інформації.

Серед *основних недоліків адміністративно-правового режиму персональних даних* було виділено такі: колізійність норм нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері захисту персональних даних та наявність численних прогалин; неоднозначність, неузгодженість та суперечливість закріплених дефініцій та подекуди відсутність навіть базових із них; наявність значного масиву декларативних положень за відсутності механізму їх правореалізації; наявність численних бланкетних норм права, що ускладнює їх правореалізацію; наявність абстрактних, суб'єктивних понять, що потребують офіційного тлумачення або чіткого визначення тощо.

Серед основних шляхів удосконалення адміністративно-правового режиму персональних даних було запропоновано такі: визначити поняття «суспільної необхідності» як передумови поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних; урегулювати правовий режим персональних даних, що містяться в базах даних після смерті особи, а також порушення права фізичної особи на конфіденційність її персональних даних та заборону обробки її даних без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини; розширити коло осіб, на яких дія Закону не поширюється, а саме: на журналістів Інтернет-ЗМІ, якщо такий засіб масової інформації не має статусу інформаційного агентства або журналіст не перебуває в професійному об'єднанні журналістів; законодавчо визначити випадки перевірки уповноваженими органами захисту персональних даних, зокрема за фактом надходження скарги від особи про неправомірне використання її персональних даних, а також межі втручання, процедуру проведення перевірок і складання відповідних актів у разі порушення законодавства про захист персональних даних тощо Державною службою України з питань захисту персональних даних.

Однак крім безперечно позитивних аспектів дисертаційного дослідження, є ряд зауважень:

1. Не розглянуто міжнародно-правові стандарти захисту інформації з обмеженим доступом чи досвід інших країн у цій сфері. Тим більше, ураховуючи декларацію України зовнішньополітичного курсу на інтеграцію з Європейським Союзом, вважаємо за доречне було б розглянути законодавство країн-учасниць ЄС щодо особливостей правового режиму інформації з обмеженим доступом в окремих країнах ЄС.
2. Автор використовує як синонімічні поняття «адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом» та «адміністративно-правовий режим захисту інформації з обмеженим доступом». Однак ці поняття є нетотожними. Поняття «адміністративно-правовий режим захисту інформації з обмеженим доступом» є вузьким щодо першого, оскільки охоплює лише порядок діяльності уповноважених суб'єктів права щодо захисту суспільних відносин у сфері інформації з обмеженим доступом.
3. Автор виділяє ряд конститутивних ознак інформації з обмеженим доступом у адміністративно-правовому контексті, які у ці-

лому є ідентичними тим, що характеризують інформацію з обмеженим доступом як окремий вид інформації. Тож чи є відмінність між ознаками інформації з обмеженим доступом та ознаками інформації з обмеженим доступом в адміністративно-правовому контексті?

4. Автор пропонує законодавчо закріпити вичерпний перелік видів інформації, що становить «іншу передбачену законом таємницю», або перелік засад віднесення інформації до категорії таємної, однак без конкретизації, які саме види інших таємниць.
5. Автором охарактеризовано такі елементи адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом в Україні: мета, правові основи, організаційно-функціональна структура органів державної влади, інших інституцій, а також правовий статус громадян в умовах цього режиму, відповідальність за порушення «режимних норм», просторово-часові межі дії правового режиму. Водночас структура адміністративно-правового режиму в адміністративній науці є доволі дискусійною, а тому вважаємо, що потребує додаткової аргументації вибір саме такої наукової позиції щодо елементного складу адміністративно-правового режиму.

Інші важливі аспекти адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом розкрито *В. Ю. Баскаковим* у низці наукових статей [139; 140; 141; 142; 143; 144; 145; 138].

Слід акцентувати увагу на монографії, підготовленої *В. Ю. Баскаковим* та *В. А. Ліпканом* «Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні» [146], що стала продовженням серії «ORDO ORDINANS», започаткованої *В. А. Ліпканом* як фундатором наукової школи інформаційного права.

Серія «ORDO ORDINANS» — це наукова позиція *В. А. Ліпкана* та його учнів і конкретний внесок у **пропаганду системної науки в Україні**, в якій наукове співтовариство, що складається із науковців, молодих дослідників як найбільш фахових, інтелекгентних та обізнаних представників української історичної нації — являє собою єдиний, цілісний інтелектуальний континуум, епістемологічну спільноту — еліту, яка має формувати дороговкази майбуття, засади національної ідентичності та прогресивного розвитку нашої держави.

Крім питань, що порушувались у дисертаційному дослідженні В. Ю. Баскакова, в монографії особливу вагу було приділено інституту службової інформації, зокрема таким питанням, як:

- історія становлення інституту службової інформації;
- сучасний стан нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері службової інформації;
- перелік відомостей, що становлять службу інформацію;
- поняття «службова інформація» у доктринальних джерелах та у нормативно-правових актах;
- ознаки службової інформації;
- співвідношення понять «службова таємниця», «державна таємниця» та «професійна таємниця» тощо.

Авторами також детально розкрито питання систематизації інформаційного законодавства та запропоновано авторське бачення проекту Інформаційного кодекса України.

Таким чином, в адміністративно-правових розвідках досліджуються адміністративно-правові аспекти права на інформацію, права на доступ до інформації, адміністративно-правові засоби забезпечення цих прав, особливості адміністративної відповідальності за їх порушення.

1.1.2.3 Цивільне право

Нині інформаційні відносини в Україні регулюються приватним та публічними галузями права, зокрема цивільним правом. Зазначене надає підстави констатувати існування цивільних інформаційних правовідносин, об'єктом яких є інформація як нематеріальне благо. Інформація у цивільних правовідносинах може виступати у якості відкритої інформації, інформації з обмеженим доступом, об'єкта права інтелектуальної власності та особистого немайнового блага (честі, гідності, ділової репутації особи тощо).

Здебільшого предметом цивільно-правових досліджень є цивільно-правові аспекти забезпечення інформаційної безпеки, зокрема особливості цивільно-правової охорони, захисту та реалізації авторського права в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, авторського права у сфері новітніх комп'ютерних технологій (комп'ютерних програм, комп'ютерних мереж, зокрема Інтернету), а також загальні цивільно-правові проблеми інформаційних відносин.

Серед робіт цього спрямування слід відмітити дисертаційні дослідження:

- С. А. Дзис «Проблеми авторського права в сфері новітніх комп'ютерних технологій»;
- В. С. Дмитришина «Набуття та передання авторських прав на комп'ютерні програми»;
- А. С. Колісник «Цивільно-правовий захист комп'ютерного програмного забезпечення»;
- М. В. Селіванова «Захист права на комп'ютерну програму (авторсько-правовий аспект)»;
- О. В. Кохановської «Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні»;
- Ю. В. Носік «Права на комерційну таємницю в Україні: цивільно-правовий аспект»;
- І. І. Ващинець «Цивільно-правова охорона авторських прав в умовах розвитку інформаційних технологій»;
- О. М. Пастухова «Авторське право у сфері функціонування все-світньої інформаційної мережі Інтернет»;
- А. Г. Дідук «Правовий режим конфіденційної інформації: цивільно-правовий аспект»;
- О. О. Кулініч «Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних прав»;
- Є. В. Петрова «Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин» [147; 148; 149; 150; 151; 152; 153; 154; 155; 156] тощо.

Так, О. О. Кулініч вперше визначила цивільно-правовий режим інформації з обмеженим доступом як режим таємниці, який встановлюється власником інформації та припускає певний, визначений ним порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації, за винятком випадків, визначених чинним законодавством [154, с. 10].

До того ж авторка розкрила особливості цивільно-правового регулювання окремих видів інформації з обмеженим доступом, зокрема: інформації, що становить таємницю приватного життя, комерційну таємницю, професійну та службову таємницю, які залежать від суб'єкта відносин, що виникають з приводу інформації, та вимог чинного законодавства, що висуваються до обігу певного виду інформації [154, с. 10].

Близька нашому баченню позиція дослідниці, відповідно до якої необхідно відрізняти таємницю як змістову характеристику інформації

ції, яка охороняється, (таємниця усиновлення, особиста таємниця) від таємниці як правового режиму інформації з обмеженим доступом [154, с. 10].

Дисертаційне дослідження А. Г. Дідук важливе для розкриття предмета дослідження у зв'язку з окресленням таких питань, як поняття «правовий режим», «інформація», «право на доступ на інформацію», «конфіденційна інформація», «банківська таємниця» тощо.

Дослідниця зауважує, що «Аналіз судової практики, яка стала предметом дослідження, свідчить про те, що учасники інформаційних правовідносин, а на випадок спорів і учасники судових процесів, органи юрисдикції мають значні труднощі, коли їм необхідно застосувати ту чи іншу норму права, диспозиція якої містить термін «інформація», «конфіденційна інформація», «комерційна таємниця», «ноу-хау». Про це свідчить і рівень вітчизняних наукових розробок щодо вказаних видів інформації» [155, с. 5].

Серед інформації з обмеженим доступом особливе місце займає комерційна таємниця. Як слушно зауважує Ю. В. Носік: «Повноцінному функціонуванню правової категорії комерційної таємниці в Україні перешкоджають, зокрема, нестабільність законодавства про комерційну таємницю, яке, будучи лише запровадженим на початку 90-х років минулого століття, зазнало кардинального реформування з прийняттям Цивільного та Господарського кодексів України, неповнота, непослідовність та, навіть, суперечність положень окремих нормативно-правових актів, присвячених регулюванню відносин щодо комерційної таємниці, невизначеність правових форм цивільного обороту комерційної таємниці, виду її оборотоздатності, характеру та змісту прав на комерційну таємницю, нерозвиненість правозастосовчої, зокрема, судової, практики у цій сфері тощо» [157].

Саме тому в своєму дисертаційному дослідженні автор приділив увагу таким питанням, як:

- аналіз загальнотеоретичної і спеціальної юридичної, економічної та історичної літератури, що присвячена комерційній таємниці;
- дослідження розвитку категорії комерційної таємниці в цивілістичній доктрині України, а також комплексний аналіз джерельної бази регулювання суспільних відносин, пов'язаних з комерційною таємницею;

- дослідження правової природи комерційної таємниці як об'єкта цивільних прав, виявлення, встановлення юридичного значення та класифікація її ознак, вдосконалення визначення поняття комерційної таємниці;
- розкриття змісту суб'єктивних прав на комерційну таємницю, встановлення їх юридичної природи, визначення підстав їх виникнення, зміни та припинення, з'ясування кола суб'єктів прав на комерційну таємницю;
- дослідження юридичних гарантій реалізації прав на комерційну таємницю, особливостей їх правової охорони;
- узагальнення правозастосовчої практики у сфері набуття і здійснення цивільних прав на комерційну таємницю в Україні, вивчення зарубіжного досвіду у відповідній сфері;
- формулювання пропозицій з удосконалення законодавчого забезпечення набуття, здійснення і охорони прав на комерційну таємницю в Україні.

Інші важливі аспекти порушеної тематики відображено в подальших його наукових працях [158; 159; 160; 161; 162; 163; 164; 165; 166; 167; 168; 170; 171; 172; 173; 174].

Особливо цінною серед цивільно-правових досліджень є дисертаційна робота *Б. М. Гоголя* «**Право на інформацію в цивільному праві України**» [175], в якій автор визначив інформацію як об'єкт цивільних правовідносин, проаналізував легальні та доктринальні дефініції даного об'єкта, з'ясував зміст суб'єктивного права на інформацію в цивільному праві України, окреслив співвідношення права на інформацію з цивільними особистими немайновими правами, об'єктом яких є інформація, виявив особливості здійснення права на інформацію, встановив юридичні гарантії здійснення права на інформацію, визначив межі здійснення права на інформацію, виявив умови, форми та способи захисту права на інформацію та вніс пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України в інформаційній сфері.

Так, автор висноує, що необхідним елементом механізму реалізації права на інформацію є юридичні гарантії здійснення права на інформацію, під якими пропонується розуміти закріплені у законодавстві спеціальні юридичні засоби, які забезпечують реальність здійснення зазначеного суб'єктивного права. Основними юридичними гарантіями здійснення права на інформацію є: можливість обмеження

здійснення права на інформацію лише у передбачених Конституцією України випадках на підставі закону; заборона необґрунтованого засекречування інформації; доступність офіційної інформації для приватних осіб; свобода діяльності засобів масової інформації; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості; наявність юридичної відповідальності за порушення права на інформацію.

Межами здійснення права на інформацію є передбачені законодавством форми та способи, якими уповноважена особа може збирати, зберігати, обробляти та поширювати інформацію. Запровадження меж здійснення права на інформацію обумовлено необхідністю дотримання прав та інтересів інших осіб, а також потребою забезпечення загальнонаціональних інтересів. Межі здійснення права на інформацію, передусім, забезпечуються закріпленням у законодавстві категорії інформації з обмеженим доступом. Здійснення права на інформацію поза межами даного суб'єктивного права може полягати у розголошенні інформації про приватне життя; порушенні прав інтелектуальної власності; поширенні неправдивої інформації, що ганьбить честь, гідність чи ділову репутацію особи; поширенні інформації, що розпалює расову, національну, релігійну ворожнечу тощо.

Особливу увагу дослідник приділяє захисту права на інформацію, під яким розуміє правомірну реакцію фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави на порушення, невизнання чи оспорювання права на інформацію з метою припинення порушення, поновлення чи визнання зазначеного права або компенсації завданої правомочній особі шкоди. Ключову роль у механізмі захисту права на інформацію відіграє право на захист, яке необхідно розглядати як можливість особи використовувати заходи правоохоронного характеру з метою запобігання протиправним посяганням на суб'єктивне право на інформацію та поновлювати його у різі порушення.

Право на інформацію захищається за допомогою низки цивільно-правових способів захисту, які можуть бути поділені на загальні та спеціальні; пресікальні, відновлювальні та компенсаційні; міри цивільно-правової відповідальності та способи захисту права на інформацію, які не пов'язані з мірами цивільно-правової відповідальності. Речево-правові способи захисту не можуть бути застосовані для захисту права на інформацію. Необхідною є фіксація в чинному законодавстві такого спеціального способу захисту права на інформацію, як визнання від-

критою інформації, що була безпідставно віднесена до категорії з обмеженим доступом.

Таким чином, в цивільно-правових розвідках досліджуються цивільно-правові аспекти інформаційної проблематики, особливості інформація як об'єкта цивільно-правових відносин, цивільно-правові засоби забезпечення інформаційних прав і свобод, захист, насамперед, конфіденційної інформації цивільно-правовими засобами тощо.

1.1.2.4 Кримінальне право

Серед фахівців кримінального права здебільшого звертається увага на боротьбу з окремими видами кіберзлочинів та особливості притягнення правопорушників за скоєння злочинів в інформаційній сфері. У цьому напрямі слід відмітити дисертаційні дослідження:

- *Д. С. Азарова* «Кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації»;
- *С. О. Орлова* «Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах»;
- *Н. А. Розенфельд* «Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах»;
- *М. В. Рудика* «Незаконний збут, розповсюдження комп'ютерної інформації з обмеженим доступом»;
- *М. В. Карчевського* «Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (аналіз складу злочину)» тощо [176; 177; 178; 179; 180].

Так, *М. В. Рудик* дослідив законодавче регулювання різних видів таємниць, закріплених у вітчизняному та зарубіжному кримінальному законодавстві, проаналізував і класифікував окремі види таємниць, здійснив системний та порівняльний аналіз складів злочинів, які передбачають відповідальність за посягання на таємницю: приватного життя, комерційну, банківську, державну, розглянув дискусійні питання кваліфікації злочинів, пов'язаних з незаконним збутом, розповсюдженням комп'ютерної інформації з обмеженим доступом, а також розробив пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері кримінально-правової охорони комп'ютерної інформації з обмеженим доступом» [181, с. 6].

Водночас дисертант акцентує увагу винятково на видах таємниць, класифікуючи комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом за до-

помогою родового об'єкта злочину, на три групи таємниць: 1) приватного життя; 2) комерційна та банківська; 3) державна.

Конструктивним є компаративний аналіз зарубіжного законодавства у цій сфері, зокрема *М. В. Рудик* розглядає кримінально-правові нормативні бази таких високорозвинених країн, як США, Велика Британія, Португалія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Іспанія, Італія, Голландія, Японія та Китайська Народна Республіка, висновуючи, що: кримінальні законодавства технологічно розвинених країн мають як позитивний характер, так і містять певні недоліки у протидії незаконному збуту, розповсюдженню комп'ютерної інформації з обмеженим доступом. Основним недоліком більшості зарубіжних кримінальних кодексів у частині охорони суспільних відносин щодо розповсюдження інформації з обмеженим доступом є те, що більшість з проаналізованих диспозицій містять ознаку, за якої порушення кримінальної справи можливе лише на підставі скарги потерпілого, тобто це справи приватного обвинувачення. У кримінальних кодексах деяких країн жодним чином не йдеться про захист банківської таємниці. А якщо такий склад є, то кримінально караними лише збут таких відомостей, але збирання конфіденційної інформації кримінальної відповідальності цими кодексами не передбачається. Спостерігається також негативне явище, коли потерпіла сторона (власник комп'ютерної системи) не зацікавлена повідомляти в правоохоронні органи про факти скоєння протиправних посягань на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом, що перебуває у його власності.

Крім того, піддаються аналізу законодавчі бази, що регулюють кримінально-правові відносини, пов'язані з незаконним збутом, розповсюдженням комп'ютерної інформації з обмеженим доступом у деяких пострадянських країнах, серед яких: Російська Федерація, Республіка Казахстан, Білорусь, Латвійська Республіка. Для повного та об'єктивного аналізу кримінальних кодексів цих країн було вивчено Модельний кримінальний кодекс держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав від 17 лютого 1996 року. Тож у кримінальних кодексах пострадянських країн та модельному кримінальному кодексі СНД насамперед розглянуті склади злочинів, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом, та їх співвідношення з чинним КК України. На підставі аналізу зроблено висновок, що ухвалений Модельний кримінальний кодекс країн-учасниць

СНД, кримінальні кодекси Російської Федерації, Республіки Казахстан, Білорусі, Латвійської Республіки мають дуже важливе значення для кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері використання комп'ютерної інформації з обмеженим доступом. Поряд з недоліками є й переваги над чинним кримінальним законодавством України у сфері охорони комп'ютерної інформації з обмеженим доступом. Наприклад, у 1996 р. у Модельному кримінальному кодексі країн — учасниць СНД у статті, що передбачає кримінальну відповідальність за незаконне одержання інформації, яка становить комерційну або банківську таємницю (ст. 269), та розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 270) у диспозиціях цих норм вже була зазначена така ознака об'єктивної сторони, як незаконне проникнення в комп'ютерну систему або мережу. Якщо, наприклад, порівняти цю норму зі ст. 232 КК України, то така дія як незаконне розголошення комерційної та банківської таємниці за допомогою комп'ютера не знайшла свого відображення. Хоча, водночас, ст. 163 КК України містить у складі об'єктивних ознак таку дію на відміну від ст. 153 Модельного кримінального кодексу країн-учасниць СНД. Стаття 289, яка передбачає кримінальну відповідальність за неправомірне заволодіння комп'ютерною інформацією, також як і ст. 3612 КК України, предмет злочину розкриває не повною мірою. Таким чином, кримінальне законодавство названих вище пострадянських країн і КК України у сфері охорони комп'ютерної інформації з обмеженим доступом перебуває на стадії розроблення та становлення, а зміни, що сьогодні відбуваються, є лише першим кроком на шляху врегулювання та захисту суспільних відносин у сфері використання комп'ютерної інформації з обмеженим доступом.

Понятійний апарат предмета злочину, передбаченого статтею 363 КК України, професійна таємниця як об'єкт кримінально-правової охорони, суспільна небезпека від незаконного збуту й поширення комп'ютерної інформації з обмеженим доступом, захист комп'ютерної інформації з обмеженим доступом в ОВС, шляхи розв'язання проблеми кваліфікації злочинних посягань на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом, об'єкт та предмет незаконного збуту та розповсюдження комерційної та банківської таємниці розглянуто автором в інших його роботах [182; 183; 184; 185; 186; 187; 188].

Аналіз кримінально-правових розвідок надає можливість констатувати про незначну кількість робіт цієї тематики. Здебільшого в таких

роботах досліджуються кримінально-правові засади захисту окремих видів інформації з обмеженим доступом, зокрема персональних даних, банківської та комерційної таємниць. Крім того, дослідниками надається характеристика складів злочинів, скоєних в інформаційній сфері.

1.1.2.5 Інформаційне право

Не менш важливого значення набувають роботи з інформаційного права. Інформаційне право — нова галузь права. Тому в наукових колах ще неусталений понятійно-категоріальний апарат, методологічні засади цієї галузі права. Слід зауважити, що у міру накопичення нових знань у вітчизняних та зарубіжних наукових розвідках цю галузь права умовно визначали за окремими її спеціальними інститутами, наприклад: «програмне право», «правова інформатика», «право інформатики», «комп'ютерне право», «інформаційно-комп'ютерне право», «право на інформацію», «телекомунікаційне право», «право на доступ до інформації» тощо.

Хочемо наголосити:

в Україні набагато раніше за всі колишні республіки СРСР було розроблено концепцію інформаційного права як окремої галузі права та проект Інформаційного кодексу (Кодекс України про інформацію).

Ми маємо пишатися, що саме українські науковці є гордістю інформаційної науки. Питання в іншому: як наші владці та парламентарі, а також чиновники від науки, які вирішують, кому і коли можна захищатися це використали, як змогли пристосувати інноваційні знання до химерних кліше ВАКівських спеціальностей і вимог МОН. Саме прізвища українських науковців мають бути вписані в аннали світової інформаційно-правової науки, адже українські вчені заклали підвалини і досі активно пропагують вже не тільки інформаційне право [189; 190], а й правову кібернетику [191; 192; 193; 194].

Узагальненим авторським лейтмотивом концептуального бачення проблем у сфері інформаційного права можна визнати основні положення робіт В. С. Цимбалюка, зокрема стосовно розмежування таких термінів, як «правова інформатика» та «інформаційне право» [195; 196; 197; 198; 199; 200; 201]. На прикладі дослідження джерел суспіль-

них відносин стосовно розвитку інформатики, формування під її масовим впливом такого соціально-технічного та соціально-технологічного явища, як інформатизація, автор аргументовано пояснює природу структуризації інститутів інформаційного права. Воно розглядається ним як комплексна галузь права, що поступово інтегрує (через комплексне застосування методів інших галузей права) на засадах теорії гіперсистем через предмет суспільних відносин — інформацію — три провідні його умовні складові — підсистеми, що поступово набувають ознак спеціальних підгалузей цього права:

- *мас-медіа права* (гуманітарна, семантична складова);
- *інформатизаційного права* (інфраструктурна, інженерно-технічна складова);
- *права інформаційної безпеки* (забезпечувальна складова).

Між цими трьома провідними складовими інформаційного права поступово формуються й інші спеціальні комплексні інститути права за напрямками (чи видами) інформаційної діяльності: освітнє право; архівне право; бібліотечне право тощо.

Ключовим **критерієм формування** таких інституцій права у загальній системі інформаційного права виступає філософський закон діалектики: перехід кількісних чинників (створення критичної маси інформації) у якісні — інституціоналізація суспільних відносин щодо інформації через прояв її як ознаки (предмета) діяльності певних суб'єктів суспільних відносин. При цьому інформація (критична її маса, кількість) набуває ознак суспільного ресурсу, без чого не може забезпечуватися подальший прогрес людства в умовах поступового вичерпування із природи її ресурсів (корисних копалин, води, чистого повітря і т.п.).

Важливо, що ці ідеї знаходять свій подальший вияв і в працях інших вчених інформаціологів.

Україна належить до числа країн з високим науковим потенціалом та науковими школами, які відомі унікальними досягненнями у сферах розробки нових технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, нанотехнологій та інших прогресивних технологій [202, с. 253].

Останніми роками в нашій державі активно формуються нові наукові школи з проблем глобалістики, інноваційних технологій, інституційних засад діяльності в інформаційному суспільстві, міжнародних інформаційних відносин з усього спектра міжнародної взаємодії [202, с. 253].

Транснаціональний зміст проблематики щодо суспільних інформаційних відносин, а також проголошений Україною зовнішньополітичний курс на інтеграцію до Європейського Союзу викликав появу публікацій, присвячених міжнародним та європейським стандартам, що повинні враховуватися у національному інформаційному законодавстві. Зазначене можна розглядати як аспект розвитку теорії і практики законодавчого процесу. У цьому сегменті формування теорії інформаційного права виокремлюються публікації Є. А. Макаренка [203]. За критерієм еволюції глобальних комунікаційних процесів нею було досліджено зміни в європейській інформаційній політиці, а також роль європейських міжурядових організацій у реалізації програм становлення інформаційного суспільства. В аспекті компаративістики автор визначає також особливості консолідації інформаційної політики України в контексті трансформацій під впливом змін у міжнародних відносинах щодо інформації. Водночас Є. А. Макаренко виокремлює специфіку правового регулювання інформаційних відносин у країнах Європи. Їх пропонується подати таким чином:

- 1) у системі інформаційного права багатьох країн застосовуються уніфіковані за назвою терміни, категорії, поняття;
- 2) інформація виступає складовим компонентом усіх суспільних відносин, консолідуючи їх через складові права власності на інформацію — державне, суспільне (як суспільне надбання), корпоративне, індивідуальне тощо;
- 3) інформаційно-правова діяльність країн, юридичних і фізичних осіб здійснюється, як правило, в інтересах держави, однак дедалі частіше враховується суспільний інтерес;
- 4) застосування інформації, масивів даних, інших видів інформаційної діяльності реалізується через юридичних і фізичних осіб, які несуть відповідальність за правопорушення відповідно до цивільного, адміністративного та кримінального законодавства;
- 5) правове регулювання інформаційних відносин у суспільстві здійснюється як на приватноправовому рівні (без участі держави), так і на публічно-правовому (за участю держави як гаранта правопорядку в соціальному інформаційному просторі).

Теоретико-методологічні аспекти щодо розвитку інформаційної сфери суспільства у сучасному світі та впливу їх на формування інформаційного простору України, а також на розвиток окремих видів і на-

прямів інформаційної діяльності людини доволі детально були розглянуті *О. П. Дубасом*. Зокрема дослідник зазначає, що «вступ України до Ради Європи, членство в Європейській телерадіомовній спілці полегшують її входження в європейський і разом з тим світовий масово-комунікаційний простір, надають нових можливостей для укладання міждержавних угод із сусідніми країнами про транскордонне теле- і радіомовлення, дають змогу поглиблювати кооперацію і співпрацю між європейськими та вітчизняними масово-комунікаційними системами. Водночас доведено, що членство в європейських структурах зобов'язує Україну дотримуватися встановлених ними міжнародних норм, виконувати міжнародні угоди і конвенції, включаючи документи щодо регуляції у сфері інформації та комунікації» [204, с. 16–17]. Тобто автор закладає базис для формування такого інституту інформаційного права, що його *В. С. Цимбалюк* пропонує розглядати як підгалузь у спеціальній частині інформаційного права під назвою «масмедіа право» [205].

Важливого значення для якісної консолідації інформаційного законодавства набуває визнання принципів правового регулювання, які зумовлюють розвиток міжнародного інформаційного простору й формалізовані у рішеннях міжнародних організацій різного правового статусу. Принципи міжнародних відносин визначаються переважно під впливом становлення глобального інформаційного суспільства і впливають, як правило, з пошуку розв'язання проблем забезпечення прав творців інформації та їхніх помічників. Нині це розглядається як інституція авторського права, у тому числі в контексті використання електронно-мережових технологій, методів їх захисту та питань правового регулювання правовідносин в Інтернеті. Консолідовано це висвітлено у працях *С. П. Кудрявцевої* та *В. В. Колоса*. У контексті конструктивної критики зазначаємо, що інформаційне законодавство України цими авторами розглядається тільки в конституційних і цивільно-правових аспектах. З одного боку, дослідники зазначають, що експертиза українського інформаційного законодавства, котра неодноразово здійснювалася протягом останніх років, зокрема представниками ОБСЄ, свідчить про те, що законодавча та нормативно-правова база функціонування інформаційної сфери України в цілому відповідає європейським нормам. Проте, якщо формальний бік справи не викликає значного занепокоєння, то існує нагальна проблема недотри-

мання встановлених норм усіма суб'єктами інформаційних відносин, зокрема органами державної влади всіх рівнів. З іншого боку, «нормативно-правове забезпечення інформаційної сфери потребує суттєвого удосконалення. Одним із напрямів удосконалення системи інформаційного законодавства України може стати розроблення та ухвалення Інформаційного кодексу України, що дозволить розв'язати проблему подолання протиріч у законодавчих та нормативно-правових актах, забезпечити єдність та не фрагментованість нормативно-правового поля» [206, с. 54].

Слід зауважити, що левову частку наукових розвідок з інформаційного права присвячено окремим видам (формам) систематизації інформаційного законодавства.

Однією з перших дисертаційних робіт такого спрямування є праця В. А. Залізняка «**Систематизація інформаційного законодавства України**» [207], де проаналізовано стан правового регулювання інформаційних відносин в Україні та виокремлено основні недоліки національного інформаційного законодавства, охарактеризовано міжнародно-правові стандарти регулювання інформаційних відносин та виділено основні етапи систематизації вітчизняного інформаційного законодавства, концептуальні засади створення Інформаційного кодексу України, надано пропозиції до проекту Інформаційного кодексу України тощо.

Продовження системного та комплексного розв'язання проблеми удосконалення інформаційного законодавства шляхом систематизації простежується в монографічних дослідженнях серії «**ORDO ORDINANS**».

Однією із перших робіт цієї серії, де безпосередньо приділена увага цьому процесу, є монографія за редакцією В. А. Ліпкана та В. А. Залізняка «**Систематизація інформаційного законодавства України**», яка стала першою роботою» серед інших робіт [146; 208] як наукової позиції і конкретного внеску дослідників у **пропаганду системної науки в Україні**, в якій наукове співтовариство вчених, молодих дослідників і майбутніх науковців як найбільш фаховий, інтелігентний та обізнаний прошарок української історичної нації — являє собою єдиний, цілісний інтелектуальний континуум, епістемологічну спільноту — еліту, яка має формувати дороговкази майбуття та прогресивного розвитку нашої держави [209].

У цій роботі автори ґрунтовно розглянули зміст понять «інформація», «правове регулювання інформаційних відносин в Україні», «інформаційне законодавство», «систематизація інформаційного законодавства», «ефективність законодавства», «уніфікація законодавства», «розвиток законодавства» та відмежували поняття «систематизація інформаційного законодавства» від інших споріднених понять, визначили правові передумови систематизації інформаційного законодавства та виокремили основні недоліки національного інформаційного законодавства, охарактеризували міжнародно-правові стандарти регулювання інформаційних відносин, намітили основні етапи систематизації вітчизняного інформаційного законодавства та концептуальні засади створення Інформаційного кодексу України, визначили основні форми систематизації інформаційного законодавства та надали їм характеристику, а також надали пропозиції до проекту Інформаційного кодексу України та обґрунтували роль доктрини інформаційної безпеки як дороговказу до систематизації інформаційного законодавства України.

Більш детально розглянуто різні проекти Інформаційного кодексу України, визначено їх позитивні та негативні риси. Зважаючи на важливість забезпечення інформаційної безпеки, окрему увагу було приділено Доктрині інформаційної безпеки України, а саме її сутності, призначенню, ролі у систематизаційній діяльності.

Особливо цінними, з наукової точки зору, є запропонована авторами систематизація літератури за предметом дослідження та тезаурус.

Ґрунтовність розгляду різних наукових підходів щодо порушеної проблематики, конструктивність та інноваційність поглядів і пропозицій авторів надає можливість констатувати, що це перше видання, де чітко простежується початок формування наукової школи В. А. Ліпкана.

Розуміючи взаємопов'язаність різних форм систематизації інформаційного законодавства задля підвищення його ефективності, В. А. Ліпкан ініціював дослідження консолідації як передумови кодифікації інформаційного законодавства України. Інноваційні та креативні ідеї і погляди знайшли своє відображення у ще одній монографії цієї серії за редакцією В. А. Ліпкана та М. І. Дімчогло «**Консолідація інформаційного законодавства України**» [210].

Ураховуючи значну кількість аспектів, пов'язаних із підвищенням ефективності інформаційного законодавства України, інтеграції його

до стандартів міжнародного права, у монографії детально розглянуто консолідацію конституційних положень щодо інформаційних правовідносин у законодавстві; особливості застосування консолідації при кодифікації інформаційного законодавства України тощо. Акцентовано увагу на питанні консолідації не тільки як на етапі систематизації інформаційного законодавства, але і як на процесі, методології, методиці, методах, способах, засобах уніфікації, інтеграції, гармонізації його у загальній системі законодавства України як важливої складової системи національного права.

Фундаментом зазначеної вище монографії передувало проведення дисертаційного дослідження *М. І. Дімчогло* «**Консолідація інформаційного законодавства України**» [211], де, враховуючи значну кількість аспектів, пов'язаних із підвищенням ефективності інформаційного законодавства України, інтеграції його до стандартів міжнародного права, детально розглянуто консолідацію конституційних положень щодо інформаційних правовідносин у законодавстві; особливості застосування консолідації при кодифікації інформаційного законодавства України.

Логічним продовженням низки монографій серії «**ORDO ORDINANS**» стала ще одна монографія за співавторства *В. А. Ліпкана* та *К. П. Череповського* «**Інкорпорація інформаційного законодавства України**», яку присвячено теоретичним і правовим засадам інкорпорації інформаційного законодавства України.

Дана монографія базується на ідеях та пропозиціях, висловлених *К. П. Череповським* в дисертаційному дослідженні «**Інкорпорація інформаційного законодавства України**» [212], де визначаються загальні методологічні положення інкорпорації як складового елементу систематизації інформаційного законодавства України та концептуальні підходи до проведення інкорпорації інформаційного законодавства України, обґрунтовано необхідність проведення інкорпорації міжнародного інформаційного права як передумови гармонізації з ним інформаційного законодавства України, охарактеризовано процеси здійснення інкорпорації інформаційного законодавства в окремих країнах, надано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання інформаційних відносин в Україні, обґрунтовано необхідність інкорпорації як етапу, що передуює кодифікації інформаційного законодавства України та запропоновано структуру проекту Кодексу України про ін-

формацію на основі досліджень інкорпорації інформаційного законодавства.

Не менш важливого значення мають погляди *К. П. Череповського*, висловлені в інших його роботах [213; 214; 215; 216; 217; 218; 219].

Слід зауважити, що дана монографія також є однією із робіт цієї серії, а тому низка ідей, висвітлених в попередніх монографіях, корелюються з ідеями та міркуваннями цієї наукової роботи. Взаємозв'язок і взаємодоповнюваність поглядів ще раз підкреслює системний характер розвитку наукової школи *В. А. Ліпкана*, впровадження ідей та постулатів якої знаходить своє відображення у наукових позиціях інших фахівців інформаційної проблематики, а також у конкретних рішеннях органів державної влади України.

Зважаючи на те, що кодифікація є найбільш ефективною формою удосконалення законодавства, особливу увагу науковців приділено саме кодифікації інформаційного законодавства.

Так, *В. С. Цимбалюк* в дисертаційному дослідженні «**Кодифікація інформаційного законодавства України**» [220] розробив методичні положення щодо формування доктрини та методології створення проекту кодифікованого законодавчого акта під назвою — Кодекс України про інформацію (розвиваються аргументи щодо застосування в інформаційному праві філологічних знань у правотворенні, запропонував розвиток такого напрямку наукових досліджень у правознавстві, як юридична філологія (щодо напрацювання правил, методик, методів конструювання понятійного апарату права з урахуванням традицій української мови, юридичної когнітології тощо), обґрунтував рекомендації щодо організації кодифікації інформаційного законодавства як етапу його систематизації (зокрема, підтримується позиція тих дослідників, які вважають, що для створення належних організаційно-правових умов кодифікації законодавства необхідно не тільки законодавче визначення їх, а й воля і здатність Парламенту, Президента України, Прем'єр-міністра, членів Уряду до співпраці при вирішенні стратегічних завдань за принципом уваги перших керівників держави до консолідації зусиль громадськості, належної фінансової підтримки державою науки і практики у розв'язанні проблем реалізації задач комплексного правового забезпечення відносин в інформаційній сфері суспільства) тощо.

По суті *В. С. Цимбалюк* здійснив системне наукове дослідження актуальної теми, пов'язаної із систематизацією інформаційного законо-

давства України у такому її прояві, як наукова кодифікація. Дана робота стала результатом багаторічних плідних досліджень [221; 222; 223].

Нами цілком поділяється думка дослідника, що в Україні виникла потреба у переосмисленні призначення права в інформаційній сфері на тлі зародження нових галузевих, міжгалузевих інститутів, комплексних і спеціальних галузей права під впливом стрімкого розвитку ІТ-економіки — промислового виробництва різноманітних інформаційних технологій та послуг, що надаються з їх використанням, як основи інноваційного зростання суспільних благ.

Заслуговує на увагу застосування автором широкого арсеналу методологічних прийомів. Особливої ваги дослідженню надає застосування *В. С. Цимбалюком* синергетичного підходу для розкриття самоорганізаційної природи, співробітництва суб'єктів права щодо встановлення та формулювання змісту прав та обов'язків, пов'язаних із інформацією у суспільних відносинах.

Доволі вдало дисертантом у дослідженні визначаються риси та структуризація законодавчих основ інститутів з ознаками підгалузей спеціальної частини інформаційного права, а саме: мас-медіа права; інфраструктурного права (у його складі — телекомунікаційного права (права зв'язку), права інформатики, інформатизаційного права); науково-освітнього права; права організації інформаційної безпеки та інших. Здобувачем послідовно і системно проаналізовано широкий спектр правових проблем, що стосуються визначених мети і завдань теми дослідження за матричним підходом. Застосування дисертантом матричного підходу при кодифікації інформаційного законодавства надає можливість визначити і прослідкувати закономірності й тенденції у структуризації законодавства про інформацію в Україні з екстраполяцією на структуру інформаційного права за трьома частинами: загальною, особливою та спеціальною. При цьому автором визначаються перспективи інституційної структуризації норм правил поведінки щодо інформації при створенні проекту такого законодавчого акта, як Кодекс України про інформацію.

Крім нього, питання кодифікації інформаційного законодавства ґрунтовно досліджено також і *К. Г. Татарниковою* [224; 225; 226; 227; 228; 229; 230; 231; 232; 233; 234]. Особливе місце серед інших її робіт посідає дисертаційне дослідження «**Кодифікація законодавства України про інформацію**».

Дослідження *історії становлення та розвитку теорії інформаційного права щодо кодифікації законодавства України про інформацію*» надає можливість дійти висновку авторці, що в українській науці інформаційного права сформувалося кілька наукових шкіл: наукова школа інформаційного права в Інституті держави і права імені В. М. Корецького (фундатори Ю. С. Шемшученко та В. Ф. Погорілко) щодо окремих питань правового забезпечення комп'ютеризації, автоматизованих систем управління, питань інкорпорації законодавства про інформацію, порівняльного інформаційного права тощо; наукова школа теорії інформаційного права, фундаторами якої є Р. А. Калюжний та М. Я. Швець (переважно у складі Науково-дослідного центру правової інформатики Національної академії правових наук України) щодо правового забезпечення інформатизації, правової інформатики та формування інформаційного суспільства; наукова школа І. В. Арістової (переважають питання дослідження інформаційної політики держави та забезпечення гуманізації інформаційних відносин в умовах формування глобального інформаційного суспільства); наукова школа інформаційного права В. А. Ліпкана (переважають правові питання дослідження інформаційних відносин у контексті безпекознавства та систематизації законодавства України про інформацію у різних його проявах (інкорпорації, консолідації тощо)); наукова школа В. М. Поповича та А. М. Новицького (щодо розвитку правового регулювання інформаційного забезпечення, інформатизації фінансової та інших сфер державного управління в умовах інформатизації, а також розвитку наук фінансово-правової інформатики та податкової інформатики); наукова школа В. С. Цимбалюка (щодо формування доктринальних положень кодифікації законодавства про інформацію, правових аспектів впровадження комп'ютерних програм, охорони як складової інформаційної безпеки) та інші.

При цьому висновується, що всі дослідники у своїх наукових працях за проблематикою теми визначають необхідність подальшого теоретичного розроблення удосконалення законодавства про інформацію.

Дослідниця науково обґрунтувала необхідність припинення ініціювання розроблення нових законопроектів та ухвалення нових спеціальних законодавчих актів за фрагментарним підходом. Стосовно розвитку законодавства про інформацію, до завершення розроблення і ухвалення Кодексу України про інформацію, пропонує, щоб законо-

давство щодо інформаційної сфери розвивалось через внесення змін і доповнень до Закону України «Про інформацію» методом поглибленої інкорпорації та консолідації чинних спеціальних інституційних законів. Закон України «Про інформацію» має стати базовим для подальшої його законодавчої трансформації у Кодекс України про інформацію. Тобто з прийняттям Кодексу України про інформацію у останній його частині — прикінцевих та перехідних положеннях, — першим законом, що має втратити чинність з набуттям чинності цього Кодексу, стане Закон України «Про інформацію».

Конструктивною є думка *К. Татарникової*, що при створенні проекту Кодексу України про інформацію слід застосувати метод індексації арабськими цифрами не тільки нумерації статей, а й розділів, глав у них, що розроблений на засадах правової інформатики, щодо способів ущільнення правової інформації, її кодування для комплексного її відображення на основі методології формування гіперсистеми права. Такий метод доволі успішно був застосований та апробований у Податковому кодексі України. Це допомагає значно економити на обсязі законодавчого акта та ефективно здійснювати його як зовнішню, так і внутрішню інкорпорацію та консолідацію окремих норм, правил суспільних відносин за комплексною інституціоналізацією їх в одному законодавчому акті. На розгляд наукової громадськості, практиків, політиків, розробників проекту Кодексу України про інформацію виноситься пропозиція не ототожнювати при формуванні проекту Кодексу його частини з назвами такої структуризації розділів, як «Книги». Тобто книги розглядаються як другий рівень структуризації інституційних розділів частин. Для прикладу, загальна частина проекту Кодексу України про інформацію має включати, як мінімум, такі дві книги: Книга 1. Загальні положення про правове регулювання суспільних відносин щодо інформації. Книга 2. Загальні положення про склад, зміст і принципи суспільних відносин щодо інформації. Отже, пропонується врахувати аби уникнути методологічних помилок щодо структуризації на рівні книг Цивільного кодексу України.

У рамках інформаційного права слід акцентувати увагу й на дисертаційному дослідженні *Л. І. Рудник (Капінус) «Право на доступ до інформації»*, де здійснено історіографічний аналіз досліджень права на доступ до інформації, визначено методологічні засади права на доступ до інформації, проаналізовано поняття та зміст права на доступ до ін-

формації, уточнено право на доступ до інформації як елемент правового статусу людини і громадянина, охарактеризовано порядок доступу до інформації з обмеженим доступом, прослідковано сучасні тенденції розвитку інформаційних відносин у сфері доступу людини та громадянина до інформації, здійснено аналіз міжнародного досвіду правового регулювання права на доступ до інформації, а також запропоновано шляхи підвищення ефективності правового регулювання права на доступ до інформації в Україні.

Удосконалення інформаційного законодавства, на думку дослідниці, доцільно здійснити за такими напрямками: правового визначення уніфікованого переліку підстав для обмеження прав на доступ до інформації з обмеженим доступом; внесення змін і доповнень до чинного законодавства України щодо регулювання відносин стосовно збирання, зберігання, поширення, використання інформації обмеженого доступу; конкретизація правових норм щодо підстав відповідальності за порушення законодавства з питань безпеки інформації; створення системи страхування інформаційних ризиків тощо.

На основі дослідження національного інформаційного законодавства окремих зарубіжних країн та нормативно-правових актів, що регулюють інформаційні відносини, прийняті міжнародними інституціями, авторкою було виділено *основні засади міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин*: розвиток інформаційних відносин обумовлює дедалі більшу увагу міжнародних інституцій; міжнародне інформаційне законодавство має значний вплив на національне інформаційне законодавство та характеризується дедалі більшою взаємозалежністю; міжнародні норми, що приймаються Організацією Об'єднаних Націй та Радою Європи щодо міжнародних норм інших інституцій, набувають вирішального значення при формуванні національного інформаційного законодавства; здебільшого національне інформаційне законодавство корелюється із загальними світовими тенденціями розвитку міжнародних правових норм та стандартів у цій галузі; у багатьох країнах світу розроблено спеціальні програми розбудови інформаційної інфраструктури, спрямовані на об'єднання в єдиний інформаційний простір та створення уніфікованої законодавчої бази, але, зважаючи на потенціал конкретної країни; національне інформаційне законодавство має розгалужений характер, що потребує його систематизації; найбільш уніфікованим з міжнародними стандар-

тами є та частина національного інформаційного законодавства, що закріплює правові засади права на інформацію; серед основних міжнародних тенденцій є створення етичних кодексів у конкретних галузях інформаційної сфери. Міжнародна спільнота приділяє значну увагу правовому регулюванню інформаційних відносин. Як самостійний учасник міжнародних відносин Україна має урахувувати міжнародні тенденції у цьому контексті та запозичувати позитивний досвід встановлення правових стандартів у цій сфері відповідно до власних національних інтересів.

Важливим, на нашу думку, є таке посилення дослідницькі: для забезпечення повної реалізації права на доступ до інформації необхідно вичерпно визначити обсяг правомочностей та коло осіб, на яких воно розповсюджується. Незважаючи на те, що основні інформаційні права та свободи людини і громадянина закріплені низкою нормативно-правових актів, однак підстави їх можливого обмеження і прямі обмеження, що визначені там же, найчастіше не збігаються, варто підготувати уніфікований перелік засад для обмежень і випадків прямого обмеження прав і свобод із подальшим внесенням змін у Конституцію України та при розробленні проекту і ухваленні Інформаційного кодексу України. До квінтесенції інформації також слід віднести всебічність та об'єктивність; окрім неправомірного обмеження права на доступ до інформації, також слід зазначити і про «спіраль мовчання».

Цікавою є позиція авторки про необхідність створення інформаційних ресурсів для осіб з обмеженими можливостями як повноцінних суб'єктів права на доступ до інформації [235; 236; 237; 238; 239; 240; 241; 242; 243; 244; 245].

1.1.3 Роботи, присвячені аналізу різноманітних аспектів інформаційної безпеки

Взаємозв'язок інформаційного права та безпекознавства досі викликають дискусії серед українських дослідників. Так, В. С. Цимбалюк розглядає інформаційну безпеку як правову категорію у різних правовідносинах: у підприємницькій діяльності; як чинник, що зумовлює перехід глобальної інформаційної цивілізації на нову її якість — глобальну кібернетичну цивілізацію, що зумовлює посилення управлінського аспекту держав у регулюванні правовідносин. По суті автор

відносить норми щодо інформаційної безпеки до статусу важливого різноаспектного інституту інформаційного права, пов'язуючи його специфіку з розвитком інформатики та з правовими аспектами суспільної моралі [246; 247; 248; 249; 250; 251; 252]. Автор переконливо доводить, що інформаційна безпека — це важливий інститут інформаційного права, що за принципом гіперсистем, «пронизує» певним чином усі інші його інститути (як у загальній, так і особливій частині) і водночас має окремі інституційні ознаки у спеціальній частині інформаційного права як вид інформаційної діяльності, поступово перетворюючись на його підгалузь через законодавство про основи національної безпеки України.

Цікавою за змістом, як на наш погляд, є доробок колективу вітчизняних авторів щодо правового забезпечення інформаційної діяльності в Україні [253]. У ній за об'єктною ознакою окреслюються не лише загальні питання інформаційного суспільства в контексті глобальних тенденцій світового розвитку, а й правові засади інформаційної діяльності в аспекті системних ознак національної безпеки України. У цьому ж контексті помітна тенденція до різнопланового висвітлення окремих засад правового регулювання інформаційної безпеки в Україні й іншими авторами. У даному напрямі дедалі зростає кількість публікацій творчих колективів, що свідчить про формування вітчизняної наукової школи безпекознавства, ідейним засновником якої є В. А. Ліпкан. Звернімо увагу на роботи: Л. С. Харченка, О. В. Логінова [254]; О. С. Ліпкан, О. О. Яковенка [255].

Так, В. А. Ліпкан у співавторстві з Ю. Є. Максименко та В. М. Желіховським підготував навчальний посібник «**Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції**».

Авторами запропоновано новаторський підхід до розгляду інформаційної безпеки України як складової частини європейської безпеки. Зокрема ними досліджено зміст інформаційної безпеки, національних інтересів України в інформаційній сфері; поняття та зміст загроз інформаційній безпеці; напрями державної політики національної безпеки в інформаційній сфері; система забезпечення інформаційної безпеки; проблеми становлення інформаційного суспільства; інформаційна безпека України у сфері прав і свобод людини; інформаційна безпека, безпека інформаційного суспільства; напрями адаптації Україною стандартів Європейського Союзу у сфері інформаційної безпеки.

Запропоновано нове бачення проблем формування інформаційного суспільства в Україні, яке має утворюватися **відповідно до** національних інтересів з *урахуванням* стандартів Євросоюзу, а не навпаки.

Також автори переконливо доводять, що в основу концепції національної безпеки і, відповідно, Доктрини інформаційної безпеки України мають бути покладені національні інтереси, що ґрунтуються на національних цінностях, національних ідеалах. Варто зауважити, що в даній парці конкретно визначено такі поняття, як національна безпека та національні інтереси. Зазначимо, що чимало дослідників зосереджують увагу на проблемі широкого трактування категорій «національна безпека» та «національні інтереси», що фактично призводить до підміни іншої категорії, наприклад, «функція держави», а також їх злиття. Логічним, на думку авторів, є розуміння того, що національні інтереси категорія більш широка за національну безпеку. Однак національна безпека є не тільки інструментом, а й одним із життєво важливих національних інтересів. Безпечні умови існування людини та суспільства, функціонування державно-правових інституцій — основа, плацдарм для їх подальшого розвитку.

Дослідники також зазначають: оскільки Україна — центр Європи, тому її роль в побудові європейської спільноти доволі вагома, а згодом — стане визначальною. Перебуваючи на перетині цивілізацій, Україна є уособленням інтеграції різних культур, а отже, продуцентом інтегрованих систем безпеки, ініціатором і засновником яких вона і має бути. Отже, **геостратегічне розташування України передбачає наявність національних інтересів у різних частинах світу**, що потребує розроблення стратегій, програм і технологій їх адекватного забезпечення.

Серед інших вітчизняних дослідників правових аспектів інформаційної безпеки назвемо праці Б. А. Кормича [256; 257]; О. К. Юдіна, В. М. Богуна [258]; В. М. Бутузова, С. Л. Остапця, В. П. Шеломенцева [259] та інших.

Так, Б. А. Кормич аналізує національні і міжнародні нормативно-правові акти стосовно забезпечення інформаційної безпеки України в працях «**Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України**» та «**Інформаційна безпека: організаційно-правові основи**».

Варті уваги висновки та рекомендації дослідника, спрямовані на вдосконалення законодавства і концептуальних засад політики інфор-

маційної безпеки України, підвищення ефективності практичної діяльності з реалізації цієї політики. Особливої актуальності набувають дослідження автора правових основ інформаційної безпеки людини і суспільства, де він аналізує стан дотримання інформаційних прав і свобод людини в Україні та констатує наявність значних загроз інформаційній безпеці людини, необхідність приведення національного законодавства України щодо свободи слова та інформаційної діяльності у ґрунтовнішу відповідність Європейській конвенції з прав людини. Важливим є висновок *Б. А. Кормича*, що ці загрози мають внутрішній характер і пов'язані з недоліками у системі публічної влади в Україні, прогалинами в національному законодавстві та діяльності певних політичних сил, що протидіють формуванню правового поля інформаційної діяльності [256, с. 261].

У рамках спеціальності 12.00.01 також було проведено ряд досліджень з інформаційної проблематики, а саме теоретико-правових засад забезпечення інформаційної безпеки України [260] та забезпечення інформаційної безпеки як функції держави [261].

Першим дисертаційним дослідженням загальнотеоретичного характеру, де здійснювався ґрунтовний розгляд інформаційної безпеки України, була робота *Ю. Є. Максименко «Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України»* [262], захищена ще у 2007 році.

Дослідниця зазначає: «Перехід суспільства до інформаційного змінив статус інформації. Наразі, вона може бути як засобом забезпечення безпеки, так, у свою чергу, і загрозою та небезпекою» [260, с. 3].

Зважаючи на закріплені Законом України «Про основи національної безпеки України» загрози національній безпеці в інформаційній сфері України, авторка розглядає інформаційну безпеку України як систему, що складається з певних структурних елементів:

1) *інформаційна безпека у сфері прав і свобод людини та громадянина:*

- прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації;
- розголошення інформації, що становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави;

- 2) *інформаційно-психологічна безпека* — управління реальними чи потенційними загрозами, що можуть завдати шкоди психіці людини, суспільству, державі (в особі її державних службовців чи посадових осіб):
  - поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії;
  - намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації;
- 3) *інформаційно-технічна безпека* — управління потенційними чи реальними загрозами з метою захисту інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм [260, с. 10–11].

Найактуальнішим є виокремлення основних недоліків нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки України та шляхів його удосконалення. Екстраполюючи їх на предмет дослідження, вважаємо, що ряд недоліків характерні і для правового регулювання, і податкової інформації в Україні, а саме: неоднозначність, неузгодженість та суперечливість закріплених дефініцій та подекуди відсутність навіть базових із них; наявність значного масиву декларативних положень за відсутності механізму їх правореалізації; наявність численних бланкетних норм права, що не призводить до сподіваного ефекту; наявність абстрактних, суб'єктивних понять, що потребують офіційного тлумачення або чіткого визначення тощо.

Осмилення особливостей державного забезпечення інформаційної безпеки, його правового регулювання та перспектив розвитку в контексті інтеграції України у світовий та регіональний інформаційний простір, рецепції відповідних міжнародних та європейських правових стандартів було здійснено *О. О. Тихомировим* у дисертаційному дослідженні «**Забезпечення інформаційної безпеки як функція держави**».

Висвітлення автором міжнародних, європейських та національних правових стандартів забезпечення інформаційної безпеки, надало можливість виокремити фактори (тенденції), що зумовлюють сучасні трансформації суспільства і є визначальними для досягнення поняття інформаційна безпека: підвищення соціальної цінності «інформації», динамічність перетворень в інформаційній сфері, взаємозв'язок і вза-

емозумовленість інформаційного розвитку та розвитку громадянського суспільства, залежність від глобалізаційних та інтеграційних процесів, місце у геополітичному просторі, єдність і взаємодоповнюваність організаційно-правового матеріально-забезпечувального та технічного аспектів забезпечення інформаційної безпеки [261].

Вважаємо ці тенденції слід ураховувати при розробленні заходів удосконалення правового режиму і податкової інформації в Україні.

Не менш ґрунтовними є дослідження в рамках адміністративного права. Так, системний розгляд адміністративно-деліктного законодавства за правопорушення інформаційного характеру здійснюється *О. В. Стоєцьким* у дисертаційному дослідженні «**Адміністративна відповідальність за порушення у сфері інформаційної безпеки України**» [263], де автор зазначає зміст адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері інформаційної безпеки України, характеризує склад адміністративних правопорушень у сфері інформаційної безпеки, виділяє основні тенденції адміністративної відповідальності у сфері інформаційної безпеки України та окреслює особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері захисту державної таємниці і за правопорушення у сфері конфіденційної інформації.

І. Р. Березовська у своєму дослідженні «**Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні**» [264] визначила історичні віхи становлення і розвитку адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України, виокремила їх ознаки, особливості, а також надала їх класифікацію.

Конструктивною є пропозиція дослідниці щодо доцільності включити до Указу Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» спеціальний розділ «Стан інформаційної безпеки», в якому слід чітко визначити актуальні проблеми державної політики забезпечення інформаційної безпеки та зосередити увагу на необхідності їх розв'язання. Не менш актуальним є розроблений нею проект Положення про єдину систему міжвідомчої електронної взаємодії.

Організаційно-правові засади забезпечення інформаційної безпеки також розглянуто в дисертаційному дослідженні *В. І. Гурковського* «**Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері інформаційної безпеки**», де автор, крім того, що окреслив важливі проблеми організаційного та правового характеру в процесі забезпе-

чення взаємодії органів державної влади щодо формування, охорони та захисту суспільних інформаційних відносин, запропонував шляхи вдосконалення механізму державного управління у сфері національної інформаційної безпеки, висловив, на нашу думку, дискусійні міркування, що «серед позитивних тенденцій розвитку правового регулювання суспільних інформаційних відносин можна виділити те, що в останні роки суттєво вдосконалено, а за деякими напрямками заново створено, відповідну нормативно-правову базу системи захисту інформації в державі» та «найважливішим здобутком сучасної правотворчості системи національної інформаційної безпеки є створення юридичного підґрунтя для захисту інформації в мережах передачі даних» [265, с. 156].

Дискусійність вищенаведених думок полягає в тому, що, попри на динамічне та інтенсивне зростання кількості різноманітних нормативно-правових актів, що урегульовують суспільні відносини у сфері захисту інформації, їх якість потребує удосконалення. А тому не завжди кількість законодавчих актів корелюється з ефективністю правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Правове забезпечення інформаційної безпеки в діяльності органів внутрішніх справ України стало предметом дослідження *Д. О. Красікова*, який зауважив, що, незважаючи на ухвалені нормативно-правові акти, а також ратифіковані міжнародні стандарти забезпечення інформаційної безпеки, статистичні дані засвідчують, що кількість інформаційних правопорушень постійно зростає.

Вважаємо, що динаміка вчинення правопорушень вказує не так на неефективність правового регулювання інформаційних відносин, як на інтенсивне впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства, та, як наслідок, динаміку інформаційних правопорушень.

Підтримуємо пропозицію автора щодо необхідності створення в системі МВС України єдиного підрозділу (шляхом інтеграції відповідних функцій Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення, Режимно-секретного управління та Відділу спеціального зв'язку), який забезпечував би інформаційну безпеку в ОВС [266].

У подібному ракурсі питання інформаційної безпеки розглядалось у дисертації *О. В. Логінова* «**Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади**», а також в інших роботах цього автора [267; 268; 269; 270; 271]. Дослідник обґрунтував

положення щодо необхідності виокремити Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації зі складу Міністерства транспорту та зв'язку, створивши на його базі Міністерство інформації України.

Не менш цінними є пропозиції *О. В. Логінова* щодо необхідності створення підсистеми органів виконавчої влади управління національною інформаційною сферою та ліквідації різновиду центральних органів виконавчої влади — центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом (для підтвердження приналежності до виконавчої гілки влади пропонується змінити їх назву на «спеціальні органи виконавчої влади»), прийняття доктрини інформаційної безпеки України, яка повинна стати основним системоутворювальним фактором у процесах становлення системи інформаційної безпеки органів виконавчої влади тощо.

Окремі аспекти захисту інформації з обмеженим доступом стали предметом розгляду *І. В. Арістової*. Так, у своїй дисертації дослідниця зауважує: «Ключовою проблемою є створення відкритого інформаційного простору (національної інформаційної сфери), що сприяє забезпеченню інформаційної прозорості державної влади, необхідної для формування громадянського суспільства, інформаційної держави і досягнення ефективної взаємодії між суспільством та владою на принципах довіри, порозуміння і ділового партнерства» шляхом «механізму практичної реалізації конституційного права громадян на свободу одержання інформації», в основі якого «повинні стати законодавчо закріплені чіткі правила, умови та порядок одержання громадянами та інституціональними структурами суспільства інформації в органах державної влади і місцевого самоврядування, від інших державних і недержавних юридичних осіб, а також прямий доступ до державних і недержавних інформаційних ресурсів» [272, с. 182].

Ми підтримуємо думку автора, що «...при цьому тільки в рамках законодавства доступ до деяких видів інформації повинен бути обмеженим з метою захисту особистих прав і свобод громадян, інтересів економічних та інших структур суспільства, держави і національної безпеки. Особливо збалансований підхід потрібний під час роботи з персональними даними і шифруванням інформації, тому що саме в цих сферах найбільш можливе виникнення загроз недоторканності особистого життя й обмеження прав на особисту, сімейну і комерційну таємницю як при надмірному втручанні держави, так і у разі несанкціонованої діяльності недержавних структур».

1.1.4 Роботи, присвячені аналізу різноманітних аспектів податкової системи

Щодо спеціально-правових досліджень, тобто робіт, присвячених аналізу різноманітних аспектів податкової системи, то слід також зауважити про незначну кількість розвідок, предметом яких є інформаційна проблематика. Здебільшого в підручниках, навчальних посібниках, монографіях з податкового права [273; 274; 275; 276; 277; 278; 280] відсутній адекватний розгляд інформаційної тематики загалом та правового режиму податкової інформації зокрема.

Причинами цього, на думку автора, є становлення та несформованість податкового права як самостійного напрямку наукових досліджень. Така сама тенденція спостерігається і з науковими розвідками з фінансового права [281; 282; 283; 284; 285; 286; 287; 288; 290; 291].

У межах цієї ж спеціальності є ряд дисертаційних досліджень, що присвячені інформаційній проблематиці в податкових органах. Однією із перших робіт була праця В. Я. Мацюка «**Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення**», де було доведено нерозривний зв'язок якості управління органів податкової міліції з інформацією взагалі та правовою зокрема.

Автор стверджує: «...тенденція зростання потоків і обсягів інформації, ускладнює механізм управління процесами, потребує не тільки підвищення ефективності роботи, але і вдосконалення інформаційно-аналітичної роботи органів податкової міліції, які можливо здійснити шляхом впровадження в органах податкової міліції стандартизованих операційних процесів інформаційно-аналітичної роботи (відповідно Концепцій операційної діяльності) та повного документування її кроків відповідно до стандартів. З метою мінімізації затрат робочого часу на обробку інформації. Її аналізу, впровадження єдиного підходу до аналітичної роботи» [292].

Водночас податкова інформація, її види, механізм забезпечення не стали предметом уваги В. Я. Мацюка.

Якщо в попередніх дисертаційних дослідженнях окреслювались окремі аспекти інформаційної безпеки в податкових органах, то системне висвітлення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в органах державної податкової служби України було

зроблено в дисертаційному дослідженні *Т. В. Субіної* «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки в органах державної податкової служби України» шляхом репрезентації таких питань:

- поняття та сутність інформаційної безпеки в органах ДПС України;
- методичні підходи до визначення адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України;
- зарубіжний досвід у сфері правового забезпечення інформаційної безпеки;
- вітчизняні нормативно-правові акти, які регулюють питання щодо забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України;
- коло суб'єктів, які забезпечують інформаційну безпеку у сфері оподаткування;
- рівень застосування технічних засобів, що забезпечують охорону та захист інформації в органах ДПС України;
- стан здійснення електронного документообігу в органах ДПС України та процес забезпечення інформаційної безпеки;
- особливості забезпечення інформаційної безпеки щодо витоку інформації при використанні мережі Інтернет у діяльності органів ДПС України;
- організаційне забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України.

Беручи до уваги наш предмет дослідження, цінною є позиція дослідниці (яку також буде детально розглянуто в підрозділі 1.3) щодо особливостей захисту відкритої інформації загального користування через інформаційно-телекомунікаційні системи та захисту інформації з обмеженим доступом за правовим режимом, який поділяється на конфіденційну інформацію та державну таємницю, змісту та особливостей конфіденційної інформації, запропонованих заходів охорони державної таємниці та обмеження доступу до неї.

Близькі нашому баченню запропоновані *Т. В. Субіною* заходи забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України:

- узгодити наявні нормативно-правові акти у сфері забезпечення інформаційної безпеки шляхом їх систематизації;
- врегулювати положення щодо отримання та надання інформації у сфері оподаткування;
- удосконалити нормативно-правову базу щодо забезпечення охорони, захисту та обігу інформації в органах ДПС України;

- розробити методичні рекомендації щодо нейтралізації вчинених протиправних дій відповідно до обігу податкової інформації в мережі Інтернет [293, с. 14].

З метою удосконалення організаційного забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України було запропоновано:

- створити Центр криптографічного захисту інформації в структурі Управління захисту інформації ДПА України;
- створити відділ з питань архівування та збереження електронної документації в структурі Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення процесів оподаткування ДПА України, до функцій якого входить робота з інформаційними базами даних та аналітична діяльність у сфері оподаткування [293, с. 15].

Однією з останніх дисертаційних робіт, присвячених інформаційній тематиці в податкових органах України, є праця *Т. О. Рекуненко* «**Адміністративно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів державної податкової служби України**».

Оскільки тема нашої наукової роботи потребує з'ясування інституційно-функціональної системи забезпечення правового режиму податкової інформації в Україні, то зацікавлення викликає перелік питань, порушених *Т. О. Рекуненко*:

- комплексний аналіз інформаційних ресурсів органів Державної податкової служби України;
- нове бачення організаційної структури суб'єктів управління інформаційними ресурсами органів ДПС України;
- сутність адміністративно-правових відносин у сфері управління інформаційними ресурсами органів ДПС України;
- особливості управління інформаційними ресурсами органів ДПС України на адміністративних рівнях;
- адміністративно-правові методи управління інформаційними ресурсами органів ДПС України;
- напрями інтеграції інформаційних ресурсів ДПС України у систему державних інформаційних ресурсів та можливості їх використання в діяльності інших органів державної влади, установ, організацій та громадян;
- напрями забезпечення інформаційної безпеки діяльності органів ДПС України;

- удосконалення адміністративно-правового забезпечення управління інформаційними ресурсами органів ДПС України тощо.

Дослідниця висновує: «нині відсутня єдина Концепція використання інформаційних технологій у діяльності органів ДПС України, яка б у комплексі узагальнювала особливості використання різних інформаційних ресурсів, управління інформаційними процесами, рівні інформаційно-ресурсного забезпечення; ...сучасне управління за допомогою інформаційних ресурсів вимагає компетентного підходу з боку безпосередніх співробітників, які беруть участь у діяльності, пов'язаної з інформацією» [294, с. 14].

Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України досліджено в дисертаційній розвідці *І. С. Стаценко-Сургушової «Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України»*.

Дослідниця зауважує, що захист інформаційних ресурсів в органах податкової служби України є складовою більш широкого поняття інформаційної безпеки та умовою для її забезпечення, на підставі чого розроблено класифікацію податкової інформації за режимом доступу до неї.

Аналіз запропонованої класифікації надає можливість дійти висновку про дискусійність ряду положень, зокрема хибним вбачається диференціація інформації з обмеженим доступом на персональні дані, службову інформацію та податкову таємницю. Тим більше, що дослідниця в подальшому оперує таким поняттям, як «конфіденційна інформація» та «пропонує законодавчо закріпити єдиний перелік видів такої інформації, визначивши їх співвідношення, механізм реалізації та встановлення відповідальності за порушення режиму обмеження доступу до неї» [295, с. 16].

Водночас конструктивними є виокремлення авторкою заходів щодо забезпечення захисту в інформаційних системах податкової служби, а саме:

- засоби фізичного захисту;
- програмні засоби (антивірусні програми, системи розмежування повноважень, програмні засоби контролю доступу);
- адміністративні заходи захисту (доступ до приміщення, розробка стратегій безпеки організації та ін.) [295, с. 16]

Окрім того, *І. С. Стаценко-Сургунова* стверджує: «Сертифікація та ліцензування програмних продуктів є одними з основних умов забезпечення захисту інформації в органах податкової служби України» [295, с. 16].

Аналіз зарубіжних розвідок дає змогу констатувати, що у російській науковій доктрині доволі активно розглядається механізм правового регулювання правовідносин у сфері сплати податків, особливості різних податкових режимів, спеціальні податкові режими [296; 297; 298; 299; 300; 301; 302; 303; 304; 305] тощо.

Дослідження доктринальної літератури, присвяченої інформаційній тематиці загалом, та окремим аспектам правового режиму податкової інформації, зокрема надає можливість дійти таких висновків.

1. Податкова інформація є малодослідженим правовим феноменом. Нині відсутнє комплексне, системне дослідження правового режиму податкової інформації України, а тому обрана тема справді актуальна.
2. Розвиток наукової думки у цій сфері має стихійний та фрагментарний характер, що негативно впливає на об'єктивне пізнання цієї складної теми.
3. Окремі її аспекти розглядаються здебільшого в межах інформаційного, адміністративного, цивільного і кримінального права та репрезентовані в контексті розкриття такої теми як інформація з обмеженим доступом. Найбільш потужно інформаційна тематика досліджується адміністративістами.
4. Водночас у науковій літературі відсутнє узгоджене розуміння понятійно-категоріального апарату у цій сфері, навіть базових з них, зокрема «інформація», «інформаційні ресурси», «конфіденційна інформація», «таємна інформація», «службова інформація». Поряд з цими поняттями дослідниками застосовуються як тотожні й інші поняття: «конфіденціальна інформація», «конфіденційна таємниця», «службова таємниця», «секретна інформація» тощо.
5. Авторами пропонуються різні шляхи удосконалення правового режиму інформації з обмеженим доступом, зокрема податкової інформації, більшість з яких — це ухвалення нових нормативно-правових актів, внесення змін та доповнень до чинних тощо.

1.2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стало традиційним пов'язувати подальший розвиток юридичної науки з удосконаленням її методології і методик юридичних наукових досліджень. Саме привертає увагу багатьох науковців [306 ; 307; 308; 309; 310; 311; 312; 313; 314; 315; 316; 317; 318; 319; 320].

Складність і міждисциплінарність податкової інформації обумовлює необхідність використання різних методологічних підходів і принципів. Удосконалення правового режиму податкової інформації має здійснюватись комплексом заходів, що розробляються на науковій основі із належним науковим забезпеченням.

Зважаючи на те, що інформаційна проблематика набула актуальності лише наприкінці ХХ сторіччя, слід визнати відчутний брак традицій розуміння своєрідності інформаційних процесів і явищ.

Розгляд методологічних засад дослідження правового режиму податкової інформації набуває особливої актуальності ще й тому, що важливим етапом процесу наукового пізнання є обґрунтований вибір методології та методів дослідження.

Дослідження податкової інформації доволі складне завдання через специфічність її природи та циркулювання у різних сферах суспільного буття.

Такі властивості предмета дослідження потребують комплексного використання різних методів у єдності та взаємному доповненні, визначення оптимального співвідношення між методами, «традиційними» для юридичної науки, та новими — соціологічними, філософськими, політологічними, психологічними підходами, емпіричними та теоретичними, якісними та кількісними прийомами пізнання, використання яких повинно супроводжуватися відповідною їх перебудовою, трансформацією, пристосуванням до специфіки предмета дослідження.

В юридичній науковій літературі викладено різні підходи до виокремлення структури методології юридичної науки, аналіз яких дозволив обрати, виходячи із особливостей генези, властивостей податкової інформації та її правового режиму, такий підхід, який надав можливість дослідити їх у контексті методологічних засад сучасної юридичної науки.

Як слушно зауважують С. Д. Гусарєв та О. Д. Тихомиров: «...методологія юридичної науки не зводиться тільки до сукупності наукових методів пізнання правової дійсності і побудови наукових знань, а є складним і багатоплановим утворенням, що охоплює: світоглядні, філософські, теоретичні та наукознавчі засади; проблеми структури юридичного наукового знання взагалі і в особливості його теорій та концепцій; тенденції виникнення, функціонування і зміни наукового знання, а також його класифікації, типологізації; понятійний апарат юридичної науки і її наукову мову; структуру і склад теоретичних та інших наукових методів, що застосовуються; формалізовані методики і процедури конкретного їх використання» [319, с. 66–67; 320, с. 248–249].

Цю думку підтверджено й іншими вченими, які брали участь у міжнародній науково-теоретичній конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». Зокрема ними було зазначено: «...загальний стан розробки методологічних проблем українського правознавства відстає від сучасних потреб, хвибує відчутними недоліками. Поширення набули методологічна невизначеність, еkleктизм, некритичне запозичення певних методів та методичних засобів інших наук поза межами їх можливого використання у дослідженнях соціально-правових проблем. Мають місце непоодинокі прояви абстрактного соціально-беззмістовного визначення державно-правових явищ, нерозбірливого застосування концепцій та норм, що належать до різних, нерідко протилежних зарубіжних правових систем, недооцінки правових принципів...» [314].

Отже, для дослідження правового режиму податкової інформації доцільно виокремити:

- світоглядні, філософські та наукознавчі засади дослідження;
- методологічні принципи та підходи;
- основні наукові методи, що використовувалися для вивчення предмета та побудови відповідних наукових знань, що склали понятійно-категоріальний апарат дослідження;
- теоретичні наукові юридичні знання, які використовувалися при здійсненні дослідження.

Розуміння понять «методологія», «методи», а також їх співвідношення доволі дискусійне. Оперуючи вищезазначеними поняттями, дослідники не бачать різниці між ними та здебільшого вживають їх як синоніми.

Так, О. Ф. Скакун зазначає: «...*метод юриспруденції* являє собою засіб юридичного пізнання, створення та організації юридичного знання. За допомогою юридичного методу предмет юриспруденції конкретизується і оформлюється у відповідну юридичну теорію (юридичну науку) як єдину систему знань про державу та право, висловлену в поняттях» [1].

В. В. Лазарєв, С. В. Липень визначають *методологію* як сукупність принципів, прийомів, способів наукової діяльності, що застосовується для отримання істинних, та таких, що відображають об'єктивну реальність, знань [2].

Водночас авторський колектив російських вчених, оперуючи усталеною і консервативною конструкцією, зазначають, що *метод* охоплює способи, прийоми, засоби вивчення [3].

Привертає увагу підхід колективу вітчизняних науковців: «...методологія — це наука про методи, складне утворення, що характеризує систему різних методологічних рівнів і методів пізнання предмета. В механізмі юридичного пізнання вона може розглядатися як вихідна категорія, а метод у свою чергу — це базова категорія методології, адже вона є не що інше, як теорія методів» [4].

Здебільшого у вітчизняних наукових колах методологію визначають як концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища [321]. Таке трактування цих понять можна знайти у більшості енциклопедичних видань.

Аргументовану позицію з цього приводу детально викладено в першій книзі з серії «**ORDO ORDINANS**» — монографії В. А. Липкана та В. А. Залізняка «Систематизація інформаційного законодавства» [209].

Зважаючи на вищевикладене, вважаємо, що ці поняття («метод» і «методологія») слід використовувати в таких значеннях.

Метод: 1) спосіб досягнення мети, певним чином упорядкована діяльність; 2) спосіб дослідження конкретної сфери об'єктивної реальності, який надає загальнометодологічним засадам предметної визначеності. Метод як засіб пізнання являє собою спосіб відтворення в розумовій діяльності досліджуваного предмета. *Гегель:* «Метод є рухом самого змісту і через це не може розроблятися поза зв'язком зі змістом».

Методологія: 1) сукупність принципів, прийомів і методів дослідження будь-якого об'єкта; 2) певним чином сформована ідеологія на-

уково-аналітичної роботи, що базується на певних припущеннях, ідейно-теоретичних засадах, ціннісних настановах, які загалом задають науково-пізнавальний горизонт ставлення людини до світу, суб'єкта до об'єкта, що вивчається, та змінюється в процесі людської діяльності; 3) наука про методи пізнання й перетворення світу.

Наукова значимість і пізнавальна цінність методу та методології, що застосовується при дослідженні, визначається їх евристичним потенціалом, здатністю збагатити науку новим знанням, виявити нові ракурси у досліджуваному явищі, сприяти всебічному його розумінню.

Серед основних методологічних підходів, що використовуватимуться при розкритті правового режиму податкової інформації, є діяльнісний [322], функціональний [323], системний [324 ; 325; 326; 327 ; 328; 329; 330].

Діяльнісний підхід базується на засадах «теорії діяльності», використовується в різних соціально-гуманітарних науках, у його межах діяльність інтерпретується як пояснювальний принцип, парадигма, теоретична модель та метод наукових досліджень [331; 332; 333], що надають можливість розглянути навколишній світ як прояв, форму, умову, результат цілеспрямованого впливу людини та суспільства.

Діяльність як категорія високого рівня абстрактності в наукових джерелах по-різному співвідноситься із іншими близькими за змістом поняттями — поведінкою, спілкуванням, активністю, бездіяльністю тощо.

Основними засадами діяльнісного підходу для дослідження правового режиму податкової інформації є:

- забезпечення правового режиму податкової інформації як діяльність здійснюється певними суб'єктами (державними та недержавними), має переважно цілеспрямований характер, передбачає усвідомлення мети та прагнення її досягнення, втілюється в результаті, є соціально (в широкому розумінні) зумовленою, призначене для задоволення відповідних суспільних і індивідуальних інформаційних потреб, реалізується у взаємодії з іншими соціальними суб'єктами;
- оцінка певних конкретно-історичних та соціально-культурних обставин залежить від умов функціонування держави та інститутів громадянського суспільства, стану розвиненості інформаційного суспільства, інформаційних процесів і технологій, інформаційної культури населення тощо;

- впорядкування різноманітними соціальними регуляторами, домінуючим серед яких, проте не єдиним, є правове забезпечення, а також власно нормами інформаційного спілкування, внутрішніми переконаннями суб'єктів;
- використання різноманітних засобів, вибір яких залежить від природи об'єкта діяльності, її мети, властивостей суб'єкта, а послідовність використання — складає процедуру діяльності або її окремих фрагментів — діянь.

Здебільшого в юридичній науці діяльнісний підхід пов'язується з функціональним підходом, виходячи із того, що поняття функцій є однією із центральних категорій, за допомогою якої в науковій літературі розкриваються питання сутності соціального призначення явищ, висвітлюється спрямованість впливу [334; 335; 336].

Деякі автори їх ототожнюють [327; 328; 329; 330], але найчастіше розрізняють [337; 338; 339; 340; 341; 342; 343; 322].

Останнім часом методи системного аналізу та функціональний дедалі частіше використовуються для вивчення окремих явищ правової дійсності, особливо, якщо вони мають складну будову та пов'язані з іншими явищами. Розповсюдженими є також поняття системно-функціонального методу або принципу, системного та функціонального підходу. Оскільки право, держава, їх структурні підрозділи, а особливо інформаційний простір — це відкриті системи, то вони перебувають у стані постійної взаємодії із зовнішнім середовищем, внаслідок чого взаємозмінюються, а це, зокрема, визначає актуальність використання системного та функціонального підходів у пізнанні цих складних явищ.

Своєрідністю функціонального підходу до дослідження правового режиму податкової інформації є виокремлення елементів взаємодій різноманітних суб'єктів або елементів його забезпечення і визначення їх місця, ролі, значення. Така площина розуміння предмета дослідження відповідає основним положенням функціонального підходу *Р. Мертоном*, а саме: функціональної єдності цілого (узгодженого функціонування всіх його частин); універсального функціоналізму (функціональність притаманна всім соціальним явищам і відбиває їх корисність); функціональної необхідності (будь-яке явище існує, коли функціонує, взаємодіє).

Використання функціонального та діяльнісного підходів надало можливість проаналізувати наукові позиції вчених стосовно розумін-

ня функцій держави та права, розкрити особливості окремих форматів їх розуміння, розробити й обґрунтувати авторську інтерпретацію завдань адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом тощо.

Поряд з діяльнісним та функціональним, третім фундаментальним методологічним підходом дослідження є системний підхід, який дає змогу розглянути предмет дослідження і як певну систему, і як елемент (підсистему) інших систем (інформації).

Органічне поєднання діяльнісного та системного підходів застосовано у численних юридичних наукових працях. Так, у роботах *Н. М. Онищенко* на основі широкого кола праць зарубіжних та вітчизняних вчених — системників, філософів, соціологів, політологів, юристів проаналізувала основні правила та прийоми системного підходу та відповідним чином трансформувала стосовно особливостей правової реальності. Внаслідок чого визначено сутність, структуру, функції правової діяльності як елемента правової системи, форми її функціонування, зокрема надається системоутворювальне значення у зв'язку з залежністю від неї генези, стану та перспектив розвитку правової системи [344; 345; 346; 347; 348; 349].

При використанні методології системного підходу досліджувалися статичні, динамічні, структурні компоненти та властивості правового режиму податкової інформації, його внутрішні та зовнішні прояви, генетичні та функціональні зв'язки, взаємодія з соціальним і інформаційним середовищем.

До загальноновизнаних методологічних положень системного підходу у застосуванні до проблематики дослідження належать такі:

- державно-правові явища й окремі їх компоненти, що своєю чергою розглядаються як системи (підсистеми); повинні мати цілісний характер, що зумовлює їх виокремленість із зовнішнього середовища;
- елементи системи, взаємопов'язані між собою так само, як і кожне явище з множиною інших явищ (систем), причому властивості елементів (підсистем) залежні від властивостей цілого, частиною якого вони є, тому забезпечення правового режиму податкової інформації усвідомлюється залежно від особливостей його взаємодій з іншими складовими певних системних утворень як залежне від своєрідності природи тієї чи іншої системи, що за-

вдає як певний ракурс його вивчення, так й відповідні властивості;

- кожне державно-правове явище в контексті забезпечення правового режиму податкової інформації має динамічну природу, тобто йому властиві процеси виникнення, становлення, розвитку, зміни та припинення існування;
- функціонування та розвиток цих явищ здійснюється в результаті взаємодії з зовнішнім середовищем при домінуванні внутрішніх закономірностей (його саморозвитку) над зовнішніми чинниками та закономірностями.

Не менш важливим методологічним підходом для дослідження правового режиму податкової інформації в Україні є засади теорії ефективності.

Здебільшого ефективність правового регулювання визначається відповідністю кінцевого результату правового регулювання цілям, поставленим законодавцем при ухваленні правової норми. Адже юридичні норми дієві тоді, коли вони відповідають об'єктивним умовам і закономірностям розвитку суспільства, в якому вони функціонують, коли їх зміст відповідає суспільній свідомості населення, передусім принципам моральності та рівню правосвідомості, і коли норми однієї галузі права діють погоджено з нормами інших його галузей.

Аналіз наукових думок у даному контексті дозволяє констатувати, що кожен з науковців виокремлює різні критерії виміру ефективності правового регулювання.

Так, *П. М. Рабинович* виділяє такі, як:

- цінність правового регулювання;
- економність правового регулювання;
- ефективність правового регулювання [5].

«Критерієм оцінки цінності правового регулювання є його реальна позитивна (корисна) значимість для функціонування та розвитку окремої особи, соціальних груп чи суспільства в цілому. Це дає можливість виділити за суб'єктивним критерієм особисту, групову, загальносоціальну цінність правового регулювання» [5].

Однак, крім соціальної цінності, на ефективність правового регулювання впливають й інші фактори: адекватність правового регулювання різним видам інтересів, досконалість законодавства та правозас-тосовчої діяльності, рівень правової культури суспільства та окремої особи; стан законності тощо.

Розгляду питань ефективності правового регулювання присвячено чималу кількість публікацій [350; 351; 352; 353; 354], синтез яких надає можливість виокремити **основні постулати теорії ефективності правового регулювання**.

1. Умови ефективності — це певні обставини, які, з одного боку, сприяють найбільшій реалізації цінності права, що надає можливість задовольнити інтереси суб'єктів, а з іншого — це супутні фактори, які мають значення для дії індивідів по досягненні цієї цінності та по її використанні.
2. Критерієм оцінки ефективності є економність правового регулювання як сукупність витрат, що мають місце в процесі досягнення мети правового регулювання (предметно-речових, грошових, кадрових, часових, фізично-людських ресурсів та ін.), так й ступінь досягнення цілей, поставлених перед ними.
3. Досягнення цілей правового регулювання здійснюється за допомогою певних засобів, що є шляхами юридичного впливу на поведінку суб'єктів. Ці засоби є різними за своєю природою та функціональним призначенням.
4. В одних випадках ефективність норми забезпечується лише за рахунок її власної дії, в інших — у результаті дії системи: ефективністю самого нормативно-правового акта, ефективністю процедурно-процесуального механізму застосування нормативно-правового акта, ефективністю діяльності щодо застосування і реалізації нормативно-правового акта.
5. Серед передумов досягнення ефективності правової норми є відповідність норми об'єктивним законам (закономірностям) існування й розвитку людини та суспільства, відповідність норми конкретно-історичним умовам її функціонування, реальним можливостям її здійснення (матеріальним, духовним, часовим, кадровим та ін.), відповідність юридичної норми реальним потребам та інтересам тих суб'єктів, відносини між якими вона має регулювати, відповідність юридичної норми стану правосвідомості й моралі, рівню загальної культури, громадській думці згаданих суб'єктів, відповідність норми права висновкам тих наук (суспільних, природничих, технічних), які «предметно» вивчають об'єкти, що перебувають у сфері правового регулювання, відповідність юридичної норми загальним закономірностям са-

моорганізації системних явищ (їх вивчає наука синергетика) і цілеспрямованої організації таких явищ (їх вивчає, зокрема, кібернетика); правове закріплення домінуючих потреб суспільства, предметна визначеність діяльності правотворчого органу, визначеність меж правового регулювання, зумовленість правотворчої діяльності об'єктивними умовами розвитку суспільства, зміна сфери і типу правового регулювання, особливості правотворчості як результату творчого процесу, системність законодавства, якість законодавства, досконалість юридичної техніки, чітке визначення видів юридичної відповідальності, що настає за порушення нормативних приписів, механізму її реалізації.

Отже, в юридичній науці, поняття «ефективність» застосовується для позначення співвідношення між фактичними результатами чинності законів і тими цілями, для досягнення яких ці закони були ухвалені («ефективність законодавства»).

Слід розрізнати поняття «підвищення ефективності законодавства», «розвиток законодавства», «удосконалення законодавства». Ми приєднуємося до позиції тих вчених, які вважають, що «розвиток законодавства» є більш широкою за обсягом змісту категорією щодо категорії «удосконалення законодавства». У цьому сенсі варто зазначити, що не всякий розвиток законодавства веде до його удосконалення, оскільки охоплює не тільки зміну якісних чинників законодавства, а й їх кількісних показників. Щодо категорії *«підвищення ефективності законодавства»*, то пропонується її розуміти як співвідношення між фактичними результатами чинності законів і тими цілями, для досягнення яких ці закони були ухвалені. У такому розумінні удосконалення законодавства — це лише один із факторів, що впливають на його ефективність. Крім удосконалення законодавства, ефективність законодавства обумовлена також чинниками правореалізації, рівнем правової культури населення, соціально-культурним, економічним та політичним потенціалом конкретної держави, що формується залежно від рівня інформаційної культури особи, суспільства. Саме тому, на наш погляд, зміст категорії «підвищення ефективності законодавства» є ширшим за зміст категорії «удосконалення законодавства» в їх системному взаємозв'язку.

Ураховуючи вищезазначене, вважаємо, що дані категорії як взаємообумовлені за сутністю від загального до конкретного можна розташува-

ти за такою схемою послідовності реалізації: **удосконалення законодавства — розвиток законодавства — ефективність законодавства.**

Наступною складовою методики осмислення правового режиму податкової інформації є методи вивчення предмета дослідження як сукупність принципів, правил, прийомів, способів і засобів пізнання та формування теоретичного наукового знання [355; 356].

Методологічна основа будь-якого дослідження загалом і даного зокрема складається із сукупності наукових методів, які за умови їх комплексного використання вирішують поставлені завдання.

При дослідженні правового режиму податкової інформації було використано такі методи.

1. **Загальні методи пізнання** — порівняння, аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, моделювання тощо. Зокрема порівняння використовувалося для з'ясування загального та специфічного в нормативно-правовому регулюванні податкової інформації в міжнародних документах, НПА інших країн, співставлення різних позицій вчених щодо розуміння специфіки правового режиму податкової інформації чи окремих його елементів, аналіз та синтез як взаємопов'язані методи спрямовувалися на вивчення властивостей податкової інформації тощо, узагальнення та моделювання — для виокремлення необхідних і достатніх властивостей тих державно-правових явищ, що досліджувалися у зв'язку із осмисленням забезпечення податкової інформації та їх логічного формулювання у наведених в монографії визначеннях, конструювання їх теоретичних моделей, наприклад, податкова інформація, податкова таємниця, податкова інформація з обмеженим доступом і таке інше.
2. **Філософські методи** — такі, що розроблені в певних філософських системах наукових знань (*феноменологічний, діалектичний, герменевтичний, аксіологічний, гуманістичний* тощо). Так, діалектичний метод надав можливість розглянути забезпечення податкової інформації як процес, основою якого є взаємодія, взаємозумовленість, взаємовплив різних суб'єктів, форм і методів та інших складових, що розгортаються у часі та в різних площинах, тоді як використання аксіологічного методу спрямовувалося на з'ясування і визначення суспільної небезпечності загроз у сфері податкової інформації та суспільну корисність держав-

ної діяльності щодо їх подолання. Герменевтичний — на залежність тлумачення нормативно-правових актів чи положень, що викладені у наукових текстах від суб'єкта тлумачення, розкриття змісту норм права та наукових знань, виходячи з особливостей юридичної нормативно-правової та наукової лексики, а гуманістичний — на розгляд інформаційного простору, інформаційної безпеки, державної діяльності як таких, що мають людську природу, тобто створені, діють і призначені для забезпечення потреб суспільства і людини, а також на взаємозумовленість захисту податкової інформації і природних прав людини.

3. **Загальнонаукові методи**, які використовуються всіма науками (*структурний, синергетичний, історичний тощо*). Так, структурний спрямовувався на визначання складових правового режиму податкової інформації та зв'язків між ними («горизонтальними» та «вертикальними»), синергетичний — для визначення саморганізаційної природи інформаційних процесів та самозабезпечення податкової інформації. Слід нагадати, що **першим, хто застосував і методологічно обґрунтував застосування синергетики до права у сфері безпеки був В. А. Ліпкан**. Адже нині чимало дослідників-компіляторів, які переписуючи один в одного, геть забувають звернутися до першоджерела, в якому була викладена синергетична парадигма безпекознавства, детально розписано та науково обґрунтовано застосування синергетики до формування правових систем [357; 358; 359; 349]. Саме роботи *В. А. Ліпкана*, його активна наукова та життєва позиція, наукова пропаганда синергетики сприяли усвідомленню молодим поколінням науковців її можливостей, необхідності поглиблювати власний методологічний інструментарій, не занурюючись лише в площину системного або діалектичного методів. Історичний метод використовувався при визначенні генези (процесів та умов виникнення, становлення, розвитку та припинення існування) як забезпечення податкової інформації, так і власно правового режиму тощо.
4. **Частково-наукові методи**, які мають певні обмеження, а тому застосовуються окремими групами наук та для дослідження певних предметів і їх властивостей (*статистичні, математичні, конкретно-соціологічні, психологічні та інші*), були використані

для виокремлення й усвідомлення психологічних особливостей забезпечення податкової інформації, статистичні — для аналізу реального стану інформаційних загроз та діяльності щодо їх подолання, конкретно-соціологічні — з'ясування особливостей окремих характеристик суспільної думки щодо забезпеченості податкової інформації.

5. **Спеціальні методи**, які притаманні окремим наукам або дослідженням, зокрема у нашому випадку це: *формально-юридичний метод*, який використовувався для визначення особливостей нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері податкової інформації, *порівняльний*: порівняльно-історичний, порівняльно-структурний, порівняльно-функціональний, порівняльно-аксіологічний, порівняльно-типологічний, порівняльно-лінгвістичний, порівняльно-семіотичний, порівняльно-правовий, порівняльно-філософський, порівняльно-політичний для вивчення загального й особливого та унікального між кількома державними і правовими явищами.

Розкриття питання методологічних засад дослідження правового режиму податкової інформації дає змогу дійти таких висновків:

- 1) правовий режим податкової інформації — це складний та багатоаспектний правовий феномен;
- 2) при дослідженні слід ураховувати його зв'язки з іншими правовими феноменами та, загалом, із соціально-економічним, політико-правовим, культурним розвитком країни тощо;
- 3) лише комплексне використання методологічних підходів і методів дослідження сприятимуть об'єктивному, всебічному розкриттю предмета дослідження.

Таким чином, для забезпечення комплексності, обґрунтованості та достовірності наукових результатів дослідження правового режиму податкової інформації визначені світоглядні, філософські, наукові та теоретичні засади, використані різні загальні методи пізнання, загальнонаукові, конкретно-наукові та спеціальні методи, вибір і характер застосування яких зумовлено особливостями предмета, мети та завдань дослідження, а також які забезпечують цілісне його сприйняття у контексті з реальним станом суспільного, державного та правового життя.

1.3 ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.3.1 Поняття «інформація» у доктринальних дослідженнях

Інформація походить від латинського слова *informatio*, що означає викладення, тлумачення, уявлення, повідомлення. Генезис поняття «інформація», починаючи з визначень окремих філософів, було детально розглянуто в монографії *I. В. Арістової* [360, с. 8–25]. Лише зауважимо, що приблизно до 40-х рр. ХХ століття інформація ототожнювалась з поняттями «дані», «відомості», «повідомлення», «сукупність знань про навколишній світ» та була предметом дослідження технічних наук. З кінця 40-х — початку 50-х рр. це поняття стало активно збагачуватися і розвиватися та поступово перетворилось на загальнонаукову категорію, що методологічно впливає на розвиток різноманітних наук, в тому числі й на право [361, с. 382]. Нині поняття «інформація» активно застосовується у численних нормативно-правових актах та є важливим напрямом дослідження юридичних наук.

Щодо плюралізму визначень поняття «інформація» в правничих дослідженнях, то, як слушно зауважує *Н. В. Кушакова*, «багатоманітність поглядів на інформацію сьогодні неможливо вважати невиправданою чи серйозним недоліком, зокрема, правничих досліджень. Феномен інформації завдяки її розвитку має проблемний характер. Поняття інформації чітко ніким ще не визначено і через це не є загальноприйнятим, тому будь-яка дефініція виглядає поки що як гіпотеза чи свідома редукція. В цій ситуації остаточна згода з однією думкою означала б ні що інше, як неправомірну монополізацію тієї чи іншої концепції» [362, с. 4].

Складність та багатоаспектність цього феномена сприяє появі складних визначень, що не можуть бути пристосовані до потреб юридичної науки та юридичної діяльності. Зокрема на цю обставину вказує *О. Кохановська*: «... не всі галузеві теорії та визначення інформації на сьогодні проаналізовані з точки зору їх глибинного змісту і можливостей використання при розробленні інформаційного законодавства, більшість ідей, викладених у спеціальних наукових джерелах не знайшли свого відображення у доктрині інформаційного права [363, с. 144].

Наприклад, *В. Тронь* визначає **інформацію** як «спонуку (стимул, ініціалізація) ситуаційно-функціональної активності будь-якої струк-

тури, ситуаційне реагування структури на зовнішню (внутрішню) ініціалізацію, яку завжди можна виміряти незалежно від її природи, морфології і джерела» [364, с. 203].

Не менш складним для розуміння та застосування в юридичній науці є визначення поняття «інформація», запропоноване *І. Юзвішиним*: «**інформація** — це генералізаційно єдина первинна субстанція Всесвіту» [364, с. 206].

В. Г. Лукашевич пропонує під **інформацією** у широкому значенні цього слова розуміти різні відомості про навколишній світ, які одержує матеріальна підсистема під час її взаємодії з навколишнім середовищем [365, с. 265].

І. Колодій зауважує, що **інформація** — це відомості (сукупність відомостей, повідомлення, дані), які зменшують невизначеність знань про будь-яке явище, подію у їх користувача у сфері, до якої вони відносяться [366, с. 83].

На формі передачі інформації акцентує увагу *Б. А. Кормич*, пропонуючи таке визначення **інформації**, як дані, що були організовані в такій формі та документовані або передані таким чином, що можуть бути сприйнятими іншою особою [367, с. 45].

В. О. Голубєв визначає **інформацію** як результат відображення та обробки в людській свідомості різноманіття навколишнього світу, відомості про оточуючі людину предмети, явища природи, діяльність інших людей та ін. [368, с. 19].

Відомий російський фахівець інформаційного права *В. А. Копилов* визначає **інформацію** через категорію відомостей: інформація — це відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси незалежно від форми їх представлення [369, с. 3].

Інший російський вчений *В. А. Дозорцев* вважає, що **інформація** є відомостями, які передає одна особа іншій; про неї можна говорити і як про процес повідомлення цих відомостей [370, с. 27].

У вітчизняній монографії, присвяченій комп'ютерній злочинності, автори характеризують **інформацію** як «...сукупність взаємопов'язаних процесів, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства» [371, с. 10].

А. А. Антопольський ще у 1999 році визначив **інформацію** через поняття результату інтелектуальної діяльності [372, с. 51].

Нині його підхід застосовується і іншими дослідниками, зокрема *В. А. Залізник* та *В. А. Ліпкан* у своїй монографії визначають **інфор-**

мацію як формально визначені результати інтелектуальної діяльності людини, що урегульовані вітчизняним законодавством [209, с. 96].

Є. В. Петров на підставі всебічного аналізу природи інформації надає таке авторське визначення **інформації**: це завжди результат, продукт діяльності людини, орієнтований на створення нових відомостей або зняття відомостей з інших об'єктів матеріального або духовного світу, для об'єднання цих відомостей у певний продукт та товар, необхідний для суспільства [156]. Автор також зауважує, що **інформація** — це насамперед відомості (а не дані) про події та явища, які можуть бути пізнані особою та передані іншій особі у вигляді, придатному для сприйняття [373].

У юридичній енциклопедії також міститься визначення поняття «**інформація**» як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві й державі та навколишньому середовищі [374, с. 717]. Таке трактування дублюється з нормами попередньої редакції Закону України «Про інформацію».

Отже, здебільшого в науковій літературі поняття «інформація» визначається як певні дані, знання чи відомості. Хоча представники різних галузей права та науки по-різному сприймають та трактують це поняття, що зумовлено специфікою їх об'єкта, предмета та методології.

1.3.2 Поняття «інформація» у нормативно-правових актах

Дефініція поняття «інформація» міститься в низці нормативно-правових актів, зокрема в законах України «Про інформацію» [375], «Про телекомунікації» [376], «Про науково-технічну інформацію» [377], а також в Цивільному кодексі України [378] тощо.

Згідно із Законом України «Про телекомунікації» **інформація** — відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб.

У Законі України «Про науково-технічну інформацію» міститься дефініція «**науково-технічна інформація**» як будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [377].

У ч. 1 ст. 200 ЦК України визначається, що **інформацією** є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [378].

Як слушно зауважив *В. А. Залізняка*, «всі легальні дефініції мають суттєві розбіжності, хоча і ґрунтуються на концепції «інформація — відомості». Дане концепція має ряд недоліків. По-перше, інформація обмежується лише відомостями про події та явища. Водночас, виникає питання: чи не буде інформацією відомості про осіб, предмети, факти тощо. Крім того, у зв'язку з динамічністю інформаційних відносин закріплення вичерпного переліку відомостей про що-небудь є недоречним. По-друге, законодавець визначив, що події та явища відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. Та чи не буде інформацією відомості, що відбулися чи лише відбудуться? По-третє, законодавець використовує термінологію: «документовані чи публічно оголошені». Але документ є не лише матеріальною формою відображення, оскільки має мати відповідні реквізити. Щодо публічно оголошених, то на сьогодні відсутнє однозначне розуміння даного словосполучення. У юридичній науці використовується інша термінологія: обнародування, опублікування тощо. Виникає питання: яка кількість людей обумовлює публічність?» [207, с. 53]

Утопічність ідеї розроблення «ідеального» поняття «інформація», яке могло б розкрити різні його аспекти та складну природу, надає можливість погодитись із *Н. В. Кушаковою*, яка зауважувала, що: «Поряд з подальшою поглибленою розробкою вузьких тем у проблемі інформації виникає необхідність створення цілісного чи в усякому випадку ширшого погляду на цю проблему, який би враховував як єдність, так і багатоманітність проявів феномена інформації. Найімовірніше, вирішення цієї проблеми має починатися з загальнонаукових досліджень питання інформації в сучасній науці (тобто таких досліджень, що інтегрують в собі досягнення різних наукових дисциплін). Отже, є сенс говорити не так про поняття, як про проблему інформації, причому мати на увазі й те, що визначення інформації, в усякому випадку загальне, — це теж проблема» [27, с. 24].

Конструктивною є позиція *Р. С. Белкіна*: «...загальне визначення інформації може мати лише гносеологічний чи науковий характер. Будь-яке визначення має відображати функціональне призначення інформації» [379, с. 270].

Отже, для повного, всебічного та об'єктивного розкриття поняття «інформація», слід окреслювати, насамперед, ознаки інформації, що уможливають відокремлювати її від інших правових феноменів.

Одним із перших дослідників, який на науковому рівні виокремлював **ознаки інформації**, був А. Б. Венгеров. Серед них:

- самостійність інформації по відношенню до свого носія;
- можливість багаторазового використання однієї і тієї самої інформації;
- вона не зникає при споживанні;
- збереження інформації, що передається, у суб'єкта, що її передає;
- здатність до збереження, агрегування, інтегрування, накопичення, «стискання»;
- кількісна визначеність інформації;
- системність [380, с. 70–71].

Б. А. Кормич виділяє ряд властивих **суспільно-правових характеристик інформації**: по-перше, інформацією з правої точки зору, можуть вважатися лише ті дані, які є систематизованими у формі, що робить їх придатною до передачі, тобто, інформацією є дані, документовані на фізичних носіях або публічно оголошені в усній формі чи за допомогою відповідних технічних засобів; по-друге, дані стають інформацією лише в певному контексті і лише в тому випадку, коли вони зрозумілі людям [367, с. 57]. Крім того, автор зазначає, що кожна конкретна інформація також має певні індивідуальні характеристики, до яких відносяться її кількість, зміст та цінність [367, с. 58].

В. Я. Мацюк також підкреслює, що **інформація, як товар, має особливості, що вирізняються від матеріальної речі**: інформація виступає як об'єкт нових правовідносин, після її передачі вона зберігається: у особи, що її передає та водночас з'являється в того, хто її прийняв, тобто вона належить одночасно двом суб'єктам, при цьому зберігаючи свій правовий статус характеристикою не відчуженості від виробника, від володіння споживача [292, с. 11].

Дещо сумнівними видаються виокремлені **ознаки інформації** Н. О. Дементієвим. Автор зазначає, що крім кількості, цінності та змісту, інформація має й інші властивості — правдивість, достовірність, повноту, глибину, точність, доказовість, ефективність, новизну, оперативність, отриманість, надійність [381]. Однак «правдивість», «достовірність», «повнота», «глибина», «точність» не завжди є характерними

рисами інформації. Доволі часто різні відомості та дані мають викривлений характер та стають засобом маніпулювання свідомістю.

Більш конструктивними для юридичної науки є **ознаки інформації**, виокремлені В. А. Копиловим: фізична невідчужуваність, здатність до тиражування, екземплярність, відособленість, властивість інформаційної речі [382, с. 124]. Адже справді, основною відмінністю інформації як цивільно-правового об'єкта від інших об'єктів є можливість її тиражування без втрати статусу-кво.

З метою визначення інформації як об'єкта цивільних правовідносин Є. В. Петров виокремлює такі **основні властивості інформації**: а) нематеріальність; б) інваріантність по відношенню до носіїв — та сама інформація може бути записана різними знаковими системами, ці знакові системи можуть використовувати різні фізичні носії для запису; в) розмноження — інформація, на відміну від речовини та енергії має здатність до розповсюдження; г) здатність бути реалізованою — має тенденції матеріалізації, тобто може бути використаною, стати товаром та послугою на ринку [156].

В. Н. Лопатін та І. Л. Бачило виділяють системний характер, трансформованість, невичерпність, субстанційну несамостійність, селективність, здатність до обмеження, універсальність [383, с. 39–41].

О. В. Кохановська зазначає про нематеріальний характер інформації та про таку ознаку інформації як те, що вона є благом неспоживчим, яке піддається лише моральному, але не фізичному старінню, а також самостійність по відношенню до носія, можливість багаторазового використання [384, с. 35].

А. А. Антопольский акцентує на суб'єктивному характері інформації, адже вона виникає в результаті діяльності суб'єкта, що володіє свідомістю [372, с. 51].

В. А. Залізник, беручи до уваги той факт, що інформація є новим правовим феноменом, виділяє такі **основні ознаки**:

- багаторазовість використання;
- збереженість після передачі у суб'єкта, що її передає;
- невідчужуваність;
- невичерпність;
- здатність до тиражування;
- інтелектуальність;
- екземплярність;

- суспільна цінність;
- змістовність тощо [207].

А. А. *Письменський* вказує ще на одну особливість інформації, що полягає в тому, що на відміну від споживання матеріалів чи енергії, яке призводить до збільшення ентропії у Всесвіті, використання інформації призводить до протилежного ефекту — воно збільшує знання людини, підвищує організованість в оточуючому середовищі та зменшує ентропію [385, с. 84].

Перелік ознак інформації доволі значний та неоднозначний, що залежить від багатьох факторів: позиції науковця, мети пояснення, середовища циркулювання, галузі науки тощо.

Влучно з цього приводу зазначив *Б. А. Кормиш*: «...на відміну від ряду тих галузей науки, які мають справу з інформацією в «чистому вигляді» і звертають увагу лише на її зовнішні, передусім, кількісні характеристики, в рамках правової науки і практики не менш важливого значення мають також її зміст, характеристики, мета та спрямованість інформаційних процесів. З юридичної точки зору, змістовний бік інформації взагалі є найважливішим фактором, оскільки саме зміст, суспільна цінність та потенційний вплив інформації є основою визначення правового режиму збирання, виробництва, зберігання, обробки та розповсюдження такої інформації. Саме виходячи зі змісту тієї чи іншої інформації можна визначити, чи є вона державною або комерційною таємницею, чи є відповідна інформація об'єктом інтелектуальної власності та авторських прав, чи зашкоджує розповсюдження тієї чи іншої інформації інтересам держави або третіх осіб, чи є законним обмеження прав громадян на доступ до певної інформації тощо» [367, с. 117].

1.3.3 Поняття «податкова інформація» у нормативно-правових актах

Тривалий час у Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року не виокремлювався такий вид інформації, як податкова. Згідно зі ст. 18 цього нормативно-правового акта було визначено такі **види інформації**:

- статистична інформація;
- адміністративна інформація;
- масова інформація;

- інформація про діяльність державних органів місцевого і регіонального самоврядування;
- правова інформація;
- інформація про особу;
- інформація довідково-енциклопедичного характеру;
- соціологічна інформація [375].

Уперше законодавче закріплення податкова інформація у згаданому Законі знайшла своє відображення у зв'язку з ухваленням Податкового кодексу України [386], Закону України «Про захист персональних даних» [387], Закону України «Про доступ до публічної інформації» [388] тощо.

Відповідно до нової редакції Закону України «Про інформацію» виокремлюються такі **види інформації за змістом**:

- інформація про фізичну особу;
- інформація довідково-енциклопедичного характеру;
- інформація про стан довкілля (екологічна інформація);
- інформація про товар (роботу, послугу);
- науково-технічна інформація;
- податкова інформація;
- правова інформація;
- статистична інформація;
- соціологічна інформація;
- інші види інформації [375].

Згідно із ст. 16 цього нормативно-правового акта **податкова інформація** — це сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності та необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України [375].

Навіть поверхневий аналіз цього визначення дає змогу дійти висновку про його розмитість та неконкретизованість законодавцем, оскільки вписується в діяльність будь-якого контролюючого органу. Лише прив'язка про «порядок, встановлений Податковим кодексом України» унеможливорює ідентифікувати «певну сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності та необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій» як податкову інформацію.

Це підтверджується нормами ст. 41 Податкового кодексу України:

«41.1. Контролюючими органами є органи доходів і зборів — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи. У складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції.

41.2. Органами стягнення є виключно контролюючі органи, уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску у межах повноважень, а також державні виконавці у межах своїх повноважень. Стягнення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску за виконавчими написами нотаріусів не дозволяється.

41.3. Повноваження і функції контролюючих органів визначаються цим Кодексом, Митним кодексом України та законами України» [386].

Отже, по-перше, контролюючими органами є усі органи доходів і зборів, які забезпечують не лише формування єдиної державної податкової, а й державну митну політику.

По-друге, завдання і функції контролюючих органів закріплені не лише Податковим кодексом України, а й Митним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами.

По-третє, інформація є поняттям більш широким, отже має бути загальним щодо інших родових понять: податкова інформація, інформація про фізичну особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), науково-технічна інформація, правова інформація, статистична інформація, соціологічна інформація тощо. У Законі України «Про інформацію» визначено дефініцію поняття «інформація» як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [375].

Водночас у визначенні поняття «податкова інформація» використовується інша конструкція — «сукупність відомостей і даних» замість «будь-які відомості та/або дані». Отже, ототожнюються поняття «податкова інформація» та «податкові інформаційні ресурси».

До того ж ця «сукупність відомостей і даних» має бути створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин (виділено нами. — Автори).

По-четверте, згідно зі ст. 5 Закону України «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [375]. Отже, чітко визначені такі структурні елементи права на інформацію: «одержання», «використання», «поширення», «зберігання» та «захист». У ст. 9 Закону України «Про інформацію» зазначається також, що основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації.

Отже, виникає питання: чи буде сукупність відомостей і даних, що, наприклад, зберігаються суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності? У суб'єктів інформаційних відносин у процесі поточної діяльності може виникати різна інформація, в тому числі така, що має конфіденційний, таємний характер. У такому разі чи мають доступ контролюючі органи до такої інформації, аргументуючи необхідність виконувати покладені на них завдання і функції у порядку, встановленому Податковим кодексом України? Адже поширення такої інформації може бути лише за згодою осіб, які обмежили доступ до інформації, а за її відсутності — лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини?

Зазначене поняття також не зовсім відповідає на запитання: чи буде службова інформація, яка циркулює в податкових органах, податковою інформацією?

Таким чином, розмитість та незмістовність законодавчої дефініції поняття «податкова інформація» уможливило зловживання контролюючими органами, аргументуючи необхідністю виконання покладених завдань і функцій. Тим більше, нині відсутнє чітке законодавче розмежування видів податкової інформації, кожна з яких має особливості правового режиму.

1.3.4 Поняття «податкова інформація» у доктринальних дослідженнях

Незважаючи на законодавчу закріпленість поняття «податкова інформація», слід зауважити про плюралізм авторських визначень в юридичній доктрині.

До того ж визначення цього поняття здебільшого не знаходить свого відображення в наукових джерелах, оскільки предметом дослідження науковців є лише окремих вид податкової інформації — податкова таємниця [389; 390; 391; 392; 393]. Хоча в українському податковому законодавстві це поняття, як і види інформації, що належить до податкової таємниці, механізм захисту такої таємниці не визначено.

Серед спеціалізованої словникової та енциклопедичної літератури [394; 395; 396] відсутнє будь-яке визначення цього виду інформації. Навіть нормативне закріплення податкової інформації як окремого виду інформації не детермінували сплеск та розвиток наукових досліджень, присвячених її змісту та специфіці.

Визначення цього поняття можна віднайти лише у кількох роботах, де воно майже тотожне нормативно закріпленій дефініції. Так, в одному з навчальних посібників з податкового менеджменту визначено, що **податкова інформація** — це сукупність відомостей та даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності й необхідні для реалізації покладених на органи податкової служби завдань та функцій [397].

Т. В. Субіна пропонує таке визначення поняття «**податкова інформація**»: інформація, що пов'язана з об'єктом і суб'єктом оподаткування і використовується податковими органами для здійснення адміністрування податків, зборів та інших обов'язкових платежів [293, с. 14]. Однак це визначення потребує додаткового з'ясування що є «об'єктом та суб'єктом оподаткування», які «інші обов'язкові платежі» тощо.

Близьке нашому баченню є визначення, запропоноване *О. Долгим*, який зауважує: «...відповідно до нормативних актів ДПА України під **податковою інформацією** розуміють інформацію у сфері оподаткування, що є у розпорядженні посадових осіб контролюючих органів або стала їм відома у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків» [398, с. 75].

Дещо звужене бачення поняття «податкова інформація» пропонує *Е. С. Дмитренко*: «це сукупність відомостей і даних щодо обчислення та

сплати податків і зборів, що створені, надані, зібрані, одержані, збережені, накопичені, оброблені, передані, використані, поширені, оприлюднені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, які підлягають аналізу, охороні та захисту» [399, с. 42]. Нам здається воно вузьким, оскільки податкова інформація ототожнюється винятково з податковою таємницею та відкритою податковою інформацією. Наприклад, службова податкова інформація цим визначенням не охоплюється, оскільки вона здебільшого не стосується «обчислення та сплати податків і зборів». Тим більше, автор не розрізняє і іншої термінології, що застосовує, наприклад співвідношення понять «захист» та «охорона».

Беручи до уваги вищезазначені позиції, вважаємо за необхідне виокремити як загальні, так і особливі (специфічні) ознаки податкової інформації. Загальними ознаками будуть ті, що властиві усім видам інформації незалежно від критеріїв класифікації та які відображають специфічність інформації як нового правового феномена, явища, предмета досліджень, тобто ті, за допомогою яких можна вирізнити її з інших споріднених феноменів, явищ, предметів. Щодо особливих (специфічних), то вони притаманні винятково податковій інформації. При чому ці специфічні ознаки діалектично взаємопов'язані та лише у своїй сукупності дозволяють вирізнити податкову інформацію з інших видів інформації.

Отже, до **ознак (рис) податкової інформації** належать такі:

1) *загальні*:

- відносна самостійність щодо свого носія;
- здатність до кількісного та якісного накопичення;
- можливість багаторазового використання та невичерпність після цього;
- збереженість після передачі у суб'єкта, що її передає тощо;

2) *спеціальні (особливі)*:

- суспільна значимість, цінність;
- створення чи одержання податковими органами з метою реалізації повноважень, передбачених законодавством;
- основною метою її створення чи одержання податковими органами є забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування;
- системний зв'язок з іншими видами інформації (інформація про особу, банківська таємниця, адвокатська таємниця тощо);

- наявність законодавчо визначеної процедури захисту з метою унеможливлення доступу сторонніх суб'єктів;
- законодавчо визначена процедура її надання податковими органами іншим особам;
- особливий правовий режим доступу, захисту, функціонування тощо;
- забезпеченість заходами державного примусу, в тому числі різними видами юридичної відповідальності у разі порушення її правового режиму тощо.

Даний перелік особливих ознак податкової інформації невичерпний, оскільки інші її важливі особливі ознаки слід виокремлювати, беручи до уваги особливості правового режиму конкретного виду податкової інформації [400].

Натомість, ураховуючи легальну дефініцію понять «податкова інформація», «інформація», зазначені вище наукові концепції в даному контексті, а також окреслені ознаки податкової інформації, пропонуємо таке авторське визначення поняття **«податкова інформація»** — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.

Розділ 2

ВИДИ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

- 2.1 КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В УКРАЇНІ
- 2.2 КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА РЕЖИМОМ
ДОСТУПУ

2.1 КРИТЕРІЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1.1 Класифікація інформації

Класифікацію податкової інформації неможливо здійснити без окреслення наукових позицій, присвячених диференціації інформації загалом.

Так, *Л. Кураков і С. Смірнов* класифікують інформацію за її доступністю на чотири класи: загальнодоступна інформація; інформація, доступ до якої не може бути обмежений; інформація з обмеженим доступом; інформація, яка не підлягає поширенню [401, с. 7].

На думку російського дослідника *В. А. Копилова*: «Аналіз основних видів інформації, що виробляється, надає можливість поділити їх на дві групи: відкриту, яка вільно розповсюджується в інформаційній сфері, і обмеженого доступу, розповсюдження якої можливе лише на умовах конфіденційності або таємності.

До відкритої інформації належать:

- інформація, що створюється в процесі творчості (витвори науки та мистецтва, відкриті патенти та авторські свідоцтва);
- документована інформація, що надається обов'язково;
- офіційні документи;
- масова інформація, що розповсюджується ЗМІ;
- інша інформація необмеженого доступу.

До інформації обмеженого доступу належить:

- документована інформація про державну та службову таємницю (в порядку захисту інтересів держави);
- документована інформація, що містить відомості про ноу-хау та ноу-ноу (в порядку захисту секретів виробництва і науки);

- персональні дані (в порядку захисту особистої таємниці)» [402, с. 35–36].

Опонує зазначеним вище підходам *Б. А. Кормич*: «Схема «відкритої та закритої інформації» не може до кінця розкрити особливості існуючих її винятків та обмежень. Так, наприклад, подібна схема не робить різниці між інформацією, яка містить державну таємницю і доступ до якої може бути наданий лише обмеженому колу осіб, та інформацією, яка може бути передана будь-яким зацікавленим особам за відповідну винагороду (ті ж самі ноу-хау). Причому це може бути як передача копії цієї інформації, так і повна передача усіх прав на подібну інформацію» [257, с. 274].

Натомість стверджує: «Два правові методи регулювання створюють три можливі види правового обігу інформації: відкритий, що регулюється виключно цивільно-правовими нормами, закритий, що регулюється адміністративно-правовими нормами, і нарешті обмежений, до якого застосовуються обидва види правового регулювання. До них також долучається вільний обіг інформації, який правом не врегульований взагалі» [256, с. 337].

Є. В. Петров запропонував поділити інформацію на такі види: а) приватноправового характеру — публічно-правового; б) оборотоздатну — необоротоздатну; в) загальнодоступну — нерозкрити (з обмеженим доступом); г) приватну — офіційну; д) для комерційного використання — для вільного, звичайного, наукового, освітянського використання [156].

2.1.2 Класифікація податкової інформації

Класифікація податкової інформації є доволі дискусійною в наукових колах.

Л. Трофімова розмежовує інформацію на: а) процедурну — отриману в порядку, врегульованому нормативними джерелами; б) непроцедурну — таку, що знаходиться за межами регламентації [403, с. 147].

С. Федоров і *Д. Рева* пропонують класифікацію інформації за такими критеріями: а) належністю; б) ступенями конфіденційності; в) змістом [404, с. 56].

Ґрунтовну класифікацію податкової інформації на основі дослідження інформаційних масивів податкових органів Вінницької, Доне-

цької, Житомирської, Сумської областей було запропоновано *О. Долгим*: а) за належністю (суб'єктами володіння); за походженням; за способом отримання; за часом отримання; за режимом доступу; за змістом [398, с. 76].

Так, автор зауважує: «...за належністю (суб'єктами володіння) її розподіляють за:

- 1) посадовими особами органів ДПС;
- 2) посадовими особами інших органів і установ (Держмитслужби, Держкомстату, органів державної реєстрації, банківських установ тощо).

За походженням це інформація:

- 1) із зовнішніх джерел (отримана від інших органів виконавчої влади, державних установ, фізичних, юридичних осіб — як державної, так і недержавної форм власності);
- 2) із внутрішніх джерел (отримана самостійно в процесі виконання поставлених завдань відповідно до наданих чинним законодавством прав і повноважень).

За способом отримання податкова інформація може бути отримана:

- 1) відповідно до чинних законодавчих актів;
- 2) із застосуванням засобів і методів, не передбачених чинними законодавчо-нормативними актами.

За часом отримання податкову інформацію можна поділити на ту, що:

- 1) знаходиться у розпорядженні посадових осіб органів ДПС й інших органів;
- 2) буде отримана посадовими особами органів ДПС й інших органів у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків, згідно з наданими їм законом правами й повноваженнями.

За режимом доступу податкова інформація розмежується на:

- 1) відкриту;
- 2) з обмеженим доступом.

За змістом податкова інформація складається з відомостей правового, виробничого, управлінського характеру тощо» [398, с. 76–77].

Загалом погоджуючись з адекватністю запропонованих критеріїв, викликає лише заперечення поява такого виду податкової інформації за способом отримання як «із застосуванням засобів і методів, не передбачених чинними законодавчо-нормативними актами». Адже будь-які засоби і методи, що використовуються органами податкової служ-

би, мають бути нормативно регламентованими. Навіть порядок, принципи, процедура, межі застосування оперативно-розшукових заходів чітко регламентовані Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [405].

Крім того, дослідник стверджує, що «у системі ДПС до відкритої податкової інформації належить офіційна інформація, що може поширюватися через засоби масової інформації або іншим шляхом, власниками якої є платники податків або органи державної податкової служби. Відкритою може бути лише та податкова інформація, яка одержана в установленому законодавством України порядку і не належить до податкової інформації з обмеженим доступом, а також інформація про платників податків, на поширення якої такі платники надали дозвіл» [398, с. 77]. «До податкової інформації з обмеженим доступом належить податкова інформація, яка становить державну таємницю, та конфіденційна податкова інформація» [398, с. 77]. «Конфіденційна податкова інформація — це інформація обмеженого доступу, яка перебуває у володінні, користуванні або розпорядженні органів ДПС, крім інформації, що становить державну таємницю» [398, с. 77].

Таке розмежування податкової інформації обумовлено законодавчо закріпленою класифікацією інформації за режимом доступу на момент написання наукової роботи.

На думку *Д. Г. Мулявки* та *А. О. Максютти*, систему податкової інформації необхідно класифікувати таким чином:

- загальна інформація;
- персональні дані;
- інформація з обмеженим доступом;
- службова інформація;
- податкова таємниця [406, с. 169].

Така диференціація податкової інформації викликає заперечення, оскільки персональні дані, службова інформація, податкова таємниця є інформацією з обмеженим доступом.

Більш конструктивною вбачається позиція *І. І. Бабіна*, який класифікує податкову інформацію на два види: відкрита податкова інформація та податкова інформація з обмеженим доступом [389, с. 99].

Інші дослідники цієї тематики пропонують таку систему податкової інформації:

«Відкрита інформація:

- загальна інформація, що створюється в процесі діяльності;
- податкова інформація, яка надається та розповсюджується ЗМІ;
- офіційні документи.

Інформація з обмеженим доступом:

- персональні дані;
- службова інформація;
- податкова таємниця» [407, с. 75].

З цією позицією ми також не можемо погодитись, оскільки персональні дані є конфіденційною інформацією окремої особи, що відповідає нормам законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про захист персональних даних». У разі, коли така інформація надається податковим органам з метою виконання покладаних на них обов'язків, вона набуває характеру податкової таємниці. Якщо ж така інформація стала їм відома не у зв'язку з професійною діяльністю, то така інформація не набуває ознак податкової таємниці. Тим більше, податкові органи користуються не лише персональними даними платників податків, а й іншими видами інформації з обмеженим доступом: банківська таємниця, комерційна таємниця тощо.

Зокрема Податковим кодексом визначено, що податкова інформація надходить від різних джерел: платників податків та податкових агентів, від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України, від банків, інших фінансових установ, від органів влади інших держав, міжнародних організацій або нерезидентів, від підрозділів податкової служби та митних органів [397, с. 54].

Ці дослідники також пропонують такі визначення:

- «...відкрита податкова інформація — це уся агрегована або знеособлена інформація, крім тієї, що використовується для цілей внутрішнього контролю та відбору платників податків для аудиту»;
- «...податкова інформація з обмеженим доступом — це уся персоніфікована інформація, а також та, що є винятком у визначенні відкритої податкової інформації» [407, с. 74].

2.2 КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА РЕЖИМОМ ДОСТУПУ

Дослідження нормативно-правового регулювання податкової інформації в Україні, а також обрання за критерій класифікації «режим доступу до податкової інформації», вважаємо за необхідне класифікувати *податкову інформацію* на:

- 1) відкриту інформацію;
- 2) інформацію з обмеженим доступом, що охоплює:
  - таємну податкову інформацію (податкову таємницю);
  - службову податкову інформацію.

2.2.1 Відкрита податкова інформація в Україні

Синтезуючи основні правові положення, закріплені Законом України «Про доступ до публічної інформації», де визначено перелік інформації, який розпорядники зобов'язані оприлюднювати та, екстраполюючи їх на предмет дослідження, до *відкритої податкової інформації* слід віднести відомості та дані про:

- організаційну структуру, мету, завдання, функції, повноваження та напрями діяльності податкових органів державної влади;
- структуру та обсяг бюджетних коштів, а також порядок, напрями та механізм витрат тощо;
- нормативно-правові акти, що регламентують діяльність податкових органів та нормативно-правові акти, ухвалені ДФС України, а також проекти правових документів, що підлягають обговоренню;
- перелік та умови отримання послуг, що надаються ним, форми і зразки документів, правила їх заповнення;
- порядок складання, процедура подання запиту на інформацію;
- оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;
- механізми або процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядників інформації;
- плани проведення та порядок денний відкритих засідань ДФС України;

- загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;
- інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень: їх місцезнаходження, поштова адреса, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту й електронної пошти; прізвище, ім'я, по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу й його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних та регіональних підрозділів, окрім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом;
- розклад роботи і графік прийому громадян;
- вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;
- перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління ДФС України, а також їх керівників, окрім підприємств, установ і організацій, створених з метою конспірації, оперативно-розшукової або контррозвідувальної діяльності.

Відкрита податкова інформація ДФС України має винятково довідковий, інформаційний характер з метою покращення сервісних функцій.

Синтезуючи вищезазначений перелік інформації, вважаємо, що до *відкритої податкової* інформації належить податкова інформація, яка перебуває у володінні, користуванні або розпорядженні податкових органів, їх посадових осіб чи платників податків та не належить до податкової інформації з обмеженим доступом, а також інформація про платників податків, на поширення якої такі платники надали дозвіл.

Зважаючи на механізм та суб'єкта створення відкритої податкової інформації, її слід диференціювати на такі **види**:

- 1) інформація, що створюється в процесі діяльності податкових органів, їх посадових осіб чи платників податків (та її частина, яка не належить до службової інформації);
- 2) інформація, яка надається та розповсюджується ЗМІ;
- 3) офіційні документи.

Отже, **відкрита податкова інформація** — це така інформація податкових органів, а також їх структурних одиниць, яка має довідково-інформаційний характер з метою покращення реалізації їх сервісних функцій.

2.2.2 Податкова інформація з обмеженим доступом в Україні

Ефективна діяльність податкових органів неможлива без отримання відповідної інформації від її власників чи розпорядників. Здебільшого така інформація має конфіденційний чи таємний характер, що потребує від податкових органів забезпечення її безпеки, унеможливлення несанкціонованого доступу сторонніх осіб чи розголошення.

Оскільки податкова інформація з обмеженим доступом — важливий вид інформації з обмеженим доступом, конструктивним вбачається розгляд концептуальних засад забезпечення такої інформації в науковій та правовій доктрині України.

Правові засади захисту такої інформації законодавцем чітко не визначено. Закон України «Про доступ до публічної інформації» містить ряд норм, відповідно до яких інформацію з обмеженим доступом класифіковано на конфіденційну, таємну та службову, а також надається визначення понять «конфіденційна інформація», «таємна інформація» та перелік відомостей, що належать до службової інформації:

- 1) «*таємна ж інформація* — це інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю»;
- 2) «*конфіденційна інформація* визначається як інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень (підкреслено нами. — Авт.), та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов»;
- 3) до *службової* може належати така інформація: 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці» [388].

Отже, згідно з вітчизняним законодавством податкова інформація з обмеженим доступом може мати лише статус чи службової, чи таємної.

Незважаючи на наявність законів України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації», де законодавцем здійснюється спроба визначити види інформації з обмеженим доступом, загальні за-сади механізму її захисту, а також доступу до інформації, у наукових колах, доволі дискусійні такі питання, як: визначення поняття «інформація з обмеженим доступом», критерії віднесення того чи того виду інформації до службової, конфіденційної або таємної, а також визна-ння певної податкової інформації службовою чи таємною.

Так, *О. О. Кулінич* визначає **інформацію з обмеженим доступом** як доступні певному колу осіб відомості, дані і знання, що мають особли-ву цінність для осіб, у володінні яких знаходяться, та щодо яких ужива-ються заходи, спрямовані на обмеження вільного доступу третіх осіб, поширення яких може заподіяти істотну шкоду зацікавленим особам (власникам чи добросовісним користувачам) [154, с. 74].

Серед **ознак інформації з обмеженим доступом** вона виокрем-лює такі:

- 1) зміст інформації з обмеженим доступом складають знання, пові-домлення, відомості про соціальну форму руху матерії і про всі інші її форми у той мірі, у якій вони використовуються суспіль-ством, особою;
- 2) відомості, що складають зміст інформації з обмеженим досту-пом по своїй суті ідеальні (нематеріальні);
- 3) інформація з обмеженим доступом існує винятково в рамках взаємодії суб'єктів суспільних відносин: окремих індивідуумів, їх груп, а також таких соціальних утворень, як держава, муніци-пальні утворення і юридичні особи;
- 4) інформація з обмеженим доступом нерозривно не пов'язана з матеріальним носієм. Вона є самостійним об'єктом правового регулювання, що не залежить від конкретної форми її матері-ального носія;
- 5) інформація з обмеженим доступом має кількісні і якісні харак-теристики. Співвідношення кількісних і якісних властивостей інформації має нелінійний характер (якість інформації з обме-женим доступом не залежить від її кількості);
- 6) інформація з обмеженим доступом не є загальнодоступною;

- 7) інформація з обмеженим доступом відома і використовується чітко визначеним колом осіб;
- 8) суб'єкт інформації вживає заходів, що спрямовані на обмеження вільного доступу третіх осіб до інформації;
- 9) інформація з обмеженим доступом має особливу соціальну цінність у силу її дійсної або потенційної невідомості третім особам. Поширення такої інформації може спричинити заподіяння істотної шкоди зацікавленим особам;
- 10) зміст інформації з обмеженим доступом відповідає обмеженням, установленим законодавством [154, с. 72–73].

На думку В. А. Липкана та В. А. Баскакова, **ознаками інформації з обмеженим доступом є:**

- 1) інформація з обмеженим доступом — це, насамперед, відомості, дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді;
- 2) інформацією, до якої може буде застосований обмежений режим доступу, є така, що не суперечить чинному законодавству України;
- 3) певне коло користувачів отримали доступ до неї виключно на законних підставах (добросовісні користувачі);
- 4) інформація з обмеженим доступом має особливу цінність для вищезазначеної категорії суб'єктів (моральну, матеріальну, особисту тощо) в силу невідомості її іншим суб'єктам;
- 5) власники та добросовісні користувачі інформації з обмеженим доступом здійснюють адекватні законні заходи з метою унеможливлення доступу сторонніх суб'єктів;
- 6) за порушення вищезазначених заходів встановлена юридична відповідальність [146, с. 264].

Беручи до уваги зазначені вище ознаки, вони надають таке визначення поняття «**інформація з обмеженим доступом**» — будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, доступ до яких обмежено відповідно до законодавства України її власником чи добросовісним користувачем (суб'єктом владних повноважень, фізичною або юридичною особою) у зв'язку з її особливою цінністю для них на законних підставах [146, с. 264].

А. І. Марущак пропонує декілька визначень поняття «**інформація з обмеженим доступом**». Зокрема в одній з своїх робіт він визначає її як відомості конфіденційного або таємного характеру, правовий статус яких передбачений законодавством України, які визнані такими відповідно до встановлених юридичних процедур і доступ до яких обмежений власником таких відомостей [408, с. 19].

В іншій роботі поняття **інформація з обмеженим доступом** цим дослідником трактується як відомості конфіденційного або таємного характеру, правовий статус яких передбачений законодавством України, які визнані такими відповідно до встановлених юридичних процедур і право на обмеження доступу до яких надано власнику таких відомостей [409, с. 23].

Отже, інформація з обмеженим доступом — це така інформація, доступ до якої мають чітко визначені особи чи особа, а також така інформація, що є цінною у зв'язку з тим, що не відома необмеженому колу осіб.

Діяльність податкових органів безпосередньо пов'язана з необхідністю володіння інформацією, що має конфіденційний чи навіть таємний характер. Зокрема персональні дані платників податків, банківська, комерційна таємниця — це лише деякі види інформації з обмеженим доступом.

Екстраполюючи запропоноване визначення поняття «податкова інформація», а також окреслені вище поняття та ознаки інформації з обмеженим доступом на предмет дослідження пропонуємо визначати податкову інформацію з обмеженим доступом як суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів або у зв'язку зі службовою необхідністю.

Незважаючи на наявність Закону України «Про доступ до публічної інформації», де чітко класифіковано інформацію з обмеженим доступом на конфіденційну, таємну та службову, а також наявність визначень понять «конфіденційна інформація», «таємна інформація» та

перелік відомостей, що належать до службової інформації, вважаємо за необхідне законодавчо закріпити критерії віднесення податкової інформації до службової чи таємної інформації. Адже правовий режим захисту та рівень небезпеки від розголошення інформації, що належить до таємної чи службової значно різняться. Тим більше, у вітчизняному законодавстві доступ до податкової таємниці, визначення такої таємниці, перелік відомостей, що становлять собою податкову таємницю законодавцем так і не закріплені.

Аналіз доктринальних джерел щодо класифікації інформації з обмеженим доступом надало можливість дійти висновку, що дослідники цієї тематики пропонують різноманітні критерії її класифікації.

Так, *Л. Л. Фат'янов* пропонує класифікацію **за ступенем соціальної цінності окремого виду інформації з обмеженим доступом** (залежно від передбачуваного збитку від поширення інформації) [410, с. 10].

За даним критерієм найбільшого соціального значення набуває державна таємниця, оскільки вона має загальнодержавне, загальнонаціональне значення. Щодо усіх інших таємниць, то за цією ознакою вони мають другорядне значення, і їх розподіл має умовний, суб'єктивний характер. Отже, згідно з позицією *Л. Л. Фат'янова* розрізняється інформація з обмеженим доступом, що належить державі (державна таємниця), юридичним (банківська, комерційна таємниця і т. ін.) і фізичним особам (особиста, сімейна і т. ін.).

Серед інших критеріїв класифікації інформації з обмеженим доступом виділяють і **способи її придбання**. За цим критерієм розрізняють таємниці, придбані на підставі цивільно-правового договору та під час здійснення професійної діяльності [154, с. 75–77].

О. О. Кулініч вважає, що «слід класифікувати всю сукупність відомостей, що складають інформацію з обмеженим доступом, **за складною підставою**, що одночасно об'єднує декілька підстав, а саме: **особливості суб'єктного складу, спосіб виникнення правового режиму, зміст (характер) відомостей, що складають інформацію з обмеженим доступом**. З використанням даної підстави класифікації весь обсяг інформації з обмеженим доступом представлений складною системою різних видів інформації з обмеженим доступом, об'єднаних у дві великі групи: державна таємниця і конфіденційна інформація. При цьому конфіденційною інформацією визнається будь-яка інформація з обмеженим доступом, що не має ознак

державної таємниці. Конфіденційна інформація, у свою чергу, представлена такими видами: таємниця приватного життя (у т.ч. особиста і сімейна таємниця), комерційна таємниця, професійна та службова таємниця» [154, с. 77].

Але здебільшого дослідники класифікують інформацію з обмеженим доступом на певні види таємниць без визначення критеріїв. Зокрема, *О. В. Ботвінкін* та *В. П. Ворожко* серед видів інформації з обмеженим доступом, що не є державною таємницею, виокремлюють такі види таємниць, як конфіденційна інформація про особу, адвокатська, банківська, військова, комерційна, лікарська, професійна, службова таємниці, а також таємниця голосування, кореспонденції, листування, наради суддів, нотаріальних дій, страхування, телефонних розмов, усиновлення, внесків (рахунків), заповіту, слідства, інформації у поштово-му зв'язку, про стан здоров'я, псевдоніму тощо [411, с. 5].

А. І. Марущак зауважує, що інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну, до останньої, своєю чергою, відноситься державна, комерційна, службова, професійна, військова, банківська, адвокатська, лікарська таємниці, а також таємниця страхування, усиновлення, голосування, нотаріальних дій, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції [409, с. 23–25].

Таким чином, відсутність законодавчого закріплення критеріїв класифікації інформації з обмеженим доступом негативно впливає на правореалізацію у цій сфері, оскільки окрема інформація, що має обмежений режим доступу, за одним і тим самим критерієм класифікації може належати до різних груп.

Наприклад, беручи за критерій сферу реалізації інформації з обмеженим доступом, податкова таємниця становить професійну таємницю, оскільки фахівці вищезазначеної діяльності мають забезпечувати режим конфіденційності інформації, яку вони отримала внаслідок необхідності реалізації своїх професійних завдань. Хоча податкова таємниця безпосередньо пов'язана, насамперед, із захистом особистих даних платника податків, а вже потім із виконанням певного роду діяльності щодо надання різноманітних послуг.

Аналіз доктринальних джерел щодо класифікації інформації з обмеженим доступом надало можливість дійти висновку, що здебільшого інформацію з обмеженим доступом класифікують на конфіденційну

та таємну інформацію. Як ми зауважували раніше, такий розподіл також закріплений нормативно.

Водночас розуміння конфіденційної та таємної інформації серед науковців та законодавцем має розбіжності. До неї, на думку вчених, належить винятково державна таємниця. Щодо переліку конфіденційної інформації, то він доволі значний: комерційна, банківська, професійна та службова [412; 413; 414; 415; 416].

Згідно з вітчизняним законодавством до конфіденційної інформації належить інформація особистого характеру (персональних даних) та комерційна інформація. Інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю визнається таємною.

Загалом термін «таємниця» є доволі часто вживаним у нормативно-правових актах України. Крім вище названих таємниць, у вітчизняній правовій базі законодавець зазначає медичну, військову, комерційну, адвокатську таємниці, а також таємницю нарадчої кімнати, страхування, вчинюваних нотаріальних дій, усиновлення, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції тощо.

Однак не кожен з цих видів інформації можна віднести до категорії таємної, оскільки за бажанням власника цієї інформації вона може бути розголошена. Тобто обмеження доступу виникає з моменту прийняття власником рішення про це, що ідентифікує таку інформацію як конфіденційну.

Отже, як слушно зауважують *В. А. Ліпкан* та *В. Ю. Баскаков*: «Це доводить, що термін «таємниця» не є визначальним при віднесенні певної інформації до такого виду інформації з обмеженим доступом як таємна інформація» [146, с. 230].

2.2.2.1 Податкова таємниця

У вітчизняному законодавстві відсутня легальна дефініція поняття «податкова таємниця».

Аналіз поняття «таємна інформація», що закріплене Законом України «Про доступ до публічної інформації», також ускладнює порядок надання певній інформації статусу таємної, адже єдиним критерієм віднесення інформації до таємної є завдання шкоди особі, суспільству і державі. Натомість власник конфіденційної інформації, який встановлює обмежений режим доступу чи не у зв'язку з тим, що, на його думку,

при її розголошенні третім особам завдається шкода його інтересам? Своєю чергою, заподіяння шкоди інтересам окремій особі негативно впливає на правопорядок в країні, а отже, безпосередньо завдається шкода інтересам і держави, і суспільства.

Таким чином, недостатньо застосування такого критерію при класифікації інформації з обмеженим доступом як заподіяння шкоди певним інтересам як визначено в вище зазначеному нормативно-правовому акті.

Визначення поняття «податкова таємниця» є доволі дискусійним та часто-густо діаметрально протилежним у наукових джерелах.

Так, на думку *Н. Нелюбини*, **податкову таємницю** становлять будь-які отримані податковим органом (посадовими особами) відомості про платника податків [417, с. 86].

Вважаємо, що таке визначення занадто обмежує зміст поняття «податкова таємниця» та не надає можливості розмежувати податкову таємницю з персональними даними платників податків як інформації з обмеженим доступом.

Т. О. Рекуненко пропонує визначати податкову таємницю як будь-які відомості, отримані податковим органом, а також відомості про платника податку або за його згодою [294, с. 14]. Дане визначення також занадто звужує зміст поняття «податкова таємниця».

Аналіз чинного податкового законодавства надає підстави дійти висновку, що податкова таємниця належить до такого виду інформації з обмеженим доступом, як таємна інформація, зокрема як різновид професійної таємниці.

Згідно зі ст. 17 Податкового кодексу України платник податків має право на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами.

Отже, **податкова таємниця** — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподатку-

вання, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів.

До *податкової таємниці* належить інформація:

- 1) про платників податків — фізичних та юридичних осіб, одержана контролюючими органами у зв'язку з виконанням покладених на них функцій, крім інформації про невиконання ними податкових зобов'язань та вчинення інших правопорушень у сфері оподаткування;
- 2) про зовнішньоекономічну діяльність, фінансування валютних, експортно-імпортних операцій, одержана контролюючими органами згідно із законодавством України;
- 3) про підготовку та укладення міжнародних договорів України з питань оподаткування;
- 4) про діяльність контролюючих органів, у тому числі щодо стягнення податків;
- 5) інша податкова інформація, що є власністю держави та включена до переліку таємної інформації ДФС України.

Виходячи з цього, вважаємо за необхідне законодавчо закріпити вичерпний перелік видів інформації, що становить «іншу передбачену законом таємницю», або перелік засад віднесення інформації до категорії таємної. До того ж, з метою уникнення зловживань з боку податкових органів вбачається за необхідне чітко визначити перелік інформації, що становить собою податкову інформацію (таємницю).

2.2.2.2 Службова податкова інформація

Згідно з вимогами Закону України від 13 січня 2011 року «Про доступ до публічної інформації», на виконання п. 9 ст. 2 Указу Президента України від 05 травня 2011 року «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» та відповідно до п. 1 Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 27 листопада 1998 року N 1893, перелік податкової службової інформації закріплений підзаконним нормативно-правовим актом.

Вказується, що до відомостей, що містять службову інформацію та яким присвоюється гриф обмеження доступу «Для службового

користування» в органах державної податкової служби України належить:

- 1) *податкова інформація та перевірна робота* (план-графік проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання (протягом дії запланованих заходів; методичні рекомендації щодо складання плану-графіка проведення документальних планових перевірок суб'єктів господарювання; інформація, яка містить відомості про терміни та обсяги запланованих перевірочних заходів конкретних суб'єктів господарювання (до початку перевірки); інформація, яка містить відомості щодо фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, надана Державною службою фінансового моніторингу України, а також запити і повідомлення Міндоходів України про хід і результати опрацювання таких відомостей; інформація, яка містить відомості про надання пільг з податку на прибуток по підприємствах військово-промислового комплексу, Міністерству оборони, МВС, СБУ; відомості щодо комплексної системи протидії тіншовому сектору економіки (без переліку підприємств та складу робочої групи); ідентифікаційні ознаки суб'єкта (для резидентів — код ЄДРПОУ або ДРФОУ, назва, місцезнаходження, для нерезидентів — назва, адреса) із зазначенням обсягів зовнішньоторговельних операцій у вартісних або кількісних показниках);
- 2) *відомості з питань охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації* (відомості про фактичний стан, наявність недоліків в організації охорони державної таємниці щодо конкретного суб'єкта режимно-секретної діяльності, володіння якими не дає змоги зацікавленій стороні ініціювати витік державної таємниці; узагальнені відомості (звіт) про стан забезпечення охорони державної таємниці щодо конкретного суб'єкта режимно-секретної діяльності; відомості щодо придатності режимних приміщень для проведення конкретних видів секретних робіт; відомості про порядок охорони режимних приміщень (місць зберігання матеріальних носіїв секретної інформації); відомості щодо охоронної сигналізації конкретного режимного приміщення; відомості про маршрути пе-

ревезення матеріальних носіїв секретної інформації; відомості про правила внутрішньо об'єктного режиму; узагальнені відомості щодо посад конкретного суб'єкта режимно-секретної діяльності, перебування на яких потребує оформлення допуску до державної таємниці, з визначенням форм допуску; зведені відомості про порядок надання допуску та доступу до державної таємниці щодо конкретного суб'єкта режимно-секретної діяльності (положення про доступ); сукупні дані про особу, якій надано допуск (доступ) до державної таємниці (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, посада, найменування органу, підрозділу, номера і дата наказу, розпорядження) про надання допуску та доступу) (заповнена облікова картка громадянина про надання допуску та доступу до державної таємниці); відомості, зазначені у номенклатурі секретних справ, журналах обліку матеріальних носіїв секретної інформації, у разі наявності інформації з обмеженим доступом, крім інформації, що містить державну таємницю; відомості про схеми розміщення місць зберігання матеріальних носіїв секретної інформації; відомості щодо організації та результатів проведення службових розслідувань за фактами витоку секретної інформації, втрат матеріальних носіїв секретної інформації, інших порушень режиму секретності, норм і вимог технічного захисту інформації першої та другої категорій; відомості, що не становлять державної таємниці та містяться в експертних висновках державного експерта з питань таємниць, протоколах експертних комісій при державному експерті з питань таємниць, протоколах та актах експертних комісій з питань таємниць; відомості щодо категоріювання, обстеження, випробування та дослідної експлуатації систем захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності (об'єктах електронно-обчислювальної техніки) де циркулює інформація з обмеженим доступом; відомості за сукупністю всіх складових показників про вимоги (рекомендації) щодо забезпечення технічного захисту конфіденційної та службової інформації, що циркулює на конкретному об'єкті інформаційної діяльності або обробляється в конкретній інформаційній, телекомунікаційній чи інформаційно-телекомунікаційній системі (автоматизованій системі); відомості про планування, ор-

ганізацію запровадження заходів, фактичний стан, наявність недоліків з технічного захисту інформації щодо окремого об'єкта інформаційної діяльності, інформаційної, телекомунікаційної, інформаційно-телекомунікаційної системи (автоматизованої системи), де циркулює службова інформація; відомості щодо окремих показників розміщення, побудови об'єктів інформаційної діяльності, в яких циркулює інформація з обмеженим доступом (ситуаційний та генеральний плани, схеми розміщення та прокладки кабельних ліній, зміст заходів та склад засобів технічного захисту інформації тощо); відомості про порядок виготовлення, обліку та зберігання паролів, ключів та ідентифікаторів, які використовуються в автоматизованих системах, де обробляється відкрита інформація та/або інформація з обмеженим доступом; відомості про технічні засоби, на яких здійснюється обробка інформації з обмеженим доступом, порядок їх охорони та евакуації; відомості про підрозділи технічного захисту інформації щодо їх укомплектованості фахівцями, технікою технічного контролю та виконані роботи з технічного захисту інформації за звітний період; відомості державних експертиз у сфері технічного захисту інформації щодо об'єктів інформаційної діяльності, на яких циркулює службова інформація; відомості про планування та організацію запровадження заходів щодо криптографічного захисту службової інформації; відомості за окремими показниками про планування, експлуатацію та технічне обслуговування засобів криптографічного захисту інформації; відомості про фактичний стан, наявності недоліків щодо криптографічного захисту службової інформації; відомості про об'єкти, засоби криптографічного захисту інформації, вимірювальне обладнання (тактико-технічні характеристики, порядок використання, вимоги до умов випробування, виробництва або експлуатації), за допомогою яких обробляється службова інформація, або засоби, які використовуються в органах спеціального зв'язку та не мають грифа секретності; відомості про планування, організацію, результати проведення спеціальної підготовки особового складу органів спеціального зв'язку; відомості про стан забезпечення охорони інформації НАТО; відомості про конкретні заходи щодо захисту інформації з обмеженим доступом під час

прийому іноземних делегацій, груп та окремих іноземців; відомості, що містяться в актах перевірок наявності секретних документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації; відомості, що містяться в актах на знищення матеріальних носіїв секретної інформації, які не розглядаються експертною комісією з питань таємниць тощо);

- 3) *відомості з питань інформатизації* (відомості про алгоритмічне та програмне забезпечення, що використовується при формуванні реєстраційного номера облікової картки платника податків Державного реєстру фізичних осіб платників податків, власником яких є ДФС; відомості з питань алгоритму отримання, обробки та зберігання податкової інформації, що реалізовані в автоматизованих інформаційних системах ДФС);
- 4) *робота з особовим складом* (особові справи начальницького складу працівників підрозділів податкової міліції, слідчих підрозділів, підрозділів внутрішньої безпеки в органах ДФС, якщо вони не містять секретних відомостей; відомості, зазначені в атестаційному листі особи начальницького складу; відомості, зазначені у списку осіб начальницького складу, включених до резерву кандидатів у довготермінові закордонні відрядження до дипломатичних установ України іноземних держав; відомості, зазначені у висновку про направлення осіб начальницького складу у довготермінові закордонні відрядження до дипломатичних установ України іноземних держав);
- 5) *правоохоронна діяльність* (відомості про розробку заходів із протидії протиправним та провокаційним діям щодо працівників органів ДФС, у зв'язку з виконанням службових обов'язків та їх близьких родичів, якщо вони не містять державної таємниці; відомості щодо планування роботи оперативних підрозділів незалежно від періоду проведення, що містять оперативний та профілактичний характер, щодо вчинення правопорушень, якщо вони не містять секретних відомостей; відомості з питань оперативно-розшукової діяльності, що надаються за спеціальними запитами правоохоронних органів та органів виконавчої влади, якщо вони не становлять державної таємниці; інформація про форми і методи оперативно-розшукової діяльності щодо виявлення податкових злочинів, крім інформа-

ції, яку віднесено до державної таємниці; інформація, зібрана у процесі оперативно-розшукової діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС України, яку не віднесено до державної таємниці; матеріали службових розслідувань за фактами надзвичайних подій серед особового складу, перевірок скарг та заяв громадян, пов'язаних із оперативно-розшуковою, службовою діяльністю оперативних підрозділів, якщо вони не містять секретних відомостей; інформація про норми, організацію і порядок забезпечення, облік та зберігання озброєння оперативних підрозділах органів ДФС України; зведені відомості щодо порядку оповіщення особового складу оперативного управління за сигналом «Оголошено збір»; відомості щодо організації та здійснення радіозв'язку в оперативних підрозділах (паролі, допуски, схеми зв'язку тощо); оперативні матеріали (за областями) щодо впливу криміногенних угруповань у сфері оподаткування; інформація, що міститься в документах, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію у тих випадках, коли її розголошення може зашкодити оперативним заходам, розслідуванню чи дізнанню, запобіганню злочину, репутації та правам інших осіб, порушити право людини на справедливий та об'єктивний судовий розгляд справи, створити загрозу життю або здоров'ю будь-якої особи; відомості з питань оперативно-розшукової діяльності, якщо вони не становлять державної таємниці; відомості про організацію та розробку заходів оперативних підрозділів ДФС щодо попередження розкрадання державних коштів та ліквідації тіньових фінансових потоків у сфері державних закупівель; відомості щодо організації проведення комплексу оперативно-розшукових та перевірочних заходів із відпрацювання підприємств-переможців державних закупівель та ланцюгів їх постачання; документи, що становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, якщо вони пов'язані з розробкою напряму та методів діяльності органів ДФС України, процесом прийняття рішень і передують їх прийняттю; розширена інформація про суб'єктів господарювання — боржників та суб'єктів господарювання — банкрутів (ПБ керівників та засновників), стосовно яких проводяться заходи, направлені на виявлення порушень законодавства

- та участі у схемах ухилення від сплати податків; відомості, що містять інформацію стосовно спеціальних (спеціалізованих) службових автомобілів, закріплених за УОД ГУПМ ДФС; відомості з питань організації діяльності слідчих підрозділів податкової міліції; відомості про розробку та зміст заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та відомості, що розкривають конкретні методи роботи та основними напрямками діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС з питань запобігання і протидії корупції та кримінальним правопорушенням; відомості, зазначені в інформаційно-аналітичних та прогнозних матеріалах щодо діяльності підрозділів внутрішньої безпеки ДФС з питань запобігання і протидії корупції та кримінальним правопорушенням, розголошення яких може завдати негативних наслідків репутації або правам інших осіб);
- б) *мобілізаційна робота та цивільний захист* (інформація про заходи мобілізаційної підготовки, мобілізаційного плану територіальних органів ДФС, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління ДФС; відомості про організацію оповіщення, управління і зв'язку, порядок переведення ДФС, її територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДФС на режим роботи в умовах особливого періоду; відомості про організацію оповіщення, управління і зв'язку, порядок переведення ДФС, його територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДФС на режим роботи в умовах особливого періоду; відомості про дислокацію, характеристики запасних пунктів управління ДФС, його територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДФС, обсяги матеріально-технічних засобів, продовольства, система їх охорони та захисту, які не становлять державної таємниці; відомості про заходи цивільного захисту ДФС, його територіальних органів, підприємств, установ, організацій, що належать до сфери управління ДФС на особливий період; зведені відомості про стан підготовки цивільного захисту ДФС за рік; зведені відомості про кількість та результати проведених навчань та тренувань з цивільного захисту (цивільної оборони) у ДФС за рік; відомості про порядок, критерії, правила віднесення

- об'єктів національної економіки до відповідних категорій з цивільної оборони (цивільного захисту), перелік таких об'єктів, які належать до сфери управління ДФС; зведені відомості за окремими показниками про кількість, загальну площу та місткість захисних споруд цивільної оборони (цивільного захисту) ДФС);
- 7) *несекретне діловодство* (відомості про втрату документів, виробів або інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію і яким присвоюється гриф обмеження доступу «Для службового користування») [418].

Отже, **«службова податкова інформація»** — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку зі службовою необхідністю.

Зважаючи на вищевикладене, є необхідність:

- визначити легальну класифікацію податкової інформації та особливості її захисту;
- законодавчо закріпити критерії віднесення податкової інформації до службової інформації;
- законодавчо закріпити критерії віднесення податкової інформації до таємної інформації;
- надати визначення понять «податкова службова інформація» та «податкова таємна інформації»;
- визначити перелік засад віднесення інформації до категорії таємної чи службової податкової інформації.

Наостанок зазначимо, що магістральним напрямом розвитку податкової інформації в Україні є забезпечення вільного доступу фізичних та юридичних осіб до неї завдяки засобам телекомунікації, надання офіційного статусу електронним копіям нормативних документів, уніфікація й стандартизація форм зберігання і обміну податковою інформацією в електронному вигляді. Вирішення відповідних завдань — важливий крок на шляху до забезпечення прозорості закону. Важливий, але не останній. Адже для того, щоб доступна та адекватна податкова інформація стала знанням, тобто безпосереднім керівництвом до дій, необхідно також враховувати її семантичний й прагматичний ас-

пекти. Водночас, семантична адекватність сприйняття податкової інформації користувачем інформаційної системи порушується у випадку розбіжності тезаурусів користувача й законодавця, а розбіжності їх цілей обтяжують проблему інтерпретації.

Отже, сучасна податкова інформація — динамічне явище, яке перебуває у постійному розвитку й удосконаленні та має доволі рухливу структуру. Будучи окремою матерією, вона ще не формує галузь податкового права, але пронизує усю її сутність. Тому повноцінне дослідження зазначеної проблематики повинне спиратися на принцип плюралізму методології, що не лише уможливить надання змістовного аналізу податкової інформації, а й сприятиме виведенню визначених закономірностей й аналогій, що мають суттєве значення як для держави в цілому, так і для кожного окремого громадянина.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

- 3.1 ЗМІСТ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
- 3.2 ВИДИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
- 3.3 СТРУКТУРА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.1 ЗМІСТ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Незважаючи на поширеність понять «режим», «правовий режим», «правовий режим інформації» тощо в наукових колах та у нормативно-правових актах досі бракує їх узгодженого, уніфікованого бачення в юридичній доктрині.

3.1.1 Поняття «режим»

Поняття «режим» походить від французького «regime» — порядок (упорядковувати) [419, с. 722] і латинського «regimen» — управління [420, с. 493].

У тлумачних словниках цей термін має кілька трактувань. Так, С. І. Ожегов під режимом розуміє: 1. Державний лад. 2. Встановлений порядок будь-чого. 3. Умови діяльності, праці, існування будь-чого [421, с. 665].

Новий тлумачний словник української мови розкриває поняття слова **режим** так:

- 1) державний лад, спосіб правління;
- 2) точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку і т. ін.;
- 3) система заходів, правил, запроваджуваних для досягнення певної мети [422, с. 888].

Ідентичне трактування містить і Словник іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука [423].

Великий енциклопедичний словник містить також декілька трактувань цього поняття: а) державний лад, сукупність засобів, методів, способів здійснення влади; б) суворо встановлений розпорядок життя,

праці; в) система обов'язкових правил, вимог, норм, принципів, встановлених для якого-небудь виду діяльності; г) умови діяльності, існування чого-небудь; певний стан, положення, статус [424, с. 1005].

Отже, в енциклопедичній літературі поняття «режим» охоплює: «систему правил, заходів, методів досягнення тієї чи іншої мети», «усталений порядок», «певний стан, статус», «умови діяльності».

Зазначені вище трактування використовуються при інтерпретації цього терміна й у галузевих наукових дослідженнях.

На думку О. О. *Крестьянінова*, **режим** — це сукупність правил, норм, заходів, необхідних для досягнення тієї або іншої мети [425, с. 90].

С. В. *Ківалов*, Л. Р. *Біла* стверджують, що під **режимом** слід розуміти державний лад, спосіб правління; точно встановлений розпорядок життя, праці, відпочинку тощо; систему правил, законів, запроваджуваних для досягнення мети; умови діяльності, існування [426, с. 37].

Деякі з науковців зауважують, що поняття режим можна тлумачити в широкому і вузькому розумінні. **Режим у широкому розумінні** охоплює всю систему заходів, які використовуються для досягнення поставлених перед ними цілей [427, с. 113–114]. **Режим у вузькому розумінні** слова – сукупність правил поведінки [428, с. 176].

Детальний розгляд наукових позицій щодо розуміння поняття «режим» дозволило І. С. *Соколовій* дійти такого висновку: «Під «режимом» одні вчені розуміють метод або спосіб, або їх сукупність, другі — систему загальнообов'язкових принципів або правил, треті — сукупність правових норм, четверті — точно або суворо встановлений розпорядок, п'яті — систему засобів, шості — певний комплекс ознак тощо» [6, с. 9].

Отже, поняття «режим» є полісемічним. Тривалий час це поняття здебільшого застосовувалося у різних галузях знань. Нині воно дедалі інтенсивніше впроваджується в юридичну доктрину та законодавство.

Так, поняття «режим» і «правовий режим» міститься в таких вітчизняних нормативно-правових актах, як: Господарський кодекс України [429], Митний кодекс України [430], Закон України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» [431], Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [432], Закон України «Про правовий режим майна, що забезпечує діяльність Верховної Ради України» [433], Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслід-

док Чорнобильської катастрофи» [434], Закон України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів» [435], Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» [436], Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [437], Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [438], Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [439] тощо.

Особливо інтенсивно ці поняття використовуються в підзаконних нормативно-правових актах: Постанові Кабінету Міністрів України «Про порядок здійснення Аграрним фондом закупівель зерна, переданого у заставу за надану бюджетну позику в межах режиму державних заставних закупівель» [440], Постанові Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» [441], Наказі Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з організації охорони та забезпечення пропускового режиму до адміністративної будівлі Державної служби України з надзвичайних ситуацій» [442], Наказі Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції із санітарно-епідеміологічного режиму аптечних закладів» [443], Указі Президента України «Про питання безвізового режиму для громадян Турецької Республіки» [444], Наказі Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Положення про порядок зарахування дохідних надходжень з поточних рахунків зі спеціальним режимом використання залізниць і підприємств, підпорядкованих Державній адміністрації залізничного транспорту України, на єдиний поточний рахунок зі спеціальним режимом використання Державної адміністрації залізничного транспорту України» [445] тощо.

Ці поняття застосовуються також і в міжнародних документах, зокрема в Угоді СНД про правовий режим інформаційних ресурсів Прикордонних військ держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав [446] від 25 листопада 1998 року, Договорі між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань Україна від 12 січня 1993 року, ратифікованому Постановою Верховної Ради України «Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань» від 14 липня 1993 року [447].

Однак у жодному з вітчизняних правових документів не визначено дефініції «режим» чи «правовий режим».

Законодавець та засоби масової інформації часто-густо оперують такими словосполученнями, як «візовий режим», «пільговий режим», «режим надзвичайного стану», «режим військового стану», «паспортний режим», «режим законності», «режим інформації» тощо.

У Податковому кодексі використовується низка понять, які пов'язані з поняттям «режим»: «податковий режим», «режим оподаткування», «загальний режим оподаткування», «спеціальний податковий режим», «спеціальний режим оподаткування», «режим податкової застави», «режими розстрочення і відстрочення сплати податкових платежів», «спеціальний режим оподаткування» тощо.

Попри удаване розуміння цього поняття, його вживання має неоднозначний, подекуди зворотній зміст.

Аналіз нормативно-правових актів у даному контексті надав можливість дійти висновку, що у деяких правових документах під ними розуміється «певний порядок введення, припинення, дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, специфіка додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму (Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» тощо).

В інших — особливий статус того чи іншого об'єкта, а також особливий порядок нормативно-правового регулювання певних суспільних відносин (Закон України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» тощо).

Отже, відсутність легальних дефініцій цих понять у вітчизняному законодавстві, а також неузгодженість його розуміння серед юристів обумовлює необхідність окреслити авторське бачення цієї тематики.

3.1.2 Поняття «правовий режим»

Одним із перших, хто ввів до наукового обігу цей термін, був фахівець теорії держави та права С.С. Алексєєв.

Так, на думку С. С. Алексєєва, **правовий режим** – порядок регулювання, який виражений у комплексі правових засобів, що характеризують особливе сполучення взаємодіючих між собою дозволів та заборон, а також позитивних зобов'язань, які утворюють особливу направленість регулювання [448, с. 185].

Правовий режим розглядається дослідником «як свого роду збільшений блок у спільному арсеналі правового інструментарію, певний комплекс правових засобів. Що сполучає в єдину конструкцію. І з цієї точки зору ефективно використання правових засобів при вирішенні тих чи інших спеціальних завдань значною мірою полягає в тому, щоб вибрати оптимальний для вирішення відповідного завдання правовий режим, майстерно відпрацювати його згідно зі специфікою цього завдання і змістом суспільних відносин, що регулюються» [449, с. 243].

Але навіть поверхневий аналіз цього поняття надає можливість піддати певному сумніву адекватність його визначення, оскільки воно збігається з методом правового регулювання.

Подальшого розроблення ця тематика знайшла відображення в загальнотеоретичних наукових розвідках В. М. Корельського, А. В. Малька, Н. І. Матузова, В. Д. Перевалова, Є. В. Шамсувої та інших.

Зокрема, Н. І. Матузов та А. В. Малько розглядають **правовий режим** як особливий порядок правового регулювання, який виражається у певному поєднанні юридичних засобів і який створює бажаний соціальний стан і конкретний ступінь сприятливості, або несприятливості для задоволення інтересів суб'єкта права. Тобто режим — це система умов й методів здійснення правового регулювання, так би мовити, «розпорядок» дії права, його функціональна характеристика [450, с. 17–18].

Л. А. Морозова визначає **правовий режим** як результат нормативного впливу на суспільні відносини системи юридичних засобів, що властиві конкретній галузі права і такі, що забезпечують нормальне функціонування даного комплексу суспільних відносин [451].

На думку Є. Ф. Шамсувої, **правовий режим** — особливий порядок законодавчого регулювання діяльності суб'єктів права у різноманітних сферах суспільних відносин або на певних об'єктах, який складається із встановлення механізму забезпечення фактичної реалізації системи стимулів, нормативів, гарантій, заборон, зобов'язань, обмежень, а також їх виконання, застосування заходів примусу та притягнення винних до відповідальності [452, с. 71–72].

В. М. Корельський, В. Д. Первалов під **правовим режимом** розуміють специфіку юридичного регулювання певної сфери суспільних відносин за допомогою різних юридичних засобів [453, с. 265].

Позиція інших фахівців теорії держави та права вбачає, що **правовий режим** – це певний порядок правового регулювання, який забезпечується через особливе поєднання залучених для його здійснення способів, методів і типів правового регулювання [454, с. 410].

В. Б. Ісаков визначає **правовий режим** як соціальний режим певного об'єкта (явища, процесу, соціальної підсистеми), закріплений нормами права й забезпечений сукупністю юридичних засобів [455, с. 34–39].

Стислістю та неоднозначністю вирізняється визначення цього поняття, запропоноване Д. В. Лук'яновим, С. П. Погребняком та В. С. Смординським: **правовий режим** — сукупність характерних за природою і специфічних за юридичним змістом правових засобів [456, с. 95].

В інших сучасних наукових розвідках під **правовим режимом** розуміють засновану на загальних засадах регулювання сукупність взаємопов'язаних між собою правових засобів, які забезпечують стійке нормативне впорядкування певної сфери суспільних відносин, виражають ступінь жорсткості юридичного регулювання, сприятливості чи несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права, припустимий рівень їх активності [6, с. 9].

Дещо схожу позицію мають і інші фахівці цієї тематики, а саме **правовий режим** — це особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні юридичних засобів, що створює бажаний соціальний стан і конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права [7, с. 8].

Та чи лише правовий режим має на меті «створити бажаний соціальний стан і конкретну ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права»? На нашу думку, така мета є основною ідеєю права як регулятора суспільних відносин. Саме право в сучасному світі покликане створити необхідні умови для задоволення інтересів громадян.

Аналіз зазначених вище позицій уможливорює висновувати, що автори здебільшого поняття «правовий режим» репрезентують крізь призму «особливого порядку правового регулювання» «найбільш важливих суспільних відносин» шляхом «встановлення відповідних норм права та застосування санкцій за їх порушення». Таким чином,

поняття «правовий режим» безпосередньо перетинається з іншими суміжними поняттями: «механізм правового регулювання», «метод правового регулювання» та «тип правового регулювання». Отже, виникає питання: чи є необхідність впровадження цього поняття в юридичну доктрину у разі наявності інших встановлених та розроблених понять?

Здебільшого в роботах з теорії держави та права надається таке визначення цих понять:

- **«механізм правового регулювання»** — це узятя в єдності система правових засобів, способів, форм, за допомогою яких здійснюється результативне врегулювання суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок («належне» у праві стає «сущим») [457];
- **«метод правового регулювання»** — це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких упорядковуються суспільні відносини визначеного виду [457];
- **«тип правового регулювання»** — це особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів для задоволення інтересів суб'єкта права [457].

Отже, якщо «метод правового регулювання» охоплює способи і прийоми, за допомогою яких упорядковуються певні суспільні відносини, то «тип правового регулювання» — це вже результат поєднання певних способів і прийомів, за допомогою яких упорядковуються певні суспільні відносини. Щодо поняття «механізм правового регулювання», то воно порівняно з іншими поняттями найбільш широке, «об'ємне», оскільки охоплює воедино всі явища правової дійсності і засоби (норми права, суб'єктивні права і юридичні обов'язки, правозастосовні акти (акти застосування норм права) і способи правового регулювання (дозвіл, зобов'язання, заборона) тощо. При чому ці правові засоби і способи перебувають у взаємозв'язку і взаємодії. Щодо механізму правового регулювання, то це поняття визначає складну, системну природу правового регулювання, що охоплює різні юридичні засоби, форми, способи, їх варіації тощо.

Можна порівняти **співвідношення понять «правовий режим» і «механізм правового регулювання» як співвідношення практики і теорії, де теорією виступає «механізм правового регулювання», а практикою — «правовий режим».**

Нашу позицію підтримують інші дослідники [458; 459] цієї тематики. Зокрема *Т. П. Мінка* зауважує: «Поняття «правовий режим» не можна ототожнювати з поняттям «механізм правового регулювання». Правовий режим здійснюється через механізм правового регулювання... Якщо механізм правового регулювання — юридична категорія, що показує як здійснюється правове регулювання, то правовий режим — здебільшого змістовна його характеристика, яка показує, як реалізується механізм правового регулювання. Отже, правовий режим реалізується через механізм правового регулювання, який є загальним порядком, процесом дії та реалізації права» [459, с. 126].

Водночас не можемо погодитись із думкою *Т. П. Мінки*, що «правове регулювання є статичним явищем, яке, трансформуючись в інше правове явище — правовий режим, визначає динаміку правового регулювання. Правовий режим як зовнішній прояв правового регулювання визначає динаміку права в єдності його елементів. Отже, правовий режим відображає порядок динаміки правовідносин, дії їх учасників, засобів правового впливу у просторі та часі» [459, с. 126], адже правовий режим відображає фактичний результат дії механізму правового регулювання на конкретне коло суспільних відносин.

Якщо поняття «режим» не знайшло свого трактування в Юридичній енциклопедії, то визначення поняття «правовий режим» — так. Зокрема укладачами цієї роботи вказується, що **правовий режим** — особливий правовий порядок, встановлений для певних сфер суспільних відносин чи суспільства в цілому (прикордонний режим, митний режим, режим у місцях позбавлення волі, правовий режим земель майна, режим законності тощо) [460, с. 44].

Таким чином, поняття «правовий режим» посідає особливе місце в системі правового регулювання, є самостійною правовою категорією, яка суттєво вирізняється з-поміж низки інших суміжних юридичних категорій.

До того ж, як слушно зауважила *Л. І. Заморська*: «Поширеність вживання категорії правового режиму в юридичній доктрині обумовлена тим, що вона допомагає лаконічно і влучно виразити комплекс правових засобів, що застосовуються у регулюванні тієї чи іншої сфери суспільних відносин» [461, с. 20].

Водночас нині ще замало уваги науковців приділено вивченню, дослідженню складної природи правового режиму, його структури тощо.

3.1.3 Поняття «адміністративно-правовий режим»

Серед фахівців адміністративного права — Д. М. Бахрах, І. С. Розанов, В. Б. Рушайло, С. В. Ківалов, Л. Р. Біла тощо — відсутнє одностайне бачення поняття «правовий режим».

На думку С. В. Ківалова, Л. Р. Білої, **адміністративно-правовий режим** — це поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що проявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [426, с. 38]. Ідентичне визначення містить й навчальний посібник за загальною редакцією Т. О. Мецелик [462, с. 208].

Ю. П. Битяк також зазначає, що **адміністративно-правовий режим** — це певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, що виявляється в централізованому порядку, імперативному методі правового впливу та юридичній нерівності суб'єктів правовідносин [463, с. 268].

Схожу позицію має О. О. Крестьянінов: **адміністративно-правовий режим** — це певна сукупність адміністративно-правових засобів регулювання, встановлених в централізованому порядку, які характеризуються імперативним методом юридичного впливу, котрий проявляється в тому, що завжди в адміністративно-правових відносинах присутній владний суб'єкт і підлегла особа. Тобто суб'єкти правовідносин перебувають у юридично нерівних позиціях [464, с. 91].

У першому в Україні академічному курсі з адміністративного права також визначається **адміністративно-правовий режим** як певне поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, опосередкованого імперативним методом юридичного впливу, який виявляється в тому, що суб'єкти правовідносин займають юридично нерівні позиції [465, с. 9].

Аналіз зазначених вище позицій надає можливість констатувати, що особливістю адміністративно-правового режиму є застосування сукупності адміністративно-правових засобів регулювання, наявності юридично нерівних позицій між учасниками адміністративних відносин та наявності імперативного методу юридичного впливу.

Незважаючи на те, що такий підхід розуміння поняття «адміністративно-правовий режим» найбільш поширений серед фахівців адміністративного права, водночас вважаємо окреслені характеристики адміністративно-правового режиму в цих визначеннях доволі диску-

сійними. Так, «імперативний метод юридичного впливу» (підкреслено нами. — Авт.) характерний не лише для адміністративного права, а й для інших публічних галузей права. Окреслення поняття адміністративно-правового режиму через «юридичну нерівність позицій між учасниками адміністративних відносин» є також некоректною та віддзеркалює радянську ідеологію, оскільки основним принципом будь-яких правовідносин в правовій державі та в умовах становлення громадянського суспільства є юридична рівність учасників правовідносин. Цю ж позицію підтримує і В. Ю. Баскаков: «Чи можна говорити про юридичну нерівність учасників правових відносин, якщо вони мають взаємні права та обов'язки. Тим більше в умовах становлення правової, демократичної держави та громадянського суспільства в Україні змінилось бачення відносин громадянина та державою в особі її компетентних органів чи уповноважених осіб у напрямі пріоритету прав та свобод людини і громадянина, а також взаємної їх відповідальності. Таким чином, на сучасному етапі становлення адміністративного права відносини між особою та державою мають бути виключно рівноправними. Наявність такої тези у визначенні поняття «адміністративно-правовий режим» порушує такий важливий загальноправовий принцип сучасного права як принцип рівноправності учасників правових відносин, серед яких виділяють і окрему людину, і державу в цілому» [138, с. 64].

Зважаючи на вищезазначене, вважаємо, що у цьому контексті більш доречно говорити про наявність в одного з суб'єктів державно-владних повноважень.

Іншої думки дотримується Ю. О. Тихомиров, який тлумачить адміністративно-правовий режим як специфічний порядок діяльності суб'єктів права в різних сферах державного життя, який встановлюється в законах та підзаконних актах і спрямований на їх суворо цільову та функціональну діяльність у тій царині, де необхідні додаткові засоби для підтримки необхідного державного ладу [466, с. 325].

Дане визначення є доволі загальним, а тому не дозволяє відмежувати поняття «адміністративно-правовий режим» від поняття «правовий режим».

З. Р. Кісіль та Р. В. Кісіль **адміністративно-правовий режим** визначають як консолідоване поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, підібраних та застосованих у зв'язку з ситуацією,

що склалась, задля оптимального розв'язання поточної проблематики шляхом централізованого кооперування, застосування імперативного методу впливу та диференціації сегментів компетенції кожного з суб'єктів адміністрування [467, с. 324]. Аналіз цього визначення дозволяє констатувати про вузьке розуміння авторами адміністративно-правового режиму, а саме адміністративно-правового режиму надзвичайного стану.

У такому самому ракурсі колектив авторів підручника з адміністративного права за редакцією Ю. М. Козлова та Л. Л. Попова визначають **адміністративно-правовий режим**, зокрема, як комплекс державно-управлінських та організаційно-правових засобів, що істотно відрізняються від тих, які застосовуються органами державної влади в нормальних (звичайних) умовах функціонування. З їхньої точки зору, адміністративно-правові режими являють собою заснований на нормах адміністративного права особливий порядок функціонування його суб'єктів, спрямований на подолання негативних явищ у відповідній сфері державного управління [468, с. 467].

Н. Г. Янгол також стверджує, що **адміністративно-правовий режим** — це сукупність вимушених заходів, спрямованих на подолання негативних наслідків різних негативних соціальних процесів, стихійних лих, на стабілізацію обстановки в окремих сферах державного управління [469, с. 114–152].

В. Б. Рушайло прямо вказує, що *адміністративно-правовий режим* — це сукупність засобів регулювання суспільних відносин в особливих, надзвичайних ситуаціях [470, с. 80].

І. С. Розанов також пропонує визначати *адміністративно-правовий режим* як встановлену в законодавчому порядку сукупність правил діяльності, дій або поведінки громадян і юридичних осіб, а також порядок реалізації ними своїх прав в певних умовах (ситуаціях) забезпечення і підтримки суверенітету та оборони держави, інтересів безпеки і охорони громадського порядку спеціально створеними для цієї мети службами державного управління [471, с. 85].

Схожу позицію відстоює і О. О. Крестьянінов, надаючи таке визначення цього поняття: встановлена в законодавчому порядку система норм, спрямована на забезпечення державного суверенітету, підтримання громадського порядку, охорони суспільної безпеки, нормально-го існування всіх життєво важливих організмів держави й суспільства

за допомогою адміністративно-правових засобів регулювання. Спеціально створених служб та органів державного управління [472, с. 8].

У формуванні теорії адміністративно-правових режимів в адміністративній науці можна виділити два етапи. На першому етапі введення адміністративно-правового режиму обумовлено специфікою адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у надзвичайних або воєнних ситуаціях.

Розвиток адміністративних розвідок, присвячених адміністративно-правовим режимам, сприяв появі більш широкого його трактування. «У його основу покладено припущення, що сутність адміністративно-правових режимів знаходиться у площині об'єктивних закономірностей управління, які забезпечують досягнення його цілей, підтримання усталеного стану системи управління й управлінських процесів, що відбуваються у її межах. У межах державного управління об'єктивні закономірності, що визначають сутність та зміст управління соціального, отримують предметне відбиття, яке відповідає владній природі виконавчої влади та її специфіці в системі розподілу влади» [473, с. 97].

Аналіз нормативно-правових актів, а також наукових публікацій у цій сфері також дозволяє констатувати про необхідність широкого трактування поняття «адміністративно-правовий режим». Зокрема нині ґрунтовно досліджено та доведено про наявність адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом [146].

Як слушно зауважує *Т. П. Мінка*: «... поділ системи адміністративного права на підгалузі, інститути й субінститути обумовлює існування підгалузевих (інституціональних) адміністративно-правових режимів. В межах кожної підгалузі чи субінститут адміністративного права виділяються адміністративно-правові режими, які здійснюють правовий вплив на конкретні, чітко визначені суспільні відносини» [474, с. 121].

Ідентична ситуація з іншими галузевими правовими режимами [155; 475; 476; 477; 478].

Отже, дослідження визначення понять «режим», «правовий режим», а також бачення окремих видів правових режимів у галузевих дослідженнях надає можливість дійти висновку, що «правовий режим» від галузевих правових режимів (адміністративно-правовий режим, кримінально-правовий режим, цивільно-правовий режим) відрізняється за предметом правового регулювання, характером і змістом

застосованих засобів. У зв'язку з чим правовий режим податкової інформації можна класифікувати і за галузевою ознакою на адміністративно-правовий режим податкової інформації, кримінально-правовий режим податкової інформації, цивільно-правовий режим податкової інформації тощо.

3.1.4 *Поняття «правовий режим податкової інформації» та його ознаки*

Поняття «правовий режим податкової інформації» є новою правовою категорією в юридичній науці. Натомість в наукових колах оперують поняттями «правовий режим інформації».

Водночас слід акцентувати увагу, що «...визначити правовий режим інформації дуже складно, а іноді й зовсім неможливо» [479, с.19], у зв'язку з тим, що «...не може існувати єдиного правового режиму для різних видів інформації» [480, с. 32].

Ми не погоджуємось з *В. Ю. Баскаковим*: «... відкрита інформація не має чітко визначеного правового режиму в силу своєї доступності, відкритості, свободі циркулювання тощо...», оскільки аналіз нормативно-правового регулювання інформаційних відносин дозволяє констатувати про наявність низки нормативно-правових актів, де чітко визначено права, обов'язки людини і громадянина, повноваження відповідних інституцій, види юридичної відповідальності за їх порушення тощо у сфері відкритої інформації.

Незважаючи на доступність, відкритість та свободу циркулювання такої інформації, однак, слід говорити про наявність правового режиму відкритої інформації, особливо тієї відкритої інформації, що понизує діяльність відповідних державних органів. Зокрема це підтверджується нормами податкового законодавств, де чітко визначається механізм надання доступу до відкритої податкової інформації, порядок відмежування відкритої податкової інформації від податкової інформації з обмеженим доступом.

Зауважимо, що у Законі України «Про інформацію» використовується термін «правові режими інформації» без надання дефініції цього поняття.

Поряд з зазначеним вище терміном не менш розповсюдженими у юридичній літературі та вітчизняному законодавстві є терміни «режим

доступу до інформації», «правовий режим інформаційних ресурсів» та «правовий статус інформації».

При чому іноді дослідники даної тематики ці терміни ототожнюють [481]. Однак здебільшого, співвідношення цих понять науковці не досліджують.

Наприклад, *І. Л. Бачило* оперує поняттями «правовий режим інформаційних ресурсів» [482, с. 99] та «правовий режим інформаційних технологій, інформаційних систем і мереж» без надання визначень цих понять.

Інший російський фахівець інформаційного права *О. О. Городов* у своїх наукових розвідках досліджує «правовий режим інформації» та види режимів залежно від доступу інформації [483, с. 74]. Однак також визначення поняття «правовий режим інформації» відсутнє.

Б. А. Кормич використовує різноманітну термінологію без авторської її інтерпретації: «правовий режим державної таємниці», «правовий режим інформації з обмеженим доступом», «режими доступу до інформації» [257].

А. І. Марущак користується терміном «правовий статус інформації», характеризуючи інформацію залежно від режимів доступу [484].

Т. В. Чернишова також оперує поняттям «**правовий режим інформації**», під яким розуміє передбачений нормативно-правовими актами, а також міжнародним договорами особливий порядок створення, зберігання, використання, розповсюдження та захисту інформації з метою забезпечення прав та інтересів суб'єктів інформаційних правових відносин [485, с. 99]. Запропоноване визначення базується на нормах ст. 5 Закону України «Про інформацію», відповідно до якої кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [375], а також нормах ст. 9 цього ж акта, де зазначається, що основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації [375].

У цілому, погоджуючись з такою інтерпретацією поняття «правовий режим інформації», зауважимо, що «особливий порядок правового регулювання...» — це лише одна з характеристик (елементів) правового режиму, оскільки становить собою іншу юридичну категорію — тип правового регулювання. Крім типу правового регулювання, до правового режиму належать і інші юридичні засоби.

Л. К. Терещенко пропонує таке визначення поняття «**правовий режим інформації**»: це об'єктний режим, що вводить законодавчим актом і дозволяє забезпечити комплексність впливу шляхом сукупності регулятивних, охоронних, процесуально-процедурних засобів, що характеризуються особливим поєднанням дозволів, заборон і зобов'язань, а також гарантій щодо його забезпечення [486, с. 197].

Аналіз цього визначення унеможлиблює розрізнення понять «правовий режим» та «правовий режим інформації». Навіть запропоновані авторкою ознаки правового режиму інформації («правовий режим інформації — це характеристика такого об'єкта правовідносин як інформація, що впливає з їх нематеріальної природи; правовий режим інформації встановлюється для досягнення бажаного соціального ефекта; зміст правового режиму інформації відображається в правилах, які в своїй сукупності покликані забезпечити досягнення визначеної мети; правила встановлені чи санкціонуються державою, тобто мають загальнообов'язкову силу; правила представляють собою систему, що охоплює в різному співвідношенні заборони і зобов'язання, пільги і дозволи» [486, с. 197]) також не дають змоги встановити специфіку правового режиму інформації щодо інших правових режимів.

Зважаючи на сказане вище, слід виокремити ряд концептуальних засад, на яких базується авторське бачення поняття «правовий режим податкової інформації».

1. Податкова інформація — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством, з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.
2. Правовий режим — це особливий порядок правового регулювання певних суспільних відносин з метою задоволення інтересів суб'єкта права, що здійснюється за допомогою системи спеціальних юридичних засобів.
3. Податкова інформація охоплює такі види інформації, як податкова таємниця, податкова службова інформація та відкрита податкова інформація.

4. Основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації.

Отже, **правовий режим податкової інформації** — це передбачений чинним законодавством особливий порядок правового регулювання суспільних відносин, що здійснюється за допомогою системи спеціальних юридичних засобів у сфері суспільно значимих відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, що створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.

Основні ознаки правового режиму податкової інформації:

- 1) це особливий порядок правового регулювання суспільних відносин у сфері оподаткування (податкових відносин) щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації;
- 2) здійснюється за допомогою системи різноманітних спеціальних засобів;
- 3) цей порядок закріплений у чинному законодавстві України;
- 4) має міжгалузевий характер;
- 5) метою такої діяльності є забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування шляхом реалізації інформаційних прав і свобод людини та громадянина у сфері оподаткування, а також інформаційної діяльності податкових органів.

Слід зауважити, що окреслені вище ознаки правового режиму податкової інформації є загальними для усіх видів податкової інформації. Зрозуміло, що правовий режим відкритої податкової інформації має певні відмінності щодо податкової інформації з обмеженим доступом.

3.2 ВИДИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.2.1 Класифікація правових режимів

Одним із перших, хто здійснив класифікацію правових режимів — був С. С. Алексєєв. Вчений запропонував **розрізняти правові режими** на первинні (загально-заборонювальні та загальнодозвільні режими

й режими галузей права) та вторинні, або спеціальні, режими (режим конкретних об'єктів) [448, с. 187].

Найбільш ґрунтовну **класифікацію правових режимів** було здійснено *І. О. Соколовою*. Дослідниця класифікує правові режими за декількома критеріями.

Зокрема *залежно від рівня правового регулювання суспільних відносин* вона виокремлює первинні та вторинні правові режими, «які є комплексами правових засобів, що виражають загальні й вихідні співвідношення способів правового регулювання на певній ділянці суспільного життя. Вторинні правові режими виступають певними модифікаціями первинних, які передбачають або особливі пільги й переваги, що відображаються в додаткових правах, або особливі обмеження, що полягають у додаткових заборонах чи зобов'язаннях. У свою чергу, первинний за допомогою використання техніко-юридичного прийому виключення може бути як загальнодозвільним, так і спеціальнодозвільним. Уточнює дану класифікацію поділ правових режимів на загальні й спеціальні, які можуть бути преференційними або обмежувальними. Зокрема, якщо нормою права буде встановлено інше, але в той же час, однакове коло суб'єктивних прав і юридичних обов'язків певних суб'єктів права відносно одного й того ж об'єкту правового регулювання, виникає новий вид правового режиму — спеціальний» [6, с. 11].

Інший критерій — *особливості тієї чи іншої галузі (інституту) права*, відповідно до якого правовий режим може бути галузевим і внутрішньогалузевим (інституційним). «Галузеві відрізняються специфікою прийомів регулювання, дією власних принципів, характером виникнення, формування й реалізації галузевих прав і свобод, специфікою санкцій, інституційною ознакою — наявністю галузі законодавства на чолі з кодифікованим актом. Питання про інституційні правові режими постає, передусім, стосовно суб'єктивних прав. Так, залежно від суб'єктів, відносно яких режим устанавлюється, виокремлюють правовий режим біженців, переселенців, іноземців, осіб без громадянства тощо» [6, с. 12].

За функціональною спрямованістю *І. О. Соколова* **поділяє правові режими** на матеріальні й процесуальні, «адже залежно від особливостей предмета та метода правового регулювання, соціального призначення й функцій права систему права можна поділити на два великих масиви — матеріальне і процесуальне право» [6, с. 12].

Крім того, дослідниця виокремлює публічно-правовий та приватно-правовий режими, які «... перш за все, розмежовуються, тому що вони встановлюють різні моделі регулювання для різних базових ситуацій, у яких громадяни зустрічаються або з іншими суб'єктами приватного права, або з організованою державністю. Крім того, обидва правові режими можна розглядати як арсенали типових механізмів правового впливу та захисту. Разом з тим, слід наголосити, що чіткого й абсолютного розподілу права на публічне й приватне в принципі досягнути неможливо. У галузях публічного права часто наявні елементи приватного права, й навпаки. Приміром, сімейне право, традиційно вважається галуззю приватного, але водночас у ньому наявні такі публічно-правові інститути, як порядок розірвання шлюбу, позбавлення батьківських прав тощо. Водночас гармонійне поєднання норм публічного й приватного права, їх взаємне проникнення підвищують творчі можливості права сучасних країн, його ефективний вплив на економічні перетворення, які сприяють процесу формування громадянського суспільства й правої держави. Зростання впливу сучасної держави на економічні відносини, а також його соціальна активність, спрямована на забезпечення матеріальних і духовних потреб людей, їх прав і законних інтересів зумовлюють тенденцію до тіснішого зв'язку й взаємопроникненню норм публічного й приватного права» [6, с. 12].

Не менш ґрунтовну **класифікацію правових режимів** пропонують російські дослідники, зокрема:

- залежно від предмета правового регулювання виділяють конституційний, адміністративний, земельний, фінансовий, податковий режими тощо;
- залежно від змісту — валютний, митний тощо;
- залежно від суб'єктів, щодо яких він встановлюється — режим біженців, вимушених переселенців, осіб без громадянства тощо;
- залежно від функцій права — режим особливого регулювання та особливої охорони;
- залежно від форми виразу — законний та договірний;
- залежно від рівня нормативних актів, в яких вони встановлені, — загальнофедеративні, регіональні, муніципальні і локальні;
- залежно від сфер використання — внутрішньодержавні і міждержавні (режими територіальних вод, економічних санкцій тощо) [7, с. 12].

Особливо цінною є заувага авторів, що «важно використовувати тот или иной правовой режим в зависимости от тех общественных отношений, в развитии которых заинтересовано государство» [7, с. 12].

Л. І. Заморська класифікує правові режими на такі види:

- закріплені в законах та підзаконних нормативно-правових актах;
- нормативні та договірні;
- постійні та тимчасові;
- режим, де ключову роль відіграє:
  - а) дозвіл;
  - б) заборона;
  - в) позитивне зобов'язання;
- режими, що розповсюджують свою дію на всю територію держави та на окремий регіон тощо [461, с. 20].

З. Р. Кісіль та Р. В. Кісіль пропонують **правові режими класифікувати** за масштабом волі громадян і організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав на пільгові та обмежувальні режими; за глибиною змін у конституційному статусі громадян і організацій на звичайні та надзвичайні режими; за часом дії на постійні та короткочасні, ситуаційні режими; за територією дії на ті, що діють на всій території України або в окремих її регіонах чи місцях; за окремими об'єктами на режими заповідників, вогнепальної зброї, отрути та ін.; за видами діяльності на режими оперативно-розшукової діяльності, окремих видів підприємницької діяльності та ін. [467, с. 326].

3.2.2 Класифікація адміністративно-правових режимів

Класифікація правових режимів доволі активно досліджується фахівцями адміністративного права, серед яких: Д. М. Бахрах, М. В. Білоскоп, П. В. Дерев'яко, С. В. Ківалов, О. О. Крестьянінов, С. О. Кузніченко, С. С. Майлян, Ю. М. Оборотов, І. С. Розанов, В. Б. Рушайло, Ю. О. Тихомиров [425; 464; 471; 487; 488; 489; 490; 491; 492; 493; 494] та ін.

Найбільш розповсюдженими критеріями **класифікації адміністративно-правових режимів** є: *масштаб волі громадян і організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав* (пільгові та обмежувальні режими); *глибина змін у конституційному статусі громадян і організацій* (звичайні та надзвичайні режими); *час дії* (постійні або короткочасні, ситуаційні режими); *територія їх дії* (ре-

жими, що діють на всій території України або в окремих її регіонах чи місцях); *об'єкти* (режими заповідників, вогнепальної зброї, отруйних речовин тощо); *види діяльності* (режими оперативно-розшукової діяльності, окремих видів підприємницької діяльності та ін).

Так, *Д. Н. Бахрах* виділяє найбільш загальні, універсальні режими і похідні від них вторинні режими. Він розрізняє їх за *територіальним критерієм*, детально розглядає загальнодержавні спеціальні режими, режими забезпечення законності, режими надзвичайного, воєнного, особливого положення, режими таємності, загальні й особливі митні режими, прикордонний режим і регіональні режими (закритого адміністративного утворення тощо); за *терміном дії*: постійні та тимчасові ситуаційні режими (надзвичайного положення), розмежовує також режими за *об'єктом, засобами діяльності* (заповідників, отрут, валюти тощо) [495, с. 201–237].

Деяко схожа **класифікація адміністративно-правових режимів** запропонована і іншими дослідниками. Зокрема, *Т. О. Мацелик*, *М. В. Коваль*, *В. Р. Біла* також вважають за можливе **класифікувати адміністративно-правові режими залежно від конкретних (особливих) умов** на режими при надзвичайних ситуаціях та природного й технологічного характеру; за *масштабом волі громадян та організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав* на пільгові та обмежувальні режими; *залежно від критерію мети*, а саме для певних державних станів, для громадян, обліково-легалізаційні режими, *за функціями управління у різноманітних сферах діяльності*; *за глибиною змін у конституційному статусі громадян та організацій* на звичайні та надзвичайні режими; *за ступенем належності до забезпечення зовнішньої та внутрішньої безпеки* на режим захисту державної таємниці (або режим таємності); прикордонний режим, режим в'їзду в країну та виїзду з неї; *за критерієм дії режимних норм у просторі* на загальнодержавні, регіональні та локальні режими; за критерієм забезпечення безпеки держави й охорони громадського порядку на режим мешкання й пересування іноземців на території держави, охорони громадського порядку та громадської безпеки, на режими, що сприяють досягненню мети та завдань різноманітних галузей управління; *за окремими об'єктами* — на режими заповідників, режим вогнепальної зброї; *за видами діяльності* — на режим оперативно-розшукової діяльності, підприємницької діяльності [462, с. 211–212].

За ступенем належності до забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки держави В. Б. Рушайло та С. С. Майлян поділяють **адміністративно-правові режими** на три групи. До першої належать режими, спеціально націлені на забезпечення інтересів національної безпеки країни – безпеки держави. Це адміністративно-правовий режим захисту державної таємниці, прикордонний режим, режим в'їзду на територію країни та виїзду з її території. Другу групу складають режими, які встановлюються переважно з метою забезпечення суспільної безпеки: режими ліцензійно-дозвільної системи, паспортно-візової системи, санітарний режим та митний режим. До третьої групи режимів входять комплексні режими, що переслідують мету підтримки обороноздатності країни, суспільної безпеки і безпеки громадян в умовах настання надзвичайних ситуацій [496, с. 115; 493].

І. С. Розанов пропонує **класифікувати адміністративно-правові режими** на п'ять груп. До першої групи належать режими, націлені переважно на забезпечення інтересів державної безпеки країни: адміністративно-правові режими захисту державної таємниці, прикордонний режим, режим в'їзду і виїзду із країни. Заходи цих режимів спрямовані на усунення причин і перекриття каналів витоку таємних відомостей із сфери, яка охороняється, на недоторканність та належну охорону державного кордону, на недопущення на територію країни членів терористичних та інших злочинних організацій. До другої групи входять режими, які передбачають рівною мірою інтереси забезпечення безпеки держави та охорони громадського порядку. Типовими представниками цього виду режиму є адміністративно-правовий режим проживання і пересування іноземців на території країни, а також режим забезпечення безпеки цивільної авіації від актів незаконного втручання. Третя група режимів встановлюється переважно з метою охорони громадського порядку. До неї входять режими так званої дозвільної системи (порядок придбання, збереження, використання вогнепальної зброї, вибухових речовин, радіоактивних ізотопів, отрути, отрутохімікатів, наркотичних препаратів та ін.), паспортна система тощо. Четверту групу складають адміністративно-правові режими, які сприяють досягненню мети і завдань інших галузей управління, а також окремі режимні заходи щодо забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки (митний режим, санітарний режим та ін.). До останньої, п'ятої групи, відносяться комплексні режими, що мають на меті збере-

ження обороноздатності країни, державної безпеки, громадського порядку, здоров'я і безпеки громадян в умовах настання виняткових обставин (воєнна загроза, стихійні лиха, епідемії, епізоотії, масові заворушення та ін.). Такими режимами, які розв'язують комплексні завдання, є правовий режим надзвичайного стану і режим воєнного стану [471, с. 87–88].

Ю. А. Тихомиров пропонує **класифікувати адміністративно-правові режими залежно від їх мети**: адміністративно-правові режими забезпечення стабільності держави; адміністративно-правові режими, що покликані забезпечувати функції управління і сфери діяльності (податковий, санітарний тощо); адміністративно-правові режими для громадян (реалізації прав громадян на охорону здоров'я, оплати праці, охорону праці і техніку безпеки, права на підприємницьку діяльність тощо); обліково-легалізаційні режими (державна реєстрація фізичних та юридичних осіб, реєстрація правочинів з нерухомістю, реєстрація зброї, ліцензування підприємницької діяльності); адміністративно-функціональні режими [466, с. 404–440].

Близькою нашому баченню є позиція В. Ю. Баскакова, який, досліджуючи **адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом**, запропонував **класифікувати його на три види**:

- 1) адміністративно-правовий режим таємної інформації;
- 2) адміністративно-правовий режим конфіденційної інформації;
- 3) адміністративно-правовий режим службової інформації [138, с. 73].

При чому, як зауважує дослідник: «... кожен з цих адміністративно-правових режимів може бути також класифіковано на певні групи. Так, адміністративно-правовий режим таємної інформації може бути класифіковано на:

- адміністративно-правовий режим державної таємниці;
- адміністративно-правовий режим банківської таємниці;
- адміністративно-правовий режим професійної таємниці;
- адміністративно-правовий режим таємниці слідства тощо» [138, с. 73].

3.2.3 Класифікація правових режимів інформації

Т. В. Чернишова констатує, що критерієм класифікації правових режимів інформації може бути передусім *вид інформації*. Правовий режим конкретного виду інформації відрізняється особливостями *залежно від правил створення, збирання, зберігання, використання, розповсюдження та захисту відомостей* [485, с. 100]. Дослідниця також розглядає й інші критерії класифікації правового режиму інформації: *за порядком доступу* (на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом), *залежно від джерела інформації* на правовий режим публічно оголошеної інформації, правовий режим документованої інформації, правовий режим інформації в інформаційно-автоматизованих системах [485, с. 100].

Л. К. Терещенко пропонує **класифікувати правові режими інформації** дві великі групи: загальний правовий режим, який виражає загальні, висхідні способи правового регулювання; спеціальний правовий режим.

Дослідниця доводить, що в основі як загального, так і спеціальних правових режимів інформації лежать конституційні норми. При чому загальним правовим режимом інформації є режим відкритої інформації, що характеризується відкритістю, доступністю інформації як для фізичних, так і для юридичних осіб. Спеціальні правові режими інформації націлені на охорону відомостей, вільне розповсюдження яких порушує права і законні інтереси суспільства, держави, особистості [486, с. 197].

Аналіз зазначених вище наукових підходів щодо класифікації правових та адміністративно-правових режимів надає можливість дійти певних висновків. По-перше, є деяка невідповідність, неадекватність окреслених науковцями критеріїв класифікації та одержаних видів режимів. Наприклад, І. С. Розанов при класифікації адміністративно-правових режимів на п'ять груп, до першої групи відносить режими, спеціально націлені на забезпечення інтересів державної безпеки країни, беручи до уваги той факт, що заходи цих режимів спрямовані на усунення причин і перекриття каналів витоку таємних відомостей з сфери, яка охороняється, на недоторканність та належну охорону державного кордону, на недопущення на територію країни членів терористичних та інших злочинних організацій. Аналіз зазначених вище заходів дозволяє констатувати про необхідність говорити про зовнішню без-

пеку держави. Чи класифікація запропонована *Т. О. Мацелик, М. В. Коваль, В. Р. Білою*, де залежно від конкретних (особливих) умов адміністративно-правові режими поділяються на режими при надзвичайних ситуаціях та природного й технологічного характеру. Не зовсім зрозуміло як за цим критерієм отримуємо зазначені види.

По-друге, простежується нерозуміння дослідниками ряду понять. *І. С. Розанов* оперує такими поняттями як «інтереси державної безпеки країни», «інтереси забезпечення безпеки держави» тощо. Однак у Законі України «Про основи національної безпеки України» міститься дефініція поняття «національні інтереси» як життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет та її прогресивний розвиток [462, с. 211–212].

В інших націобезпекознавчих нормативно-правових актах, зокрема у Стратегії національної безпеки України [497], законодавець також оперує поняттям «національні інтереси», «життєво важливі національні інтереси» тощо. У Доктрині інформаційної безпеки вже використовується поняття «життєво важливі інтереси» [498].

Тим більше слід чітко вирізняти поняття «державна безпека», «національна безпека», де державна безпека є лише одним із структурних елементів національної безпеки, що складається, крім того, з безпеки особи та суспільної безпеки відповідно до об'єктів забезпечення.

По-третє, питання класифікації правових режимів є недостатньо дослідженим та потребує подальшого наукового розроблення.

По-четверте, класифікація правового режиму податкової інформації не стала предметом розгляду науковців донині.

Незважаючи на деякі недоліки запропонованих вище класифікацій правових режимів, вважаємо доволі конструктивним наявність значного масиву наукових поглядів на цю тематику, оскільки це сприяє більш повному та об'єктивному пізнанню складної природи правових режимів.

Саме тому підтримуємо позицію *В. Ю. Баскакова* та *В. А. Ліпкана*, що «...найбільш доречним є використання інтегративного підходу задля повного, всебічного та обґрунтованого визначення конкретного адміністративно-правового режиму» [146, с. 210].

3.2.4 Види правових режимів податкової інформації

Екстраполюючи окреслені вище підходи щодо класифікації правових режимів на наш предмет дослідження, вважаємо за необхідне запропонувати таку класифікацію правового режиму податкової інформації:

- 1) залежно від суб'єктів:
  - правовий режим податкової інформації фізичних осіб;
  - правовий режим податкової інформації юридичних осіб;
- 2) за територією розповсюдження:
  - загальнодержавний;
  - регіональний;
  - місцевий;
- 3) залежно від змісту податку:
  - правовий режим податкової інформації щодо податків на доходи;
  - правовий режим податкової інформації щодо податків на споживання;
  - правовий режим податкової інформації щодо податків на майно тощо;
- 4) залежно від функцій права:
  - регулятивний;
  - охоронний;
- 5) залежно від сфер використання:
  - внутрішній (правовий режим податкової інформації, що діє у сфері функціонування податкових органів);
  - зовнішній (правовий режим податкової інформації, що діє між податковими органами та іншими учасниками податкових відносин);
- 6) залежно від сфери життєдіяльності:
  - правовий режим податкової інформації в культурній сфері;
  - правовий режим податкової інформації в економічній сфері;
  - правовий режим податкової інформації в політичній сфері тощо;
- 7) залежно від джерел:
  - правовий режим податкової інформації, отриманої з зовнішніх джерел (податкова інформація, надана платниками податків; з банківських чи правоохоронних установ тощо);

- правовий режим податкової інформації, отриманої з внутрішніх джерел (податкова інформація, що отримана податковими органами шляхом самостійного пошуку);
- 8) *залежно від рівня збору інформації:*
  - правовий режим вхідної податкової інформації;
  - правовий режим вихідної податкової інформації;
- 9) *за часом дії:*
  - постійні;
  - тимчасові;
- 10) *залежно від форми закріплення:*
  - правовий режим публічно оголошеної податкової інформації;
  - правовий режим документованої податкової інформації;
  - правовий режим податкової інформації, що міститься в інформаційно-телекомунікаційних системах;
- 11) *залежно від порядку доступу:*
  - відкрита податкова інформація;
  - податкова інформація з обмеженим доступом.

Даний перелік критеріїв класифікації не претендує на вичерпність. Ми лише намагались продемонструвати плюралізм критеріїв диференціації правового режиму податкової інформації. Зауважимо, що найбільш важливим є розподіл правового режиму податкової інформації за таким критерієм, як «порядок доступу», що відповідає ст. 20 Закону України «Про інформацію», де закріплено, що «...за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом» [375].

Тим більше, що саме нормативно-правове регулювання цих видів інформації значно різниться, має особливості.

3.3 СТРУКТУРА ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.3.1 Наукові підходи щодо розуміння структури правового режиму

Зміст будь-якого правового режиму розкривається через характеристику його структурних елементів. Водночас у наукових колах розуміння структури (елементів) правового режиму значно різниться.

Так, *І. О. Соколова* зауважує: «Ключовим для розгляду структури правового режиму є поняття правових засобів. У широкому розумінні останні об'єднують у собі всі структурні елементи механізму правового регулювання: дозволи, рекомендації, норми, договори, правосуб'єктність, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, правові заохочення та обмеження, юридичну відповідальність тощо. Структура правового режиму може розглядатися й у широкому соціальному контексті як така, що складається з 3-х елементів: об'єкта-носія режиму, середовища, змісту. Обґрунтовується, що до структури правового режиму відносяться лише однорідні правові засоби, які складають його «юридичну формулу» — способи, методи й типи правового регулювання.

Способами правового регулювання є первинні засоби правового впливу на поведінку людей, пов'язані з наділенням їх суб'єктивними правами або покладанням на них юридичних обов'язків (дозвіл, заборона, зобов'язання). Наступним структурним елементом виступає метод правового регулювання — сукупність певних прийомів, способів, засобів впливу права на певну сферу суспільних відносин (імперативний, диспозитивний). Крім того до структури правового режиму слід включити типи правового регулювання (загальнодозвільний, спеціальнодозвільний). При застосуванні як загальнодозвільного, так і спеціальнодозвільного типів правового регулювання законодавець використовує своєрідний юридично-технічний прийом, який полягає в установленні загального правила (принципу) — дозволу або заборони) з наступним установленням винятків з нього» [6, с. 9–10].

Ю. А. Тихомиров також стверджує, що основу будь-якого режиму складає система спеціальних засобів, до яких належить:

- 1) правові акти та норми, що встановлюють особливий порядок діяльності у тих або інших сферах;
- 2) уповноважені державні органи, що спеціально створені або наділені повноваженнями формувати та підтримувати відповідний режим;
- 3) детальну, «операційну» регламентацію дій суб'єктів права та їх взаємовідносин;
- 4) систему контролю та відповідальності за діяльністю у межах адміністративно-правового режиму;

- 5) більш широке використання обмежено-дозвільний та заборонних методів, які за потреби поєднуються з чітко визначеним цільовим стимулюванням суб'єктів права;
- 6) наявність спеціальних організаційних, технічних, матеріальних та фінансових засобів (техніки, ресурсів тощо) [487, с. 401–402].

У галузевих розвідках до **основних елементів адміністративно-правових режимів** відносять:

- 1) метод правового регулювання, який в адміністративному праві побудований на централізованому способі та імперативно-му типі регулювання і відображається в юридичній нерівності суб'єктів правовідносин;
- 2) особливі адміністративно-правові способи встановлення та форми виникнення прав та обов'язків, способи юридичного впливу, захисту прав, процедурно-процесуальні форми та ін.;
- 3) принципи адміністративного права;
- 4) адміністративне законодавство, що характеризується наявністю великої кількості правових норм, які регулюють різноманітні соціальні відносини, пов'язані з державним управлінням [463, с. 277; 499, с. 40].

З. Р. Кісіль та Р. В. Кісіль також виокремлюють серед **елементів адміністративно-правового режиму** метод правового регулювання, особливі адміністративно-правові засоби встановлення та форми виникнення прав і обов'язків, принципи, загальні положення адміністративного права, особливість адміністративного законодавства, встановлення поряд із загальногалузевим правовим режимом внутрішньогалузевих правових режимів [467, с. 324–325].

На думку інших фахівців адміністративного права, до **структури правового режиму** належить передусім мета встановлення правового режиму, правові принципи, об'єкт адміністративно-правового регулювання, метод правового регулювання, «режимні правила», спеціальні державні органи, відповідальність за порушення «режимних норм», визначення просторово-часових меж дії адміністративно-правових режимів [465; 500].

Схожу позицію мають й Т. О. Мацелик, М. В. Коваль, В. Р. Біла. Зокрема до **елементів адміністративно-правових режимів** вони відносять: мету, метод правового регулювання, режимні правила, спеціальні служби публічного управління, відповідальність за порушення режим-

них норм, просторово-часові межі дії, адміністративно-правові засоби [463, с. 210].

До того ж дослідники виокремлюють у структурі адміністративно-правових режимів дві взаємопов'язані сторони: змістовну — складається з мети і причин існування режиму, його організаційних, економічних елементів і пов'язаних із ними дій та юридичну, яка означає, хто, на який термін, на якій території встановлює режим, процедуру його введення, скасування, зміни, а також систему «режимних» обов'язків і прав [462, с. 210].

3.3.2 Наукові підходи щодо розуміння структури правового режиму інформації

Розуміння структури правового режиму інформації є дискусійним серед науковців.

На основі аналізу деяких чинних нормативно-правових актів України, які встановлюють різні види правового режиму, дослідник адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом *В. Ю. Баскаков*, дійшов висновку: «...здебільшого певний правовий режим розкривається через визначення мети, правових основ, організаційно-функціональної структури органів державної влади, інших інституцій, а також правового статусу громадян в умовах цього режиму, відповідальності за порушення «режимних норм», просторово-часових меж дії правового режиму» [138, с. 73].

Т. В. Чернишова дотримується іншої позиції. Дослідниця стверджує, що аналіз законодавства про різні види інформації свідчить про те, що **правовий режим інформації складається з таких елементів**: 1) порядок створення (або збирання) відповідної інформації; 2) право власності на інформацію; 3) порядок збереження, розповсюдження та використання інформації; 4) порядок доступу до інформації; 5) порядок правового захисту інформації [485, с. 100].

На нашу думку, така позиція значно звужує розуміння правового режиму, оскільки розкриває лише один з елементів його структури, а саме — режимні правила.

Конструктивною вбачається позиція *Л. К. Терещенко*, яка пропонує виокремлювати такі **елементи правового режиму інформації**:

- його цільове призначення;
- об'єкти правового регулювання;

- правове становище суб'єктів правового режима;
- комплекс способів правового регулювання і засобів юридичного впливу [486, с. 188].

3.3.3 Українське законодавство в контексті розуміння структури правового режиму інформації

Дослідження вітчизняного законодавства щодо структури правового режиму також не дає можливості однозначно визначити складові елементи.

Наприклад, у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» визначено особливості статусу військового майна, а саме його обліку, інвентаризації, зберігання, списання, використання та передачі військового майна тощо. До того ж визначаються і повноваження органів військового управління та посадових осіб щодо управління цим майном [431].

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» закріплено, що «цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану (порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб) та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану» [437].

У Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» також зазначається, що «цей Закон визначає зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану» [438].

У Законі України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» закріплено правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків, а саме: порядок експертизи, розгляду

та державної реєстрації технологічного парку, контроль і відповідальність за реалізацію проектів технологічних парків тощо [432].

Аналіз інформаційного та податкового законодавства у цьому контексті також унеможлиблює надати однозначну відповідь щодо структури правового режиму податкової інформації.

Так, у Законі України «Про державну таємницю» [501] визначається порядок віднесення інформації до державної таємниці, засекречування, розсекречування її матеріальних носіїв, основні організаційно-правові заходи щодо охорони державної таємниці, зокрема повноваження режимно-секретних органів, обов'язки громадянина щодо збереження державної таємниці, особливості здійснення державними органами функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, а також контроль за забезпеченням охорони державної таємниці, відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю тощо.

У Законі України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» зазначено об'єкти та суб'єкти захисту в інформаційно-телекомунікаційних системах, повноваження державних органів у сфері захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, відповідальність за порушення законодавства про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах [502].

У Законі України «Про доступ до публічної інформації» закріплюється мета і сфера дії Закону гарантії, принципи забезпечення доступу до публічної інформації, порядок доступу до публічної інформації, права та обов'язки суб'єктів відносин у сфері доступу до публічної інформації, контроль за забезпеченням доступу до публічної інформації, відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації тощо [388].

3.3.4 Структура правового режиму податкової інформації

Беручи до уваги виокремлені нами види правових режимів податкової інформації, а також аналіз деяких інформаційних нормативно-правових актів у цьому контексті, вважаємо за необхідне виокремити такі **складові правового режиму податкової інформації**:

- 1) *мета правового режиму;*

- 2) *принципи правового режиму;*
- 3) *«режимні правила» правового режиму;*
- 4) *правовий статус (права та обов'язки) суб'єктів правового режиму;*
- 5) *відповідальність за порушення правового режиму тощо.*

3.3.5 Характеристика елементів правового режиму податкової інформації

Характеристика елементів правового режиму податкової інформації здійснюватиметься з урахуванням того, що є певні відмінності в окремих елементах структури правового режиму відкритої податкової інформації та податкової інформації з обмеженим доступом.

3.3.5.1 Мета правового режиму податкової інформації

Метою встановлення правового режиму відкритої податкової інформації та правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом є забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави у податковій сфері.

3.3.5.2 Принципи правового режиму податкової інформації

Щодо правових принципів як елемент правового режиму податкової інформації, то принципи правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом та правового режиму відкритої інформації значно різняться.

Аналіз чинного інформаційного законодавства України надає можливість дійти висновку про відсутність уніфікованого переліку принципів правового режиму відкритої податкової інформації чи податкової інформації з обмеженим доступом.

Зокрема в ст. 2 **Закону України «Про інформацію»** закріплено, що основними принципами інформаційних відносин є:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;

- захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [375].

У ст. 4 **Закону України «Про доступ до публічної інформації»** затверджено, що доступ до публічної інформації відповідно до цього Закону здійснюється на принципах:

- 1) прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень;
- 2) вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, встановлених законом;
- 3) рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [388].

У **Концепції технічного захисту інформації в Україні** закріплено, що принципами формування і проведення державної політики у сфері ТЗІ є:

- додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їх взаємна відповідальність;
- єдність підходів до забезпечення ТЗІ, які визначаються загрозами безпеці інформації та режимом доступу до неї;
- комплексність, повнота та безперервність заходів ТЗІ;
- відкритість нормативно-правових актів та нормативних документів з питань ТЗІ, які не містять відомостей, що становлять державну таємницю;
- узгодженість нормативно-правових актів та нормативних документів з питань ТЗІ з відповідними міжнародними договорами України;
- обов'язковість захисту інженерно-технічними заходами інформації, яка становить державну та іншу передбачену законом таємницю, службової інформації, відкритої інформації, важливої для держави, незалежно від того, де зазначена інформація циркулює, а також відкритої інформації, важливої для особи та суспільства, якщо ця інформація циркулює в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, Національній академії наук, Збройних Силах, інших військових формуваннях, органах внутрішніх справ, на державних підприємствах, в державних установах і організаціях;
- виконання на власний розсуд суб'єктами інформаційних відносин вимог щодо технічного захисту конфіденційної інформації,

що не належить державі, та відкритої інформації, важливої для особи та суспільства, якщо остання циркулює поза межами державних органів, підприємств, установ і організацій;

- покладення відповідальності за формування та реалізацію державної політики у сфері ТЗІ на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади;
- ієрархічність побудови організаційних структур системи ТЗІ та керівництво їх діяльністю у межах повноважень, визначених нормативно-правовими актами;
- методичне керівництво спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері ТЗІ діяльністю організаційних структур системи ТЗІ;
- скоординованість дій та розмежування сфер діяльності організаційних структур системи ТЗІ з іншими системами захисту інформації та системами забезпечення інформаційної та національної безпеки;
- фінансова забезпеченість системи ТЗІ за рахунок Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів та інших джерел [503].

Так, в **Податковому кодексі України** не визначено принципів податкової політики чи правовідносин у податковій сфері. Натомість у ст. 4 даного нормативно-правового акта закріплюється, що «податкове законодавство України ґрунтується на таких принципах:

«4.1.1. загальність оподаткування;

4.1.2. рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації — забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

4.1.3. невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

4.1.4. презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів,

внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

4.1.5. фискальна достатність — встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

4.1.6. соціальна справедливість — установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

4.1.7. економічність оподаткування — установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

4.1.8. нейтральність оподаткування — установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

4.1.9. стабільність — зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

4.1.10. рівномірність та зручність сплати — установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

4.1.11. єдиний підхід до встановлення податків та зборів — визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку» [386].

Зважаючи на те, що принципи правового режиму податкової інформації є основоположними засадами, на яких він ґрунтується, вважаємо істотною прогалиною відсутність їх закріплення у податково-інформаційному законодавстві.

Екстраполюючи зазначені вище принципи правового регулювання слід виокремити такі *основоположні засади правового режиму відкритої податкової інформації*:

- вільний доступ до відкритої податкової інформації;
- вільне розповсюдження відкритої податкової інформації;
- достовірність відкритої податкової інформації;
- своєчасність надання чи оголошення відкритої податкової інформації;
- рівноправність доступу до відкритої податкової інформації.

Щодо принципів правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом, то серед основних з них слід виокремити такі:

- обмеженість доступу до податкової інформації;
- неможливість передачі чи розповсюдження третім особам податкової інформації без згоди володільця чи власника такої інформації;
- закріпленість чіткого переліку податкової інформації, що є обмеженою;
- визначеність механізму надання податковій інформації статусу «податкова інформація з обмеженим доступом»;
- відповідальність за порушення умов зберігання конфіденційності податкової інформації з обмеженим доступом;
- обґрунтованість віднесення податкової інформації до інформації з обмеженим доступом тощо.

3.3.5.3 «Режимні правила» правового режиму податкової інформації

Одним з основних елементів будь-якого правового режиму є «режимні правила». Саме цей елемент наповнює реальним змістом особливості конкретного правового режиму, оскільки розкриває зміст прав та обов'язків учасників конкретних відносин.

На цю обставину звертала свою увагу й С. О. Магда, визначаючи «режимні правила» як встановлену в законодавчому порядку сукупність правил діяльності, дій або поведінки громадян, юридичних осіб, а також державних органів, їх посадових осіб та реалізацію ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах) [500, с. 111].

Не менш влучним вбачається визначення поняття «режимні правила» і В. Ю. Баскаковим, який під ними розуміє встановлену в законодавчому порядку сукупність правил діяльності юридичних осіб або поведінки фізичних осіб, а також державних органів, їх посадових чи службових осіб та реалізація ними своїх прав, свобод та обов'язків у чітко визначених ситуаціях (умовах) [138, с. 82].

Основні «режимні правила» правового режиму відкритої податкової інформації регламентовано **Законом України «Про доступ до публічної інформації»** від 13 січня 2011 року, також **Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і**

місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності» від 14 квітня 2013 року.

Відповідно до ст. 15 Закону розпорядники інформації зобов'язані оприлюднювати:

- 1) інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо);
- 2) нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийняті розпорядником, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності;
- 3) перелік та умови отримання послуг, що надаються цими органами, форми і зразки документів, правила їх заповнення;
- 4) порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;
- 5) інформацію про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник;
- 6) інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації;
- 7) плани проведення та порядок денний своїх відкритих засідань;
- 8) розташування місць, де надаються необхідні запитувачам форми і бланки установи;
- 9) загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;
- 10) звіти, в тому числі щодо задоволення запитів на інформацію;
- 11) інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень, а саме про:
  - їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту та електронної пошти;
  - прізвище, ім'я та по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу та його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних та регіональних під-

- розділів, крім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом;
- розклад роботи та графік прийому громадян;
  - вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;
  - перелік та умови надання послуг, форми і зразки документів, необхідних для надання послуг, правила їх оформлення;
  - перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери їх управління, та їх керівників, крім підприємств, установ та організацій, створених з метою конспірації, оперативно-розшукової або контррозвідувальної діяльності;
  - порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, їх дій чи бездіяльності;
  - систему обліку, види інформації, якою володіє суб'єкт владних повноважень;
- 12) іншу інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень, порядок обов'язкового оприлюднення якої встановлений законом [388].

Дослідження *О. Ю. Тімарцевим* офіційного сайту ДФС України уможливило констатувати про виконання норм, передбачених зазначеним нормативно-правовим актом, щодо переліку відкритої інформації [390, с. 66].

Аналіз веб-сайтів структурних та регіональних підрозділів ДФС надає підстави стверджувати, що цими підрозділами також виконуються вимоги Закону України «Про доступ до публічної інформації», оскільки визначено і організаційну структуру, мету, завдання, функції, повноваження та напрями діяльності регіональних податкових органів, і нормативно-правові акти, що регламентують діяльність податкових органів та нормативно-правові акти, ухвалені ДФС України, а також проекти правових документів, що підлягають обговорення, і перелік та умови отримання послуг, що надаються ним, форми і зразки документів, правила їх заповнення тощо.

У ст. 183 **Податкового кодексу України** визначено також, що для інформування платників податків ПДВ центральний орган державної податкової служби щодаки оприлюднює на своєму веб-сайті дані з реєстру платників ПДВ [386].

До того ж веб-сайт ДФС України містить ряд меню, використовуючи які можна отримати інформацію про анульовані свідоцтва платників податків ПДВ, надійність ділових партнерів тощо.

Реалізація права на доступ до відкритої податкової інформації забезпечується й створенням електронного сервісу «Електронний кабінет платника податків», який надає інформацію про обчислення і строки сплати податків та зборів.

Не менш важливого значення у цьому контексті має і наявність колл-центра, що надає уніфіковані інформаційно-довідкові та консультаційні послуги платникам податків усієї країни.

Отже, забезпечення циркулювання відкритої податкової інформації, право громадян на її доступ має необхідне правове підґрунтя. На законодавчому рівні чітко визначено яка інформація є публічною, механізм доступу до такої інформації, види юридичної відповідальності за порушення права на доступ до інформації, порядок захисту порушеного права на доступ до інформації тощо.

Слід зауважити, що нині є чинною **Інструкція про порядок розгляду звернень та особистого прийому громадян в органах державної податкової служби**, затверджена Наказом Державної податкової адміністрації України від 18 червня 2008 року [504]. Водночас вона регламентує порядок подання звернень громадян, а не доступу до відкритої податкової інформації.

Реформування податкової сфери обумовлює перманентне удосконалення механізму доступу громадян до податкової інформації, що потребує нормативного закріплення (хоча б на рівні відомчої інструкції) переліку відкритої податкової інформації, механізму доступу до такої інформації, види юридичної відповідальності у разі порушення, порядок захисту порушеного права на доступ до інформації тощо.

Саме тому позитивним кроком у цьому напрямі стало ухвалення ДФС України **Порядку складання та подання запитів на отримання публічної інформації, що знаходиться у володінні органів доходів і зборів України**, затвердженого ще 14 листопада 2013 року [505].

Однак цей документ не містить переліку відкритої податкової інформації, порушень права на доступ до інформації, види відповідальності за такі дії, порядку захисту порушеного права на доступ до інформації тощо. Хоча слід визнати позитивну динаміку в цьому напрямі,

зокрема зменшення кількості відмов у задоволенні запитів на інформацію, про що свідчать щомісячні звіти ДФС України.

Щодо основних «режимних правил» правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом, то вони не знайшли адекватного окреслення в законодавстві України.

Податковий кодекс України містить лише ряд норм, що безпосередньо визначають окремі засади захисту податкової інформації з обмеженим доступом. Серед основних такі:

- платник податків має право на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання посадовими особами службових обов'язків, крім випадків, коли це прямо передбачено законами (ст. 17 Податкового кодексу України);
- не допускати розголошення інформації з обмеженим доступом, що одержується, використовується, зберігається під час реалізації функцій, покладених на контролюючі органи (ст. 21 Податкового кодексу України);
- документи, що містять комерційну таємницю або є конфіденційними, передаються окремо із зазначенням посадової (службової) особи, що їх отримала. Передача таких документів для їх огляду, вивчення і їх повернення оформляються актом у довільній формі, який підписують посадова (службова) особа контролюючого органу та платник податків (його представник) (ст. 85.3 Податкового кодексу України) тощо.

До того ж ст. 70 Кодексу визначено, що центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, формує та веде Державний реєстр фізичних осіб — платників податків (далі — Державний реєстр) [386].

Згідно з п.п. 70.15.2 п. 70.15. ст. 70 Кодексу відомості з Державного реєстру є інформацією з обмеженим доступом.

Пунктом 63.12 ст. 63 Кодексу встановлено, що інформація, яка збирається, використовується та формується органами доходів і зборів у зв'язку з обліком платників податків, вноситься до інформаційних баз даних і використовується з урахуванням обмежень, передбачених для податкової інформації з обмеженим доступом.

Відповідно до п. 17.1.9 ст. 17 Кодексу платник податків має право на нерозголошення контролюючим органом (посадовими особами) відомостей про такого платника без його письмової згоди та відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю.

Також п.п. 21.1.6 п. 21.1 ст. 21 Кодексу встановлено, що посадові особи контролюючих органів зобов'язані не допускати розголошення інформації з обмеженим доступом, що одержується, використовується, зберігається під час реалізації функцій, покладених на контролюючі органи.

Згідно зі статтею 11 **Закону України «Про інформацію»** та статтею 14 **Закону України «Про захист персональних даних»** не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди.

Враховуючи вищенаведене, надання інформації є можливим за умови дотримання порядку, встановленого чинним законодавством України.

Також слід зазначити, що з метою удосконалення інформаційного обміну між судами загальної юрисдикції та контролюючими органами розроблено **Порядок надання судам загальної юрисдикції інформації про реєстраційні номери облікових карток платників податків боржників та стягувачів затверджений спільним наказом Державної судової адміністрації України та Державної податкової служби України** від 26 лютого 2013 року (далі – Порядок) [506].

Відповідно до вимог Порядку контролюючі органи надають на запити судів загальної юрисдикції інформацію про реєстраційні номери облікових карток платників податків боржників та стягувачів на підставі судових рішень, що набрали законної сили, для внесення цих даних до виконавчого документа, що видається відповідно до вимог процесуального законодавства [506].

Отже, захист податкової інформації з обмеженим доступом здійснюється згідно з вимогами законів та інших нормативно-правових актів з питань захисту інформації та забезпечення інформаційної безпеки.

Податкові органи України мають право надавати інформацію про платників податків у порядку та у випадках, передбачених законом, а також за згодою платників податків.

Надання узагальненої податкової інформації органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування здійснюється виключно центральним органом податкової влади України. Узагальненою податковою інформацією є інформація про платників податків або про територіальні податкові органи, зведена за окремими ознаками.

У разі надання податкової інформації податковими органами, центральний орган в межах своїх повноважень здійснює контроль за додержанням встановленого режиму доступу та зберігання цілісності податкової інформації.

Втрата документів, що містять податкову інформацію, або розголошення інформації з обмеженим доступом, які одержані посадовими особами у зв'язку з виконанням службових обов'язків, тягне за собою відповідальність згідно із законодавством України.

У ст. 21 **Закону України «Про інформацію»** закріплено, що «порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами» [375]. Однак нині лише деякі види таємниць регламентовані законодавчо [501; 507; 508].

Таким чином, **режимні правила правового режиму податкової інформації відображають правовий статус різної податкової інформації, наявність відповідних норм, що встановлюють права та обов'язки учасників інформаційних правовідносин у податковій сфері, наявність спеціальних постійних або тимчасових органів, наділених компетенцією забезпечення цього режиму, систему контролю і нагляду за виконанням режимних вимог фізичними, юридичними особами, а також посадовими особами тощо.**

3.3.5.3 Суб'єкти правового режиму податкової інформації

Коло уповноважених державних органів, основним завданням яких є забезпечення реалізації мети правового режиму, — важливий елемент правового режиму податкової інформації.

Аналіз вітчизняного законодавства у цій сфері надає можливість виокремити таких *суб'єктів правового режиму податкової інформації*:

- 1) державні інституції:
  - Президент України;
  - Верховна Рада України;
  - Рада національної безпеки і оборони України;
  - органи виконавчої влади;

- інші державні органи та організації;
- 2) недержавні інституції:
  - органи місцевого самоврядування;
  - об'єднання громадян;
  - інші недержавні інституції;
- 3) фізичні особи:
  - громадяни України;
  - іноземці;
  - особи без громадянства.

Отже, коло суб'єктів правового режиму податкової інформації в Україні складає багаторівневу систему. Однак кожен з них має різні повноваження та засоби для досягнення мети цього режиму.

Наприклад, Верховна Рада України як суб'єкт правового режиму податкової інформації здійснює кадрові, законодавчі та контрольні функції; Президент України також здійснює правотворчі, кадрові та контрольні функції; Рада національної безпеки і оборони та Кабінет Міністрів України здійснює координаційні та контрольні функції тощо.

Нині відсутній НПА, має чітко встановлювати компетенцію, завдання та функції цих органів щодо забезпечення правового режиму податкової інформації. Водночас в деяких НПА, зокрема у ст. 4 Закону України «Про державну таємницю» визначено:

- Президент України, забезпечуючи національну безпеку, видає укази та розпорядження з питань охорони державної таємниці;
- Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері охорони державної таємниці;
- Кабінет Міністрів України спрямовує та координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади щодо забезпечення здійснення державної політики у сфері охорони державної таємниці;
- центральні та місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування здійснюють державну політику у сфері охорони державної таємниці в межах своїх повноважень, передбачених законом;
- спеціально уповноваженим державним органом у сфері забезпечення охорони державної таємниці є Служба безпеки України [501].

Слід зауважити, що суб'єктами правового режиму податкової інформації в Україні, з одного боку завжди є суб'єкти, що мають відповідні державно-владні повноваження (відповідні податкові органи в цілому, а також структурний підрозділ або відповідальна особа), а з іншого — представники громадськості.

Так, суб'єктами правового режиму відкритої податкової інформації є:

- 1) запитувачі інформації — фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень;
- 2) розпорядники інформації:
  - суб'єкти владних повноважень — органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, інші суб'єкти, які здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання;
  - юридичні особи, що фінансуються з державного, місцевих бюджетів, бюджету Автономної Республіки Крим, — стосовно інформації щодо використання бюджетних коштів;
  - особи, якщо вони виконують делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень згідно із законом чи договором, включаючи надання освітніх, оздоровчих, соціальних або інших державних послуг, — стосовно інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків;
  - суб'єкти господарювання, які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи виключними правами, або є природними монополіями, — стосовно інформації щодо умов постачання товарів, послуг та цін на них;
- 3) структурний підрозділ або відповідальна особа з питань запитів на інформацію розпорядників інформації.

В апараті центрального податкового органу України є ряд департаментів, котрі забезпечують інформаційну політику ДФС України:

- Департамент охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації;
- Департамент інфраструктури;
- Департамент комунікацій;
- Департамент міжнародних зв'язків тощо.

Зокрема у межах Департаменту комунікацій виокремлюються Управління інформаційної політики (відділ медіа-планування, відділ прес-служби, відділ супроводження інтернет-проектів, відділ моніторингу та аналізу медіа) та Управління комунікацій з громадськістю (відділ масово-роз'яснювальної роботи, відділ взаємодії з інститутами громадянського суспільства, відділ супроводження роботи з інвесторами).

Серед *основних завдань Департаменту комунікацій* слід виокремити:

- забезпечення співпраці з інститутами громадянського суспільства, участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики за напрямками діяльності ДФС;
- організація роз'яснювальної роботи у засобах масової інформації щодо практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДФС;
- формування інформаційної політики ДФС та його територіальних органів;
- забезпечення інформування громадськості про реалізацію податкової та митної політики через Інтернет;
- інформування суспільства про показники роботи, напрями та підсумки діяльності ДФС;
- моніторинг та аналіз інформаційного простору;
- супровід роботи з інвесторами.

До того ж у структурі центрального податкового органу України є *Інформаційно-довідковий департамент*, серед **завдань** якого:

- 1) надання консультацій та інформаційно-довідкових послуг відповідно до Податкового та Митного кодексів України, законодавства з питань сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- 2) інформування суб'єктів господарювання та громадян про зміни та доповнення, внесені до нормативно-правових актів з питань оподаткування, державної митної справи, сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
- 3) формування та підтримка в актуальному стані Базу знань ДФС;
- 4) організація роботи сервісу ДФС України «Пульс»;
- 5) організація роботи з надання послуг електронного цифрового підпису;
- 6) організація роботи зі зверненнями, що надійшли з державної установи «Урядовий контактний центр».

Суб'єктами правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом є винятково відповідні податкові структурні підрозділи або відповідальні особи.

Зокрема у структурі центрального податкового органу виокремлено *Департамент охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації*, який складається з режимно-секретного відділу, відділу спеціального зв'язку та криптографічного захисту інформації, відділу забезпечення технічного захисту інформації та контролю, відділу захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, відділу моніторингу та антивірусного захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах.

Основним завданням цього Департаменту є організація, здійснення та контроль заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації в центральному апараті та його територіальних органах.

Попри наявність відповідних структурних підрозділів центрального податкового органу України щодо забезпечення захисту відкритої податкової інформації та податкової інформації з обмеженим доступом, результати їх діяльності засвідчують недостатню ефективність їх роботи. Про це свідчить значне коло звернень, запитувачі яких так і не отримали відповіді чи витік податкової інформації з обмеженим доступом тощо.

Однією із детермінант такої ситуації є перманентна реструктуризація ОДВ, дублювання повноважень, непрофесійність кадрів, відсутність технічної освіти у працівників податкових органів, застаріла інфраструктура та оснащеність РСО тощо.

Отже, актуальним напрямом удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні є розроблення пропозицій щодо корекції їх компетенції та повноважень, оптимізації їх організаційно-функціональної структури, а також створення спеціалізованого департаменту, який забезпечуватиме реалізацію інформаційної політики цього органу.

Як слушно зазначає *Б. А. Кормич*, більшість органів публічної влади виступають лише суб'єктами інформаційних відносин і їх вплив на ці відносини опосередкований: інформаційні відносини не є об'єктом їх діяльності, а лише одним із інструментів, засобів виконання своїх функцій у різних сферах суспільного та державного життя [256, с. 205].

Справді, серед функцій центрального податкового органу України, незважаючи на наявність відповідних структурних підрозділів у своїй структурі, функції щодо охорони податкової інформації з обмеженим доступом чи інші інформаційні функції не є основними.

Наявність цих функцій обумовлена правом ДФС одержувати в установленому законодавством порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування інформацію, фізичних та юридичних осіб, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань та транспарентністю діяльності ОДВ.

Саме тому серед суб'єктів правового режиму податкової інформації слід виокремити й інші ОДВ:

- *Міністерство внутрішніх справ України*, що здійснює захист інформаційних прав і свобод, законних інтересів громадян, запобігає інформаційним правопорушенням та здійснює все необхідне для їх припинення, виявляє та розкриває інформаційні правопорушення, розшукує осіб, що їх вчинили, виконує кримінальні покарання і адміністративні стягнення, беруть участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяє у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків;
- *Служба безпеки України*, яка є основним органом, що забезпечує охорону державної таємниці;
- *Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України*, основним завданням якої є формування і забезпечення реалізації державної політики у сферах організації спеціального зв'язку та захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, надання послуг поштового зв'язку;
- *Державна служба України з питань захисту персональних даних*, що покликана вносити пропозиції щодо формування державної політики у сфері захисту персональних даних, реалізувати державну політику у сфері захисту персональних даних, здійснювати контроль за додержанням вимог законодавства про захист персональних даних та міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту персональних даних тощо.

3.3.5.4 Відповідальність за порушення режиму податкової інформації

Згідно зі ст. 111 Податкового кодексу України «За порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовуються такі види юридичної відповідальності:

- 111.1. 1. фінансова;
- 111.1. 2. адміністративна;
- 111.1. 3. кримінальна» [386].

Однак цей перелік видів відповідальності не є вичерпним, оскільки, наприклад, посадові особи платників податків та податкових агентів можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Слід зауважити, що в податковому законодавстві відсутні норми, де було б визначено перелік податкових правопорушень інформаційного характеру (порушень правового режиму податкової інформації).

Однак згідно зі ст. 109–2 Податкового кодексу України «вчинення платниками податків, їх посадовими особами та посадовими особами контролюючих органів порушень законів з питань оподаткування та порушень вимог, встановлених іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тягне за собою відповідальність, передбачену цим Кодексом та іншими законами України» (підкреслено нами. — Авт.) [386].

Саме тому в пригоді стане дослідження інформаційних НПА, в яких передбачено переліки правопорушень інформаційного характеру.

Зокрема у ст. 24 Закону України «Про доступ до публічної інформації» відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації несуть особи, винні у вчиненні таких порушень:

- 1) ненадання відповіді на запит;
- 2) ненадання інформації на запит;
- 3) безпідставна відмова у задоволенні запиту на інформацію;
- 4) неоприлюднення інформації;
- 5) надання або оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації;
- 6) несвоєчасне надання інформації;
- 7) необґрунтоване віднесення інформації до інформації з обмеженим доступом;
- 8) нездійснення реєстрації документів;

9) навмисне приховування або знищення інформації чи документів [388].

Закон України «Про інформацію» закріплює норму, згідно з якою порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність [375].

Ці НПА визначають основні види інформаційних правопорушень, що несуть органи податкової служби за порушення інформаційних прав та свобод людини та громадянина, зокрема права на доступ до відкритої податкової інформації. Отже за їх скоєння органи податкової служби несуть дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з Кримінальним кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кодексом законів про працю тощо.

Види юридичної відповідальності, перелік порушень правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом на законодавчому рівні чітко не визначено. Водночас у ст. 39 **Закону України «Про державну таємницю»** визначено види відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю та основні правопорушення у цій сфері, зокрема закріплено, що посадові особи та громадяни, винні у:

- розголошенні державної таємниці;
- втраті документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації;
- недодержанні встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;
- засекречуванні інформації;
- навмисному невіднесенні до державної таємниці інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам національної безпеки України, а також необґрунтованому заниженні ступеня секретності або необґрунтованому розсекречуванні секретної інформації;
- безпідставному засекречуванні інформації, у тому числі з порушенням вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації»;
- наданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, яка не становить державної таємниці, або ненаданні грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну

- таємницю, а також безпідставному скасуванні чи зниженні грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;
- порушенні встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;
  - порушенні встановленого законодавством режиму секретності та невиконанні обов'язків щодо збереження державної таємниці;
  - невжитті заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпеченні контролю за охороною державної таємниці;
  - провадженні діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без одержання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщенні державних замовлень на виконання робіт, доведенні мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;
  - недодержанні вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства і проведення роботи з ними;
  - невиконанні норм і вимог технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає реальна загроза порушення цілісності цієї інформації або просочення її технічними каналами тощо [501].

Таким чином, екстраполюючи цей перелік порушень на предмет дослідження, слід зауважити, що органи податкової служби *несуть кримінальну, адміністративну та дисциплінарну відповідальність за скоєння зазначених вище порушень правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом.*

Ряд складів злочинів, передбачених КК України, опосередковано пов'язані з порушенням правового режиму податкової інформації. Так, дії службових осіб органів ДФС у випадку виконання ними своїх обов'язків всупереч інтересам служби можуть утворювати склади злочинів у сфері службової діяльності — зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), перевищення влади або служ-

бових повноважень (ст. 365 КК), службова недбалість (ст. 367 КК України) тощо.

Невиконання або неналежне виконання службовою особою контролюючих органів своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них у випадку заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам окремих юридичних осіб утворює склад злочину, передбаченого ст. 367 — службова недбалість.

У випадку давання громадянином чи службовою особою платника податків хабара за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням службового становища працівником контролюючих органів утворює склад злочину, передбаченого ст. 368 — давання хабара.

Суб'єктами відповідальності за податкові правопорушення інформаційного характеру є громадяни та посадові особи. Це, наприклад, керівники та інші посадові особи підприємств, установ, організацій, на яких покладені відповідні обов'язки щодо надання інформації.

Наприклад, за недотримання встановленого законом порядку ведення податкового обліку, що передбачено ст. 163–1 КУпАП несуть адміністративну відповідальність посадові особи (керівники та інші посадові особи підприємств, установ, організацій) [509].

Громадяни України несуть відповідальність за неподання декларації про доходи чи включення до декларацій перекручених даних, не ведення обліку або неналежне ведення обліку доходів і витрат, для яких законами України встановлено обов'язкову форму обліку, що передбачено ст. 164–1 КУАП [509].

Кодекс України про адміністративні правопорушення передбачає адміністративну відповідальність за скоєння також і інших інформаційних правопорушень у податковій сфері:

- неподання або несвоєчасне подання платіжних доручень на перерахування належних до сплати податків та зборів (обов'язкових платежів) (ст. 163–2 Податкового кодексу України);
- невиконання законних вимог посадових осіб органів державної податкової служби (ст. 163–3 Податкового кодексу України);
- порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи стаття (ст. 163–4 Податкового кодексу України);

- порушення порядку подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку при ліквідації юридичної особи стаття (ст. 166–6 Податкового кодексу України).

Необхідною умовою притягнення до адміністративної відповідальності є наявність протоколу про адміністративне правопорушення. Відповідно до ст. 255 КУпАП протоколи про податкові правопорушення інформаційного характеру мають право складати уповноважені на те посадові особи органів державної податкової служби.

За скоєння податкових правопорушень інформаційного характеру осіб можуть притягувати і до кримінальної відповідальності. Суб'єктами кримінальної відповідальності за такі правопорушення є громадяни та службові особи.

Кримінальна відповідальність за злочини, що вчиняються шляхом невиконання або неналежного виконання вимог законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, передбачена, зокрема, такими статтями **Кримінального кодексу України**:

- фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України);
- ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України);
- незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок (ст. 216 КК України);
- фіктивне банкрутство (ст. 218 КК України);
- незаконні дії у разі банкрутства (ст. 221 КК України);
- шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України).

Слід зауважити про можливість звільнення від кримінальної відповідальності осіб, винних у скоєнні окремих видів податкових порушень інформаційного характеру, що обумовлено ухваленням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України» [510], який змінив умови звільнення від кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні злочину, передбаченого ст. 212 КК України.

Згідно з ч. 4 ст. 212 КК України відповідна особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові пла-

тежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоечасною сплатою (фінансові санкції, пеня) [511].

З ухваленням **Податкового кодексу України** [386] встановлена й фінансова відповідальність за такі порушення правового режиму податкової інформації:

- порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків (ст. 118 Податкового кодексу України);
- порушення платником податків порядку надання інформації про фізичних осіб платників податків (ст. 119 Податкового кодексу України);
- неподання або несвоечасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності (ст. 120 Податкового кодексу України);
- порушення встановлених законодавством строків зберігання документів з питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (ст. 121 Податкового кодексу України);
- неподання або подання з порушенням строку банками чи іншими фінансовими установами податкової інформації контролюючим органам (ст. 128 Податкового кодексу України).

Суб'єктами фінансової відповідальності за ці правопорушення є платники податків-фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи.

Притягнення до фінансової відповідальності означає прийняття та набуття чинності нормативного акта, в якому міститься опис ознак податкового правопорушення, вид і розмір фінансової санкції за його вчинення.

Застосування фінансової відповідальності складається з таких етапів:

- фіксування конкретного факту податкового правопорушення;
- прийняття рішення про притягнення до відповідальності (про застосування штрафної санкції);
- виконання рішення про застосування штрафної санкції — сплата штрафу.

Дослідження структури правового режиму податкової інформації в Україні дозволило дійти висновку про необхідність його удо-

сконалення, оскільки нині відсутнє нормативне закріплення принципів правового режиму податкової інформації, чіткого механізму надання податковій інформації статусу інформації з обмеженим доступом, відсутня єдина інституція, яка здійснювала б інформаційну політику ДФС, відсутній чіткий перелік податкових правопорушень інформаційного характеру тощо.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

- 4.1 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ
- 4.2 ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

4.1 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі формування суспільства інформація відіграє важливу роль у розвитку будь-якої країни, оскільки саме інформаційні технології та інформаційно-комунікативні системи за умов глобального цивілізаційного розвитку є ключовим ресурсом суспільства і держави в цілому. Інформаційна сфера здатна виступати провідним фактором реалізації усіх суспільних, державних і правових проєктів у будь-яких сферах суспільства, входження у світову спільноту, формування конкурентоспроможності на глобальних ринках тощо.

На розвиток правового режиму податкової інформації в Україні впливають як тенденції розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій та засобів зв'язку в цілому, так і податкової системи зокрема.

Серед основних тенденцій правового режиму податкової інформації в Україні є реформування податкової системи з ухваленням низки інформаційних нормативно-правових актів. У цьому контексті можна виокремити певні **періоди становлення правового режиму податкової інформації**.

1. *Ухвалення законодавства, в якому визначаються цілі та напрями реформування податкової системи в умовах інформатизації (1998–2002 рр.).* Цей період пов'язаний із ухваленням Закону України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого року, у ст. 6 якого зазначено, що для органів доходів і зборів необхідно створити інформаційну систему, що забезпечить прогноз і контроль податкових зборів, а також наголошено на створенні класифікаторів та уніфікованих систем документообігу [512]. До того ж наголошено на створенні державного реєстру фізичних та юридичних осіб — платників

податків на основі єдиної бази даних населення України тощо. Отже, можна констатувати, що у зазначені роки було визначено стратегію впровадження інформаційних технологій у податкову галузь вітчизняного законодавства.

2. *Ухвалення законодавства щодо необхідності інформатизації податкового документообігу (2003–2004 рр.)*. Було ухвалено нормативно-правові акти, відповідно до яких визначено основні принципи функціонування електронного документообігу в податковій системі: Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року [513] та «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 року [514], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності» від 28 жовтня 2004 року [515] і Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади» від 28 жовтня 2004 року [516].

Важливим нововведенням для податкової системи України стало законодавче визначення основних понять при створенні електронних документів та електронного документообігу, зокрема: «адресат», «дані», «електронний підпис», «посередник», «обов'язковий реквізит електронного документа», «автор електронного документа», «суб'єкти електронного документообігу. Також визначено засади державного регулювання та механізм електронного документообігу.

Дія Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» поширювалась на відносини, що виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів.

Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначив правовий статус електронного цифрового підпису, визначив суб'єктів правових відносин у сфері послуг електронного цифрового підпису та був спрямований на врегулювання відносин, що виникають при використанні електронного цифрового підпису.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами держав-

ної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності» конкретизувала порядок застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми влади, а Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади» затвердила типовий порядок здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади.

3. Ухвалення законодавства, що визначає основні напрями впровадження новітніх інформаційних технологій в діяльність податкових органів України (2005 р.). Так, в Указі Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх технологій» від 20 жовтня 2005 року визначено необхідність забезпечення прискорення економічного і соціального розвитку України, суттєвого поліпшення умов життя людей, забезпечення відкритості і прозорості функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, реалізації конституційних прав громадян в інформаційній сфері.

Відповідно до даного нормативно-правового акта встановлено, що розвиток інформаційного суспільства та новітні технології в діяльності органів державної влади є одним із пріоритетних напрямів державної політики [517]. Серед основних шляхів удосконалення податкової нормативно-правової бази в умовах розроблення та впровадження новітніх інформаційних технологій було:

- підготовка законопроекту щодо внесення відповідних змін до Національної програми інформатизації стосовно визначення стратегічних напрямів розвитку інформаційного суспільства і вдосконалення механізмів реалізації державної політики у цій сфері;
- підготовка проектів нормативно-правових актів з питань впровадження електронного документообігу, здійснення експортно-імпортних операцій, сертифікаційних процедур з використанням електронного цифрового підпису, захисту авторських прав у сфері інформаційних технологій;
- стимулювання інвестиційної діяльності у сфері інформаційних технологій, підвищення ефективності системи надання інформаційних послуг;

- оптимізація митного та податкового законодавства;
- спрощення порядку державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, які діють у інформаційній сфері, подання ними звітності про свою діяльність, створення умов для митного оформлення товарів, впровадження системи приймання та видачі відповідних документів із використанням глобальної інформаційної мережі Інтернет та електронного цифрового підпису;
- вжиття заходів щодо створення загальнодержавних інформаційних систем;
- розробка та впровадження національних стандартів з питань криптографічного захисту інформації та електронного цифрового підпису [517].

У цих проектах та заходах було передбачено реалізацію важливих кроків щодо удосконалення податкової нормативно-правової бази в умовах впровадження новітніх інформаційних технологій, а саме:

- подальший розвиток Національної системи конфіденційного зв'язку та її використання для організації єдиної системи інформаційного обміну між податковими органами державної влади та іншими органами, а також органами місцевого самоврядування;
- розробка нормативно-правових актів та здійснення відповідних першочергових заходів, спрямованих на запобігання злочинності у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж в податкових органах влади;
- впровадження в діяльність податкових органів електронного документообігу та електронного цифрового підпису;
- створення інтегрованих інформаційно-аналітичних систем в органах податкової влади та органів місцевого самоврядування, а також правоохоронних органах.

4. *Ухвалення законодавства щодо форматів та процедур подання інформації упродовж (2006–2008 р.р.)* Одним із перших нормативно-правових актів у цьому контексті став Наказ Державної податкової адміністрації України «Про затвердження формату (стандарту) електронного документа звітності платників податків» від 3 травня 2006 року [518]. Основною метою даного документа став подальший розвиток технологій подання платниками податків звітності в електронному вигляді та практичне впроваджен-

ня норм законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис» та Указу Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій».

Згідно з цим Наказом здійснювалось:

- затвердження формату (стандарту) електронного документа звітності платників податків на основі специфікації eXtensible Markup Language (XML);
  - контроль за електронними документами у XML-форматі зі застосуванням схем контролю XML-документів (XML-Schema);
  - схеми контролю XML-документів розробляються і поширюються для кожного конкретного документа звітності Державною податковою адміністрацією України або уповноваженою нею організацією;
  - розробка електронних форм документів звітності та кодування відповідних полів документів здійснюється у форматі Adobe Portable Document Format (PDF), а електронні форми розробляються для кожного документа окремо;
  - кодування імен електронних форм звітних документів та періодичності їх подання здійснюється за допомогою довідників звітних документів та звітних періодів відповідно. Важливо, що кодування областей та державних податкових інспекцій, до яких подається звітність, повинна здійснюватись згідно з довідником державних податкових інспекцій [518].
5. Ухвалення законодавства щодо програмного забезпечення інформаційних баз у ДФС України (2009 року до 2017 року). 12 вересня 2012 року було розроблено Меморандум щодо поліпшення процесу подання звітності, впровадження електронних сервісів та розвитку електронного документообігу [519] з метою утвердження законності, створення в Україні сприятливих умов для поліпшення процесу подання звітності, впровадження електронних сервісів та розвитку електронного документообігу України, а також необхідності спільних дій, спрямованих на створення прозорості, довіри, поліпшення партнерських відносин між органами державної податкової служби України, розробниками програмного забезпечення, центрами сертифікації ключів та громадськими організаціями.

Уперше Меморандум є публічною пропозицією для розробників програмного забезпечення, центрів сертифікації ключів та громадських організацій, які зацікавлені у розвитку електронного документообігу. Також Меморандум є публічним договором (офертою) між ДФС України та учасниками податкових відносин. Відповідно до Меморандуму усі сторони зобов'язуються підтримувати ділові контакти та вживати всі необхідні заходи для забезпечення ефективності ділових зв'язків, всіляко сприяти розвиткові інших форм співробітництва для досягнення зазначених у документі цілей [519].

Діяльність ДФС України та розробників програмного забезпечення, а також центрів сертифікації ключів та громадських організацій базується на засадах паритетності та рівноправності у взаємовідносинах, а також спрямування зусиль на ефективне співробітництво щодо розвитку електронного документообігу.

Важливим положенням Меморандуму є норма, згідно з якою цей Меморандум залишається відкритим для приєднання розробників програмного забезпечення, а також для центрів сертифікації ключів та громадських організацій. Для охочих приєднатися Меморандум набуває чинності з моменту надходження до ДФС України його акцепту (згоди), оформленого листом з повідомленням про вручення, і діє до надходження від нього листа про відмову від участі у Меморандумі (з повідомленням про вручення) [519].

Виконавчим органом Меморандуму є Робоча група, створена при Департаменті інформації та обліку платників податків, до складу якої входять по одному представнику від кожного учасника.

Основними завданнями Меморандуму є:

- формування шляхів удосконалення процесу подання звітності та електронних сервісів;
- популяризація безкоштовного програмного забезпечення для подання звітності в електронному вигляді серед суб'єктів господарювання;
- вжиття заходів щодо безоплатності подання звітності до органів державної влади та отримання суб'єктами господарювання безоплатних сертифікації ключів;
- визначення шляхів уніфікації та стандартизації програмного забезпечення з подання електронної звітності та посилення сертифікацій електронних ключів, що розповсюджуються безоплатно;

- участь у впровадженні подання звітності через «Єдине вікно» та сервісу «Електронний кабінет платника податків»;
- внесення пропозицій суб'єктам законодавчої ініціативи з питань реалізації цього Меморандуму, зокрема, щодо впровадження системи гарантованої доставки електронних листів;
- інформування громадськості про виконання основних завдань Меморандуму [519].

Головним обов'язком ДФС України у цьому контексті є організація участі уповноважених представників робочої групи у дорадчих органах ДФС України, яка забезпечується за допомогою:

- організації участі уповноважених представників робочої групи у дорадчих органах ДФС України;
- впровадження розроблених спільно з робочою групою стандартів подання електронної звітності;
- опрацювання узагальнених пропозицій робочої групи щодо удосконалення податкового законодавства та з питань реалізації Меморандуму;
- своєчасної публікації на Web-ресурсі ДФС України актуальних форм звітності та інформації, необхідної розробникам для їх підтримки;
- надання робочій групі проблемних питань, що знаходяться в межах основних завдань Меморандуму та надходять від суб'єктів господарювання — користувачів програмного забезпечення з подання звітності;
- проведення спільних семінарів, конференцій, обговорень з питань подання звітності та ведення електронного документообігу [520].

Отже, найважливішою характеристикою розвитку і формування правового режиму податкової інформації в Україні є державна підтримка процесу інформатизації, яка має бути забезпечена відповідною національною політикою. Держава повинна чітко визначати своє ставлення до цього питання і проблем, пов'язаних з ним, водночас конкретизувати свої дії за допомогою прийнятих нормативно-правових актів, а також чіткого закріплення своїх позицій на законодавчому рівні з досягнення поставлених цілей.

Однією із тенденцій розвитку правового режиму податкової інформації в Україні є уніфікація національних нормативно-правових актів у цій сфері щодо міжнародних стандартів.

З посиленням інтеграційних процесів впровадження інформаційних технологій у податкову сферу стає одним із найважливіших чинників, що інтернаціоналізують, інтенсифікують, розвивають та істотно збільшують коло нових можливостей розвитку законодавчої бази кожної країни.

У більшості провідних країнах світу та міжнародних організаціях спостерігається посилена увага щодо удосконалення податкового законодавства. Зокрема в Європі активно функціонує Європейська організація податкових адміністрацій (ЄОПА) (анг. The Intra-European Organization of Tax Administration, IOTA), що має значний вплив на розвиток правових засад забезпечення податкової інформації в багатьох країнах світу.

Це офіційна міжурядова міжнародна організація, заснована на членстві податкових адміністрацій європейських країн. Членом ЄОПА може бути лише податкова адміністрація. При чому в ЄОПА існує два види членства — повноправне та асоційоване. Повноправним членом ЄОПА може бути податкова адміністрація країни, офіційно визнаної Організацією Об'єднаних Націй, розташованої в європейському регіоні, що охоплює держави навколо Чорного моря і держави в західній частині Каспійського моря, починаючи з Азербайджанської Республіки і Республіки Вірменія на півдні і закінчуючи Російською Федерацією на півночі.

Асоційованим членом ЄОПА може бути також і податкова адміністрація країни, офіційно визнаної ООН, розташованої за межами європейського регіону. Повноправними членами ЄОПА є податкові адміністрації Австрійської Республіки, Боснії і Герцеговини, Великого Герцогства Люксембург, Угорщини, Грецької Республіки, Грузії, Ірландії, Італійської Республіки, Королівства Іспанія, Королівства Нідерландів, Королівства Норвегія, Королівства Швеція, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Королівства Бельгії, Королівства Данія, Португальської Республіки, Республік Азербайджан, Албанія, Білорусь, Болгарія, Ісландія, Казахстан, Кіпр, Македонія, Мальта, Молдова, Польща, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія, Румунія, Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччина, Російської Федерації, Словацької Республіки, України, Фінляндської Республіки, Французької Республіки, Чеської Республіки, Швейцарської Конфедерації та Естонської Республіки.

Нині повноправними членами ЄОПА є 43 податкові адміністрації. Єдиним асоційованим членом ЄОПА є податкова адміністрація Йорданського Хашимітського Королівства.

Європейська організація податкових адміністрацій проводить активну роботу з удосконалення правового регулювання податкової інформації, а саме:

- надає сервіс кооперативної технічної інформаційної допомоги, яку просять члени ЄОПА;
- готує і випускає інформаційні підсумкові доповіді, що вміщують податкову інформацію;
- проводить освітні семінари для членів ЄОПА, в ході яких розбираються окремі проблеми функціонування правової податкової інформації,
- розробляє положення щодо оподаткування фінансових інструментів, шахрайства з ПДВ, застосування податкових угод, стягнення податків, податкових розслідувань, ризик-менеджментів у сфері справляння податків, електронних засобів і техніки перевірок, ролі засобів масової інформації та їх відносин з податковою адміністрацією;
- надає майданчик для зустрічей груп членів ЄОПА, де надається інформація групі по освіті платників податків та послуг, які пред'являють платники податків; інформація групі по режиму великих платників податків та їх перевіркам, інформація групі по виявленню і запобіганню шахрайства з ПДВ; групі по режиму специфічних галузей — будівельної галузі, які обговорюють питання, пов'язані з певними практичними аспектами надання податкової інформації та податкового адміністрування (використання Call-центрів податковими адміністраціями, електронні податкові декларації та інші електронні сервіси, консультування платників податків та інші просвітницькі ініціативи);
- здійснює обмін інформацією, даними про податкові гавані, а також схеми ухилення від податків і схеми уникнення податків тощо;
- надає майданчик для діяльності робочих груп, які досліджують окремі проблеми податкового адміністрування і оподаткування, і випускає підготовлені ними підсумкові документи — інформаційні доповіді (податкова освіта для молодих, піар і маркетинг в

діяльності податкових адміністрацій), а також інформаційні довідники з практичної роботи податківця та платника податку;

- проводить інформаційні заходи (засідання Генеральної асамблеї, зустрічі Виконавчого комітету та форуми представників членів ЄОПА) і публікує інформаційні підсумкові доповіді;
- обмінюється досвідом із провідними податковими адміністраціями Європи та сприяє співпраці вітчизняних податкових органів із зарубіжними колегами [521].

Особливу увагу ЄОПА приділяє удосконаленню інформаційної політики податкових адміністрацій, що дозволяє:

- автоматизувати форми податкового контролю;
- скоротити трудомісткість інформаційно-аналітичної роботи;
- підвищити результативність обробки інформації і заходів податкового контролю за рахунок обґрунтованого відбору платників податків;
- знизити кількість податкових правопорушень;
- створити інформаційні ресурси для накопичення даних про податкові порушення та їх використання в подальшому [522].

Крім того, впровадження розроблених інформаційних технологій сприяє економії фінансових і тимчасових витрат у податковому процесі.

Водночас розробки ЄОПА щодо удосконалення правового режиму податкової інформації мають рекомендаційний характер. Саме тому засади правового регулювання податкової інформації у конкретних країнах ЄОПА, наприклад, у Російській Федерації та Польщі істотно відрізняються.

Так, відповідно до Податкового кодексу Російської Федерації розрізняють такі види податкової інформації:

- 1) податкова таємниця — це інформація, що отримана податковим органом, органами внутрішніх справ, органом державного позабюджетного фонду і митним органом про платника податків, за винятком:
  - інформації, розголошеної платником податку самостійно або за його згодою;
  - ідентифікаційного номера платника податків;
  - інформації, що надається податковим (митним) або правоохоронним органам інших держав відповідно до міжнародних договорів (угодами), однією зі сторін яких є Російська Федерація, про взаєм-

не співробітництво між податковими (митними) або правоохоронними органами (в частині відомостей, наданих цим органам).

Податкова таємниця не підлягає розголошенню податковими органами, а також органами внутрішніх справ, органами державних позабюджетних фондів і митними органами, їх посадовими особами та залученими фахівцями, експертами.

До розголошення податкової таємниці належить, зокрема, використання або передача іншій особі виробничої або комерційної таємниці платника податків, що стала відомою посадовій особі податкового органу, органу внутрішніх справ, органу державного позабюджетного фонду або митного органу, залученому спеціалісту або експерту при виконанні ними своїх обов'язків.

Інформація, що надійшла в податкові органи, органи внутрішніх справ, органи державних позабюджетних фондів або митні органи чи відомості, що становлять податкову таємницю, має спеціальний режим зберігання та доступу.

Доступ до відомостей, що становлять податкову таємницю, мають посадові особи, які визначаються відповідним федеральним органом виконавчої влади, уповноваженим з контролю та нагляду у сфері податків і зборів, федеральним органом виконавчої влади, уповноваженим в галузі внутрішніх справ, федеральним органом виконавчої влади, уповноваженим з контролю та нагляду в галузі митної справи.

Втрата документів, що містять складові податкову таємницю відомості, або розголошення таких відомостей тягне відповідальність, передбачену федеральними законами, за розголошення податкової інформації, що відноситься до порушення режиму поводження зі службовими документами і матеріалами [522];

- 2) адвокатська таємниця — це інформація, що стала відома адвокату та (або) його помічникам під час здійснення адвокатської діяльності, а також інформація, що зберігається на електронних носіях та інших документах в адвоката.
- 3) аудиторська таємниця — це інформація, яку складають будь-які відомості та документи, отримані та (або) складені аудиторською організацією та її працівниками, а також індивідуальним аудитором і працівниками, з якими їм укладені трудові договори, при наданні послуг, передбачених коментованим Федеральним законом, за винятком:

- 1) відомостей, розголошених самою особою, якій надавалися послуги, передбачені цим законом, або з її згоди;
- 2) відомостей про укладення договору про проведення обов'язкового аудиту;
- 3) відомостей про величину оплати аудиторських послуг [523].

При здійсненні податкового контролю не допускаються збирання, зберігання використання та поширення інформації про платника податків (платника збору, податкового агента), отриманої в порушення положень Конституції Російської Федерації, Податкового кодексу Російської Федерації, федеральних законів, а також в порушення принципу збереження інформації, що становить професійну таємницю інших осіб. Це стосується адвокатської таємниці та аудиторської таємниці.

Відповідно до ст. 90 Податкового кодексу РФ як свідки не можуть допитуватись особи, які отримали інформацію, необхідну для проведення податкового контролю, у зв'язку з виконанням ними своїх професійних обов'язків, і подібних відомостей, що належать до професійної таємниці цих осіб, зокрема це особи, які працюють адвокатами та аудиторами [523].

Отже, усі відомості про платника податків з моменту встановлення на облік є податковою таємницею. До складу відомостей про платника податків при постановці на облік фізичних осіб включаються також їхні персональні дані: прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження, місце проживання, паспортна дані або іншого документа, що засвідчує особу платника податків, дані про громадянство.

Однак, якщо при проведенні камеральних і виїзних податкових перевірок у податкових органів виникає необхідність одержання інформації про діяльність платника податків (платника збору), пов'язаної з іншими особами, податковим органом можуть бути витребувані в цих осіб документи, що відносяться до діяльності платника податків (платника збору) (зустрічна перевірка), а також при проведенні камеральної перевірки податковий орган має право витребувати у платника податків додаткові відомості, отримати пояснення та документи, що підтверджують правильність обчислення і своєчасність сплати податків.

Щодо основних завдань податкової поліції Російської Федерації є забезпечення безпеки діяльності податкових органів стосовно виявлення каналів витоку із податкових органів інформації, що надходить до них.

Щодо основних засад правового режиму податкової інформації у Польщі, то аналізуючи Ординацію податкову, яку складають Закон

Польщі «Про податки» від 29 серпня 1997 року та Закон Польщі «Про захист таємної інформації» від 22 січня 1999 року, до податкової інформації згідно з польським законодавством належить:

- 1) таємна інформація — це інформація, доступ до якої обмежено в інтересах країни чи роботи державних органів, а також окремих осіб. За захист таємної інформації відповідає офіційна особа, яка є керівником організації, де така інформація може знаходитись, оброблятись, передаватись чи зберігатись. Керівники підрозділу безпосередньо підпорядковуються уповноваженому органу зі справ захисту таємної інформації, що повинна відповідати за гарантоване додержання правил про захист цієї інформації, в тому числі контролює захист таємної інформації у самому підрозділі, а також здійснює нагляд за реалізацією додержання усіх вимог щодо захисту таємної інформації. Таємна інформація може бути відкрита тільки в умовах здійснення податкового процесу [524];
- 2) фінансова інформація — це інформація, що знаходиться у фінансових документах, які складені податковим органом на платників податків. Водночас до фінансової інформації належить інформація, що отримана податковими органами з будь-яких інших джерел і стосується конкретних осіб. Державні податкові органи першої інстанції та вищого рівня можуть відкривати фінансову інформацію тільки за умови проведення податкового контролю чи податкового процесу [524].

Аналіз міжнародних нормативно-правових актів у цій сфері дозволяє виокремити такі **особливості міжнародного правового режиму податкової інформації**:

- міжнародно-правове регулювання податкової інформації здійснюються на основі рівноправності у володінні інформацією між платником податків і податковими органами;
- позбавлення громадян від збирання і надання інформації про самих себе в податкові органи і передачу цієї функції у відання податкових органів;
- пильна увага приділяється рівню добровільного дотримання податкового законодавства, що зростає за рахунок роботи над поінформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку у свідомість громадян виконання податкових зобов'язань щодо подання інформації про прибутки;

- стандартизованість в інформаційній сфері щодо обслуговування платників податків гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність, ввічливість і люб'язність у спілкуванні, достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки й апеляції;
- ведеться розширений інформаційний банк даних податкової служби, що постійно поповнюється новою інформацією;
- особлива увага приділяється податковій таємниці, що не підлягає розголошенню податковими органами, а також іншими державними органами.

Отже, зважаючи на вищевизначене, вважаємо за необхідне виокремити такі **основні тенденції розвитку правового режиму податкової інформації**:

- 1) юридичне та технологічне забезпечення права та технічних можливостей на доступ, передачу, збереження та захист інформації у ДПС України;
- 2) реалізація концепції універсального доступу до системних інформаційних баз ДФС України із дотриманням усіх належних захисних механізмів;
- 3) цілеспрямоване використання новітніх інформаційних технологій в ДФС України та удосконалення системи їх захисту;
- 4) подальший ефективний розвиток в Україні «електронного урядування» на засадах нормативно-правової бази, спрямованої на ефективний захист інформації;
- 5) формування нових державних програм, спрямованих на удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні з урахуванням світового досвіду та основних норм європейського законодавства;
- 6) збільшення інформаційного обміну між вітчизняними податковими органами та податковими органами зарубіжних країн, що обумовлено транснаціональністю інформаційних правопорушень.

Отже, серед основних тенденцій розвитку правового режиму податкової інформації в Україні є збільшення інформаційних прав і свобод людини та громадянина в податковій сфері, а також посилення уваги органів державної податкової служби щодо забезпечення інформаційної безпеки за підтримки міжнародного співтовариства.

4.2 ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

4.2.1 *Магістральні напрями підвищення ефективності правового режиму податкової інформації в Україні*

4.2.1.1 *Поняття «ефективність правового режиму податкової інформації»*

Одним із основних чинників розвитку правової держави і суспільства в цілому є досягнення необхідного рівня правового забезпечення і постійного його удосконалення. Дослідження правового режиму податкової інформації в Україні є важливою основою сучасного механізму податкового регулювання. Створення відповідного механізму регулювання податкової інформації надасть можливість визначити найбільш сприятливі прийоми проведення удосконалення податкового регулювання і основні перспективи їх розвитку в подальшому.

За результатами міжнародних досліджень рейтинги України за окремими індексами, що стосуються нормативно-правового регулювання інформації, становлять:

- глобальний індекс конкурентоспроможності 2011–2012 (WEF Global Competitiveness Index) — 82 місце із 142 держав;
- індекс технологічної готовності 2011–2012 (WEF Technological Readiness Index) — 82 місце із 142 держав;
- індекс мережевої готовності 2011–2012 (WEF Networked Readiness Index) — 75 місце із 142 держав;
- готовність уряду (Government readiness) — 122 місце із 138 держав;
- використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій (Government usage) — 75 місце із 138 держав;
- рейтинг за електронною готовністю 2010 (EIU eReadiness Ranking) — 64 місце із 70 держав;
- індекс електронного уряду ООН 2012 (UN e-Government Index) — 68 місце із 193 держав.

Під **ефективністю правового регулювання** розуміють зумовлену його організацію конкретну міру результативності правового регулювання, яка виявляється у певному співвідношенні між очікуваними та фактичними наслідками дії права на суспільні відносини [525, с. 223].

Екстраполюючи вищезазначене розуміння ефективності на предмет дослідження, вважаємо за необхідне під **ефективністю правового режиму податкової інформації** розуміти здатність правового режиму податкової інформації забезпечувати виконання тих завдань, що ставились при його впровадженні; чи відповідає отриманий результат задекларованій меті впровадження правового режиму податкової інформації.

4.2.1.2 Детермінанти неефективності правового режиму податкової інформації

Аналіз наукової літератури у цій сфері надає можливість констатувати про увагу фахівців на неефективності інформаційного законодавства в цілому.

Так, *А. Гевлич* та *В. Селіванов*, зазначають: «...слід відверто визнати, що наша країна ще значно відстає від розвинених країн у галузі не тільки інформаційних технологій, а й наукового та ефективного законодавчого забезпечення існуючих інформаційних відносин» [526, с. 10].

На незадовільний стан нормативно-правового регулювання інформаційних відносин вказує і *Г. М. Линник*: «Відсутність системного упорядкування інформаційних відносин в Україні та фрагментарне визначення засад адміністративної відповідальності за інформаційні правопорушення істотно ускладнюють правозастосовчу діяльність в цій сфері, створюють численні проблеми у діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції та сприяють незахищеності прав, свобод людини та громадянина, які притягуються до адміністративної відповідальності» [527, с. 140–141].

Ю. Є. Максименко також наголошує на неадекватному нормативно-правовому регулюванні інформаційних правовідносин: «Характерною рисою національного інформаційного законодавства є декларативність значного масиву норм без указівок на шляхи їх реалізації, внаслідок чого спостерігається низький рівень правореалізації норм права, що регулюють суспільні відносини у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Крім того, наявність численних бланкетних норм права, багатьох абстрактних, суб'єктивних понять, що потребують офіційного тлумачення або чіткого визначення, а також відсутність закріплення фундаментальних, базових дефініцій (наприклад, інформацій-

на безпека) є джерелами загроз інформаційній безпеці України» [262, с. 143].

Найбільш варті уваги міркування *В. А. Ліпкана*, який зауважив, що «в інформаційному законодавстві відсутній чітко сформульований склад багатьох правопорушень, а також не виділено ознаки, за якими ті чи інші інформаційні правопорушення мають бути згруповані до однієї глави. Більше того у даному контексті ми хотіли б звернути увагу на ту обставину, що нині через кволість із розвитком методологічних засад інформаційного права, відбувається штучне гальмування розвитку інформаційно-правової науки. Зокрема відсутні напрацювання щодо таких актуальних питань як: інформаційні конфлікти, інформаційно-правовий компроміс, інформаційно-правова відповідальність, інформаційна деліктологія, інформаційна функція держави тощо. Зокрема, теоретичний вакуум щодо концептуального оформлення інформаційно-правової відповідальності унеможлиблює розроблення інформаційної деліктології, які разом складають могутній пласт майбутнього Кодексу України про інформацію. За таких умов, коли відповідальність за вчинення інформаційних правопорушень передбачена нормами різних кодексів утворюються штучні колізії, а в цілому нівелюється принцип невідворотності покарання. Так само невирішеними лишаються процедурні питання процесуального порядку притягнення до інформаційно-правової відповідальності» [528, с. 127].

Системний розгляд стану вітчизняного законодавства здійснив *Ю. С. Шемшученко*, який виокремив низку недоліків, серед яких: 1) його безсистемний розвиток; 2) внутрішню суперечливість при регулюванні тих чи інших суспільних відносин; 3) неврегульованість багатьох суспільних відносин; 4) диспропорції у співвідношенні між законами і підзаконними актами на користь останніх; 5) недостатня наукова обґрунтованість, декларативність та безадресність законодавчих актів; 6) відсутність у цих актах механізмів їх реалізації [529, с. 42].

На основі дослідження вітчизняного податкового законодавства у попередніх розділах монографії ми також продемонстрували наявність значних **недоліків нормативно-правового регулювання інформаційних правовідносин в податковій сфері.**

Справді становлення та розвиток інформаційного законодавства в податковій сфері, так само як і наукові дослідження у даному контексті, мають фрагментарний та безсистемний характер.

Не менш поширеними є також колізії між нормами різних нормативно-правових актів, що урегульовують суспільні інформаційні відносини в податковій сфері. Незважаючи на ухвалення Податкового кодексу України як вищої форми систематизації податкового законодавства, інформаційне законодавство в податковій сфері не стало предметом кодифікації. Саме тому відсутні необхідні норми права в Податковому кодексі України, де чітко визначалися б основоположні засади нормативно-правового регулювання інформаційних відносин в податковій сфері.

Крім колізійних та конкурентних норм інформаційних нормативно-правових актів, правореалізація у цій сфері ускладнюється наявністю таких норм і в податковому законодавстві.

На ефективність правового режиму податкової інформації негативно впливає також наявність прогалин, тобто неврегульованість багатьох суспільних інформаційних відносин в податковій сфері. Аналіз нормативно-правового регулювання у цій сфері дав змогу дійти висновку про відсутність легальної класифікації податкової інформації та особливості її захисту, відсутність критеріїв віднесення податкової інформації до службової інформації чи до таємної інформації, відсутність дефініцій «податкова службова інформація» та «податкова таємна інформація» тощо.

Найбільш загрозливим для ефективності правового режиму податкової інформації є декларативний характер норм, що урегульовують інформаційні відносини в податковій сфері. Здебільшого, законодавцем не визначено механізм реалізації закріплених норм. З іншого боку, наявні норми, що надають можливість «обходити» встановлені правила.

Наприклад, часто представники податкових органів не надають відповіді на запити пересічних осіб, тобто не забезпечують реалізацію права кожного на доступ до публічної інформації відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», переадресовуючи запити іншим органам влади. Так, за січень-травень 2014 року органи податкової влади надіслали іншим розпорядникам інформації, у володінні яких вона перебуває, 246 запитів. Це майже 15 % від загальної кількості. Беручи до уваги, що органами податкової влади відмовляють у задоволенні приблизно ще 10 % запитів осіб внаслідок невідповідності вимогам до запиту на отримання публічної інформації та розгляду ДФС України таких листів у порядку та строки, визначені спеці-

альними законами України, то майже п'ята частина від усіх запитів не знаходить адекватного розгляду, тобто не забезпечується право громадян на доступ до публічної інформації.

Слід також зауважити про наявність ще одного фактора, що негативно впливає на ефективність правового режиму податкової інформації, диспропорції у співвідношенні між законами і підзаконними актами на користь останніх. Адже, справді інформаційні правовідносини в податковій сфері здебільшого урегульовано саме відомчими нормативно-правовими актами — наказами, інструкціями тощо.

Крім правових проблем, на ефективність правового режиму податкової інформації, негативно впливають кадрові.

Так, *Г. О. Шлома*, з'ясовуючи причини та умови порушення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ, виокремила такі: недостатнє правове регулювання; нерозуміння працівниками необхідності зберігати конфіденційність службової інформації; відсутність відповідальності за порушення режиму службової таємниці; спілкування зі службових питань із знайомими та родичами; недбалість у поводженні з носіями службової таємниці тощо [98, с. 13].

Таку думку підтримує також *А. М. Благодарний*, який, як ми зауважували вище, виокремив такі основні причини вчинення адміністративних порушень законодавства про державну таємницю: недостатнє знання деякими особами, що мають допуск та доступ до державної таємниці, норм чинного законодавства про державну таємницю, а також нехтування вказаними особами нормами чинного законодавства [89, с. 173].

На думку *В. Ю. Баскакова*, основними проблемами, що негативно впливають на стан адміністративно-правового режиму державної таємниці, є: соціально-економічні, кадрові, організаційні тощо, а саме: плінність кадрів, що працювали в режимно-секретних органах; відсутність необхідних спеціальних знань у сфері інформаційних технологій та правовій сфері, а також обізнаності зі специфікою діяльності правоохоронних органів та змістом завдань, на вирішення яких спрямована діяльність таких органів; недостатнє знання деякими особами, які мають допуск і доступ до державної таємниці, норм чинного законодавства про державну таємницю тощо [138, с. 153].

О. В. Нестеренко також наголошує на кадрових проблемах, зокрема визначає, що серед основних причин порушення права на доступ до

інформації в Україні є «низький рівень фахової підготовки посадових та службових осіб, який проявляється у незнанні Конституції та законів України та нездатності тлумачити норми закону, що в кінцевому підсумку призводить до помилкового розуміння духу та букви закону», «відсутність культури інформаційної відкритості влади» тощо [28, с. 9].

Екстраполюючи вищезазначені думки дослідників, слід виокремити такі **основні кадрові проблеми, що негативно впливають на ефективність правового режиму податкової інформації в Україні:**

- недостатня інформаційна кваліфікованість посадових та службових осіб органів податкової служби, що знаходить свій прояв у відсутності спеціальних знань, умінь та навичок володіння інформаційно-телекомунікаційними технологіями та засобами зв'язку;
- низький рівень правової культури посадових та службових осіб органів податкової служби, що знаходить свій прояв у недостатньому знанні чинних норм інформаційних нормативно-правових актів та податкового законодавства, вмінні їх тлумачити, слідкувати за змінами і доповненнями до нього;
- брак фахової юридичної підготовки серед працівників органів податкової служби;
- високий ступінь ротації кадрів, особливо серед керівників окремих підрозділів органів податкової служби та ДФС в цілому тощо.

Важливими конкретними кроками для розвитку інформаційної сфери України стало ухвалення таких нормативно-правових документів: Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року [530], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» від 15 травня 2013 року [531]. Щодо податкової інформації, то концептуальним нормативно-правовим актом у цій сфері є Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегічного плану розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013–2018 роки» від 23 жовтня 2013 року [532].

Основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні є сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ можливостей створювати інформацію і набувати знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи

якість свого життя і сприяючи сталому розвитку країни на основі цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларації принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства та Постанови Верховної Ради України від 1 грудня 2006 року «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» [533].

Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики.

Нині **важливими умовами розвитку інформаційного суспільства в Україні є:** забезпечення координуючої ролі держави в реалізації національної інформаційної політики із застосуванням принципів державно-приватного партнерства; організація наукових досліджень, створення та розвитку трудового потенціалу; концентрація ресурсів держави на пріоритетних завданнях розвитку інформаційного суспільства; розвиток національної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та її інтеграція до світової інфраструктури; вільний доступ до інформації і знань, крім обмежень, установлених законом; удосконалення законодавства з питань регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері; підтримка вітчизняних суб'єктів індустрії програмної продукції; сприяння розвитку міжнародного співробітництва; постійне вдосконалення бізнес-клімату і розвиток конкуренції у даній галузі; становлення національної інформаційної індустрії; впровадження новітніх технологій у систему виробництва і споживання та розвиток високотехнологічного машинобудування [534].

Водночас варто наголосити, що рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки реалізація органами виконавчої влади плану заходів із виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» не забезпечила умови для розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Основними чинниками, що призвели до гальмування розвитку інформаційного суспільства в Україні стали: відсутність дієвого механізму виконання завдань розвитку інформаційного суспільства; неефективність роботи Міжгалузевої ради з питань розвитку інформа-

ційного суспільства; економічна криза, що призвела до зменшення обсягу фінансування робіт у рамках виконання Національної програми інформатизації, внаслідок чого зменшився вплив Програми на процеси інформатизації в державі та посилилася децентралізація підходів до здійснення заходів з розбудови інформаційного суспільства відповідними державними органами; відсутність процедури погодження з Адміністрацією Держспецзв'язку створення та розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем, в яких оброблятиметься інформація, що є власністю держави, або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законодавством; низький рівень взаємодії замовників Національної програми інформатизації щодо погодження Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації завдань (проектів) створення інформаційно-телекомунікаційних систем державними органами.

Крім того, збільшується кількість проблем та ризиків, пов'язаних з інформаційною безпекою, а саме: зберігаються загрози національній безпеці, пов'язані з активним використанням Інтернету і мобільного зв'язку з метою пропаганди протиправної діяльності; збільшується частка використання інформаційно-комунікаційних технологій для вчинення злочинів, зокрема крадіжок, вимагань, шахрайства; актуалізуються питання захисту державних інформаційних ресурсів тощо.

Нині уповільнено та недостатньо координується процес впровадження електронного урядування, зокрема: результати розроблення і впровадження на замовлення державних органів інформаційно-комунікаційних технологій не завжди мають системний характер; повільно впроваджуються сучасні засоби доступу громадян до публічної інформації суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації; органи місцевого самоврядування порівняно з центральними органами виконавчої влади мають значно нижчий рівень інформаційно-технологічного забезпечення адміністративно-управлінських процесів, а також розвитку інформаційно-технологічної інфраструктури та державних інформаційних систем; відсутній системний підхід до впровадження електронного документообігу, що взаємодіє в інтегрованій електронній інформаційно-аналітичній системі державних органів, яка призначена насамперед для забезпечення міжвідомчої інформаційної взаємодії; не виконується завдання з розбудови інформаційної інфраструктури, прийняття рішень та стандартів у галузі

електронного обміну інформацією на міжвідомчому рівні, а також між державними органами, громадянами та організаціями, що є особливо актуальним у процесі подальшого розвитку державних електронних інформаційних систем; не забезпечене надходження та постійне архівне зберігання електронних документів з електронним цифровим підписом; низьким є рівень комп'ютерної грамотності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що актуалізує питання організації безперервного навчання та оцінки навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій; зберігається цифрова нерівність у використанні інформаційно-комунікаційних технологій; зберігаються проблеми організації широкосмугового доступу для користувачів і низькі показники якості доступу до Інтернету [530].

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегічного плану розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013–2018 роки» від 23 жовтня 2013 року визначає базові принципи, стратегічні напрями, цілі та завдання розвитку Міндоходів, виконання яких забезпечить реалізацію державної політики у податковій та митній сфері з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України у перспективі до 2018 року. Метою даного Стратегічного плану є підвищення ефективності адміністрування податків, зборів, митних платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, надання послуг громадянам і бізнесу та, як результат, забезпечення наповнення дохідної частини бюджету, створення умов для розвитку підприємництва та міжнародної торгівлі [532].

Отже, магістральними напрямками удосконалення національного інформаційного законодавства є:

- дотримання конституційного права кожного «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію» будь-яким законним способом (ст. 34 Конституції України), зокрема ознайомлюватися з документами і матеріалами, що безпосередньо стосуються його прав і свобод;
- перетворення сучасної української держави на інформаційну;
- наявність контролю громадян і громадських організацій за діяльністю органів державної влади як суб'єктів державного управління НІС;
- захист авторського права і права майнової власності на інформаційні ресурси, інформаційні технології та засоби їх забезпечення;

- формування і використання інформаційних ресурсів в умовах рівності всіх форм власності шляхом створення інформаційного ринку і конкурентного середовища, проведення державної антимонopolьної політики;
- відповідальність суб'єктів інформаційних відносин за правопорушення під час формування інформаційних ресурсів та їх використання, зокрема персональної відповідальності керівників органів державної влади за якість формування державних інформаційних ресурсів і доступу до них;
- узгодженість рішень і активного використання єдиного інформаційного простору;
- тісна інформаційної взаємодії з країнами—членами СНД і активний інформаційний обмін у системі міжнародного співробітництва;
- інформаційна безпека [272, с. 169].

4.2.1.3 Удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні: аналіз наукових підходів

М. М. Касьяненко, М. В. Гринюк та П. В. Цимбал зауважують, що удосконалення нормативно-правового регулювання податкової інформації загалом включає в себе безперервну діяльність, що передусім містить організаційні заходи і прийоми, спрямовані на розвиток податкового законодавства й аналіз результатів практичної діяльності органів державної податкової служби [535, 88–89]. Водночас удосконалення нормативно-правового регулювання податкової інформації залежить не тільки від безперервної діяльності та розвитку, як зазначають вищезгадані науковці, а також тісно пов'язане з системою управління в країні, що потребує належного інформаційно-аналітичного забезпечення.

В. І. Термецький вносить конкретні пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання податкової інформації в Україні, зокрема: оновлення веб-порталу органів ДПС, який має складатися з трьох основних блоків: інформаційного, консультативно-роз'яснювального та блоку електронних сервісів; впровадження системи «Податковий блок», яка також буде складатися з реєстрації платників податків, обробки інформації про платників податків та обліку фінансової інформації; розробки інформаційної системи «Управління документами», яка має забезпечувати виконання усіх необхідних для

податкової функцій, пов'язаних з прийняттям, обробкою, збереженням і передачею інформації [536, с. 4–5]. Звичайно, такий підхід щодо впровадження нового блоку і систем надасть можливість, насамперед, централізувати всі інформаційні операції, ефективно управляти податковою інформацією і призведе до створення нової ІТ-платформи.

В. Ф. Коваль і В. І. Теремецький наголошують, що удосконалення нормативно-правового регулювання податкової інформації в Україні тісно пов'язане з електронною базою нормативних документів ДПС, розміщенням та збереженням податкової інформації, її обробкою та захистом — цього можна досягти за допомогою стандартизації та уніфікації інформаційної системи ДПС. Важливою особливістю їх досліджень є пропозиція щодо введення у податкове законодавство поняття «інститут податкової таємниці» [537, с. 153].

Однак вперше свої погляди стосовно введення поняття «податкова таємниця» у своїх роботах висловлюють *М. Ю. Костенко і А. В. Торшин*, які зазначають, що податкова таємниця — це інформація про платників податків та інших осіб, яка охороняється законом і якою володіє податковий або інший державний орган [538, с. 9]. Так, у зв'язку з визначенням цього поняття необхідно встановити адміністративну й кримінальну відповідальність за розголошення податкової таємниці, оскільки податкова таємниця — це інформація недоступна загальному колу осіб про платників податків, податкові правопорушення, податкові інформаційні системи, дані з цих систем, які відомі працівникам ДПС України та іншим органам виконавчої влади.

Близькі нашому баченню запропоновані *Т. В. Субіною* заходи забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України:

- узгодити вже наявні нормативно-правові акти у сфері забезпечення інформаційної безпеки шляхом їх систематизації;
- врегулювати положення щодо отримання та надання інформації у сфері оподаткування;
- удосконалити нормативно-правову базу щодо забезпечення охорони, захисту та обігу інформації в органах ДПС України;
- розробити методичні рекомендації щодо нейтралізації вчинених протиправних дій відповідно до обігу податкової інформації в мережі Інтернет [293, с. 14].

З метою удосконалення організаційного забезпечення інформаційної безпеки в органах ДПС України було запропоновано:

- створити Центр криптографічного захисту інформації в структурі Управління захисту інформації ДПА України;
- створити відділ з питань архівування та збереження електронної документації в структурі Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення процесів оподаткування ДПА України, до функцій якого входить робота з інформаційними базами даних та аналітична діяльність у сфері оподаткування [293, 15].

Т. О. Рекуненко також пропонує шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення управління інформаційними ресурсами органів ДПС України:

- розробити методичні рекомендації та роз'яснення, підготовлені фахівцями вищого управлінського рівня з основних проблемних питань даної сфери;
- запровадити єдину концепцію розвитку державних і суспільних інформаційних відносин шляхом ухвалення Закону України «Про засади інформаційної політики в Україні», складовою частиною якого має бути врахування інтересів податкової служби в інформаційній сфері;
- на відомчому рівні є потреба у розробці та впровадженні Концепції використання інформаційних ресурсів ДПС України, яка комплексно визначила б порядок і процедури інформаційної діяльності в різних підрозділах ДПС України (Положення про інформаційні ресурси органів ДПС України та порядок їх використання»);
- питання обміну інформацією на формально визначеному рівні з зацікавленими державними та недержавними органами, організаціями мають бути закріплені в одному відомчому документі, при цьому більш широкого застосування повинна мати практика використання адміністративних договірних відносин тощо [294, с. 15].

Отже, здебільшого запропоновані шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення управління інформаційними ресурсами органів ДФС України пов'язані з необхідністю розроблення та ухвалення значної кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили. Правотворча діяльність має доволі довготривалий характер, а захист інформаційних ресурсів органів ДПС України потребує негайного вирішення. Тим більше, що значним недоліком запропонованих заходів є відсутність проектів цих нормативно-правових актів.

Більш конкретними та актуальними вбачається запропонована система заходів захисту інформації в діяльності органів ДФС України:

- забезпечити право користувачів на доступ до роботи з корпоративною інформацією за допомогою системи паролів та ідентифікації користувачів;
- забезпечити заходи щодо регулярного резервування інформації корпоративних файл-серверів за допомогою регулярного копіювання інформації на магнітні носії;
- створити ефективну антивірусну систему захисту інформаційних ресурсів, використовуючи новітні розробки антивірусних програм;
- захистити від викрадання інформацію з використанням віддаленого доступу, використовуючи систему паролів на кожному конкретному комп'ютері і в кожній конкретній локальній мережі;
- забезпечити режим підвищеного захисту серверного приміщення і резервних копій інформації файл-серверів через створення режиму обмеженого доступу в ці приміщення третіх осіб;
- здійснювати постійний контроль за інтернет-трафіком;
- впровадити систему контролю за місцезнаходженням персоналу в приміщеннях, де є доступ до інформаційних ресурсів, використовуючи при цьому багаторівневу систему доступу в ці приміщення, наприклад, за магнітною картою [294, с. 15].

Водночас аналіз зазначених вище заходів дозволяє констатувати, що вони навряд чи будуть дієвими перед діями хакерів, для яких не є проблемою визначити паролі на кожному конкретному комп'ютері і в кожній конкретній локальній мережі або протиправно отримати інформацію про системи паролів та ідентифікації користувачів тощо.

Зважаючи на постійні реформи та реорганізацію в ДФС України, а також ротацію кадрів, більш ефективним напрямом є забезпечення стабільності функціонування ДФС України.

4.2.1.4 Напрями удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні

Проблеми, що перешкоджають підвищенню ефективності нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері податкової інформації мають комплексний характер і не можуть бути розв'язані на рівні окремих державних органів. Усунення таких проблем потре-

бує значних ресурсів, скоординованого проведення організаційних змін і забезпечення узгодженості дій в даному напрямі.

Підвищення ефективності правового режиму податкової інформації в Україні має здійснюватись з урахуванням того, що воно повинно бути спрямовано на:

- налагодження довірчих взаємин платника податків і податкових органів;
- покращення правової грамотності й інформованості суспільства;
- узгодження функціонування податкової інформації між платниками податків і податковими органами;
- посилення координації дій різних органів державної влади за збиранням, обробкою і наданням податкової інформації;
- спрощення умов оподаткування фізичних осіб шляхом позбавлення громадян збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи;
- об'єднання баз даних різних відомств, автоматизації форм податкового контролю та поліпшення методик податкового контролю за податковою інформацією;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення розвитку інформаційної сфери та прискорення її адаптації до європейських правових норм та стандартів;
- забезпечення належної координації дій усіх зацікавлених суб'єктів під час роботи з податковою інформацією;
- удосконалення інституціонального механізму формування, координації та здійснення контролю за виконанням завдань розбудови інформаційного суспільства, підвищення рівня інформаційної представленості України в Інтернет-просторі та присутності у ньому українських інформаційних ресурсів тощо.

Зважаючи на зазначене вище, вважаємо за необхідне запропонувати такі **напрями удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні:**

- 1) формування інформаційного поля про діяльність ДФС через ініціативу пропаганди впровадження ефективних інформаційних інструментів комунікації з громадянами та бізнесом і розробки та реалізації законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків;

- 2) забезпечення єдиного підходу до застосування законодавства у галузі податкової інформації, тобто удосконалення податкового законодавства може здійснюватись відповідно до розробки нових законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків і водночас за допомогою удосконалення механізму застосування апеляційних процедур, що базуються на неупередженому та справедливому застосуванні законодавства;
- 3) затвердження єдиних правил та критеріїв підготовки відповідей на запитання платників податків за допомогою спрощення форм декларацій та зменшення обсягу інформації, що подається платниками, яка може здійснюватись також іншими державними органами та органами місцевого самоврядування щодо обміну інформацією про платників податків, зборів;
- 4) розвиток наявних і впровадження інноваційних електронних сервісів для збирання, обробки і передачі інформації за допомогою створення «єдиного вікна» для подання звітності в електронній формі;
- 5) побудова сучасної динамічної ІТ-функції, що полягає у запровадженні ефективного процесу управління інформаційними технологіями через максимальну централізацію ІТ-функції та модернізації ІТ-інфраструктури і створення централізованого управління нею;
- 6) забезпечення високого рівня продуктивності, надійності та безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем за допомогою запровадження ефективної комплексної системи захисту податкової інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах і утворення основного та резервного центрів для обробки даних відповідно до сучасних умов.

4.2.2 Систематизація інформаційного законодавства України як концептуально обґрунтований напрям удосконалення правового режиму податкової інформації

Підвищення ефективності правового режиму податкової інформації може здійснюватись винятково на тлі удосконалення вітчизняного інформаційного законодавства України загалом.

Здебільшого фахівцями інформаційної проблематики підтримується позиція щодо необхідності проведення систематизації інформаційного законодавства в силу критичної маси інформаційних нормативно-правових актів. Зокрема цей шлях удосконалення інформаційного законодавства України підтримують такі вітчизняні науковці, як: В. Гавловський, В. Гриценко, В. Гурковський, М. Гуцалюк, М. Дімчогло, В. Залізник, В. Ліпкан, Ю. Максименко, К. Татарнікова, В. Череповський, О. Чуприна, В. Цимбалюк, М. Швець, О. Шепета та інші [265; 539; 540; 541; 542; 543; 544; 545; 212; 214; 216; 231; 225; 546; 547; 548].

Однак кожен з науковців має власне бачення назви, структури та змісту даного нормативно-правового акта, а отже, й об'єкта систематизації.

4.2.2.1 Структура проекту Кодексу України про інформацію (Інформаційного кодекса України) в контексті досліджень правового режиму податкової інформації

Нині розроблено кілька проектів структури Інформаційного кодексу України [549; 550, 551, 552].

Проект Інформаційного кодексу, розроблений Державним комітетом інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України.

Проект має загальний вигляд повноцінного кодифікованого акта з доволі розгалуженою, проте еkleктичною структурою. Розглянемо її детальніше.

Загальна частина законопроекту складається з 5 розділів:

- I. Предмет (об'єкт) регулювання і суб'єкти інформаційної діяльності;
- II. Державне регулювання інформаційної сфери;
- III. Використання мови;

IV. Міжнародні відносини в інформаційній сфері має декілька глав, зокрема глава 1. Міжнародна інформаційна діяльність. глава 2. Міжнародне співробітництво у видавничій справі (від автора аналізу законопроекту тут і далі виникає кілька питань: чому розробниками законопроекту виділено тільки такий вид міжнародної інформаційної діяльності, як видавнича і немає окремої структуризації щодо інших видів інформаційної діяльності: у сфері радіо і телебачення, наукової діяльності тощо);

V. Відповідальність за порушення норм цього Кодексу.

Особлива частина також складається з декількох розділів:

VI. Інформація як предмет правового регулювання (*логічне запитання: чому такий правовий інститут віднесено розробниками законопроекту до особливої, а не до загальної частини*);

VII. Правовий режим інформаційної діяльності (*виникає так само питання: чому такий правовий інститут віднесено розробниками законопроекту до особливої, а не до загальної частини*);

VIII. Діяльність інформаційних агентств містить декілька глав, зокрема: 1. Діяльність і статус інформаційних агентств; 2. Порядок заснування, державна реєстрація та припинення діяльності інформаційних агентств; 3. Статус суб'єктів діяльності інформаційних агентств; 4. Розповсюдження продукції інформаційного агентства; 5. Особливості відповідальності за порушення цього Кодексу суб'єктами діяльності інформаційних агентств;

IX. Правове регулювання діяльності друкованих засобів масової інформації складається з трьох глав: 1. Організація діяльності друкованих засобів масової інформації; 2. Діяльність редакцій друкованих засобів масової інформації; 3. Відносини редакцій із споживачами (*виникає питання: чому розробники законопроекту не структурували його подібно до правовідносин, пов'язаних із діяльністю інформаційних агентств*);

X. Правові засади функціонування телебачення і радіомовлення складається з восьми глав: 1. Основа і заснування телерадіомовних організацій України та ліцензування каналів мовлення; 2. Організація телерадіомовлення; 3. Права і обов'язки телерадіоорганізацій та їх працівників; 4. Права телеглядачів і радіослухачів; 5. Матеріально-технічна база телерадіоорганізацій; 6. Правовий режим організації й роботи кабельного та супутникового телебачення; 7. Супутникове мовлення; 8. Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України;

XI. Діяльність мережі Інтернет в Україні із структурізацією охоплюється чотирма главами: 1. Державна політика України щодо Інтернету; 2. Застосування державної мови в українському сегменті Інтернету; 3. Реєстрація мережевих засобів масової інформації; 4. Збір, використання і захист інформації персонального характеру;

XII. Видавнича діяльність складається з трьох глав: 1. Особливості видавничої справи, організація і здійснення видавничої спра-

ви; 2. Припинення діяльності у видавничій справі; 3. Особливості відповідальності суб'єктів видавничої діяльності;

XIII. Правове регулювання рекламної діяльності як носія інформації викладене у главах: вимоги до реклами, особливості рекламування деяких видів продукції, контроль за дотриманням норм законодавства про рекламу;

XIV. Правовий режим політичної реклами та політичної агітації складається з чотирьох глав: 1. Засади правового регулювання політичної реклами та агітаційної діяльності. 2. Політична рекламна та агітаційна діяльність в період офіційно оголошеної виборчої (референдумної) кампанії. 3. Повноваження суб'єктів політичного процесу та органів державної влади. 4. Особливості контролю за політичною рекламою і політичною агітацією.

XV. Інформаційна безпека як складова частина Національної безпеки України складається з чотирьох глав: 1. Основи державної політики щодо інформаційної безпеки України; 2. Організаційно-правові засади становлення та розвитку національного інформаційного простору України; 3. Захист національного інформаційного простору України; 4. Контроль за дотриманням та відповідальність за порушення законодавства про інформаційну безпеку України;

XVI. Організація соціального захисту журналістів та особливості трудових відносин (*виникає питання: чому такий узагальнювальний за змістом розділ структурно відірваний від розділів про засоби масової інформації*);

XVII. Досудовий розгляд спорів та конфліктів, що виникають в інформаційній сфері;

XVIII. Прикінцеві положення.

Стосовно прикінцевих положень, визначення їх як розділу під номером, з точки зору юридичної техніки створення законопроекту, вважаємо недоцільним, оскільки у разі виникнення потреби внесення змін і доповнень до особливої частини, зокрема нових розділів, виникає проблема постійного внесення до законопроектів додаткових положень, пов'язаних зі зміною нумерації розділу. Загалом визначення прикінцевих і перехідних положень у структурі під назвою розділ вважаємо за недоцільне.

Структурно даний проект кодифікованого акта доволі невдалий, оскільки здебільшого його розділи структуровані за принципом інкор-

порації чинного спеціального галузевого законодавства, що має неоднакову структуру. При структуризації проекту кодексу за принципом інкорпорації це стає доволі помітним і нелогічним у порівнянні зі структурою інших розділів, що повторюють структури відповідних спеціальних законів (наприклад, при структуризації правовідносин щодо засобів масової інформації), що потребує доопрацювання.

Стаття 1 законопроекту визначає дефініції основних понять. Водночас у главі 3 (Статус суб'єктів діяльності інформаційних агентств) визначення правового статусу суб'єктів діяльності інформаційних агентств не зроблено, а надається на дефінітивному рівні визначення лише керівника (директора, генерального директора, президента та ін.) інформаційного агентства, журналіста, спеціаліста у галузі комунікації, видавця (виробника), розповсюджувача агентства та споживачів продукції інформаційного агентства.

Вважаємо за недоречне вміщення у законопроекті визначення суб'єктів і об'єктів правовідносин у статті 1 під назвою «Визначення понять».

Вважаємо за необхідне також доопрацювати визначені укладачами цього проекту завдань Інформаційного кодексу України. Так, у ст. 1 закріплено, що Інформаційний кодекс України регулює цивільно-правові відносини у сфері інформаційної діяльності в Україні. Хоча вже у ст. 3 «Сфера дії Інформаційного кодексу України» визначається, що дія цього Кодексу поширюється на інформаційні відносини, котрі виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства й держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації. Тобто у сферу цього кодексу включаються і правовідносини, пов'язані з державним управлінням в інформаційній сфері. При цьому виникає юридична колізія з Цивільним кодексом та Господарським кодексом.

Щодо податкової інформації, то це питання так і не знайшло свого розгляду в даному проекті.

**Концепція реформування законодавства України у сфері
суспільних інформаційних відносин: засади створення
Інформаційного кодексу України**

Свого часу колективом дослідників-ентузіастів була розроблена як альтернатива Концепція реформування законодавства України у сфері

суспільних інформаційних відносин, яку затвердили та взяли за основу рішенням Урядової комісії з питань інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади ще 6 жовтня 2000 року. Ця концепція визначила вихідні положення Кодексу України про інформацію більш комплексно та системно.

Частина I. Загальні положення. Ця частина виокремлює основні засади інформаційного законодавства: завдання; сферу дії; визначення основних понять; визначення системи правового регулювання інформаційних відносин (законодавство та підзаконні акти, їх чітка ієрархія); мову інформаційних відносин; зміст (сутність) інформаційних відносин; основні принципи інформаційних відносин; державну політику у сфері інформаційних відносин та інформатизації; суб'єкти (учасники) інформаційних відносин; об'єкти інформаційних відносин (предмет правового регулювання); інформаційну діяльність та її види; основні положення щодо зобов'язань в інформаційних відносинах. Окремі розділи складають комплекс правових норм:

- дія та застосування норм міжнародного права;
- система способів захисту прав в інформаційних відносинах (вона складається з таких глав: про інкорпорацію визначених в Конституції України способів самозахисту, в тому числі через громадські об'єднання; про способи захисту в адміністративно-правовому порядку; глави щодо кримінально-правового порядку захисту інформаційних відносин; глави щодо захисту через прокуратуру та Уповноваженого з прав людини при Верховній Раді України; про судовий захист у цивільно-правовому порядку; глави щодо способів і порядку звернення за захистом прав суб'єктів суспільних відносин у міжнародні організації та суди).

З погляду конструктивної критики, із аналізу цієї концепції виникло зауваження: можливо, коректнішою у правовому розумінні була б назва частини — «Загальні засади» чи «Загальна частина», що змістовно узгоджувалося б із назвою частини II.

Частина II. Особлива частина. В ній визначаються урегульовані на рівні законодавства підсистеми (сфери) інформаційних відносин із значенням їх системоутворювальних законів, зокрема: державна таємниця; науково-технічна інформація; телебачення і радіомовлення; засоби масової інформації (друковані, преса, електронні: радіо, телебачення, Інтернет, електронні соціальні мережі); суспільні відносини

щодо автоматизованих інформаційних систем; бібліотеки і бібліотечна діяльність; архіви й архівна діяльність;

- інформаційні агентства;
- зв'язок, комунікаційні системи;
- інформатизація та національна програма інформатизації;
- державна статистика тощо.

Авторами також зазначається, що в разі визначення нових сфер регулювання інформаційних відносин (методом агрегації) вводитимуться нові розділи чи глави. Зокрема можуть бути такі:

- захист персональних даних (інформація про особу, особиста інформація);
- підтримка інформаційної безпеки суспільства та держави, регламентація основоположних заходів захисту інформації (організаційно-правових, організаційно-управлінських, організаційно-технічних, програмно-математичних);
- захист професійної таємниці;
- міжнародні інформаційні відносини із застосуванням електронно-цифрової телекомунікації тощо.

Запропонований варіант проекту кодифікованого акта має традиційний поділ провідних галузей права на дві частини: загальну та особливу. Слід зазначити, що модельний Інформаційний кодекс країн—учасниць СНД також складається з двох основних частин: загальної та особливої. Однак виникає питання: чому автори доволі фрагментарно виокремлюють деякі види інформації, залишаючи осторонь системне закріплення диференціації інформації.

Проект Кодексу України про інформацію М. Швеця та В. Брижка

Відмінний за назвою частин є також проект Кодексу України про інформацію, запропонований для громадського обговорення *М. Швецем та В. Брижком* [550]. Структура проекту Кодексу України про інформацію цих дослідників має такий вигляд: преамбула, загальна, спеціальна і заключна частини.

Частина I. Загальна частина має такі розділи: 1. Загальні положення; 2. Суб'єкти інформаційних відносин; 3. Об'єкти інформаційних відносин; 4. Галузі, види, джерела інформації, інформаційних продуктів, інформаційних ресурсів; 5. Державна інформаційна політика; 6. Ін-

формаційна діяльність, її види та інформаційні послуги; 7. Інформаційні послуги; 8. Інформаційне забезпечення інтелектуальної свободи; 9. Інформаційні технології та засоби їх забезпечення; 10. Підтримка інформаційної безпеки; 11. Охорона прав в інформаційних відносинах; 12. Захист прав в інформаційних відносинах; 13. Дія та застосування норм міжнародного права.

Частина II. Особлива частина має таку структуру: розділ 14. Основні інститути інформаційного права, що поділяється на підрозділи: 14.1 Засоби масової інформації; 14.2 Наука та освіта (науково-технічна інформація); 14.3 Інформатизація та Національна програма інформатизації; 15. Інші інститути інформаційного права: 15.1 Захист персональних даних; 15.2 Зв'язок та телекомунікації; 15.3 Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг; 15.4 Дистанційне навчання; 15.5 Телемедицина; 15.6 Електронна торгівля (комерція); 15.7 Електронне урядування; 15.8 Бібліотечна та архівна справа; 15.9 Державні інформаційні стандарти; 15.10 Комерційна та державна таємниця.

Частина III. Заклучна частина має лише один розділ — Прикінцеві положення та перехідні положення, що розкриває введення в дію, внесення змін та доповнень до нормативно-правової бази.

Даний проект Кодексу України про інформацію доволі дискусійний за структурою. Немає аргументів авторів стосовно необхідності об'єднання у підрозділі бібліотечної та архівної справи, що мають системоутворювальні спеціальні закони. Це надає можливість структурувати їх у Кодексі в окремих розділах. Некоректним у структурі особливої частини визначати розділ під назвою «Інші інститути інформаційного права». Проект цього Кодексу не містить розділу, де передбачено гіперзв'язок із законодавством про відповідальність за порушення інформаційних правовідносин.

Крім того, назва деяких розділів не є усталеною в наукових колах і не має відображення у чинному законодавстві, наприклад, розділ «Підтримка інформаційної безпеки». При цьому не визначається гіперзв'язок цього розділу в Особливій частині із підрозділом «Захист персональних даних», хоча, на нашу думку, це питання слід розглядати у рамках такого інституту, як право інформаційної безпеки. Виникає питання щодо розуміння відмінності розділів «Охорона прав в інформаційних відносинах» та «Захист прав в інформаційних відносинах».

Вважаємо, що правовий інститут захисту тісно пов'язаний з таким правовим інститутом, як охорона. Ці інститути визначають сутність (є складовими, підінститутами) такого інституту, як право інформаційної безпеки. Також слід зазначити, що авторами проекту цього Кодексу не зовсім коректно з погляду юридичної техніки застосовується назва частини I. (Загальна частина) у назві розділу I. (Загальні положення) тощо.

Проект Інформаційного кодексу України В. С. Цимбалюка

Дещо структурно за інституціональною ознакою схожий на вищезазначений проект Кодексу законопроект, запропонований *В. С. Цимбалюком* [222]. Цей законопроект складається з преамбули, загальної, особливої та спеціальної частин, а також прикінцевих і перехідних положень. Новелою кодифікації автора є поділ окремих частин на книги. Поділ на особливу та спеціальну частину дає змогу також уникати повторень стосовно визначення загальних ознак прав і обов'язків у спеціальній частині таким чином здійснювати економію формулювань тощо.

У книзі I, що має назву «Загальна частина» — містяться сім розділів:

1. Основні положення;
2. Суб'єкти інформаційних відносин;
3. Об'єкти інформаційних відносин (поділяється на декілька підрозділів: галузі, види, джерела інформації, інформаційних продуктів, інформаційних ресурсів; інформаційна діяльність та її види; інформаційні послуги; інформаційні послуги; інформаційні системи, інформаційні технології і засоби їх забезпечення);
4. Підтримка інформаційної безпеки;
5. Охорона прав в інформаційних відносинах;
6. Захист прав в інформаційних відносинах;
7. Дія та застосування норм міжнародного права.

Книга II, що має назву «Особлива частина», містить чотири розділи: 14. Права та обов'язки людини, громадянина щодо інформації, що має підрозділ 14.1 Інформаційне забезпечення інтелектуальної свободи; 15. Права суспільства у сфері інформації; 16. Права та обов'язки держави в інформаційній сфері; 17. Міжнародне співробітництво у глобальному інформаційному просторі.

Книга III має назву «Спеціальна частина». Вона поділена на три розділи, що поділяються на глави та підрозділи. Так, розділ 18. Основні сфери інформаційної діяльності складається з підрозділів 18.1 Інформаційна діяльність у сфері масової комунікації, що поділяється на глави: 1. Засоби масової інформації та реклама; та 2. Наука та освіта (науково-технічна інформація); 18.2 Зв'язок, телекомунікації; 18.3 Інформатизація та Національна програма інформатизації; 18.4 Бібліотечна справа; 18.5 Архівна справа; 18.6 Кінематографія; 18.7 Музейна справа. Розділ 19. Інформаційна безпека; Розділ 20. Інші види інформаційної діяльності, що охоплює глави: глава 1. Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг; глава 2. Захист інформації та персональних даних; глава 3. Дистанційне навчання; глава 4. Телемедицина; глава 5. Електронна торгівля (комерція); глава 6. Електронне урядування; глава 7. Культура та мистецтво; глава 13. Державні стандарти в інформаційній сфері; та главу 14. Комерційна таємниця.

Проект Інформаційного кодексу України **В. А. Ліпкана та В. А. Залізняка**

Цей Кодекс має складатися з преамбули, прикінцевих положень та з двох частин: загальної і особливої.

Загальна частина охоплює шість розділів, що поділяються на відповідні глави.

Розділ 1. Основні положення. Має розкривати зміст основних понять (інформація, інформаційне законодавство, інформаційні ресурси, інформаційна безпека, інформаційні відносини, документ, інформаційна інфраструктура, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, доступ до інформації, режими доступу до інформації, інформація з обмеженим доступом, конфіденційна інформація, державна таємниця, банківська таємниця, персональна інформація (інформація про особу), інформаційні права і свободи, право на інформацію тощо).

Розділ 2. Основи інформаційного законодавства. Присвячений визначенню особливостей інформаційного законодавства, місцю Інформаційного кодексу України в інформаційному законодавстві, структурі, завданням і принципам інформаційного законодавства, сфері дії.

Розділ 3. Об'єкти інформаційних відносин. Визначає специфіку і багатоаспектність об'єктів інформаційних відносин та складається з декількох підрозділів: 3.1 Галузі та види інформації; 3.2 Джерела інформації; 3.3 Правовий режим інформації; 3.4 Кругообіг інформації, який поділяється на глави: Створення інформації. Поширення інформації. Зберігання інформації. Знищення інформації.

Розділ 4. Суб'єкти інформаційних відносин та їх права і обов'язки також складається з підрозділів: 4.1 Суб'єкти інформаційних відносин; 4.2 Права і обов'язки людини та громадянина в інформаційній сфері; 4.3 Напрями державної політики в інформаційній сфері; 4.4 Повноваження органів державної влади в інформаційній сфері; 4.5 Повноваження органів місцевого самоврядування в інформаційній сфері; 4.6 Права та обов'язки приватних юридичних осіб в інформаційній сфері; 4.7 Гарантії реалізації інформаційних прав людини та громадянина.

Розділ 5. Міжнародне співробітництво в інформаційній сфері присвячений міжнародно-правовим засадам співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями в інформаційній сфері, який поділяється на декілька підрозділів: 5.1 Міжнародна інформаційна діяльність; 5.2 Правові та організаційні засади співробітництва з іншими державами в інформаційній сфері; 5.3 Взаємодія України з міжнародними організаціями в інформаційній сфері.

Розділ 6. Відповідальність за порушення інформаційного законодавства України також складається з кількох підрозділів: 6.1 Відповідальність за порушення інформаційного законодавства; 6.2 Звільнення від відповідальності за порушення інформаційного законодавства; 6.3 Вирішення спорів та конфліктів, що виникають в інформаційній сфері; 6.4 Контроль за дотриманням виконання норм інформаційного законодавства.

Особлива частина Інформаційного кодексу України корелюється з основними галузями інформаційного законодавства України та складається з таких розділів: розділ 7. Правове регулювання діяльності засобів масової інформації охоплює підрозділи: 7.1 Діяльність друкованих засобів масової інформації. 7.2 Правові засади функціонування телебачення і радіомовлення. 7.3 Діяльність мережі Інтернет в Україні. 7.4 Діяльність інформаційних агентств. 7.5 Телекомунікаційна діяльність; розділ 8. Правове регулювання бібліотечної діяльності; роз-

діл 9. Правове регулювання архівної діяльності; розділ 10. Правове регулювання рекламної діяльності; розділ 11. Правове регулювання телемедицини; розділ 12. Правове регулювання електронної торгівлі; розділ 13. Правове регулювання дистанційного навчання; розділ 14. Правове регулювання кінематографії; розділ 15. Правове регулювання інтелектуальної власності; розділ 16. Інформаційна безпека як складова частина Національної безпеки України, який складається з підрозділів: 16.1 Основні засади інформаційної безпеки України; 16.2 Національні інтереси в інформаційній сфері; 16.3 Загрози інформаційній безпеці України; 16.4 Система забезпечення інформаційної безпеки України; 16.5 Напрями державної політики у сфері інформаційної безпеки України та розділ 17. Прикінцеві положення.

Проект Інформаційного кодексу України Г. М. Красноступ

Пропонується розглянути модель структури проекту Інформаційного кодексу запропонованого Г. М. Красноступ [552]:

Преамбула.

Частина 1. Загальні положення

Розділ 1. Основні положення. Він має вісім глав: Глава 1. Право на інформацію та свобода вираження поглядів; Глава 2. Види та джерела інформації; Глава 3. Інформаційні ресурси; Глава 4. Інформаційні правовідносини; Глава 5. Право власності на інформацію; Глава 6. Державна інформаційна політика; Глава 7. Інформаційна безпека; Глава 8. Міжнародне співробітництво в інформаційній сфері.

Частина II. Особливі положення. Вона складається із таких розділів: Розділ 1 (назва відсутня) Розділ 2. Доступ до інформації. Він поділений на глави: Глава 9. Режим доступу до інформації; Глава 10. Звернення громадян; Глава 11. Запит на інформацію; Глава 12. Захист персональних даних. Розділ 3. Інформаційна діяльність. Він поділений на такі глави: Глава 13. Державні інформаційні стандарти; Глава 14. Електронні документи, електронний цифровий підпис та електронний документообіг; Глава 15. Засади висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; Глава 16. Бібліотечна та архівна справа; Глава 17. Видавнича справа. Розділ 4. Засоби масової інформації включає наступні глави: Глава 18. Телебачення та радіомовлення; Глава 19. Преса; Глава 20. Інформаційні агентства; Гла-

ва 21. Електронні засоби масової інформації; Глава 22. Захист професійної діяльності журналістів. Розділ 5. Інформатизація. Він поділений на такі глави: Глава 23. Зв'язок та телекомунікації; Глава 24. Комп'ютерні програми; Глава 25. Інтернет; Глава 26. Телемедицина; Глава 27. Електронна торгівля; Глава 28. Електронне урядування. Завершується проєкт окремим виділенням прикінцевих положень.

З точки зору конструктивної критики цієї моделі проєкту Інформаційного кодексу, можна зазначити, що розділи, подібно до глав, мають бути наскрізні за нумерацією у обох частинах.

Проект Інформаційного кодексу України В. А. Ліпкана та К. П. Череповського

Загальна частина має складатися з шести розділів, що за необхідності поділяються на глави.

Перший розділ — Основні положення. У ньому має бути стаття, де розкриватиметься зміст основних понять. Однак не повинно бути термінів, що є об'єктами та суб'єктами інформаційних правовідносин. Доречним у цій статті буде зазначити поняття, що застосовуються у тексті Кодексу, оскільки їх визначення є в інших законодавчих актах (кодексах, законах). Тим самим реалізуватиметься гіперзв'язок інформаційного законодавства з іншими суміжними галузями законодавства.

Другий розділ — Основи інформаційного законодавства — повинен бути присвячений легальному визначенню структури інформаційного законодавства, місця Кодексу в інформаційному законодавстві, структури, завдань і принципів інформаційного законодавства, сфери його чинності.

Третій розділ — Об'єкти інформаційних відносин — визначає специфіку і багатоаспектність об'єктів інформаційних відносин (інформація, інформаційні ресурси, інформаційна безпека, інформаційні відносини, документ, інформаційна інфраструктура, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, доступ до інформації, режими доступу до інформації, інформація з обмеженим доступом, конфіденційна інформація, державна таємниця, банківська таємниця, персональні дані, персональна інформація (інформація про особу), загальні засади права на інформацію тощо) та складається з декількох підрозділів:

3.1 Галузі та види інформації;

3.2 Джерела інформації;

3.3 Правовий режим інформації;

3.4 Зміст суспільних інформаційних відносин, що поділяється додатково на глави: 3.4.1 Створення інформації; 3.4.2 Поширення інформації; 3.4.3 Зберігання інформації; 3.4.4 Знищення інформації.

3.5 Право інтелектуальної власності. Цей підрозділ можна умовно поділити на такі глави: Авторське право та суміжні права; Право інтелектуальної власності на комп'ютерні програми; Право інтелектуальної власності на інтегральні мікросхеми (топографії інтегральних мікросхем); Право інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг тощо.

Четвертий розділ — Відповідальність за порушення інформаційного законодавства України — складатиметься з кількох статей: Загальні засади відповідальності за порушення інформаційного законодавства; Звільнення від відповідальності за порушення інформаційного законодавства; Вирішення спорів та конфліктів, що виникають в інформаційній сфері; Контроль та нагляд за дотриманням виконання норм інформаційного законодавства.

П'ятий розділ — Суб'єкти інформаційних відносин — визначатиме загальний зміст учасників інформаційних правовідносин з консолідацією з іншим законодавством.

Особлива частина — матиме такі розділи, де детальніше розвивають положення п'ятого розділу, загальної частини з прив'язкою до конкретних прав та обов'язків:

Розділ 6. Права і обов'язки людини та громадянина в інформаційній сфері.

Розділ 7. Права суспільства в інформаційній сфері. Інформаційне суспільство — складатиметься з трьох підрозділів:

7.1 Суспільні інтереси та потреби в інформаційній сфері;

7.2 Права та обов'язки приватних юридичних осіб в інформаційній сфері;

7.3 Права та обов'язки громадських формувань в інформаційному просторі суспільства.

Розділ 8. Права та обов'язки держави також міститиме підрозділи:

8.1 Державна політика в інформаційній сфері;

8.2 Повноваження органів державної влади в інформаційній сфері;

8.3 Повноваження органів місцевого самоврядування в інформаційній сфері;

8.4 Державні гарантії реалізації інформаційних прав людини та громадянина, суспільства.

Розділ 9. Міжнародне співробітництво в інформаційній сфері. Він буде присвячений міжнародно-правовим засадам співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями в інформаційній сфері та поділятиметься на кілька підрозділів:

9.1 Міжнародна інформаційна діяльність;

9.2 Правові та організаційні засади співробітництва з іншими країнами в інформаційній сфері;

9.3 Взаємодія України з міжнародними організаціями в інформаційній сфері.

Спеціальна частина проекту Кодексу корелюється з основними галузями спеціального інформаційного законодавства України, де визначено напрями та види інформаційної діяльності. Вона складається з кількох розділів.

Розділ 10. Засоби масової інформації. Цей розділ структурується за такими підрозділами:

10.1 Друковані засоби масової інформації (преса).

10.2 Правові засади функціонування телебачення і радіомовлення.

10.3 Діяльність інформаційних агентств.

10.4 Інтернет як засіб масової інформації та комунікації.

Розділ 11. Телекомунікації, зв'язок.

Розділ 12. Бібліотеки і бібліотечна діяльність.

Розділ 13. Архіви й архівна діяльність.

Розділ 14. Реклама і рекламна діяльність.

Розділ 15. Телемедицина.

Розділ 16. Електронна торгівля.

Розділ 17. Дистанційне навчання.

Розділ 18. Кінематографія.

Розділ 19. Інформаційна безпека. У цьому розділі пропонується структурувати положення щодо основних засад інформаційної безпеки; національних інтересів в інформаційній сфері; загроз інформаційній безпеці України; системі інформаційній безпеці України; напрямам державної політики у сфері інформаційної безпеки України;

Прикінцеві та перехідні положення.

Проект Кодексу України про інформацію В. Ліпкана та М. Дімчогло

Структурно Кодекс України про інформацію має складатися з преамбули, загальної, особливої та спеціальної частин, а також прикінцевих і перехідних положень. При цьому преамбула та прикінцеві й перехідні положення не визначаються у назві як частини чи розділи, оскільки вони мають специфічну консолідаційну функцію. Преамбула повинна розкривати загальну, провідну мету (умовно її пропонується визначити як мета-мету) інформаційного законодавства як основ, засад, основних засад. Провідні завдання законодавства про інформацію як прикладні цілі повинні структуруватися в окремій статті Загальної частини. На наш погляд, це має бути перша стаття першого розділу Кодексу, зазначена як: «Розділ 1. Завдання законодавства про інформацію». При цьому консолідовано повинен бути зв'язок з Конституцією України та Цивільним кодексом України. Стосовно останнього слід зауважити, що правовідносини щодо інформації, які виникають на умовах юридичної рівності та незалежності сторін, визначаються цивільним законодавством.

Загальна частина Кодексу України про інформацію має містити, крім вищезазначеного, консолідовані норми щодо засад, які розкривають особливості інформаційного законодавства, пов'язані з іншими галузями законодавства й притаманні усім його інститутам, тобто переважній кількості не тільки норм цієї частини, а й особливої та спеціальної його частин. У разі внесення змін до іншого галузевого законодавства обов'язково одночасно (методом визначення відповідних норм у законопроекті, у перехідних та прикінцевих положеннях) вносити консолідовані зміни в Кодекс України про інформацію.

Щодо особливої частини, то вона консолідовано конкретизує і деталізує загальні положення відповідно до основних інститутів інформаційного законодавства України за суб'єктною ознакою прав та обов'язків основних учасників інформаційних правовідносин, що розвиваються у спеціальній частині з урахуванням специфіки реалізації видів, напрямів діяльності щодо інформації. Визначення положень за суб'єктною ознакою в особливій частині надасть можливість уникнути дублювання подібних норм у статтях спеціальної частини. При цьому методом агрегації і конкретизації щодо інформації повинні чітко бути консолідовані норми Конституції України.

У спеціальній частині пропонується структуризація правових інститутів за об'єктною ознакою: видами чи напрямками інформаційної діяльності. Предметом консолідованої кодифікації у спеціальній частині мають бути такі суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі збиранням, зберіганням, використанням і поширенням інформації з урахуванням технологічної складової їх об'єктивізації. Розділи спеціальної частини формуються на основі виокремлення головних підгалузей у доктрині інформаційного права. При цьому варто у рамкових нормах визначати консолідований зв'язок із рядом спеціальних законів та вказувати їх назви.

У прикінцевих і перехідних положеннях обов'язково зазначаються, серед інших атрибутивних положень, законодавчі акти, що втрачають чинність у зв'язку з набуттям чинності цього Кодексу. На першому місці, на наш погляд, повинен бути Закон України «Про інформацію», а потім — інші (положення яких повністю інтегруються в структурі цього Кодексу).

Серед норм прикінцевих і перехідних положень ми вважаємо недоцільним визначати норму стосовно делегування парламентом Кабінету Міністрів України як доручення подання законопроектів щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства у зв'язку з прийняттям Кодексу України про інформацію. При підготовці та поданні проекту цього Кодексу Уряд повинен вже у прикінцевих та перехідних положеннях визначити зміни і доповнення, що підлягають внесенню у чинні законодавчі акти у зв'язку із прийняттям Кодексу як юридичного закону.

Ураховуючи різні пропозиції науковців щодо змістовного наповнення проекту Кодексу України про інформацію відповідними нормами, які являють собою міжнародно-правові стандарти у цій сфері, ми вважаємо, що їх положення повинні консолідуватися методами рецепції, імплементації, уніфікації із обов'язковим зазначенням назви відповідного міжнародного нормативного акта. Винятки з цього можуть бути лише стосовно нормативно-правових положень, що є рецепцією.

У розділі щодо основних положень проекту Кодексу про інформацію має бути стаття, де розкриватиметься зміст окремих понять. Водночас не повинно бути термінів, які є об'єктами та суб'єктами інформаційних правовідносин. Доречним у цій статті буде зазначення понять, що застосовуються у тексті Кодексу, але їх визначення є й у інших за-

конодавчих актах (кодексах, законах). При цьому повинен бути консолідований гіперзв'язок із ними зі вказівкою на конкретний законодавчий акт. Тим самим окреслюється системність законодавства про інформацію з іншими суміжними галузями законодавства як його системними складовими.

Розділ, де визначаються основи правового регулювання, повинен бути присвячений легальному визначенню структури інформаційного законодавства, місцю Кодексу в інформаційному законодавстві, а також структурі, завданням, принципам і сфері дії останнього. У цьому розділі пропонується максимально уникати категорій із низьким рівнем консолідації, на зразок «інше законодавство», «...регулюються чинним законом», тобто без вказівки на відповідний (із назвою) юридичний закон. Стосовно визначення норм, що стосуються функцій органів державної виконавчої влади, то ми вважаємо методологічною помилкою (а точніше — шкідливою, такою, яка становить загрозу національній безпеці) застосування формулювань, пов'язаних із делегуванням повноважень, визначених у Конституції України, за Парламентом. Аналогічне методологічне положення слід застосовувати і до визначення ролі Президента України. При цьому має бути чітко дотримано принцип державного управління: органи виконавчої влади повинні ухвалювати нормативно-правові акти і діяти винятково на виконання положень Кодексу України про інформацію.

У розділі, де будуть визначені об'єкти інформаційних відносин, має зазначатися консолідований зв'язок із специфікою і багатоаспектністю цих об'єктів (інформація, її види, інформаційні ресурси, інформаційна безпека, інформаційні відносини, документ, інформаційна інфраструктура, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, доступ до інформації, режими доступу до інформації, інформація з обмеженим доступом, конфіденційна інформація, державна таємниця, банківська таємниця, персональні дані, персональна інформація (інформація про особу) тощо). При цьому повинна використовуватися практика консолідації законодавства, що була застосована у Законі України «Про інформацію», на постатейному рівні.

У розділі щодо відповідальності за порушення інформаційного законодавства України повинні бути консолідовані норми із відповідними інститутами деліктного права, зазначеними в Цивільному кодексі України, а також Кодексі України про адміністративні правопорушення.

ня, Кодексі адміністративного судочинства, Кримінальному кодексі України.

Слід зазначити, що доволі проблематичним є визначення у спеціальному галузевому законодавстві положень про звільнення від відповідальності за порушення інформаційного законодавства. Як інформативно-консолідуючу можна розглядати норму щодо вирішення спорів та конфліктів, що виникають в інформаційній сфері відповідно до Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та Господарського процесуального кодексу України. Ми вважаємо методологічною помилкою ініціювання додаткових галузевих норм процесуального змісту кодексів. Так, опитування на умовах конфіденційності різних громадян свідчить, що виокремлення із Цивільного процесуального кодексу України Господарського процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства було великою помилкою. Це створює проблеми для громадян України під час захисту їхніх прав та інтересів, особливо у правовідносинах, пов'язаних із державою.

У розділі щодо визначення консолідації норм Кодексу України про інформацію із нормами міжнародного інформаційного права пропонується системне висвітлення положень міжнародного співробітництва в інформаційній сфері, міжнародно-правові засади співробітництва України з іншими державами та міжнародними організаціями в інформаційній сфері.

Зрозуміло, що не всі спеціальні закони можуть бути консолідовані у Кодекс методом їх подальшого скасування. Саме в такому випадку Кодекс через формулювання рамкових норм буде виконувати функцію основ щодо реалізації положень спеціальних законів.

Незважаючи на значну кількість проектів структури систематизаційного нормативно-правового акта в інформаційній сфері, донині ані проекту Кодексу України про інформацію, ані проекту Інформаційного кодексу України на розгляд громадськості подано не було.

Як слушно зауважують *В. Ліпкан* та *М. Дімчогло*: «Інтерес Уряду до кодифікації інформаційного законодавства поки що не визначається: немає інформації про створення відповідної кодифікаційної комісії як консолідуючої державної інституції щодо систематизації інформаційного законодавства між різними органами державної влади, діяльність яких безпосередньо пов'язана з реалізацією НПА, що регулюють

інформаційні відносини, зокрема: Міністерства юстиції, Держкомтеле-
радіо, Міністерства інфраструктури, Міністерства освіти і науки, Служ-
би безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністер-
ства оборони України тощо. При цьому чітко не визначено й складу
вчених для наукового забезпечення кодифікації інформаційного за-
конодавства, зокрема на рівні підкомісії. Більшість науковців прово-
дять дослідження одноосібно, ініціативно, розрізнено, в рамках окре-
мих напрямів юридичних, політичних наук і науки державного управ-
ління чи наук безпекознавства (державної безпеки)» [210, с. 297] тощо.

4.2.2.2 Державна цільова програма захисту податкової інформації в Україні: зміст та призначення

Систематизація інформаційного законодавства потребує значних
фінансових, кадрових та часових зусиль. На цю обставину також звер-
тає свою увагу В. С. Цимбалюк: «Незважаючи на перший погляд про-
стоту підходу до систематизації інформаційного законодавства, вважа-
ється, що проблема практичної розробки проекту Кодексу є завданням
надзвичайно складним і трудовитратним. Особливо обережно слід ста-
витися до того, щоб не втрутитися у сферу інших галузей права і без-
підставно дублювати їх положення» [221, с. 315].

Можливо тому **окремі засади забезпечення правового режиму
податкової інформації так і не знайшли місця в цих проектах.**

Тож вважаємо актуальним напрямом підвищення ефективності
правового режиму податкової інформації, за допомогою якого мож-
на розв'язати вище проблеми нормативно-правового регулювання ін-
формаційних відносин в податковій сфері, є розроблення та ухвалення
Програми захисту податкової інформації в Україні.

Слід зауважити, що у попередніх роботах [553; 554] ми відстоювали
позицію необхідності ухвалення Державної цільової програми захисту
податкової інформації в Україні.

Однак додаткове, ґрунтовне вивчення проблематики надає можли-
вість констатувати про деяку недоцільність закріплення окремих ас-
пектів податкової інформації в такому нормативно-правовому акті. І
ось чому.

У вітчизняному законодавстві визначено механізм розроблення,
погодження, подання для затвердження та виконання державних ці-
льових програм.

Зокрема, у Законі України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 року закріплено, що *державна цільова програма — це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням, а також визначено, що «метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем».*

Державна цільова програма розробляється за сукупності таких умов:

- існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- відповідності мети програми пріоритетним напрямкам державної політики;
- необхідності забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв;
- наявності реальної можливості ресурсного забезпечення виконання програми.

З метою обґрунтування необхідності розроблення державної цільової програми та визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми розробляється *Концепція державної цільової програми*, яка має містити:

- визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма;
- аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розроблення і виконання програми;
- визначення мети програми;
- визначення, порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми та обґрунтування оптимального варіанта;

- визначення на основі оптимального варіанта шляхів і засобів розв'язання проблеми, строків виконання програми;
- оцінку очікуваних результатів виконання програми, зокрема економічних, соціальних, екологічних, та визначення її ефективності;
- оцінку фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

Механізм розроблення, погодження, подання для затвердження та виконання державних цільових програм, а також зміст їх розділів деталізовано у **Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм»** від 31 січня 2007 року [555].

Згідно з цією Постановою Кабінету Міністрів України проект програми має містити такі розділи.

1. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма, де чітко формулюється проблема, обґрунтовується її значущість і відповідність пріоритетам державної політики (з посиланням на документ, в якому визначено пріоритети), порівнюються основні прогнози показники її розв'язання з відповідними показниками іноземних держав і вітчизняними офіційними статистичними даними, узятими, як правило, за період не менш як 3–5 років до початку розроблення проекту програми, а в разі їх відсутності — даними наукових досліджень, бухгалтерського обліку тощо (з посиланням на джерела інформації).
2. Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом, де подається аналіз причин виникнення проблеми, обґрунтовується неможливість її розв'язання в рамках раніше прийнятих програм, а також визначаються основні заходи для розв'язання проблеми.
3. Мета програми — чітко і стисло визначається мета програми з урахуванням напрямів соціально-економічного та тенденцій науково-технічного розвитку держави.
4. Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів, де проводиться аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми з визначенням переваг і недоліків таких варіантів, наводяться приклади розв'язання подібних проблем в інших країнах (в основному

в проектах концепцій програм з наукових та науково-технічних питань).

5. Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання програми, де визначаються оптимальний варіант розв'язання проблеми, строки виконання програми (як правило, не більш як 5 років), виконання її завдань і заходів.
6. Очікувані результати виконання програми, визначення її ефективності, визначаються показники, зокрема економічні, соціальні, екологічні, яких передбачається досягти в результаті виконання програми, та проводиться їх оцінка з урахуванням офіційних статистичних показників найближчого від початку виконання програми звітного року.
7. Оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми — надається оцінка фінансових (з обґрунтуванням обсягів фінансових ресурсів за джерелами фінансування та оцінкою реальних можливостей ресурсного забезпечення виконання програми за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел), матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

Отже, захист податкової інформації є частиною системи інформаційної безпеки. Тривалий час правові засади інформаційної безпеки було визначено в Доктрині інформаційної безпеки України [498]. Однак цей нормативно-правовий акт втратив чинність на підставі Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про скасування деяких рішень Ради національної безпеки і оборони України» та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України» від 6 червня 2014 року, беручи до уваги інформаційну війну Російської Федерації проти України, появу нових загроз національній безпеці в інформаційній сфері, неможливість ефективної інформаційної політики України в нових реаліях.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України розробив нову редакцію доктрини інформаційної безпеки України і 21 листопада 2014 року вніс на розгляд уряду проект президентського указу про його затвердження. Доктрина інформбезпеки передбачає проведення заходів задля зміцнення і гарантування інформаційної безпеки країни.

Зокрема передбачається посилення інформаційно-просвітницької та просвітницької роботи з переваг для України від вступу до ЄС, а також поглиблення практичної взаємодії з НАТО, зокрема з урахуванням перспективи повноправного членства України в Північно-Атлантичному альянсі. До того ж, проект доктрини передбачає запобігання монополізації національного інформаційного простору шляхом створення загальнодержавного реєстра критичних об'єктів національної інформаційної інфраструктури з обов'язковим внесенням до нього всіх таких об'єктів незалежно від форм власності. Нині проект указу вже пройшов громадське обговорення і процедуру погодження центральними органами виконавчої влади. Всі зауваження та пропозиції були розглянуті Держкомтелерадіо, переважна більшість з них врахована в остаточній редакції проекту доктрини. Маємо надію, що найближчим часом цей проект буде ухвалений.

Якщо Доктрина інформаційної безпеки визначатиме загальні засади забезпечення інформаційної безпеки в усіх сферах життєдіяльності суспільства та функціонування державних органів, то конкретизація конкретної сфери забезпечення інформаційної безпеки має здійснюватись на рівні Програми.

Механізм розроблення, погодження, подання для затвердження та виконання програм не знайшов свого відображення у вітчизняному законодавстві.

Інтегруючи погляди фахівців інформаційної проблематики та дослідження зарубіжних і вітчизняних нормативно-правових актів у цій сфері, вважаємо за доцільне висловити власну авторську позицію **структури проекту Програми захисту податкової інформації в Україні**.

Вона має складатися з таких *структурних елементів*:

- загальні положення;
- мета та завдання захисту податкової інформації в Україні;
- принципи захисту податкової інформації в Україні;
- основні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- об'єкти захисту податкової інформації в Україні;
- інституційно-правовий механізм захисту податкової інформації в Україні;
- міжнародне співробітництво України у сфері захисту податкової інформації;

- прикінцеві положення.

Перший розділ має містити загальні положення та розкривати такі питання: зміст основних понять, що не знайшли свого відображення в чинному інформаційному законодавстві, або не є уніфікованими («податкова інформація», «податкова інформація з обмеженим доступом», «службова податкова інформація», «податкова таємниця», «система захисту податкової інформації», «державна політика у сфері захисту податкової інформації в Україні», «основні напрями захисту податкової інформації в Україні», «інституційно-правовий механізм захисту податкової інформації в Україні» тощо).

У *другому розділі* слід розкрити мету захисту податкової інформації в Україні, а також ті завдання, що необхідно вирішити задля її досягнення.

Третій розділ має закріплювати основоположні, концептуальні засади захисту податкової інформації в Україні, тобто основоположні, концептуальні засади її проведення.

У *четвертому розділі* розкриваються основні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні шляхом визначення таких засад:

- основні положення державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- завдання державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- магістральні, пріоритетні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні.

П'ятий розділ визначає об'єкти захисту податкової інформації, тобто систему податкової інформації, що класифікована за відповідними критеріями на види.

У *шостому розділі*: «Інституційно-правовий механізм захисту податкової інформації в Україні» має окреслювати:

- суб'єкти захисту податкової інформації в Україні;
- основні функції суб'єктів захисту податкової інформації;
- повноваження та компетенція суб'єктів захисту податкової інформації в Україні;
- матеріально-технічне, фінансове, кадрове тощо забезпечення інституційно-правового механізму захисту податкової інформації в Україні.

Сьомий розділ має розкрити засади співробітництва України з міжнародними організаціями, зарубіжними країнами у сфері захисту податкової інформації в Україні.

У *прикінцевих положеннях* розкривається порядок набрання чинності Програми та контроль за реалізацією закріплених норм.

ВИСНОВКИ

Сучасний стан правового режиму податкової інформації в Україні потребує поліпшення й узгодження з міжнародними стандартами, одним із інструментів яких є удосконалення правового статусу суб'єктів захисту податкової інформації, а також прийняття відповідних змін та доповнень до чинного деліктного законодавства, а також відповідних спеціальних нормативно-правових актів у цій сфері. Така ситуація поєднана з тим, що в наукових розвідках недостатньої уваги приділяється правовому режиму податкової інформації в Україні в цілому та окремим її видам.

За результатами проведеного дослідження вважаємо за необхідне сформулювати такі найбільш важливі та практично значущі, науково обґрунтовані висновки.

1. *Окреслено історіографію дослідження правового режиму податкової інформації у вітчизняній правовій доктрині.* Становлення та розвиток наукових досліджень, присвячених різним аспектам правового режиму податкової інформації, безпосередньо пов'язаний з трансформацією податкової системи України, яка мала складний та тривалий характер, а також перманентною реорганізацією податкових органів. З ухваленням Податкового кодексу України у 2010 році уперше визначались не лише принципи побудови податкової системи, перелік податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що підлягають сплаті до бюджетів усіх рівнів, встановлено методика їх обчислення, ставки оподаткування, права та обов'язки платників податків, порядок адміністрування податків, а також порядок і умови застосування фінансових санкцій до платників податків за порушення податкового законодавства тощо, а й правові засади особливого виду інформації — податкової інформації. Аналіз наукових досліджень, присвячених окремим аспектам правового режиму податкової інформації, надав можливість дійти висновку, що податкова інформація новий та малодосліджений

правовий феномен. Здебільшого фахівцями податкової тематики розглядалися різні засади удосконалення податкової системи України, а питання захисту та обігу податкової інформації висвічувались у контексті розвідок з інформаційної безпеки, інформаційного права та інших галузей права. Зважаючи на міждисциплінарний та міжгалузевий характер предмета дослідження, а також той факт, що податкове право — інститут фінансового права, окреслення наукової розробленості теми здійснювалось, синтезуючи наукові погляди у сфері як правового режиму податкової інформації, так і інформації в цілому фахівців теорії держави та права, податкового, фінансового, інформаційного, адміністративного, кримінального, цивільного права тощо. Усі наукові джерела будуть класифіковані за критерієм дисциплінарності на теоретико-правові, галузево-правові, спеціально-правові. У теоретико-правових дослідженнях розглядаються теоретико-правові аспекти правового режиму в цілому, його змісту, структури та призначення. У галузево-правових дослідженнях особлива увага надається розкриттю кримінально-правових, цивільно-правових, адміністративно-правових засад забезпечення окремих видів інформації: державної таємниці, комерційної таємниці, інформації з обмеженим доступом тощо. У спеціально-правових дослідженнях акцентується увага на удосконаленні податкової системи в цілому. Отже, правовий режим податкової інформації є недостатньо розробленою темою у вітчизняній та зарубіжній юридичній доктрині. Становлення наукової думки у цій сфері має стихійний та фрагментарний характер.

2. *Надано авторське визначення понять «податкова інформація», «відкрита податкова інформація», «податкова інформація з обмеженим доступом», «службова податкова інформація», «податкова таємниця» та виокремлено основні ознаки податкової інформації.* Аналіз законодавчої дефініції «податкова інформація» дав змогу дійти висновку про його розмитість та неконкретизованість, оскільки підходить до будь-якого контролюючого органу, що існує в Україні. Прив'язка про «порядок, встановлений Податковим кодексом України» унеможливає ідентифікувати «певну сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності та необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій» як податкову інформацію. Це підтверджується нормами ст. 41 Податкового кодексу України, де визначено, що контр-

олюючими органами є органи доходів і зборів — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску (далі — центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику), його територіальні органи. У складі контролюючих органів діють підрозділи податкової міліції, тобто контролюючими органами є усі органи доходів і зборів, які забезпечують не лише формування єдиної державної податкової, а й державну митну політику. До того ж, завдання і функції контролюючих органів закріплені не лише Податковим кодексом України, а й Митним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами. Зауважується, що поняття «інформація» є більш широким, отже має бути загальним щодо інших родових понять: податкова інформація, інформація про фізичну особу, інформація довідково-енциклопедичного характеру, інформація про стан довкілля (екологічна інформація), інформація про товар (роботу, послугу), науково-технічна інформація, правова інформація, статистична інформація, соціологічна інформація тощо. У Законі України «Про інформацію» визначено дефініцію поняття «інформація», що не відповідає конструкції, закріпленій Податковим кодексом України при визначенні поняття «податкова інформація».

«Податкова інформація» — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування. Виокремлюються як загальні, так і особливі (специфічні) ознаки податкової інформації. Загальними ознаками будуть ті, що властиві усім видам інформації незалежно від критеріїв класифікації та які відображають специфічність інформації як нового правового феномена, явища, предмета досліджень, тобто ті, за допомогою яких можна вирізнити її серед інших споріднених феноменів, явищ, предметів. Щодо особли-

вих (специфічних), то вони притаманні винятково податковій інформації. Причому ці специфічні ознаки діалектично взаємопов'язані та лише у своїй сукупності надають можливість вирізнити податкову інформацію серед інших видів інформації. Серед загальних ознак податкової інформації виокремлюються такі: відносна самостійність щодо свого носія; здатність до кількісного та якісного накопичення; можливість багаторазового використання та невичерпність після цього; збереженість після передачі у суб'єкта, що її передає тощо. Серед спеціальних (особливих) ознак податкової інформації — суспільна значимість, цінність; створення чи одержання податковими органами з метою реалізації повноважень, передбачених законодавством; основною метою її створення чи одержання податковими органами є забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування; системний зв'язок з іншими видами інформації (інформація про особу, банківська таємниця, адвокатська таємниця тощо); наявність законодавчо визначеної процедури захисту з метою унеможливлення доступу сторонніх суб'єктів; законодавчо визначена процедура її надання податковими органами іншим особам; особливий правовий режим доступу, захисту, функціонування тощо; забезпеченість заходами державного примусу, в тому числі різними видами юридичної відповідальності у разі порушення її правового режиму тощо). Перелік особливих ознак податкової інформації невичерпний, оскільки інші її важливі особливі ознаки слід виокремлювати, беручи до уваги особливості правового режиму конкретного виду податкової інформації.

Класифікується податкова інформація на:

- 1) відкриту інформацію;
- 2) інформацію з обмеженим доступом, що охоплює:
  - таємну податкову інформацію (податкову таємницю);
  - службову податкову інформацію.

«Відкрита податкова інформація» — це така інформація ДФС України, а також його структурних одиниць, яка має довідково-інформаційний характер з метою покращення реалізації їх сервісних функцій.

До відкритої податкової інформації слід віднести відомості та дані про:

- організаційну структуру, мету, завдання, функції, повноваження та напрями діяльності податкових органів державної влади;

- структуру та обсяг бюджетних коштів, а також порядок, напрями та механізм витрат тощо;
- нормативно-правові акти, що регламентують діяльність податкових органів і нормативно-правові акти, ухвалені центральним податковим органом, а також проекти правових документів, що підлягають обговоренню;
- перелік та умови отримання послуг, що надаються ним, форми і зразки документів, правила їх заповнення;
- порядок складання, процедура подання запиту на інформацію;
- оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;
- механізми або процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядників інформації;
- плани проведення та порядок денний відкритих засідань центрального податкового органу;
- загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;
- інформацію про діяльність суб'єктів владних повноважень: їх місцезнаходження, поштова адреса, номери засобів зв'язку, адреси офіційного веб-сайту й електронної пошти; прізвище, ім'я, по батькові, службові номери засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу й його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних і регіональних підрозділів, окрім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом;
- розклад роботи і графік прийому громадян;
- вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;
- перелік і службові номери засобів зв'язку підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління ДФС України, а також їх керівників, окрім підприємств, установ і організацій, створених з метою конспірації, оперативного-розшукової або контррозвідувальної діяльності.

«Податкова інформація з обмеженим доступом» — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані

ні податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів або у зв'язку зі службовою необхідністю.

«**Податкова таємниця**» — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів.

До *податкової таємниці* належить інформація:

- 1) про платників податків — фізичних та юридичних осіб, одержана контролюючими органами у зв'язку з виконанням покладених на них функцій, крім інформації про невиконання ними податкових зобов'язань та вчинення інших правопорушень у сфері оподаткування;
- 2) про зовнішньоекономічну діяльність, фінансування валютних, експортно-імпортних операцій, одержана контролюючими органами згідно із законодавством України;
- 3) про підготовку та укладення міжнародних договорів України з питань оподаткування;
- 4) про діяльність контролюючих органів, у тому числі щодо стягнення податків;
- 5) інша податкова інформація, що є власністю держави та включена до переліку таємної інформації ДФС України.

«**Службова податкова інформація**» — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку зі службовою необхідністю.

До *службової інформації* в органах державної податкової служби України належить:

- податкова інформація та перевірочна робота;

- відомості з питань охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації;
- відомості з питань інформатизації;
- робота з особовим складом;
- правоохоронна діяльність;
- мобілізаційна робота та цивільний захист;
- несекретне діловодство.

3. *Визначено поняття «правовий режим податкової інформації» та виокремлено основні його ознаки.* Аналіз наукових позицій щодо трактування поняття «правовий режим» уможливорює висновувати, що автори здебільшого поняття «правовий режим» репрезентують крізь призму «особливого порядку правового регулювання» «найбільш важливих суспільних відносин» шляхом «встановлення відповідних норм права та застосування санкцій за їх порушення». Таким чином, поняття «правовий режим» безпосередньо перетинається з іншими суміжними поняттями: «механізм правового регулювання», «метод правового регулювання» та «тип правового регулювання».

Аргументовано, що, якщо «метод правового регулювання» охоплює способи і прийоми, за допомогою яких упорядковуються певні суспільні відносини, то «тип правового регулювання» — це вже результат поєднання певних способів і прийомів, за допомогою яких упорядковуються певні суспільні відносини. Щодо поняття «механізм правового регулювання», то воно порівняно з іншими поняттями найбільш широке, «об'ємне», оскільки охоплює всі явища правової дійсності і засоби (норми права, суб'єктивні права і юридичні обов'язки, правозастосовні акти (акти застосування норм права)) і способи правового регулювання (дозвіл, зобов'язання, заборона) тощо. При чому ці правові засоби і способи перебувають у взаємозв'язку і взаємодії. Щодо механізму правового регулювання, то це поняття визначає складну, системну природу правового регулювання, що охоплює різні юридичні засоби, форми, способи, їх варіації тощо.

Можна порівняти співвідношення понять «правовий режим» і «механізм правового регулювання» як співвідношення практики і теорії, де теорією виступає «механізм правового регулювання», а практикою — «правовий режим».

«**Правовий режим податкової інформації**» — це передбачений чинним законодавством особливий порядок правового регулювання

суспільних відносин, що здійснюється за допомогою системи спеціальних юридичних засобів у сфері суспільно значимих відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, що створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.

До **основних ознак правового режиму податкової інформації** належить: це особливий порядок правового регулювання суспільних відносин у сфері оподаткування (податкових відносин) щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації; здійснюється за допомогою системи різноманітних спеціальних засобів; цей порядок закріплений у чинному законодавстві України; має міжгалузевий характер; його метою є забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування шляхом реалізації інформаційних прав і свобод людини та громадянина у сфері оподаткування, а також інформаційної діяльності податкових органів. Окреслені вище ознаки правового режиму податкової інформації є загальними для усіх видів податкової інформації. Зрозуміло, що правовий режим відкритої податкової інформації має певні відмінності щодо податкової інформації з обмеженим доступом.

4. *Класифіковано правовий режим податкової інформації* за різними критеріями: залежно від суб'єктів (правовий режим податкової інформації фізичних осіб, правовий режим податкової інформації юридичних осіб); за територією розповсюдження (загальнодержавний; регіональний; місцевий); залежно від змісту податку (правовий режим податкової інформації щодо податків на доходи; правовий режим податкової інформації щодо податків на споживання; правовий режим податкової інформації щодо податків на майно тощо); залежно від функцій права (регулятивний, охоронний); залежно від сфер використання (внутрішній (правовий режим податкової інформації, що діє у сфері функціонування податкових органів) і зовнішній (правовий режим податкової інформації, що діє між податковими органами та іншими учасниками податкових відносин)); залежно від сфери життєдіяльності (правовий режим податкової інформації в культурній сфері, правовий режим податкової інформації в економічній сфері, правовий режим податкової інформації в політичній сфері тощо); залежно від джерел (правовий режим податкової інформації, отриманої з зо-

внішніх джерел (податкова інформація, надана платниками податків; з банківських чи правоохоронних установ тощо); правовий режим податкової інформації, отриманої з внутрішніх джерел (податкова інформація, що отримана податковими органами шляхом самостійного пошуку); залежно від рівня збору інформації (правовий режим вхідної податкової інформації і правовий режим вихідної податкової інформації); за часом дії (постійні та тимчасові); залежно від форми закріплення (правовий режим публічно оголошеної податкової інформації, правовий режим документованої податкової інформації, правовий режим податкової інформації, що міститься в інформаційно-телекомунікаційних системах); залежно від порядку доступу (відкрита податкова інформація і податкова інформація з обмеженим доступом). Загалом акцентовано, що найбільш розповсюдженими критеріями класифікації правових режимів є: масштаб волі громадян і організацій у використанні своїх можливостей для реалізації суб'єктивних прав (пільгові та обмежувальні режими); глибина змін у конституційному статусі громадян і організацій (звичайні та надзвичайні режими); час дії (постійні або короткочасні, ситуаційні режими); територія їх дії (режими, що діють на всій території України або в окремих її регіонах чи місцях); об'єкти (режими заповідників, вогнепальної зброї, отруйних речовин тощо); види діяльності (режими оперативно-розшукової діяльності, окремих видів підприємницької діяльності та ін).

5. *Охарактеризовано елементи правового режиму податкової інформації.* Аналіз деяких інформаційних нормативно-правових актів та наукових джерел у цьому контексті надав можливість виокремити такі складові правового режиму податкової інформації: мета, принципи, «режимні правила», суб'єкти правового режиму податкової інформації, відповідальність за його порушення. Саме ця структура правового режиму податкової інформації була використана нами задля окреслення особливостей основних видів правового режиму податкової інформації, а саме характеристики правового режиму відкритої податкової інформації та правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом.

Метою встановлення правового режиму відкритої податкової інформації та правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом є забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави у податковій сфері.

Принципи правового режиму відкритої податкової інформації та правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом значно різняться. *Основоположними засадами правового режиму відкритої податкової інформації є:* вільний доступ до відкритої податкової інформації; вільне розповсюдження відкритої податкової інформації; достовірність відкритої податкової інформації; своєчасність надання чи оприлюднення відкритої податкової інформації; рівноправність доступу до відкритої податкової інформації.

Принципами правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом є: обмеженість доступу до податкової інформації; неможливість передачі чи розповсюдження третім особам податкової інформації без згоди володільця чи власника такої інформації; закріпленість чіткого переліку податкової інформації, що є обмеженою; визначеність механізму надання податковій інформації статусу «податкова інформація з обмеженим доступом»; відповідальність за порушення умов зберігання конфіденційності податкової інформації з обмеженим доступом; обґрунтованість віднесення податкової інформації до інформації з обмеженим доступом тощо.

Основні «режимні правила» правового режиму відкритої податкової інформації регламентовано Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року, а також Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності» від 14 квітня 2013 року. Щодо *основних «режимних правил» правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом*, то вони не знайшли адекватного відображення в законодавстві України. Податковий кодекс України містить лише ряд норм, що безпосередньо визначають окремі засади захисту податкової інформації з обмеженим доступом.

У структурі ДФС України створено декілька підрозділів, що забезпечують правовий режим податкової інформації: Департамент інфраструктури, Департамент комунікації, Інформаційно-довідковий департамент, Департамент охорони державної таємниці, технічного та криптографічного захисту інформації, Головне оперативне управління, Департамент розвитку ІТ.

За порушення режимних норм правового режиму податкової інформації особи несуть кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та фінансову відповідальність.

Висновується, що нині відсутнє нормативне закріплення принципів правового режиму податкової інформації, чіткий механізм надання податковій інформації статусу інформації з обмеженим доступом, єдина інституція, яка формує та реалізує податкову інформаційну політику, чіткий перелік податкових правопорушень інформаційного характеру тощо.

6. Визначено основні тенденції розвитку правового режиму податкової інформації. Серед основних засад міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин в податковій сфері є:

- рівноправність у володінні інформацією між платником податків і податковими органами;
- позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи та передачу цієї функції у відання податкових органів;
- добровільне дотримання податкового законодавства, що зростає за рахунок роботи над поінформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку у свідомість громадян виконання податкових зобов'язань щодо подання інформації про прибутки;
- стандартизованість в інформаційній сфері щодо обслуговування платників податків гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність, ввічливість і люб'язність у спілкуванні, достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки і апеляції;
- впровадження та ведення інформаційного банку даних податкової служби, що сформований і постійно поповнюється новою інформацією;
- надання особливої уваги податковій таємниці, що не підлягає розголошенню податковими органами, а також іншими державними органами.

Окреслено такі **основні тенденції розвитку правового режиму податкової інформації:**

- юридичне та технологічне забезпечення права та технічних можливостей на доступ, передачу, збереження та захист інформації у ДФС України;

- реалізація концепції універсального доступу до системних інформаційних баз ДФС України із дотриманням усіх належних захисних механізмів;
- цілеспрямоване використання новітніх інформаційних технологій в ДФС України та удосконалення системи їх захисту;
- подальший ефективний розвиток в Україні «електронного урядування» на засадах нормативно-правової бази, спрямованої на ефективний захист інформації;
- формування нових державних програм, спрямованих на удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні з урахуванням світового досвіду та основних норм європейського законодавства;
- збільшення інформаційного обміну між вітчизняними податковими органами та податковими органами зарубіжних країн, що обумовлено транснаціональністю інформаційних правопорушень.

Констатується про збільшення інформаційних прав і свобод людини та громадянина в податковій сфері, а також посилену увагу органів державної податкової служби щодо забезпечення інформаційної безпеки за підтримки міжнародного співтовариства.

7. Запропоновано такі напрями удосконалення правового режиму податкової інформації. Запропоновано розроблення та ухвалення Державної цільової програми захисту податкової інформації в Україні, беручи до уваги такі **напрями удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні:**

- формування інформаційного поля про діяльність Міністерства доходів через ініціативу пропаганди впровадження ефективних інформаційних інструментів комунікації з громадянами та бізнесом і розробки і реалізації законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків;
- забезпечення єдиного підходу до застосування законодавства у галузі податкової інформації, тобто удосконалення податкового законодавства може здійснюватись відповідно до розробки нових законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків і водночас за допомогою удосконалення механізму застосування апеляційних процедур, що базуються на неупередженому та справедливому застосуванні законодавства;

- затвердження єдиних правил та критеріїв підготовки відповідей на запитання платників податків за допомогою спрощення форм декларацій та зменшення обсягу інформації, що подається платниками, яка може здійснюватись також іншими державними органами та органами місцевого самоврядування щодо обміну інформацією про платників податків, зборів;
- розвиток наявних і впровадження інноваційних електронних сервісів для збирання, обробки і передачі інформації за допомогою створення «єдиного вікна» для подання звітності в електронній формі;
- побудова сучасної динамічної ІТ-функції, що полягає у запровадженні ефективного процесу управління інформаційними технологіями через максимальну централізацію ІТ-функції та модернізації ІТ-інфраструктури і створення централізованого управління нею;
- забезпечення високого рівня продуктивності, надійності та безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем за допомогою запровадження ефективної комплексної системи захисту податкової інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах і утворення основного та резервного центрів для обробки даних відповідно до сучасних умов.

Акцентовано, що **підвищення ефективності правового режиму податкової інформації в Україні має здійснюватись з урахуванням того, що воно повинно бути спрямовано на:**

- налагодження довірчих взаємин платника податків та податкових органів;
- покращення правової грамотності й інформованості суспільства;
- узгодження функціонування податкової інформації між платниками податків і податковими органами;
- посилення координації дій різних органів державної влади за збиранням, обробкою і наданням податкової інформації;
- спрощення умов оподаткування фізичних осіб шляхом позбавлення громадян від збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи;
- об'єднання баз даних різних відомств, автоматизації форм податкового контролю та поліпшення методик податкового контролю за податковою інформацією;

- удосконалення нормативно-правової бази з питань забезпечення розвитку інформаційної сфери та прискорення її адаптації до європейських правових норм та стандартів;
- забезпечення належної координації дій усіх заінтересованих суб'єктів під час роботи з податковою інформацією;
- удосконалення інституціонального механізму формування, координації та здійснення контролю за виконанням завдань розбудови інформаційного суспільства, на підвищення рівня інформаційної представленості України в Інтернет-просторі та присутності у ньому українських інформаційних ресурсів тощо.

8. *Запропоновано проект структури Програми захисту податкової інформації в Україні.* Захист податкової інформації є частиною системи інформаційної безпеки. Тривалий час правові засади інформаційної безпеки було визначено в Доктрині інформаційної безпеки України. Цей нормативно-правовий акт втратив чинність і нині розроблено проект нової доктрини інформаційної безпеки України, що не затверджений Президентом України. Якщо Доктрина інформаційної безпеки визначає загальні засади забезпечення інформаційної безпеки в усіх сферах життєдіяльності суспільства та функціонування державних органів, то конкретизація певної сфери забезпечення інформаційної безпеки має здійснюватись на рівні Програми. Механізм розроблення, погодження, подання для затвердження та виконання програм не знайшов свого відображення у вітчизняному законодавстві.

Інтегруючи погляди фахівців інформаційної проблематики та дослідження зарубіжних і вітчизняних нормативно-правових актів у цій сфері, запропонована така **структура проекту Програми захисту податкової інформації в Україні:**

- загальні положення;
- мета та завдання захисту податкової інформації в Україні;
- принципи захисту податкової інформації в Україні;
- основні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- об'єкти захисту податкової інформації в Україні;
- інституційно-правовий механізм захисту податкової інформації в Україні;
- міжнародне співробітництво України у сфері захисту податкової інформації;

- прикінцеві положення.

Перший розділ має містити загальні положення та розкривати такі питання: зміст основних понять, що не знайшли свого відображення в чинному інформаційному законодавстві, або не є уніфікованими («податкова інформація», «податкова інформація з обмеженим доступом», «службова податкова інформація», «податкова таємниця», «система захисту податкової інформації», «державна політика у сфері захисту податкової інформації в Україні», «основні напрями захисту податкової інформації в Україні», «інституційно-правовий механізм захиста податкової інформації в Україні» тощо).

У *другому розділі* слід розкрити мету захисту податкової інформації в Україні, а також ті завдання, що необхідно вирішити задля її досягнення.

Третій розділ має закріплювати основоположні, концептуальні засади захисту податкової інформації в Україні, тобто основоположні, концептуальні засади її проведення.

У *четвертому розділі* розкриваються основні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні шляхом визначення таких засад:

- основні положення державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- завдання державної політики захисту податкової інформації в Україні;
- магістральні, пріоритетні напрями державної політики захисту податкової інформації в Україні.

П'ятий розділ визначає об'єкти захисту податкової інформації, тобто систему податкової інформації, що класифікована за відповідними критеріями на види.

У *шостому розділі*: «Інституційно-правовий механізм захисту податкової інформації в Україні» слід окреслити:

- суб'єкти захисту податкової інформації в Україні;
- основні функції суб'єктів захисту податкової інформації;
- повноваження та компетенція суб'єктів захисту податкової інформації в Україні;
- матеріально-технічне, фінансове, кадрове тощо забезпечення інституційно-правового механізму захисту податкової інформації в Україні.

Сьомий розділ має розкрити засади співробітництва України з міжнародними організаціями, зарубіжними країнами у сфері захисту податкової інформації в Україні.

У *прикінцевих положеннях* розкривається порядок набрання чинності Програми та контроль за реалізацією закріплених норм.

CONCLUSIONS

The current state of the legal regime of the tax information in Ukraine needs improvement and harmonization with international standards, improvement of the legal status of the subjects of protection» of the tax information is an instrument; and also adoption of the appropriate amendments to the valid delict law and the related special legal and regulatory acts in this sphere. This situation is united with the fact that in scientific studies insufficient attention is paid to the legal regime of the tax information in Ukraine in whole and its separate kinds.

For the results of the study consider that it is necessary to formulate following the most important and practically significant, scientifically based conclusions.

1. *Historiography of the research of the legal regime of the tax information in the national legal doctrine was study outlined.* The formation and development of scientific research on various aspects of the legal regime of the tax information is directly related to the transformation of Ukraine's tax system, which had complicated and lengthy character, and also permanent reorganization of the tax authorities. With the adoption of the Tax Code of Ukraine in 2010 not only principles of the tax system, list of taxes, fees and other mandatory payments, which must be paid to budgets of all levels were determined for the first time, but was set method of their calculation, tax rates, rights and obligations of taxpayers, the order of the tax administration; the procedure and conditions of application of the financial penalties to taxpayers for tax violations, etc., but also the legal principles of special type of information –the tax information. Analysis of the scientific studies which were dedicated to particular aspects of the legal regime of the tax information enabled to conclude that the tax information is new and unexplored legal phenomenon. In most cases, the experts on tax topics discussed different bases of improvement of the tax system of Ukraine and issue of protection and turnover of the tax information was lightened in the context of infor-

mation security, information law and other branches of law. Taking into account the interdisciplinary and interbranch nature of the subject of the study, as well as the fact that the tax law — it is the institute of financial law, lining up of the scientific elaboration of the topic was carried out by synthesizing of the scientific views in the sphere both legal regime of the tax information, and information of professionals of the theory of state and law, tax, financial, information, administrative, criminal, civil law and so on. All scientific sources will be classified according to the criteria of discipline on theoretical and legal, branch and legal, specifically legal. The theoretical and legal aspects of the legal regime in general, it's content, structure and purpose are examined in theoretical and legal studies. In branch in legal research attention is paid to the disclosure of criminal and legal, civil and legal, administrative and legal bases for providing of the certain types of information: state secrets, commercial secret, and information with limited access and so on. In a special legal research the attention is focused on improving of the tax system as a whole. Thus, the legal regime of the tax information is not well-developed theme in domestic and foreign legal doctrine. Formation of scientific thoughts in this area is spontaneous and fragmented.

2. *The author's definitions of «tax information», «open tax information», «tax information with limited access», «official tax information», «tax secret» were given and the main features of the tax information were singled out.* The analysis of the legal definition of «tax information» made it possible to conclude about its vagueness and non-concretized by legislator, because it is to any supervisory authority that exist in Ukraine. Snap on «order established by the Tax Code of Ukraine» makes it impossible to identify «a certain collection of information and data, which are created or obtained by the subjects of information relations in the process of ongoing activity and is necessary for fulfillment tasks and functions of regulatory authorities» as the tax information. This is confirmed by the rules of art. 41 of the Tax Code of Ukraine, which stipulates that the bodies revenues and fees are the regulatory bodies and the central executive body that promote forming of a single state tax, the state customs policy in the part of administration of taxes and fees, custom duties and implements state tax, state customs policy, ensuring the formation and implementation of the state policy of the administration of single payment, ensures the formation and implementation of the state policy in the sphere of the fight against crimes while applying the tax and customs legislation, and legislation of the payment of a single fee (here-

inafter — the central body of the executive power that promote forming and realize the state tax and customs policy), its regional offices. Units of the tax police, i.e. controlling bodies are all bodies of revenues and fees which provide not only the formation of the single state tax and also state customs policy, are the parts of controlling bodies. In addition, the tasks and functions of regulatory authorities are fixed not only by the Tax Code of Ukraine and the Customs Code of Ukraine, but by other normative legal acts. It is noticed that the term «information» is wider, so should be general concerning other generic terms, tax information, information on an individual, information of reference and encyclopedic nature, information about the environment (environmental information), information on the goods (works, services), scientific and technical information, legal information, statistic data, sociological information and more. Definition of the concept of «information» is defined in the Law of Ukraine «On information» and it does not meet the construction, fixed by the Tax Code of Ukraine while defining the notion «tax information».

«**Tax Information**» — is a socially relevant information and / or data that can be stored on physical media or displayed electronically, generated or received by the tax authorities within the powers provided by law, to ensure the effective functioning of the tax system. There are general and special (specific) features of the tax information. The common features are those that are inherent to all types of information regardless of classification criteria. They reflect the specificity of information as a new legal phenomenon, events, subject of research. It is possible to distinguish information among other related phenomena, event, and subjects with the help of the features. As for the special (specific), they are inherent to the tax information only. Moreover, these specific features are dialectically interrelated and only together provide an opportunity to point out the tax information among other kinds of information. *Common features of the tax information*: relative autonomy on its medium; ability for quantitative and qualitative accumulation; possibility of multiple use and inexhaustible thereafter; safety after transfer and so on. *The special (specific) features of the tax information* — social significance, value; creation or receipt by the tax authorities to implement the powers provided by law; the main purpose of its creation or receipt by the tax authorities is to ensure the effective functioning of the tax system; system link with other types of information (personal information, bank secret, advocate secret, etc.); presence of legally defined procedures for

protection with the aim to make impossible the access of unconnected subjects; legally defined procedure of its granting by the tax authorities to other persons; special legal regime of access, security, operation, etc; ensuring by the measures of state coercion, including various types of legal responsibility for violation of its legal regime, etc.). The list of special features on the tax information is inexhaustible, because its other important special features should be singled out, taking into account the legal regime of a particular type of the tax information.

The tax information is classified on:

- 1) *open information;*
- 2) *information with limited access, including:*
  - 2.1. secret tax information (tax secret);
  - 2.2. official tax information.

«**Open tax information**» – it is the information of the State Fiscal Service of Ukraine and its structural units that has reference and informational character with the aim to improve the implementation of its service functions.

The open tax information includes information on:

- organizational structure, goals, tasks, functions, powers and direction of activity of the state tax authorities;
- structure and scope of the budget, and the order, direction and mechanism of consumption etc.
- normative legal acts which regulates the activity of the tax authorities and normative legal acts adopted by the central tax authority, and draft of legal documents to be discussed;
- list and conditions for receiving of services provided by it, forms and sample of documents, and rules of its filling;
- order of preparation, procedure of request for information;
- appeal against the decisions of the organizer of information, his acts or inaction;
- mechanisms or procedures by which the publicity can represent their interests or otherwise affect the implementation of the authority of the organizer of the information;
- plans and agenda of public meetings of the central tax authority;
- general rules of the work of institution, rules of internal labor order;
- information about the activity of government agencies, their location, mailing address, phone numbers, address of the official web site

and e-mail; full name, phone numbers, e-mail of the head and his deputies, and heads of structural and regional subdivisions, the main functions of structural and regional subdivision, except the situation when that information belongs to information with limited access;

- timetable and schedule of reception of citizens;
- vacancies, procedure and conditions of competition for vacancies;
- a list and service numbers of means of communication of enterprises, institutions and organizations under the authority of the DFS Ukraine and their heads, except enterprises, institutions and organizations established with the aim of conspiracy, operational or counterintelligence activity.

«**Tax information with limited access**» - it is a socially relevant information and/or data that can be stored on physical media or displayed electronically, generated or received by the tax authorities within the powers provided by the law to ensure the effective functioning of the tax system; access to which is limited by them in accordance with the legislation of Ukraine in connection with special value for their owners or bona fide users or in connection with official need.

«**Tax secret**» - it is socially relevant information and/or data that can be stored on physical media or displayed electronically generated or received by the tax authorities within the powers provided by law to ensure the effective functioning of the tax system, to which access is limited by them in accordance with the laws of Ukraine in connection with special value for their owners or bona fide users.

The *tax secret* includes information:

- 1) on the taxpayers — individuals and legal entities, that was received by regulatory authorities in connection with the performance of their duties, except information on the non-fulfillment by them of tax obligations and commitment of other crimes in the sphere of taxation;
- 2) on foreign economic activity, funding of currency, export-derived actions, that was received by the regulatory authorities in accordance with the legislation of Ukraine;
- 3) on preparation and concluding of international treaties of Ukraine on taxation;
- 4) on the activities of the regulatory bodies, including the charge of taxes;
- 5) other tax information that is the property of the state and included into the list of tax information of the DFS of Ukraine.

«**The official tax information**» - it is socially relevant information and/or data that can be stored on physical media or displayed electronically generated or received by the tax authorities within the powers provided by law to ensure the effective functioning of the tax system, to which access is limited by them in accordance with the laws of Ukraine in connection with service need.

The official information of the state Tax Service of Ukraine includes:

- tax information and verifying work;
- information on protection of state secret, technical and cryptographic protection of information;
- information on informatization;
- work with staff;
- law enforcement activity;
- mobilization and civil protection;
- unclassified paperwork.

3. *The concept of «legal regime of the tax information» was defined and its main features were singled out.* Analysis of scientific positions on the interpretation of the concept of «the legal regime» enables to conclude that authors the concept of «legal regime» represent mainly in the light of «special order of legal regulation» of «of the most important public relations» by «the establishment of the relevant legal norms and use of sanctions for its violations». Thus, the term «legal regime» is directly overlaps with other related concepts: «mechanism of legal regulation», «method of legal regulation» and «type of legal regulation».

It is argued that if «the method of legal regulation» covers methods and techniques by which certain social relations are ordered, so the «type of regulation» — it is the result of a combination of certain methods and techniques by which certain social relations are ordered. As for the concept of «mechanism of the legal regulation», in comparison with other concepts is widest, «volume», because it covers all phenomenon of the legal reality and the means (legal norms, subjective rights and legal responsibilities, enforcement acts (acts of norms enforcement)) and means of legal regulation (permission, obligation, prohibition) etc. Besides, these legal means and methods are in the interrelation and interaction. Regarding the mechanism of the legal regulation, it notion defines complex, systemic nature of legal regulation, covering various legal means, forms, methods, their variations and more.

One can compare the correlation between notions «the legal regime» and «the mechanism of legal regulation» as the correlation of practice and theory, where the theory «the mechanism of legal regulation» is a theory and «the legal regime» is the practice.

«**Legal regime of the tax information**» — it is provided by the current legislation the special procedure of legal regulation of social relations by the system of special means in the sphere of socially significant information and / or data which can be stored on physical media or recorded electronically, created or received by the tax authorities within the powers provided by law to ensure the effective functioning of the tax system.

The **main features of the legal regime of the tax information** includes: a special order of legal regulation of social relations in the field of taxation (tax relations) on creation, gathering, receiving, storage, use, distribution, security and protection of information; is carried out with the help of the system of various special means; this procedure is fixed in the valid legislation of Ukraine; is interbranch in nature; its purpose is to ensure the effective functioning of the tax system by implementation of information rights and freedoms of a person and citizen in the sphere of taxation and information activity of the tax authorities. Outlined above features of the legal regime of the tax information are common to all types of the tax information. It is clear, that the legal regime of open tax information has certain differences in tax information with limited access.

4. *legal regime of the tax information was classified* by various criteria, depending on the subjects (the legal regime of the tax information of individuals, the legal regime of the tax information of legal entities); by the territory of extension (nationwide, regional, local); depending on the content of tax (legal regime of the tax information regarding taxes on income, the legal regime of the tax information on taxes on consumption, the legal regime of the tax information on taxes on property, etc.); depending on the functions of law (regulatory, protective); depending on the fields (internal (the legal regime of the tax information, which operates in sphere of the functioning of the tax authorities) and external (the legal regime of the tax information, which operates between tax authorities and other participants of tax relations)); depending on the sphere of life (the legal regime of the tax information in cultural sphere, the legal regime of the tax information in economic sphere, the legal regime of the tax information in the political sphere, etc.), depending on the sources (the legal regime of the tax information that was got from external sources (the tax

information provided by tax payers, from bank or law enforcement agencies, etc.); the legal regime of the tax information that was got from internal sources (the tax information, that was got through self-search); depending on the level of gathering of information (the legal regime of the incoming tax information and the legal regime of the outgoing tax information); by the time of effect (permanent and temporary); depending on the form of consolidation (the legal regime of the publicly announced tax information; the legal regime of the documented tax information, the legal regime of the tax information, that is contained in the information and telecommunication systems); depending on the order of access (open tax information and tax information with limited access). Overall it was accented that the most widespread criteria for the classification of the legal regimes are: the scale of will of the citizens and organizations to use their capabilities to implement subjective rights (favorable and limited regimes); depth of changes in the constitutional status of citizens and organizations (ordinary and extraordinary regimes); the time of effect (permanent or transitory, situational regimes); territory of action (regimes of all territory of Ukraine or of certain regions or places); objects (regime of reserves, firearms, poisons, etc.); kinds of activity (regime of operational activity, of certain types of business, etc.).

5. *The elements of the legal regime of the tax information were characterized.* Analysis of some information normative and legal acts and scientific sources in this context make it possible to distinguish the following components of the legal regime of the tax information: purpose, principles, «regime rules» subjects of the legal regime of the tax information, the responsibility for its violation. This structure of the legal regime of the tax information will be used by us in order to outline peculiarities of the main types of the legal regime of the tax information, such as the characteristics of the legal regime of open tax information and legal regime of tax information with limited access.

The purpose of establishment of the legal regime of open tax information and the legal regime of the tax information with limited access is providing of the information security of individual, society and the state in the tax area.

The principles of the legal regime of open tax information and the legal regime of the tax information with limited access vary considerably. *The fundamental principles of the legal regime of the open tax information* are: free access to the open tax information; free distribution of the open tax information; reliability of the open tax information, timeliness of granting or announcement of the open tax information; equality of access to the open tax information.

The principles of the legal regime of tax information with limited access are: limited access to tax information; inability to transfer or distribute the tax information to third parties without the consent of the holder or owner of the tax information; consolidation of the clear list of the tax information that is limited; determination of the mechanism for providing to the tax information of the status «tax information with limited access»; liability for violation of the conditions of storage of the confidential tax information with limited access; validity of referring of the tax information to information with limited access and so on.

The main «regime rules» of the legal regime of the open tax information is regulated by the Law of Ukraine «On Access to the public information» on 13 of January 2011, and decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Instruction on bookkeeping after citizens address in the state and local authorities, union of citizens, on enterprises, institutions and organizations regardless of ownership» on 14 of April 2013. As for the *main «regime rules» of the legal regime of tax information with limited access*, they did not find the adequate reflection in the legislation of Ukraine. The Tax Code of Ukraine contains only provisions that directly determine separate bases of protection of the tax information with limited access.

In the structure of the DFS of Ukraine are created several units that provide the legal regime of the tax information: the Department of Infrastructure, the Department of Communications, the Information Service Department, the Department of protection of the State secret, technical and cryptographic protection of information, the Main Operations Directorate, Department of development of IT.

For violation of the regime rules of the legal regime of the tax information persons are liable to criminal, administrative, disciplinary and financial responsibility.

To conclude, now there is no statutory fixation of the principles of the legal regime of the tax information, a clear mechanism for providing to the tax information status of information with limited access, the only one institution that creates and implements the tax information policy, a clear list of tax offenses which are information in nature and more.

6. The main trends of the legal regime of tax information were defined. The basic principles of international and legal regulation of the information relations in the tax area are:

- equality in possession of information between the taxpayer and the tax authorities;
- deprivation of citizens from the gathering and presentation of information about themselves to the tax authorities and the transfer of this function to the jurisdiction of tax authorities;
- voluntary compliance of the tax legislation that is increasing by work on public awareness, implementation of the fulfillment of tax obligations to report on all incomes in the minds of citizens at the level of social duty;
- standardization in the information sphere on taxpayer service guarantees: consistency, fairness and confidentiality, courtesy and civility in communication, accuracy of information and the right of the taxpayer to complaint, review and appeal;
- there is an advanced information data bank of the tax service that is formed and constantly updated with new information;
- great attention is paid to tax secret that cannot be disclosed by the tax authorities and other government agencies.

The main trends of the development of the legal regime of the tax information were outlined:

- legal and technical support of right and technical opportunity to access, transmission, storage and protection of information in the DPS of Ukraine;
- implementation of the concept of universal access to system databases of the DPS of Ukraine in compliance of all appropriate safety mechanisms;
- targeted use of new information technologies in the DPS of Ukraine and improvement of the system of their protection;
- further effective development in Ukraine of «e-government» on the basis of normative and legal basis for the effective protection of information;
- the formation of new government programs which are aimed at improving the legal regime of the tax information in Ukraine on the basis of international experience and basic norms of the European law;
- increasing of information exchange between national tax authorities and tax authorities of foreign countries, due to transnationality of information offenses.

It is noted increasing of information rights and freedoms of person and citizen in the tax area, as well as increased attention of the State Tax Service

on providing of information security with support of the international community.

7. *A following areas of improving of the legal regime of the tax information were offered.* To develop and approve the National Target Program of the protection of the tax information in Ukraine, taking into account the following **directions for improvement of the legal regime of the tax information in Ukraine:**

- forming of the information field about activity of the Ministry of income through the initiative popularization of implementing of effective information tool of communication with citizens and business and the development and implementation of the legislative initiatives in close dialogue with the taxpayers;
- ensuring of unique approach to application of the legislation in the sphere of tax information, so improving of the tax legislation can be implemented in accordance with the development of new legislative initiatives in close dialogue with taxpayers and at the same time with the help of improvement of the mechanism of the application of appeal procedures which are based at impartial and fair application of the legislation;
- approval of the unique rules and criteria for the preparation of answers to the question of taxpayers through the simplification of forms of declarations and reduce the amount of information that is supplied by taxpayers, which may be also performed by other state agencies and local governments to share information about taxpayers, charges;
- development of existing and implementation of innovative electronic services for the gathering, processing and transmission of information by creating a «single window» for reporting in electronic form;
- building of modern dynamic IT function that consists of providing of effective process of IT management through maximal centralization of IT function and modernization of IT infrastructure and creation of its centralized management;
- ensuring of high level of productivity, reliability and security of information and telecommunication systems with the introduction of an effective complex protection system of the tax information in information and telecommunication systems and the formation of prima-

ry and backup centers for data trimming according to modern conditions.

It was noted that the increase of the **efficiency of the legal regime of the tax information in Ukraine must be performed with taking into consideration main directions:**

- establishing of the trust relations between taxpayer and the tax authorities;
- improve legal literacy and public awareness;
- harmonization of the functioning of the tax information between taxpayers and tax authorities;
- strengthening of the coordination of actions of various government agencies for the gathering, processing and granting of the tax information;
- simplification of the conditions of taxation of individuals by depriving of citizens from the gathering and presentation of information about themselves to the tax authorities;
- combining of the databases of different agencies, automation of forms of tax control and improvement of methods of tax control over tax information;
- improving the normative and legal basis to support the development of information sphere and accelerating of its adaptation to European legal norms and standards;
- to ensure proper coordination of actions of all interested actors while working with the tax information;
- improving of the institutional mechanism of formation, coordination and monitoring of the fulfillment of tasks of building up of information society, to improve the level of information representation of Ukraine in the Internet space and the presence of Ukrainian information resources therein and so on.

1. *A draft of the structure of the Program of the tax information protection in Ukraine was offered.* Protection of the tax information is a part of system of information security. For a long time the legal bases of information security were defined in the Doctrine of Information Security of Ukraine. This legal act has expired and now drafted is a new doctrine of information safety of Ukraine, but it is not approved by the President of Ukraine. If the Doctrine of information security defines the general bases of information security ensuring in all spheres of social life and the functioning of public authorities,

so the specification of the particular sphere of ensuring of information security must be exercised at the level of the Program. The mechanism of the working out, approval, submission for approval and implementation of programs has not found its reflection in the national legislation.

Integrating the views of experts of information issues and research of foreign and domestic normative and legal acts in the sphere, it is proposed **the Structure of the draft of the Program of the protection of the tax information in Ukraine.**

- general provisions;
- aims and objectives of the protection of the tax information in Ukraine;
- the principle of the protection of the tax information in Ukraine;
- main directions of state policy of protection of the tax information in Ukraine;
- objects of protection of the tax information in Ukraine;
- institutional and legal mechanism of protecting of the tax information in Ukraine;
- international cooperation of Ukraine in the sphere of protection of the tax information;
- final provisions.

The first part should contain general terms and to disclose the following issues: the content of the basic concepts that were not reflected in the current information legislation or are not uniform («tax information», «tax information with limited access», «official tax information», «tax secret», «system of protection of tax information», «state policy of the protection of the tax information in Ukraine», «basic directions of the protection of the tax information in Ukraine», «institutional and legal mechanism of the protection of the tax information in Ukraine», etc.).

In the *second part* should reveal the aim of protection of the tax information in Ukraine, as well as the tasks that need to be solved in order to achieve it.

The third chapter has to fix the main conceptual bases of protection of the tax information in Ukraine, such as fundamental, conceptual bases of its conduct.

In the *fourth chapter* reveals the main directions of the state policy to protect the tax information in Ukraine by determining the following bases:

- main provisions of the state policy on protection of the tax information in Ukraine;

- task of the state policy to protect the tax information in Ukraine;
- main, priority directions of the state policy of the protection of the tax information in Ukraine.

The fifth part defines objects of protection of the tax information, so the system of the tax information that is classified according to criteria.

In *the sixth chapter*: «Institutional and legal mechanism of the protection of the tax information in Ukraine» should outline:

- subjects of the protection of the tax information in Ukraine;
- basic functions of subjects of the protection of the tax information;
- powers and competence of the subjects of the protection of the tax information in Ukraine;
- logistical, financial, human resources on ensuring of the institutional and legal mechanism of the protection of the tax information in Ukraine.

The seventh chapter shall disclose the principles of Ukraine's cooperation with international organizations and foreign countries for the protection of the tax information in Ukraine.

In the *final provisions* should be disclosed the procedure of coming into force of the Program and control over the implementation of fixed norms.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Скакун О. Ф.** Теорія держави і права : [підруч.] / Скакун О. Ф. — Х. : Консул, 2008. — 656 с.
2. **Лазарев В. В.** Теория государства и права : [учеб. для вузов] / В. В. Лазарев, С. В. Липень. — М. : Спарк, 2004. — 528 с.
3. Теория государства и права : [курс лекций] / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. — М. : Юристъ, 1997. — 672 с.
4. **Гусарев С. Д.** Теорія права і держави : [навч. посіб.] / Гусарев С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. — К. : Правова єдність, 2008. — 270 с.
5. **Рабінович П. М.** Основи загальної теорії права та держави : [навч. посіб.] / Рабінович П. М. — [5-те вид., зі змін.]. — К. : Атіка, 2001. — 176 с.
6. **Соколова І. О.** Правовий режим: поняття, особливості, різновиди : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави та права; історія правових та політичних учень» / І. О. Соколова. — Х., 2011. — 23 с.
7. Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты : [моногр.] / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. — М. : Юрлитинформ, 2012. — 416 с.
8. **Настюк В. Я.** Адміністративно-правові режими в Україні : [моногр.] / В. Я. Настюк, В. В. Белевцева. — Х. : Право, 2009. — 128 с.
9. **Родионов О. С.** Механизм установления правовых режимов российским законодательством : автореф. дис. на соис. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / О. С. Родионов. — Саратов, 2001. — 19 с.
10. **Шамсумова Э. Ф.** Правовые режимы: теоретический аспект : автореф. дис. на соис. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / Э. Ф. Шамсумова. — Екатеринбург, 2001. — 18 с.
11. **Тирских М. Г.** Трансформация политических режимов: государственно-правовые аспекты : автореф. дис. на соис. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / М. Г. Тирских. — Челябинск, 2005. — 18 с.
12. **Гайдамака І. О.** Правовий режим: поняття та види / І. О. Гайдамака // Державне будівництво та місцеве самоврядування. — Х., 2008. — Вип. 15. — С. 120–127.
13. **Гайдамака І. О.** Правовий режим як критерій поділу права на галузі / І. О. Гайдамака // Державне будівництво та місцеве самоврядування. — Х., 2008. — Вип. 16. — С. 140–150.

14. **Гайдамака І. О.** Юридична конструкція правового режиму / І. О. Гайдамака // Юридична Україна. — 2010. — № 1. — С. 30–33.
15. **Гайдамака І. О.** Поняття правового режиму у вітчизняній правовій науці та законодавстві / І. О. Гайдамака // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. — Одеса, 2007. — Вип. 7. — С. 31–34.
16. **Гайдамака І. О.** Правозастосовчий режим / І. О. Гайдамака // Вісн. акад. правов. наук України. — Х., 2009. — № 1. — С. 208–209.
17. **Гайдамака І. О.** Правовий режим у системі поділу права на галузі / І. О. Гайдамака // Проблеми державного будівництва та місцевого самоврядування на сучасному етапі. — Х., 2009. — С. 148–150.
18. **Гайдамака І. О.** Загальна характеристика правового режиму регулювання суспільних відносин / І. О. Гайдамака // Правова система України: проблеми і тенденції розвитку. — Х., 2010. — С. 93–96.
19. **Родионов О. С.** Механизм установления правовых режимов российским законодательством : автореф. дис. на соис. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / О. С. Родионов. — Саратов, 2001. — 19 с.
20. **Родионов О. С.** Механизм установления правовых режимов российским законодательством : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Родионов Олег Сергеевич. — Саратов, 2001. — 157 с.
21. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
22. **Шумак І. О.** Громадські права і свободи людини за Конституцією України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Шумак Ігор Олексійович. — К., 2000. — 221 с.
23. **Горова О. Б.** Конституційні громадські права людини в Україні і їх забезпечення міліцією (роль міжнародно-правових норм в цьому процесі) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Горова Оксана Борисівна. — К., 2000. — 221 с.
24. **Липачова Л. М.** Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Липачова Лілія Миколаївна. — Д., 2002. — 196 с.
25. **Мальота А. І.** Конституційні особливості права та свободи людини і громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Мальота Андрій Іванович. — К., 2004. — 221 с.
26. **Демиденко В. О.** Утвердження і забезпечення конституційних прав та свобод людини й громадянина в діяльності міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Демиденко Володимир Олексійович. — К., 2002. — 196 с.
27. **Кушакова Н. В.** Конституційне право на інформацію в Україні (порівняльний аналіз) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Кушакова Наталія Вадимівна. — К., 2003. — 243 с.
28. **Нестеренко О. В.** Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Нестеренко Оксана В'ячеславівна. — К., 2008. — 243 с.

29. **Шлома Г. О.** Місце інституту службової таємниці в діяльності державних органів України / Г. О. Шлома // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : [зб. наук. праць / гол. ред. В. Л. Ординський]. — Львів, 2006. — Вип. 3. — С. 157–168.
30. **Нестеренко О. В.** Проблеми конституційно-правового регулювання права на інформацію в Україні / О. В. Нестеренко // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. — Х., 2005. — Вип. 75. — С. 7–13.
31. **Нестеренко О. В.** Проблеми вдосконалення законодавства України по забезпеченню права на доступ до інформації / О. В. Нестеренко // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. — Х., 2006. — Вип. 83. — С. 110–115;
32. **Нестеренко О. В.** Підстави обмеження права на доступ до інформації / О. В. Нестеренко // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. — Х., 2007. Вип. 86 — С. 49–55.
33. **Нестеренко О. В.** Інформаційний омбудсман в механізмі забезпечення прав людини і основоположних свобод / О. В. Нестеренко // Юридична Україна. — 2008. — № 1. — С. 16— 21.
34. **Нестеренко О. В.** До питання заснування інституту спеціалізованого Омбудсмана із захисту права на доступ до інформації в Україні / О. В. Нестеренко // Молодь у юридичній науці : зб. тез міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Четверті осінні юридичні читання»], (21–22 жовт. 2005 р.) : у 3 ч. — Хмельницький, 2005. — Ч. 1 : Загальнотеоретичні та історичні правові науки. Конституційне право. — С. 201–204.
35. **Нестеренко О. В.** Генезис права на доступ до інформації / О. В. Нестеренко // Актуальні проблеми правознавства : тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук. конф. молодих учених та здобувачів / за ред. М. І. Панова. — Х., 2006. — С. 31–33.
36. **Нестеренко О. В.** Неурядові правозахисні організації в механізмі забезпечення права на доступ до інформації в Україні / О. В. Нестеренко // Конституційно-політичний процес в Україні: ідеї, досвід, проблеми : зб. наук. ст. (за матеріалами XVIII Харк. політол. читань). — Х., 2006. — С. 88–89.
37. **Нестеренко О. В.** Законодавче регулювання права на доступ до інформації в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення / О. В. Нестеренко // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали XII регіон. наук.-практ. конф., (9–10 лют. 2006 р.). — Львів, 2006. — С. 167–168.
38. **Нестеренко О. В.** Фактори, що впливають на реалізацію права на доступ до інформації / О. В. Нестеренко // Простір і час сучасної науки : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., (24–26 квіт. 2006 р.). — К., 2006. — С. 29–31.
39. **Нестеренко О. В.** Проблеми забезпечення права на доступ до інформації: конституційно-правовий аспект / О. В. Нестеренко // Конституція України — основа побудови правової держави і громадянського суспільства : тези доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів, (26–27 черв. 2006 р.) / за заг. ред. М. І. Панова. — Х., 2006. — С. 27–30.
40. **Нестеренко О. В.** Огляд змін до законодавства в сфері регулювання діяльності засобів масової інформації та свободи інформації в Україні у 2005 р. / О. В. Нестеренко // Свобода висловлювань і приватність : щокварт. дод. до інформ.-

- аналіт. бюл. Харк. правозахис. групи «Права людини». — Х., 2005. — № 4. — С. 3–9.
41. **Нестеренко О. В.** Чи зможе прийняття законопроекту «Про інформаційну відкритість органів державної влади та вищих посадових осіб України» забезпечити інформаційну відкритість влади / О. В. Нестеренко // Свобода висловлювань і приватність : щокварт. дод. до інформ.-аналіт. бюл. Харк. правозахис. групи «Права людини». — Х., 2005. — № 3. — С. 9–11.
  42. **Чубарук Т. В.** Конституційні засади правового регулювання інформаційної сфери : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Чубарук Тетяна Володимирівна. — К., 2012. — 213 с.
  43. **Чубарук Т. В.** Окремі аспекти дослідження інформаційного законодавства / Т. В. Чубарук // Правове регулювання економіки : зб. наук. праць. — К., 2007. — № 7. — С. 184–189.
  44. **Чубарук Т. В.** Законодавче забезпечення інформаційної безпеки в Україні / Т. В. Чубарук // Право України. — 2007. — № 9. — С. 67–69.
  45. **Чубарук Т. В.** Система джерел екологічної інформації в аспекті конституційного права доступу до такої інформації / Т. В. Чубарук // Правова інформатика. — 2008. — № 3 (19). — С. 31–37.
  46. **Чубарук Т. В.** Конституційні засади правового регулювання інформаційної сфери / Т. В. Чубарук // Правова інформатика. — 2010. — № 3 (27) — С. 16–20.
  47. **Чубарук Т. В.** Реалізація конституційного принципу забезпечення інформаційної безпеки / Т. В. Чубарук // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. [«Шості осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 26–27 жовт. 2007 р.) : у 3 ч. — Хмельницький, 2007. — Ч. 1 : Теорія та історія держави і права. Історія політичних та правових вчень. Філософія права. Конституційне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Міжнародне право. Порівняльне законодавство / Хмельницький університет управління та права. — С. 20–23.
  48. **Чубарук Т. В.** Загальнотеоретичні питання поняття «конституційні засади» / Т. В. Чубарук // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. [«Сьомі осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 28–29 листоп. 2008 р.) : у 4 ч. — Хмельницький, 2008. — Ч. 2 : Конституційне право. Адміністративне право. Фінансове право. Інформаційне право. Земельне право. Аграрне право. Екологічне право. Природоресурсне право. Трудове право. Право соціального забезпечення / Хмельницький університет управління та права. — С. 192–194.
  49. **Чубарук Т. В.** Інформаційна сфера як об'єкт конституційно-правового регулювання / Т. В. Чубарук // Сучасний вимір держави і права : [зб. наук. праць / за ред. В. І. Терентьєва, О. В. Козаченка]. — Миколаїв, 2008. — С. 474–476.
  50. **Чубарук Т. В.** Науково-теоретичне розуміння принципів права: основні категорії та підходи / Т. В. Чубарук // Закарпатські правові читання : матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів та аспірантів, (28–30 квіт. 2009 р., м. Ужгород) / за заг. ред. Ф. Г. Ващука. — Ужгород, 2009. — С. 65–67.

51. **Чубарук Т. В.** Особливості захисту права на інформацію в системі захисту прав людини / Т. В. Чубарук // *Держава і право: De lege praeterita, instante, future* : тези міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27–28 листоп. 2009 р.). — Миколаїв, 2009. — С. 128–130.
52. **Кузенко Л. В.** Правове регулювання права громадян на інформацію в сфері державного управління : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кузенко Лариса Володимирівна. — Х., 2003. — 200 с.
53. **Кузенко Л. В.** Правове регулювання права громадян на інформацію в сфері державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Л. В. Кузенко. — Х., 2003. — 20 с.
54. **Кузенко Л. В.** Акти управління, як носії інформації / Л. В. Кузенко // *Вісник Запорізького юридичного інституту*. — Запоріжжя, 2000.— № 1 (10).— С. 97–101.
55. **Кузенко Л. В.** Інформація, як необхідна умова державного управління. Класифікація інформації для її організації в системі органів внутрішніх справ / Л. В. Кузенко // *Вісник Запорізького юридичного інституту*. — Запоріжжя, 2000.— № 4 (13).— С.124–131.
56. **Кузенко Л. В.** Інформація як елемент державного управління: загальні засади її класифікації / Л. В. Кузенко // *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2001. — № 11. — С. 216–220.
57. **Кузенко Л. В.** Питання інформаційної політики по висвітленню роботи органів державної влади / Л. В. Кузенко // *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2001. — № 12. — С. 234–238.
58. **Кузенко Л. В.** Організація та використання технічного забезпечення в державному управлінні / Л. В. Кузенко // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності* : зб. наук. ст. / Донецький ін-т внутр. справ при Донец. нац. ун-ті. — Донецьк, 2001. — № 2. — С.141–149.
59. **Кузенко Л. В.** Інформаційна обумовленість державного управління / Л. В. Кузенко // *Право України*. — 2002.— № 3.— С. 16–19.
60. **Кузенко Л. В.** Процесуальний зміст управління. Структурна організація форм та функцій управління як його окремих елементів / Л. В. Кузенко // *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2002. — № 16.— С.168–173.
61. **Кузенко Л. В.** Питання про адміністративно-процесуальну природу державного управління / Л. В. Кузенко // *Вісник Запорізького юридичного інституту*. — Запоріжжя, 2002. — № 1 (18). — С. 120–125.
62. **Кузенко Л. В.** Адміністративна відповідальність за порушення прав громадян на інформацію / Л. В. Кузенко // *Вісник Запорізького юридичного інституту*. — Запоріжжя, 2002. — № 3 (20). — С. 316 — 321.
63. **Сопілко І. М.** Правове регулювання відносин щодо отримання органами державної влади України інформації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Сопілко Ірина Миколаївна. — К., 2010. — 198 с.

64. **Марценюк О. Г.** Теоретико-методологічні засади інформаційного права України: реалізація права на інформацію : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Марценюк Олександр Геннадійович. — К., 2009. — 266 с.
65. **Марценюк О. Г.** Заборонена інформація та її місце у системі інформаційних відносин / О. Г. Марценюк // Право України. — 2006. — № 5. — С. 44–48.
66. **Марценюк О. Г.** Режими доступу до інформації в системі українського права / О. Г. Марценюк // Юридична Україна. — 2006. — № 7. — С. 23–29.
67. **Марценюк О. Г.** Право людини на інформацію в європейському та українському праві / О. Г. Марценюк // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. — Донецьк, 2006. — № 2, т. 2. — С. 429–432.
68. **Калюжний Р. А.** Предмет та методи інформаційного права / Р. А. Калюжний, О. Г. Марценюк // Правова інформатика. — 2008. — № 3 (19). — С. 5–9.
69. **Марценюк О. Г.** Права фізичних і юридичних осіб на медичну конфіденційну інформацію / О. Г. Марценюк // Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення) : II Всеукраїнська наук.-практ. конф., (17–18 квіт. 2008 р.). — Львів, 2008. — С. 166–171.
70. **Калюжний Р. А.** Теоретико-методологічні засади формування науки інформаційного права / Р. А. Калюжний, О. Г. Марценюк // Інформаційне суспільство в Україні: інформаційно-правова культура, освіта, наука : Міжнар. наук.-практ. конф., (16–17 трав. 2008 р.). — Суми, 2008. — С. 38–44.
71. **Марценюк А. Г.** Конфіденціальна інформація в системі права на інформацію в Україні / А. Г. Марценюк // Историко-правовые и социально-экономические аспекты развития общества : тезисы докл. V Межвуз. науч.-практ. конф., (5 апр. 2006 г.). — Чернигов, 2006. — С. 25–27.
72. **Лопатін С. І.** Адміністративно-правові відносини у сфері права на інформацію : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Лопатін Сергій Ігорович. — К., 2010. — 266 с.
73. **Лопатін С. І.** Методологічні підходи до дослідження адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення права громадян на інформацію / С. І. Лопатін // Наука і правоохорона. — 2009. — № 4. — С. 188–193;
74. **Лопатін С. І.** Правовий статус громадян як суб'єктів адміністративно-правових відносин в інформаційній сфері [Електронний ресурс] / С. І. Лопатін // Форум права. — 2010. — № 2. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/101cvvic.pdf>;
75. **Лопатін С. І.** Роль і значення інформації в адміністративно-правових відносинах / С. І. Лопатін // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2010. — Вип. 49. — С. 230–235.
76. **Лопатін С. І.** Забезпечення права громадян на інформацію як об'єкт адміністративно-правових відносин / С. І. Лопатін // Наука і правоохорона. — 2010. — № 2. — С. 143–149.
77. **Лопатін С. І.** Обіг персональних даних в інформаційно-телекомунікаційних системах правоохоронних органів в контексті дотримання прав людини / К. І. Беляков, С. І. Лопатін // Забезпечення прав і свобод людини і громадяни-

- на в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.,ї (4 груд. 2009 р.). — К.; Х., 2009. — С. 221–223.
78. **Лопатін С. І.** Інформаційна безпека та реалізація громадянами прав у сфері інформатизації / С. І. Лопатін // Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Кіровоград, 5–6 листоп. 2009 р.). — Кіровоград, 2009. — С. 156–159.
79. **Петров С. В.** Адміністративно-правове забезпечення реалізації права громадян на інформацію : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Петров Сергій Вікторович. — Запоріжжя, 2013. — 196 с.
80. **Петров С. В.** Зміст права на інформацію / С. В. Петров // Юридичний вісник Причорномор'я. — 2011. — № 3 (3), ч. 2. — С. 182–193.
81. **Петров С. В.** До питання про правову природу права громадян на інформацію / С. В. Петров // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — Ужгород, 2012. — № 19. — Т. 3. — С. 180–183.
82. **Петров С. В.** Суб'єкти забезпечення права громадян на інформацію [Електронний ресурс] / С. В. Петров // Форум права. — 2012. — № 3. — С. 544–549. — Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-3/12pevpgp.pdf;>
83. **Петров С. В.** Місце права громадян на інформацію в адміністративно-правовому статусі громадянина / С. В. Петров // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. — Донецьк, 2012. — № 4. — С. 59–64.
84. **Петров С. В.** Проблематика захисту права на інформацію / С. В. Петров // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — Ужгород, 2013. — № 21. — Ч.1, т. 2. — С. 145–149.
85. **Петров С. В.** Комерційна таємниця і «ноу-хау» в праві / С. В. Петров // Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку економіки України : зб. тез всеукр. наук.-практ. конф., (м. Донецьк, 26 листоп. 2010 р.). — Донецьк, 2010. — С. 139–142.
86. **Петров С. В.** Інформація як об'єкт адміністративно-правових відносин / С. В. Петров // Господарсько-правове, цивільно-правове та фінансово-правове забезпечення розвитку економіки України : зб. тез всеукр. наук.-практ. конф., (м. Донецьк, 25 листоп. 2011 р.). — Донецьк, 2011. — С. 139–144.
87. **Петров С. В.** Право громадян на інформацію в історичній ретроспективі / С. В. Петров // Сучасні аспекти правового життя України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 28–29 серп. 2012 р.). — К., 2012. — С. 75–77.
88. **Петров С. В.** Інформація як об'єкт права: постановка проблеми / С. В. Петров // Актуальні проблеми адміністративного права та процесу : зб. тез всеукр. наук.-практ. конф., (м. Донецьк, 28 верес. 2012 р.). — Донецьк, 2012. — С. 210–213.
89. **Благодарний А. М.** Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Благодарний Андрій Миколайович. — К., 2006. — 200 с.
90. **Благодарний А. М.** Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення інформаційної безпеки України / А. М. Благодарний // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали наук.-практ. конф. за міжнародною участю. — К., 2001. — С. 110–112.

91. **Благодарний А. М.** Адміністративно-правове регулювання деяких видів торговельної діяльності / А. М. Благодарний // Державне регулювання торгівлі в ринкових умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — К., 2001. — С. 198–201.
92. **Благодарний А. М.** Деякі питання закритого розгляду справ про адміністративні правопорушення / А. М. Благодарний // Правові проблеми сучасності очима молодих дослідників : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — К., 2001. — С. 92–95.
93. **Благодарний А. М.** Деякі проблеми адміністративної відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю / А. М. Благодарний // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2002. — Вип. 16. — С. 148–153.
94. **Благодарний А. М.** До питання закритого розгляду справ про адміністративні правопорушення в суді / А. М. Благодарний // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Х., 2002. — Вип. 54. — С. 106–110.
95. **Благодарний А. М.** Перегляд постанов суду у справах про адміністративні порушення законодавства про державну таємницю / А. М. Благодарний // Вісник Національного університету внутрішніх справ України. — К., 2003. — Вип. 22. — С. 152–156.
96. **Благодарний А. М.** Актуальні проблеми профілактики адміністративних порушень законодавства про державну таємницю / А. М. Благодарний // Збірник наукових праць Національної академії Служби безпеки України. — К., 2005. — № 13. — С. 101–107.
97. **Благодарний А. М.** Окремі питання профілактики адміністративних правопорушень / А. М. Благодарний // Юридична Україна. — 2006. — № 1. — С. 14–17.
98. **Шлома Г. О.** Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Шлома Ганна Олександрівна. — Дніпропетровськ, 2008. — 286 с.
99. **Шлома Г. О.** Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г. О. Шлома. — Дніпропетровськ, 2008. — 18 с.
100. **Шлома Г. О.** Захист службової інформації органів внутрішніх справ як складова ефективної боротьби з наркоманією / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць. — Дніпропетровськ, 2003. — Спец. вип. № 1 (13). — С. 103–109.
101. **Шлома Г. О.** Право на інформацію з обмеженим доступом / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. — Дніпропетровськ, 2005. — № 2. — С. 310–315.
102. **Шлома Г. О.** Зміст, поняття, ознаки інформації як об'єкту інформаційних відносин / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. — Дніпропетровськ, 2005. — № 3. — С. 337–344.
103. **Шлома Г. О.** Режим службової таємниці в органах внутрішніх справ України як елемент системи їх інформаційної безпеки / Г. О. Шлома // Проблеми право-

- знавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. — Донецьк, 2006. — № 3. — С. 86–101.
104. **Шлома Г. О.** Характеристика службової таємниці органів внутрішніх справ України як виду інформації з обмеженим доступом / Г. О. Шлома // Науковий вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС. — Запоріжжя, 2006. — №3. — С. 121–131.
  105. **Шлома Г. О.** Завдання та зміст механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України / Г. О. Шлома // Науковий вісник ДДУВС. — Дніпропетровськ, 2006. — № 4. — С. 137–147.
  106. **Шлома Г. О.** Службова таємниця в діяльності органів внутрішніх справ України / Г. О. Шлома // Південноукраїнський правничий часопис. — Одеса, 2006. — № 4. — С. 157–164.
  107. **Шлома Г. О.** Службова таємниця як елемент інформаційних відносин в Україні / Г. О. Шлома // Збірник тез доповідей Міжнар. наук. конф. і молодих вчених [«Другі осінні юридичні читання»], (14–15 листоп. 2003 р.). — Хмельницький, 2003. — С. 162–164.
  108. **Шлома Г. О.** Захист інформації як складова системи безпеки підприємства / Г. О. Шлома // Шлях України до економічної безпеки : матеріали наук.-практ. конф., (16–17 квіт. 2004 р.). — Х., 2004. — С. 89–91.
  109. **Шлома Г. О.** Методика побудови системи інформаційної безпеки організацій, установ та підприємств / Г. О. Шлома // ДНІ НАУКИ : зб. тез доповідей : в 3 т. / Гуманітарний ун-т «ЗІДМУ». — Запоріжжя, 2005. — Т.3. — С. 94–95.
  110. **Шлома Г. О.** Концептуальні основи формування інституту службової таємниці в діяльності державних органів України / Г. О. Шлома // Юридична наука та правоохоронна діяльність : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. молодих учених [«Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців»], (18 трав. 2005 р.). — Дніпропетровськ, 2005. — Вип. 6. — С. 39–46.
  111. **Шлома Г. О.** Охорона комерційної та службової таємниць як елемент системи економічної безпеки підприємства / Г. О. Шлома // Актуальні проблеми протидії економічній злочинності, тінізації та корупції в умовах формування ринкової економіки в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (30 верес. 2005 р.) / [упоряд. І. О. Ревак, О. І. Руда]. — Львів, 2006. — С. 100–103.
  112. **Шлома Г. О.** Недоліки системи забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України та шляхи їх усунення / Г. О. Шлома // Інформатизація вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф., (Харків, 11–12 квіт. 2006 р.). — Х., 2006. — С. 245–250.
  113. **Шлома Г. О.** Заходи підвищення забезпечення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України як чинник інформаційної безпеки держави / Г. О. Шлома // Удосконалення діяльності органів внутрішніх справ України з попередження й розкриття злочинів та інших правопорушень : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (2 листоп. 2007 р., м. Запоріжжя) : у 2 ч. — Запоріжжя, 2007. — Ч.1. — С. 71–74.
  114. **Шлома Г. О.** Кримінально-правова відповідальність за порушення правил обігу інформації з обмеженим доступом / Г. О. Шлома // Актуальні пробле-

- ми протидії злочинності в Україні : матеріали наук.-практ. семінару (21 берез. 2008 р., Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ). — Дніпропетровськ, 2008. — С. 44–46.
115. **Шатковська І. В.** Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Шатковська Інна Вікторівна. — К., 2010. — 198 с.
116. **Шатковська І. В.** Лікарська таємниця: загальні правові засади / І. В. Шатковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. — Ужгород, 2009. — № 2. — С. 46–50.
117. **Шатковська І. В.** Правове регулювання інституту лікарської таємниці (українська історія та міжнародний досвід) [Електронний ресурс] / І. В. Шатковська // Форум права. — 2009. — № 3. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09.pdf>;
118. **Шатковська І. В.** Лікарська таємниця як елемент системи професійної таємниці: теоретико-правовий аспект / І. В. Шатковська // Юриспруденція: теорія і практика. — 2009. — № 11. — С. 14–17.
119. **Шатковська І. В.** Лікарська таємниця як об'єкт правового регулювання / І. В. Шатковська // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 12. — С. 109–111.
120. **Шатковська І. В.** Суб'єкти збереження лікарської таємниці (адміністративно-правовий аспект) / І. В. Шатковська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. — К., 2010. — № 8. — С. 167–172.
121. **Шатковська І. В.** Лікарська таємниця та її адміністративно-правове забезпечення в сучасних умовах / І. В. Шатковська // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. [«Сьомі осінні юридичні читання»] : у 4 ч. — Хмельницький, 2008. — Ч. 2. — С. 196–197.
122. **Шатковська І. В.** Дотримання лікарської таємниці як реалізація права на приватність / І. В. Шатковська // Право на приватність: тенденції і перспективи : тези Всеукр. наук.-практ. конф. — Львів, 2008. — С. 218–220.
123. **Шатковская И. В.** Конституционное право на сохранение в тайне конфиденциальной информации о человеке и его реализация в медицинской практике Украины / И. В. Шатковская // Конституционные ценности: содержание и проблемы реализации : материалы Междунар. науч.-теорет. конф., (4–6 декабря 2008 г.) : в 2 т. / под ред. Н. В. Витрука, Л. А. Нудненко. — М., 2009. — Т. 1. — С. 345–349.
124. **Шатковська І. В.** Медична таємниця в контексті права та біоетики / І. В. Шатковська // Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (26–27 берез. 2009 р.). — Львів, 2009. — С. 569–570.
125. **Шатковська І. В.** Проблеми забезпечення права пацієнта на медичну таємницю / І. В. Шатковська // Актуальні проблеми державотворення в Україні очима молодих учених : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка (23–24 квіт. 2009 р.). — К., 2009. — Ч. II. — С. 241–242.

126. **Шатковська І. В.** Інформатизація медичної галузі: адміністративно-правові аспекти / І. В. Шатковська // Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. з медичного права, (Львів, 23–24 квіт. 2009 р.). — Львів, 2009. — С. 320–323.
127. **Головкова О. М.** Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Головкова Ольга Миколаївна. — Х., 2009. — 200 с.
128. **Запорожець І. Г.** Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Запорожець Інна Григорівна. — Х., 2006. — 200 с.
129. **Матвієнко П. Є.** Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Матвієнко Поліна Євгеніївна. — К., 2010. — 264 с.
130. **Чуприна О. В.** Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Чуприна Олена Василівна. — К., 2013. — 174 с.
131. **Чуприна О. В.** Генезис права на інформацію: міжнародне та національне законодавство / О. В. Чуприна // Правова інформатика. — 2012. — № 1 (33). — С. 82–85.
132. **Чуприна О. В.** Право на інформацію: адміністративно-правовий аспект / О. В. Чуприна // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 1. — С. 127–130.
133. **Чуприна О. В.** Захист права на інформацію зміст / О. В. Чуприна // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2012. — С. 91–93.
134. **Чуприна О. В.** Адміністративно-правові аспекти права на інформацію / О. В. Чуприна // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 29 груд. 2011 р.). — К., 2011. — С. 71–72.
135. **Чуприна О. В.** Право на інформацію: сутність та зміст / О. В. Чуприна // Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 22 квіт. 2012 р.). — К., 2012. — С. 44–47.
136. **Чуприна О. В.** Структура права на інформацію / О. В. Чуприна, В. О. Кір'ян // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 15 лип. 2012 р.). — К., 2012. — С. 24–27.
137. **Тунік А. В.** Правовий захист персональних даних в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Тунік Андрій Володимирович. — К., 2012. — 212 с.
138. **Баскаков В. Ю.** Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Баскаков Володимир Юрійович. — К., 2012. — 193 с.
139. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом: розвиток вітчизняного законодавства / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 4. — С. 126–128.

140. **Баскаков В.** Інформація з обмеженим доступом: аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 5. — С. 124–127.
141. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом в умовах боротьби з організованою злочинністю / В. Баскаков // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : зб. наук. праць. — К., 2011. — № 24. — С. 263–269.
142. **Баскаков В. Ю.** Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом / В. Ю. Баскаков // Правова інформатика. — 2012. — № 1 (33). — С. 7–14.
143. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом: окремі аспекти / В. Баскаков // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 59–61.
144. **Баскаков В.** Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки / В. Баскаков // Актуальні проблеми державотворення : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 28 черв. 2011 р.). — К., 2011. — С. 47–49.
145. **Баскаков В. Ю.** Захист інформації з обмеженим доступом у контексті міжнародної інформаційної безпеки: аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Ю. Баскаков // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 груд. 2011 р.). — К., 2011. — С. 55–59.
146. **Ліпкан В. А.** Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні : [моногр.] / В. А. Ліпкан, В. Ю. Баскаков ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 344 с.
147. **Дзіс С. А.** Проблеми авторського права в сфері новітніх комп'ютерних технологій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Дзіс Сергій Анатолійович. — К., 2004. — 252 с.
148. **Дмитришин В. С.** Набуття та передання авторських прав на комп'ютерні програми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / В. С. Дмитришин. — К., 2008. — 20 с.
149. **Колісник А. С.** Цивільно-правовий захист комп'ютерного програмного забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Колісник Артем Семенович. — Одеса, 2007. — 187 с.
150. **Селіванов М. В.** Захист права на комп'ютерну програму (авторсько-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / М. В. Селіванов. — Х., 2002. — 20 с.
151. **Кохановська О. В.** Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. В. Кохановська. — К., 2006. — 34 с.
152. **Ващинець І. І.** Цивільно-правова охорона авторських прав в умовах розвитку інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / І. І. Ващинець. — К., 2006. — 20 с.

153. **Пастухов О. М.** Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. М. Пастухов. — К., 2002. — 18 с.
154. **Кулініч О. О.** Інформація з обмеженим доступом як об'єкт цивільних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кулініч Ольга Олексіївна. — Оdesa, 2006. — 200 с.
155. **Дідук А. Г.** Правовий режим конфіденційної інформації: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Дідук Алла Григорівна. — Х., 2008. — 243 с.
156. **Петров Є. В.** Інформація як об'єкт цивільно-правових відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Є. В. Петров. — Х., 2003. — 18 с.
157. **Носік Ю. В.** Права на комерційну таємницю в Україні: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Носік Юрій Володимирович. — К., 2006. — 200 с.
158. **Носік Ю. В.** Підстави виникнення, зміни і припинення прав на комерційну таємницю в Україні / Ю. В. Носік // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2006. — № 1. — С 86–94.
159. **Носік Ю.** Міжнародно-правова охорона комерційної таємниці / Ю. Носік // Право України. — 2004. — № 11. — С. 131–135.
160. **Носік Ю. В.** Збереження комерційної таємниці в господарському судочинстві / Ю. В. Носік // Вісник господарського судочинства. — 2003. — № 3. — С. 214–223.
161. **Носік Ю. В.** Стан і проблеми правового забезпечення розвитку Інтернету в Україні / Ю. В. Носік // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. — К., 2003. — Вип. 49–51. — С. 34–35.
162. **Лилак Д. Д.** Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діють держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у цивільних відносинах / Д. Д. Лилак, Ю. В. Носік // Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : [у 2 т.] / відп. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. — К., 2005. — Т. I. — С. 272–298.
163. **Носік Ю. В.** Юридичне значення ознак комерційної таємниці / Ю. В. Носік // Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: стан та перспективи розвитку : зб. тез Міжнар. наук. конф. і студентів та аспірантів, (25–26 листоп. 2005 р.). — К. — Хмельницький, 2005. — С. 266–268.
164. **Носік Ю. В.** Суб'єкти права на комерційну таємницю в Україні / Ю. В. Носік // Молодь у юридичній науці : зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Четверті осінні юридичні читання»], (21–22 жовт. 2005 р.) : у 3 ч. — Хмельницький, 2005. — Ч. 2 : Приватно-правові науки. — С. 216–219.
165. **Носік Ю. В.** Проблемы процессуально-правовой охраны коммерческой тайны в Украине / Ю. В. Носік // Проблемы развития законодательства и правоприменительной практики : материалы междунар. науч. конф. студентов и аспиран-

- тов, (Минск, 29–30 октября 2004 г.) / [редкол.: Г. А. Шумак (отв. ред.) и др.]. — Минск, 2005. — С. 124–126.
166. **Носік Ю. В.** Генеза законодавства про комерційну таємницю на території України до 1990 року / Ю. В. Носік // Молодь у юридичній науці : зб. тез доповідей Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Треті осінні юридичні читання»]. — Хмельницький, 2004. — С. 202–203.
167. **Носік Ю. В.** Поняття інформаційних ресурсів за законодавством України / Ю. В. Носік // Держава та право очима молодих дослідників : матеріали міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (29–30 листоп. 2001 р.). — К., 2003. — С. 222–224.
168. **Носік Ю.** Захист банківської таємниці при здійсненні правосуддя господарськими судами / Ю. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — К., 2002. — Вип. 4. — С. 37–43.
169. **Носік Ю. В.** Огляд новел кримінального законодавства у сфері комп'ютерно-інформаційних злочинів / Ю. В. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні : тези доповідей Третьої наук.-техн. конференції. — К., 2001. — С. 27–79.
170. **Носік Ю. В.** Правовий режим банківської таємниці в Україні / Ю. В. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — К., 2001. — Вип. 2. — С. 31–39.
171. **Носік Ю. В.** Правовой режим информационных ресурсов в Украине / Ю. В. Носик, М. И. Прокофьев // Бизнес и безопасность. — 2001. — № 2. — С. 37–41.
172. **Носік Ю. В.** Некоторые аспекты законодательного обеспечения функционирования сети Интернет в Украине / Ю. В. Носик // Безопасность информации. — 2000. — № 3. — С. 7–14.
173. **Носік Ю. В.** Охорона і захист інформації власником / Ю. В. Носік // Системний аналіз та інформаційні технології : зб. тез доповідей учасників II Національної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, (28–30 черв. 2000 р.). — К., 2000. — С. 178–182.
174. **Носік Ю.** Інформаційні відносини з приводу банківського кредиту / Ю. Носік // Банківська діяльність і право : тези доповідей і наук. повідомл. Третьої щорічної міжвузів. студентської наук.-практ. конф. — К., 2000. — С. 34–36.
175. **Гоголь Б. М.** Право на інформацію в цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Гоголь Богдан Миколайович. — К., 2010. — 200 с.
176. **Азаров Д. С.** Кримінальна відповідальність за злочини у сфері комп'ютерної інформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / Д. С. Азаров. — К., 2003. — 18 с.
177. **Орлов С. О.** Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / С. О. Орлов. — Х., 2004. — 20 с.
178. **Розенфельд Н. А.** Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах : автореф. дис. на здобуття наук. сту-

- пеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / Н. А. Розенфельд. — К., 2003. — 17 с.
179. **Рудик М. В.** Незаконний збут, розповсюдження комп'ютерної інформації з обмеженим доступом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / М. В. Рудик. — Одеса, 2007. — 19 с.
180. **Карчевський М. В.** Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (аналіз складу злочину) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / М. В. Карчевський. — Х., 2003. — 19 с.
181. **Рудик М. В.** Незаконний збут, розповсюдження комп'ютерної інформації з обмеженим доступом : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Рудик Михайло Вікторович. — Х., 2007. — 221 с.
182. **Рудик М. В.** Понятійний апарат предмета злочину, передбаченого статтею 363 КК України / М. В. Рудик // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2005. — № 29. — С. 131–135.
183. **Рудик М. В.** Професійна таємниця як об'єкт кримінально-правової охорони / М. В. Рудик // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2005. — № 31. — С. 124–128.
184. **Рудик М. В.** Суспільна небезпека від незаконного збуту й поширення комп'ютерної інформації з обмеженим доступом / М. В. Рудик // Вісник Запорізького юридичного інституту. — Запоріжжя, 2005. — № 3. — С. 120–124.
185. **Рудик М. В.** До питання про захист комп'ютерної інформації з обмеженим доступом в ОВС / М. В. Рудик // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. — 2005. — № 8. — С. 49–55.
186. **Рудик М. В.** Міжнародний досвід протидії незаконному збуту та розповсюдженню конфіденційної інформації / М. В. Рудик // Актуальні проблеми держави та права : зб. наук. праць. — Одеса, 2006. — № 27. — С. 222–228.
187. **Рудик М. В.** Шляхи вирішення проблеми кваліфікації злочинних посягань на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом / М. В. Рудик // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2006. — С. 34–37.
188. **Рудик М. В.** Об'єкт та предмет незаконного збуту та розповсюдження комерційної та банківської таємниці / М. В. Рудик // Право і безпека. — Х., 2006. — № 5/2. — С. 70–72.
189. Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання) : моногр. / [Р. А. Калюжний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець] ; за заг. ред. М. Я. Швеця, О. Д. Крупчана. — К. : НДЦ правової інформатики АПРНУ, 2002. — 191 с.
190. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики : моногр. / [Р. А. Калюжний, В. О. Шамрай, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець,

- Ю. В. Яцишин, А. С. Ластовецький] ; за ред. Р. А. Калюжного та В. О. Шамрая. — К. : АДПС України, 2002. — 296 с.
191. Правова інформатика: система інформатизація законотворчої, правозастосововчої, правоохоронної, судочинної та правоосвітньої діяльності в Україні : моногр. / [В. М. Брижко, І. А. Вознюк, В. Д. Гавловський, О. В. Глодківська, Л. М. Задорожня, Р. А. Калюжний, Ю. А. Клімашевська, В. А. Саницький, В. Ф. Севастьянов, В. М. Смаглюк, В. Г. Хахановський, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець, О. І. Яременко] ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. — Ужгород : ІВА, 2003. — 168 с.
  192. Основи інформаційного права України : навч. посіб. / [В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський та ін.] ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. — [2-е вид., переробл. і доповн.]. — К. : Знання, 2009. — 414 с.
  193. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права : моногр. / [В. М. Брижко, В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, В. М. Попович, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець, О. І. Яременко] ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. — Ужгород : ІВА, 2003. — 240 с.
  194. Е-майбутнє та інформаційне право / [Брижко В., Цимбалюк В., Швець М., Коваль М., Базанов Ю.] ; за ред. М. Швеця. — К. : НДЦПІ АПРн України, 2006. — 234 с.
  195. **Цимбалюк В. С.** Сутність і зміст правової інформатики (методологічний аспект) / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2005. — № 4 (8). — С. 18–30.
  196. **Цимбалюк В. С.** Методологія правової інформатики в систематизації податкового законодавства України як чинника боротьби з корупцією / В. С. Цимбалюк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : зб. наук. праць. — К., 2005. — № 11. — С. 176–184.
  197. **Цимбалюк В. С.** Роль правової інформатики у модернізації прокуратури України / В. С. Цимбалюк // Право України. — 2006. — № 11. — С. 73–77.
  198. **Цимбалюк В. С.** Правова інформатика в діяльності прокуратури України / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2007. — № 2 (14). — С. 18–27.
  199. **Цимбалюк В. С.** Сутність і зміст правової інформатики (методологічний аспект) / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2005. — № 4 (8). — С. 18–30.
  200. Основи інформаційного права України : навч. посіб. / [В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Грищенко та ін.] ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. — К. : Знання, 2004. — 274 с.
  201. Основи інформаційного права України : навч. посіб. / [В. С. Цимбалюк, В. Д. Гавловський, В. В. Грищенко та ін.] ; за ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного та П. В. Мельника. — К. : Знання, 2009. — 414 с.
  202. Інформаційна політика України. Європейський контекст : моногр. / [Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін.]. — К. : Либідь, 2007. — 358 с.
  203. **Макаренко Є. А.** Європейська інформаційна політика : [моногр.] / Макаренко Є. А. — К. : Наша культура і наука, 2000. — 368 с.
  204. **Дубас О. П.** Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті : [моногр.] / Дубас О. П. — К. : Генеза, 2004. — 208 с.
  205. **Цимбалюк В. С.** Мас-медіа право в інформаційному суспільстві / В. С. Цимбалюк // Інформація і право. — 2011. — № 1. — С. 30–33.

206. **Кудрявцева С. П.** Міжнародна інформація : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. — К. : Слово, 2005. — 400 с.
207. **Залізник В. А.** Систематизація інформаційного законодавства України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Залізник Віталій Анатолійович. — К., 2011. — 210 с.
208. **Ліпкан В. А.** Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми : [моногр.] / В. А. Ліпкан, О. В. Кушнір ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 376 с.
209. **Ліпкан В. А.** Систематизація інформаційного законодавства України : моногр. / В. А. Ліпкан, В. А. Залізник ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2012. — 304 с.
210. **Ліпкан В. А.** Консолідація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, М. І. Дімчогло ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2014. — 408 с.
211. **Дімчогло М. І.** Консолідація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М. І. Дімчогло. — К., 2012. — 19 с.
212. **Череповський К. П.** Інкорпорація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К. П. Череповський. — Запоріжжя, 2013. — 19 с.
213. **Череповський К. П.** Окремі питання інкорпорації міжнародного інформаційного права / К. П. Череповський // Правова інформатика. — 2012. — № 1 (33). — С. 68–76.
214. **Череповський К. П.** Інкорпорація як етап до кодифікації інформаційного законодавства / К. П. Череповський // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 5. — С. 47–49.
215. **Череповський К. П.** Інкорпорація як складова систематизації інформаційного законодавства України / К. П. Череповський // Вісник Запорізького національного університету. — Запоріжжя, 2012. — № 2, ч. II. — С. 177–182.
216. **Череповський К. П.** Щодо наукової розробленості інкорпорації інформаційного законодавства / К. П. Череповський // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.- практич. конф. — К., 2011. — С. 69–71.
217. **Череповський К. П.** Гносеологічні аспекти розуміння інформаційного права / К. П. Череповський // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали міжнар. наук.-практич. конф. — К., 2011. — С. 96–100.
218. **Череповський К. П.** Елементи структуризації міжнародного інформаційного права / К. П. Череповський // Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали наук.-практич. конф. — К., 2012. — С. 40–44.
219. **Череповський К. П.** Інкорпорація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / К. П. Череповський // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали міжнар. наук.-практич. конф. — К., 2012. — С. 12–14.
220. **Цимбалюк В. С.** Кодифікація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07

- «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. С. Цимбалюк. — К., 2013. — 38 с.
221. **Цимбалюк В. С.** Інформаційне право (основи теорії і практики): [моногр.]. / Цимбалюк В. С. — К.: Освіта України, 2010. — 388 с.
222. **Цимбалюк В. С.** Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства / Цимбалюк В. С. — К.: Освіта України, 2011. — 426 с.
223. **Цимбалюк В. С.** Охорона та захист інформаційних ресурсів на засадах юридичної деліктології / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2007. — № 4 (16). — С. 13–24.
224. **Татарникова К. Г.** Кодифікація законодавства України про інформацію: підходи до формування теорії інформаційного права / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 6. — С. 35–38.
225. **Татарникова К. Г.** Методологічні підходи до кодифікації законодавства України про інформацію / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2013. — № 5. — С. 99–101.
226. **Татарникова К. Г.** Концепт комплексної кодифікації законодавства про інформацію / К. Г. Татарникова // Юридичний вісник. — 2013. — № 3 (28). — С. 69–73.
227. **Татарникова К. Г.** Концепт фрагментарної галузевої кодифікації законодавства про інформацію: методологія визначення / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2013. — № 9. — С. 53–55.
228. **Татарникова К. Г.** Отдельные предложения по решению ряда научных и практических проблем, связанных с кодификацией информационного законодательства / К. Г. Татарникова // Закон и жизнь: междунар. науч.-практ. правовой журн. — 2013. — № 12.
229. **Татарникова К. Г.** Тенденції розвитку законодавства у сфері захисту персональних даних / К. Г. Татарникова // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні: тези допов. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 65–66.
230. **Татарникова К. Г.** Деякі аспекти методології кодифікації інформаційного законодавства / К. Г. Татарникова // Правові та політичні проблеми сучасності: тези допов. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 22 квіт. 2012 р.). — К., 2012. — С. 38–40.
231. **Татарникова К. Г.** Кодифікація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / К. Г. Татарникова // Інформаційні технології боротьби з тероризмом: тези допов. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 15 лип. 2012 р.). — К., 2012. — С. 17–21.
232. **Татарникова К. Г.** Щодо змісту поняття Кодифікація інформаційного законодавства / К. Г. Татарникова // Проблеми державного будівництва в Україні: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу [«Україна в Євроінтеграційних процесах»], (м. Київ, 18–19 лют. 2012 р.). — К., 2012. — Вип. 20. — Т. 1. — С. 165–168.
233. **Татарникова К. Г.** Гносеологічний аспект розвитку теорії інформаційного права у контексті протидії екстремізму та тероризму / К. Г. Татарникова //

- Імперативи розвитку цивілізації : навч. наук. вид. — К., 2013. — Вип. № 1. — С. 65–69.
234. **Татарникова К. Г.** Засади комплексної кодифікації законодавства про інформацію / К. Г. Татарникова // Проблеми державного будівництва в Україні : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу [«Україна в Євроінтеграційних процесах»], (м. Київ, 16–17 лют. 2013 р.). — К., 2013. — Вип. 21. — Т. 1. — С. 226–229.
235. **Капінус Л. І.** Актуальні проблеми прийняття інформаційного кодексу України / Л. Капінус // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 7. — С. 59–62.
236. **Капінус Л.І.** Содержание права человека и гражданина на доступ к информации / Л. И. Капинус // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. — 2013. — № 11. — С. 57–61.
237. **Капінус Л. І.** Проблеми вироблення уніфікованого поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право» : зб. наук. праць. — К., 2013. — № 1 (26). — С. 41–46.
238. **Ліпкан В. А.** Доступ до інформації з обмеженим доступом: проблеми вироблення уніфікованих дефініцій / В. А. Ліпкан, Л. І. Капінус // Публічне право : наук.-практ. юрид. журн. — Ужгород, 2013. — № 4 (12). — С. 45–54.
239. **Капінус Л. І.** Право на доступ до інформації як елемент правового статусу людини та громадянина / Л. І. Капінус // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 1. — С. 53–57.
240. **Капінус Л. І.** Право людини та громадянина на інформацію: плани та реальність / Л. І. Капінус // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Харків, 12–13 квіт. 2012 р.) : у 4 т. — Х., 2012. — Т. 2. — С. 44–46.
241. **Капінус Л. І.** Актуальні проблеми прийняття інформаційного кодексу України / Л. І. Капінус // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та напрями розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : [у 2 ч.]. — Запоріжжя, 2012. — Ч. 2. — С. 35–38.
242. **Капінус Л. І.** Проблеми визначення поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали наук.-практ. конф., (Луцьк, 22 квіт. 2012 р.). — К., 2012. — С. 27–30.
243. **Капінус Л. І.** Інформаційний тероризм та дотримання права людини та громадянина на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 15 лип., 2012 р.). — К., 2012. — С. 14–17.
244. **Капінус Л. І.** Доступ до інформації та застереження про публічний порядок / Л. І. Капінус // Імперативи розвитку цивілізації : матеріали наук.-практ. конф. [«Протидія сучасним формам тероризму та екстремізму»], (Київ, 31 січ. 2013 р.). — К., 2013. — С. 61–63.
245. **Капінус Л. І.** Проблеми визначення поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Проблеми державного будівництва в Україні : матеріали

- наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу [«Україна в Євро-інтеграційних процесах»], (Київ, 15–16 лют. 2014 р.). — К., 2013. — С. 73–75.
246. **Цимбалюк В. С.** Проблеми визначення категорії «інформаційна безпека підприємницької діяльності» в праві України за умов формування інформаційного суспільства / В. С. Цимбалюк // Малий і середній бізнес. — К., 2003. — № 1–2. — С. 43–54.
247. **Цимбалюк В. С.** Інформаційна безпека підприємницької діяльності: визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформаційного суспільства (глобальної кіберцивілізації) / В. С. Цимбалюк // Підприємництво, господарство, право. — 2004. — № 3. — С. 88–91.
248. **Цимбалюк В. С.** Сутність інформаційної безпеки в умовах входження України до глобальної кіберцивілізації / В. С. Цимбалюк // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. — Ірпінь, 2004. — № 4 (26). — С. 135–141.
249. **Цимбалюк В. С.** Інституціоналізація інформаційної безпеки в інформаційному праві України / В. С. Цимбалюк // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2007. — № 8. — С. 45–53.
250. **Цимбалюк В. С.** Окремі питання щодо визначення категорії «інформаційна безпека» у нормативно-правовому аспекті / В. С. Цимбалюк // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — 2004. — № 8. — С. 30–33.
251. **Цимбалюк В. С.** Методологічні положення щодо формування організаційно-правових основ інформатики та безпеки інформаційних систем у авіації / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2008. — № 4 (20). — С. 50–54.
252. **Цимбалюк В. С.** Суспільна мораль як різновид інформаційної безпеки / В. С. Цимбалюк // Правова інформатика. — 2010. — № 1 (25). — С. 23–29.
253. Правове забезпечення інформаційної діяльності в Україні / [Шемчушенко Ю. С. та ін.] ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чиж. — К. : Юридична думка, 2006. — 384 с.
254. **Харченко Л. С.** Інформаційна безпека України : [глосарій] / Харченко Л. С., Ліпкан В. А., Логінов О. В. ; за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. Р. А. Калюжного. — К. : Текст, 2004. — 180 с.
255. **Ліпкан В. А.** Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях / Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. — К. : Текст, 2006. — 256 с.
256. **Кормич Б. А.** Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України : [монографія] / Б. А. Кормич. — Одеса: Юридична література, 2003.— 472 с.
257. **Кормич Б. А.** Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : [навч. посіб.] / Кормич Б. А. — К. : Кондор, 2004. — 384 с.
258. **Юдін О. К.** Інформаційна безпека держави : [навч. посіб.] / О. К. Юдін, В. М. Богуш. — Х. : Консул, 2005. — 576 с.
259. **Бутузов В. М.** Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку :

- наук.-практ. комент. / Бутузов В. М., Остапець С. Л., Шеломенцев В. П. — К. : Друкарня МВС України, 2005. — 86 с.
260. **Максименко Ю. Є.** Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень» / Ю. Є. Максименко. — К., 2007. — 20 с.
261. **Тихомиров О. О.** Забезпечення інформаційної безпеки як функція держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Тихомиров Олександр Олександрович. — К., 2011. — 231 с.
262. **Максименко Ю. Є.** Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Максименко Юлія Євгенівна. — К., 2007. — 188 с.
263. **Стоєцький О. В.** Адміністративна відповідальність за порушення у сфері інформаційної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Стоєцький Олексій Васильович. — К., 2013. — 191 с.
264. **Березовська І. Р.** Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Р. Березовська. — К., 2012. — 18 с.
265. **Гурковський В. І.** Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 25.00.02 / Гурковський Володимир Ігорович. — К., 2004. — 225 с.
266. **Красіков Д. О.** Правове забезпечення інформаційної безпеки в діяльності органів внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. О. Красіков. — К., 2012. — 20 с.
267. **Логінов О. В.** Сучасні проблеми забезпечення інформаційної безпеки в контексті формування системи державного управління / О. В. Логінов // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. — Дніпропетровськ, 2003. — № 3. — С. 199–205.
268. **Логінов О. В.** Класифікація загроз та небезпек інформаційній безпеці системи органів державного управління України / О. В. Логінов // Міліція України : (науково-практичний збірник). — 2004. — № 8. — С. 12–16.
269. **Логінов О. В.** Гносеологічний аспект управління інформаційною безпекою України / О. В. Логінов // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. — Дніпропетровськ, 2004. — № 2. — С. 153–161.
270. **Логінов О. В.** Деякі аспекти інформаційного забезпечення діяльності Уряду України / О. В. Логінов // Сучасні проблеми управління : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. / [уклад. : Б. В. Новиков, І. І. Федорова та ін.]. — К., 2003. — Ч. 1. — С. 127–130.
271. **Логінов О. В.** Інформаційна безпека: потребнісний та гносеологічний підходи / О. В. Логінов // Забезпечення прав людини та громадянина в умовах реформування політичної та правової системи України : тези допов. наук.-практ. конф. — К., 2004. — С. 253–256.

272. **Арістова І. В.** Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності ОВС України: організаційно-правові засади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Арістова Ірина Вікторівна. — Х., 2002. — 408 с.
273. **Бандурка О. М.** Податкове право : [навч. посіб.] / Бандурка О. М. Понікаров В. Д., Попова С. М. — К. : Центручбовоїлітератури, 2012. — 312 с.
274. Податкове право України : [навч. посіб.] / за ред. М. П. Кучерявенка. — Х. : Право, 2010. — 256 с.
275. Податкове право : навч. посіб. / [Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильнік та ін.] ; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 400 с.
276. **Кучерявенко Н. П.** Налоговое право : [учеб.] / Кучерявенко Н. П. — Х. : Консул, 2001. — 360 с.
277. **Угровецький О. П.** Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування : [моногр.] / Угровецький О. П. — Х. : Золота миля, 2009. — 326 с.
278. **Бандурка О. О.** Державна податкова служба в Україні: система, правовий статус, модернізація : [моногр.] / Бандурка О. О. — Х. : НУВС, 2004. — 233 с.
279. **Бандурка О. О.** Управління державною податковою службою в Україні : [моногр.] / Бандурка О. О. — Х. : НУВС, 2005. — 504 с.
280. **Марченко В. Б.** Податкове право : [навч.-метод. посіб.] / В. Б. Марченко, М. Ф. Легкова. — К. : КНЕУ, 2004. — 225 с.
281. **Алісов Є. О.** Фінансове право : [підруч.] / Алісов Є. О., Воронова Л. К., Кадькаленко С. Т. — Х. : Консум, 1999. — 496 с.
282. **Алісов Е. А.** Финансовое право Украины : [учеб. пособ.] / Алисов Е. А. — Х. : Эспада, 2005. — 360 с.
283. **Бех Б. В.** Фінансове право України : [підруч.] / Бех Г. В., Дмитрик О. О., Криницький І. Є. ; за ред. М. П. Кучерявенка. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 320 с.
284. **Воронова Л. К.** Финансовое право : [учеб. пособ. для студ. юрид. вузов и фактов.] / Л. К. Воронова, Н. П. Кучерявенко. — Х. : Легас, 2003. — 360 с.
285. **Воронова Л. К.** Финансовое право : [учеб. пособ. для студ. юрид. вузов и фактов] / Воронова Л. К., Криницький И. Е., Кучерявенко Н. П. — Х. : Право, 2006. — 384 с.
286. **Дмитренко Е. С.** Фінансове право України. Загальна частина : [навч. посіб.] / Дмитренко Е. С. — К. : Алерта; КНТ, 2006. — 376 с.
287. **Дмитренко Е. С.** Фінансове право України. Особлива частина : [навч. посіб.] / Дмитренко Е. С. — К. : Алерта; КНТ, 2006. — 613 с.
288. **Дмитренко Е. С.** Фінансове право України. Практикум / Дмитренко Е. С. — К. : Алерта ; КНТ, 2004. — 216 с.
289. **Роль В.Ф.** Фінансове право : [навч. посіб.] / Роль В. Ф., Сергієнко В. В., Попова С. М. — К. : Центр учбової літератури, 2011. — 392 с.
290. Финансовое право : [учеб.] / под ред. И. Н. Пахомова. — Х. : Одиссей, 2003. — 380 с.
291. Финансовое право : [учеб.] / под ред. О. Н. Горбуновой. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Юрист, 2004. — 496 с.
292. **Мацюк В. Я.** Використання інформаційного ресурсу підрозділами податкової міліції для прийняття управлінського рішення : автореф. дис. на здобуття наук.

- ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. Я. Мацюк. — Ірпінь, 2004. — 15 с.
293. **Субіна Т. В.** Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки в органах державної податкової служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. В. Субіна. — Ірпінь, 2010. — 19 с.
294. **Рекуненко Т. О.** Адміністративно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів державної податкової служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. О. Рекуненко. — К., 2012. — 21 с.
295. **Стаценко-Сургучова І. С.** Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. С. Стаценко-Сургучова. — Ірпінь, 2008. — 21 с.
296. **Кондукторов А. С.** Механизм правового регулирования отношений по уплате налогов в связи с применением специальных налоговых режимов : автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Финансовое право; налоговое право; бюджетное право» / А. С. Кондукторов. — Саратов, 2013. — 26 с.
297. **Кондукторов А. С.** Продолжительность действия механизма правового регулирования общественного отношения по уплате налога / А. С. Кондукторов // Ученый, Наставник, Личность. — Саратов, 2013. — С. 165–168.
298. **Кондукторов А. С.** О функциональной роли государства в механизме правового регулирования отношений по уплате налога / А. С. Кондукторов // Современная юридическая наука и правоприменение (IV Саратовские правовые чтения) : сб. тезисов докл. по материалам Междунар. науч.- практ. конф., (г. Саратов, 3–4 июня 2011 г.). — Саратов, 2011. — С. 164–165.
299. **Кондукторов А. С.** О применении «неклассических» методов в исследовании классического механизма правового регулирования налоговых отношений / А. С. Кондукторов // Юридическая наука и правоприменение (V Саратовские правовые чтения) : сб. тезисов докл. Всероссийской науч.- практ. конф., (г. Саратов, 1–2 июня 2012 г.). — Саратов, 2012. — С. 212–213.
300. **Кондукторов А. С.** Развитие механизма правового регулирования отношений по взиманию налогов как результат финансово-правовой политики (попытка теоретического осмысления / А. С. Кондукторов // Правовая политика и модернизация государственности : материалы междунар. науч.-практ. конф., (13–14 декабря 2012 г.). — Пятигорск, 2012. — Т. 2. — С. 149–151.
301. **Овчинников С. С.** Правовое регулирование специальных налоговых режимов : автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Финансовое право; налоговое право; бюджетное право» / С. С. Овчинников. — М., 2005. — 24 с.

302. **Бондаренко О. А.** Правовое регулирование специальных налоговых режимов в Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Бондаренко Ольга Анатольевна. — М., 2005. — 208 с.
303. **Апатова Е. А.** Специальные налоговые режимы как правовая основа эффективности малого предпринимательства / Е. А. Апатова, О. В. Делова // Предпринимательство в России: проблемы и пути совершенствования законодательства : сб. науч. статей по материалам Межвуз. науч.- практ. конф. — Курск, 2008. — С. 7–12.
304. **Рахматуллина О. В.** Специальные налоговые режимы для малого бизнеса в зарубежных странах / О. В. Рахматуллина // Труды Оренбургского института (филиала) МГЮА. — Оренбург, 2011. — Вып. 13. — С. 132–137.
305. **Зиновьев И. В.** Специальные налоговые режимы в налоговом регулировании деятельности малых предприятий / Зиновьев И. В. — М., 2003. — 64 с.
306. **Жоль К. К.** Методы научного познания и логика (для юристов) : [учеб. пособ.] / Жоль К. К. — К. : Атика, 2001. — 288 с.
307. **Жоль К. К.** Философия и социология права : [учеб. пособ.] / Жоль К. К. — К. : Юринком Интер, 2000. — 480 с.
308. **Рабінович П. М.** Трансформація методології вітчизняного праводержавознавства: досягнення і проблеми / П. М. Рабінович // Юридична Україна. — 2003. — № 1. — С. 20–25.
309. **Костицький М.** Необхідність трансформації юридичної методології як бази розвитку права / М. Костицький // Український правовий часопис. — 2004. — № 7. — С. 16–17.
310. **Козюбра Н. И.** Понятие и структура методологии юридической науки / Н. И. Козюбра // Методологические проблемы юридической науки / отв. ред. Н. И. Козюбра. — К., 1990. — С. 5–19.
311. **Лукич Р.** Методология права / Лукич Р. — М. : Прогресс, 1981. — 304 с.
312. **Сырых В. М.** Метод правовой науки: основные элементы и структура / Сырых В. М. — М. : Юрид. лит., 1980. — 176 с.
313. **Алексеев С. С.** Общая теория права : [в 2 т.] / Алексеев С. С. — М. : Юрид. лит., 1981— . — Т. 1. — 1981. — 360 с.
314. Рекомендації міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства» // Вісник Академії правових наук. — Х., 1997. — № 1(8). — С. 150–154.
315. **Рабінович П. М.** Проблеми трансформації методології вітчизняного правознавства: досягнення, втрати, перспективи / П. М. Рабінович // Методологічні проблеми правової науки. — Х., 2003. — С. 75–78.
316. **Козюбра М. І.** Наукознавчі проблеми загальної теорії держави і права / М. І. Козюбра // Методологічні проблеми правової науки. — Х., 2003. — С. 91–94.
317. **Тарасов Н. Н.** Метод и методологический подход в правоведении (попытка проблемного анализа) / Н. Н. Тарасов // Изв. вузов. Правоведение. — 2001. — № 1. — С. 31–50.
318. **Казимирчук В. П.** Право и методы его изучения / Казимирчук В. П. — М. : Юрид. лит., 1965. — 204 с.

319. **Гусарєв С. Д.**, Юридична деонтологія. (Основи юридичної діяльності) : [навч. посіб.] / С. Д. Гусарєв, О. Д. Тихомиров. — [4-те вид., стер.]. — К.: Знання, 2010. — 505 с.
320. **Тихомиров А. Д.** Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы : [моногр.] / Тихомиров А. Д. — К.: Знання, 2005. — 334 с.
321. **Шейко В. М.** Організація та методика науково-дослідницької діяльності : [підруч.] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. — [2-ге вид., перероб. і доповн.]. — К.: Знання-Прес, 2002. — 295 с.
322. **Гусарєв С. Д.** Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / Гусарєв С. Д. — К.: Знання, 2005. — 375 с.
323. **Гусарєв С. Д.** Функціональний підхід та функції юридичної практичної діяльності / С. Д. Гусарєв // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2005. — Вип. 30. — С. 55–60.
324. **Ганьба Б. П.** Системний підхід та його застосування в дослідженні України як демократичної, соціальної, правової держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» / Б. П. Ганьба. — Х., 2001. — 19 с.
325. **Храбан І. А.** Конфігурація європейської безпеки в контексті реалізації національних інтересів України (воєнно-політичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політ. наук : спец. 21.01.01 «Основи національної безпеки держави (політичні науки)» / І. А. Храбан. — К., 2008. — 32 с.
326. **Миндалёв И. В.** Системы классификации [Электронный ресурс] / И. В. Миндалёв // Теория экономических информационных систем : [электр. учеб.-метод. комплекс] / Краснояр. аграрный гос. ун-т. — Режим доступа : <http://www.kgau.ru/istiki/teis/index.html>;
327. **Сагатовский В. Н.** Системная деятельность и ее философское осмысление / В. Н. Сагатовский // Системные исследования. Методологические проблемы : Ежегодник, 1980. — М., 1981. — С. 52–68.
328. **Батишев С. С.** Деятельность и ценности. Критика деятельностного подхода к теории интериоризации / С. С. Батишев // Вопросы философии. — 1985. — № 2. — С. 41–44.
329. **Берман Г. Дж.** Западная традиция права: эпоха формирования / Берман Г. Дж. ; [пер. с англ.]. — [2-е изд.]. — М.: МГУ ; ИНФРА-М-НОРМА, 1998. — 624 с.
330. **Дмитренко В. А.** О методологическом значении деятельностного подхода к науке / В. А. Дмитренко // Вопросы методологии наук. — 1975. — Вип. 5. — С. 3–20.
331. **Тодика Ю. М.** Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика : [моногр.] / Тодика Ю. М. — Х.: Факт, 2003. — 322 с.
332. **Рожко К. Г.** Принцип деятельности / Рожко К. Г. — Томск: Том. ун-т, 1983. — 212 с.
333. **Батищев Г. С.** Деятельная сущность человека как философский принцип / Г. С. Батищев // Проблема человека в современной философии. — М., 1969. — С. 73–144.

334. Функция государства в независимых странах Африки. — М. : Наука, 1972. — 324 с.
335. Популярна юридична енциклопедія : [довід. вид.]— К. : Юрінком Інтер, 2002.— 527 с.
336. **Онопенко П. В.** Правоохоронні функції держави Україна / Онопенко П. В.— К. : Варта, 2003.— 128 с.
337. **Кудрявцев В. М.** Правовое поведение: его субъекты и пределы / В. М. Кудрявцев, Н. С. Малеин // Изв. вузов. Правоведение. — 1980. — № 3. — С. 31–40.
338. **Нурпеисов Е. К.** Психология правомерного поведения / Нурпеисов Е. К. — Алма-Ата : Наука Казахской ССР, 1984. — 127 с.
339. **Щербакова Н. В.** Социально-психологические основы правомерного поведения личности в СССР : [учеб. пособ.] / Щербакова Н. В. — Ярославль : ЯрГУ, 1984. — 80 с.
340. **Тихомиров А. Д.** Профессиональное поведение работников органов внутренних дел: социально-правовой анализ : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Тихомиров Александр Деонисович. — К., 1990. — 270 с.
341. **Ломов Б. Ф.** Методологические и теоретические проблемы психологии / Ломов Б. Ф. — М. : Наука, 1984. — 445 с.
342. **Каган М. С.** Человеческая деятельность. (Опыт системного анализа) / Каган М. С. — М. : Политиздат, 1974. — 328 с.
343. **Николов Л.** Структуры человеческой деятельности / Николов Л. ; под общ. ред. Л. П. Буюевой ; [пер. с болг.]. — М. : Прогресс, 1984. — 176 с.
344. **Оніщенко Н. М.** Правова система: проблеми теорії : [моногр.] / Оніщенко Н. М. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М.Корецького НАН України, 2002. — 352 с.
345. **Оніщенко Н. М.** Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових учень» /Н. М. Оніщенко. — К., 2002. — 32с.
346. **Оніщенко Н. М.** Розвиток соціальності сучасних державних і правових систем / Н. М. Оніщенко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2001. — Вип. 14. — С. 3–11.
347. **Ліпкан В. А.** Системний підхід до побудови еталонної моделі системи забезпечення національної безпеки / В. А. Ліпкан // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — К., 2002. — № 2. — С. 19–24.
348. **Ліпкан В. А.** Міждисциплінарний підхід до формування націобезпекознавства / В. А. Ліпкан // Право України. — 2005. — № 1. — С. 94–99.
349. **Ліпкан В. А.** Синергетичний і гомеостатичний підходи до системи національної безпеки / В. А. Ліпкан // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. — К., 2003. — № 2. — С. 104–111.
350. **Козлов В. А.** Вопросы теории эффективности правовой нормы : автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права ; история политических и правовых учений» / В. А. Козлов. — Л., 1976. — 22 с.

351. Эффективность правовых норм / [Кудрявцев В. Н., Никитинский В. И., Самощенко И. С., Глазырин В. В.]. — М. : Юрид. лит., 1980. — 280 с.
352. **Малько А. В.** Эффективность правового регулирования / А. В. Малько // Изв. вузов. Правоведение. — 1990. — № 6. — С. 61–67.
353. **Поленина С. В.** Качество закона и эффективность законодательства / Поленина С. В. — М., 1993. — 152 с.
354. **Керимов Д. А.** Кодификация и законодательная техника / Керимов Д. А. — М. : Госюриздат, 1962. — 104 с.
355. **Бигич О. Л.** Місце порівняльного методу в правовій методології / О. Л. Бигич // Правова держава : щорічник наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2002. — Вип. 13. — С. 448–454.
356. **Луць Л. А.** Методологія порівняльного правознавства / Л. А. Луць // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : матеріали III регіон. наук. конф. (лютий, 1997). — Львів, 1997. — С. 29–34.
357. **Ліпкан В. А.** Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : [моногр.] / Ліпкан В. А. — К. : Текст, 2003. — 600 с.
358. **Ліпкан В. А.** Безпекознавство : [навч. посіб.] / Ліпкан В. А. — К. : Європ. ун-т, 2003. — 208 с.
359. **Ліпкан В. А.** Основи терорології (синергетична теорія тероризму) / Ліпкан В. А. — К. : КНТ, 2006. — 84 с. — (Серія: Національна і міжнародна безпека).
360. **Арістова І. В.** Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : [моногр.] / Арістова І. В. ; за заг. ред. О. М. Бандурки. — Х. : Ун-т внутр. справ, 2000. — 368 с.
361. **Баглай М. В.** Конституционное право Российской Федерации : [учеб. для вузов] / Баглай М. В. — [3-е изд., изм. и доп.]. — М. : НОРМА, 2001. — 784 с.
362. **Кушакова Н. В.** Конституційне право на інформацію в Україні (порівняльний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Н. В. Кушакова. — К., 2003. — 18 с.
363. **Кохановська О.** Галузеві розробки проблем інформації як передумова правового регулювання інформаційних відносин / О. Кохановська // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — №12. — С. 144–147.
364. **Тронь В.** Феномен інформації — майбутнє Всесвіту / В. Тронь // Вісник Академії державного управління при Президентіві України. — К., 1998. — № 4. — С. 200–207.
365. **Лукашевич В. Г.** До визначення поняття «інформація», що вживається в сучасному юридичному обігу / В. Г. Лукашевич // Вісник Запорізького юридичного інституту. — Запоріжжя, 1998. — № 3. — С. 263–268.
366. **Колодій І.** Поняття та зміст інформації: соціальні та правові аспекти / І. Колодій // Підприємництво, господарство і право. — 2007. — № 1. — С. 83–86.
367. **Кормич Б. А.** Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Кормич Борис Анатолійович. — Одеса, 2004. — 427 с.
368. **Голубев В. О.** Програмно-технічні засоби захисту інформації від комп'ютерних злочинів / Голубев В. О. — Запоріжжя : Павел, 1998. — 143 с.

369. **Копылов В. А.** К вопросу об информационной собственности / В. А. Копылов // Научно-техническая информация. Серия 1. — 1998. — № 3. — С. 3
370. **Дозорцев В. А.** Информация как объект исключительного права / В. А. Дозорцев // Дело и право. — 1996. — № 4. — С. 27.
371. Комп'ютерна злочинність : навч. посіб. / [П. Д. Біленчук, Б. В. Романюк, В. С. Цимбалюк та ін.]. — К. : Атіка, 2002. — 240 с.
372. **Антопольский А. А.** Правовое регулирование информационных объектов / А. А. Антопольский // Проблемы информатизации. — 1999. — Вып. 3. — С. 51.
373. **Петров Є. В.** Інформація як об'єкт правовідносин / Є. В. Петров // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2001. — Спец. вип. — С. 249–252.
374. **Погорілко В. Ф.** Інформація / В. Ф. Погорілко // Юридична енциклопедія : у 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. — К., 1999. — Т. 2. — С. 717.
375. Про інформацію : Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48. — Ст. 650.
376. Про телекомунікації : Закон України від 18 листоп. 2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — Ст. 155.
377. Про науково-технічну інформацію : Закон України вид 25 черв. 1993 р. № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 33. — Ст. 345.
378. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
379. **Белкин Р. С.** Курс криминалистики : в 3 т. / Белкин Р. С. — М. : Юристь, 1997. — Т. 1 : Общая теория криминалистики. — 1997. — 404 с.
380. **Венгеров А. Б.** Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки / А. Б. Венгеров // Советское государство и право. — 1977. — № 10. — С. 70–78.
381. **Дементій Н. О.** Аналіз інформаційних теорій і понять інформації [Електронний ресурс] / Н. О. Дементій. — Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/dementi.htm
382. **Копылов В. А.** Информационное право : [учеб.] / Копылов В. А. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : Юристь, 2003. — 512 с.
383. **Бачило И. Л.** Информационное право / Бачило И. Л., Лопатин В. Н., Федотов М. А. ; под ред. акад. РАН Б. Н. Топорнина. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2001. — 422 с.
384. **Кохановська О. В.** Правове регулювання у сфері інформаційних відносин : [моногр.] / Кохановська О. В. — К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2001. — 212 с.
385. **Письменський А. А.** Информационное право Украины / Письменський А. А. — Х. : Бизнес Информ, 1996. — 248 с.
386. Податковий кодекс : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 13–14, № 15–16. — Ст. 112.
387. Про захист персональних даних : Закон України від 1 черв. 2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 34. — Ст. 481.
388. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Офіційний вісник України. — 2011. — № 10. — Ст. 446.

389. **Бабін І. І.** Правове регулювання податкової таємниці за законодавством України / І. І. Бабін // Науковий вісник Чернівецького університету. — Чернівці, 2012. — Вип. 618 : Правознавство. — С. 98–101.
390. **Тімарцев О. Ю.** Податкова таємниця: дискусійні аспекти / О. Ю. Тімарцев // Економічний часопис — XXI. — 2013. — № 7–8 (1). — С. 65–68.
391. **Юсупов К. И.** О налоговой тайне / К. И. Юсупов // Налоговая проверка. — 2012. — № 1. — С. 34–41.
392. **Дуканов С. С.** Современное видение понятия «налоговая тайна» / С. С. Дуканов // Российский аналоговый курьер. — 2010. — № 9. — С. 23–30.
393. **Кучеров И. И.** Налоговая тайна: правовой режим защиты информации / И. И. Кучеров, А. В. Торшин. — М. : Центр ЮРИНФОР, 2003. — 147 с.
394. Податковий глосарій : словник податкових термінів : [навч.- метод. вид. для студентів]. — К., 2002. — 72 с.
395. Податковий словник-довідник / за ред. Л. Л. Таорангул : [упоряд. Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька]. — К. : Знання України, 2010. — 155 с.
396. Загородній А. Г. Податки, збори, обов'язкові платежі : термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — Львів : Інтелект-Захід, 2003. — 192 с.
397. Податковий менеджмент : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [О. О. Папаїка, В. О. Орлова, О. В. Грицак та ін.]. — Донецьк, 2012. — 361 с.
398. **Долгий О.** Класифікація інформації: зв'язок із забезпеченням безпеки працівників державної податкової служби / О. Долгий // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 11. — С. 75–79.
399. **Дмитренко Е. С.** Повноваження органів державної податкової служби у сфері забезпечення інформаційної безпеки: проблеми реалізації / Е. С. Дмитренко // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. — 2012. — № 1(8). — С. 41–46.
400. **Мандзюк О. А.** Податкова інформація: окремі аспекти реалізації права на доступ / О. А. Мандзюк // Юридичний вісник. — 2013. — № 4 (29). — С. 51–56.
401. **Кураков Л. П.** Информация как объект правовой защиты / Л. П. Кураков, С. Н. Смирнов — М. : Гелиос, 1998. — 240 с.
402. **Копылов В. А.** Информационное право : [учеб.] / Копылов В. А. — М. : Юристъ, 2005. — 512 с.
403. **Трофімова Л. В.** Правове забезпечення обробки та використання інформації в правоохоронній діяльності / Л. В. Трофімова // Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці : тези доп. наук.-практ. конф. — Ірпінь, 2002. — С. 146–150.
404. **Федоров С.** Конфиденциальная информация налогоплательщика : проблемы правового регулирования / С. Федоров, Д. Рева // Підприємництво, господарство і право. — 2002. — № 3. — С. 55–57.
405. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303.

406. **Мулявка Д. Г.** Інформаційна безпека у податковій сфері / Д. Г. Мулявка, А. О. Максютя // Юридичний вісник Причорномор'я. — 2011. — № 2 (2). — С. 166–172.
407. **Мулявка Д. Г.** Організація використання інформаційних ресурсів ДПС України у протидії податковим правопорушенням : [навч. посіб.] / Мулявка Д. Г., Атаманчук О. В., Рекуненко Т. О. — Ірпінь : Нац. ун-т держ. податкової служби України, 2012. — 192 с.
408. **Марущак А. І.** Правомірні засоби доступу громадян до інформації : [навч.-практ. посіб.] / Марущак А. І. — Біла Церква : Буква, 2006. — 432 с.
409. **Марущак А. І.** Правові основи захисту інформації з обмеженим доступом : [курс лекцій] / Марущак А. І. — К. : КНТ, 2007. — 208 с.
410. **Фатьянов А. А.** Тайна как социальное и правовое явление. Ее виды. / А. А. Фатьянов // Государство и право. — 1998. — № 6. — С. 5–14.
411. **Ботвінкін О. В.** Інформація з обмеженим доступом, що не є державною таємницею, в законодавстві України : [аналіт. огляд] / О. В. Ботвінкін, В. П. Ворожко. — К. : НА СБ України, 2006. — 96 с.
412. **Алексенцев А. И.** О составе защищаемой информации / А. И. Алексенцев // Безопасность информационных технологий. — 1999. — № 2. — С. 4–9.
413. **Лопатин В. Н.** Правовая охрана и защита коммерческой тайны / В. Н. Лопатин // Законодательство. — 1998. — № 11. — С. 14–21.
414. **Лопатин В. Н.** Концепция развития законодательства в сфере обеспечения информационной безопасности Российской Федерации (проект) / Лопатин В. Н. — М., 1998. — 255 с.
415. **Гражданское право : в 2 т. Т. 1** : [учеб. для студ. высш. учеб. завед. / отв. ред. проф. Е. А. Суханов. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М. : БЕК, 1998. — 816 с.
416. **Андрощук А.** Секретна інформація як об'єкт правової охорони / А. Андрощук // Інтелектуальна власність. — 1999. — № 3–4. — С. 27–32.
417. **Нелюбина Н.** Обект податкової таємниці / Н. Нелюбина // Правова інформатика. — 2007. — № 1 (13). — С. 85–89.
418. Про затвердження Переліку відомостей, які містять службову інформацію в органах Міндоходів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства доходів і зборів України від 14 січ. 2014 р. — Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/dovidniki-reestri-perelik/pereliki-128268.html>
419. **Ганшина К. А.** Французско-русский словарь : 51 000 слов / Ганшина К. А. — [7-е изд., стереотип.]. — М. : Русский язык, 1977. — 912 с.
420. **Латино-русский словарь** / [сост. Д. И. Фомицкий ; авторы соврем. ред. словаря : Л. Ф. Цымлова, Т. А. Ширяева]. — Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. — 704 с.
421. **Ожегов С. И.** Словарь русского языка : 70 000 слов / Ожегов С. И. ; под ред. Н. Ю. Шведовой ; АН СССР ; Ин-т рус. яз. — М. : Рус. яз., 1989. — 924 с.
422. **Новий тлумачний словник української мови : 42000 слів : у 4 т.** / [уклад. : В. Я. Яременко, О. М. Сліпущко]. — К. : Аконіт, 2000. — Т. 3 : ОБЕ–РОБ. — 2000. — 927 с. — (Серія «Нові словники»).
423. **Словник іншомовних слів** / [гол. ред. О. С. Мельничук]. — К. : Гол. ред. УРЕ, 1977. — 746 с.

424. Большой энциклопедический словарь. — [2-е изд]. — М. : БРЭ ; СПб. : Норинт, 1998. — 1456 с.
425. **Крестьянінов О. О.** Адміністративно — правові режими як особливий інститут державного управління / О. О. Крестьянінов // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2001. — Вип. 12. — С. 90–91.
426. **Ківалов С. В.** Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. — [2-е вид., перероб. і допов.]. — Одеса : Юрид. літ., 2002. — 312 с.
427. **Познышев С. В.** Основы пенитенциарной науки / Познышев С. В. — М. : Главлит, 1923. — 342 с.
428. **Утевский Б. С.** Советская исправительно-трудовая политика / Утевский Б. С. — М. : Советское законодательство, 1934. — 256 с.
429. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18. — Ст. 144.
430. Митний кодекс України : Закон України від 11 лип. 2002 р. № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 38. — Ст. 288.
431. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 верес. 1999 р. № 1075-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 48. — Ст. 407.
432. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 991-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 40. — Ст. 363.
433. Про правовий режим майна, що забезпечує діяльність Верховної Ради України : Закон України від 13 груд 1996 р. № 594/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 19. — Ст. 140.
434. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи : Закон України від 27 лют. 1991 р. № 791а-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 16. — Ст. 198.
435. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів : Закон України від 17 лют. 2011 р. № 3041-VI // Офіційний вісник України. — 2011. — № 22. — Ст. 898.
436. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів : Закон України від 9 лип. 2010 р. № 2480-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 1. — Ст. 1.
437. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квіт. 2000 р. № 1647-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 28. — Ст. 224.
438. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 23. — Ст. 176.
439. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт 2014 р. № 1207-VII // Офіційний вісник України. — 2014. — № 36. — Ст. 957.
440. Про порядок здійснення Аграрним фондом закупівель зерна, переданого у заставу за надану бюджетну позику в межах режиму державних заставних закупівель : постан. Кабінету Міністрів України від 26 лют. 2009 р. № 146 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 14. — Ст. 441.

441. Про прикордонний режим : постан. Кабінету Міністрів України від 27 лип. 1998 р. № 1147 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 30. — Ст. 33.
442. Про затвердження Інструкції з організації охорони та забезпечення пропускового режиму до адміністративної будівлі Державної служби України з надзвичайних ситуацій : наказ Міністерства оборони України від 13 січ. 2014 р. № 21 // Офіційний вісник України. — 2014. — № 13. — Ст. 399.
443. Про затвердження Інструкції із санітарно-протиепідеміологічного режиму аптечних закладів : наказ Міністерства охорони здоров'я від 15 трав. 2006 р. № 275 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 22. — Ст. 1685.
444. Про питання безвізового режиму для громадян Турецької Республіки : указ Президента України від 3 груд. 2013 р. № 665/2013 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 95. — Ст. 3528.
445. Про затвердження Положення про порядок зарахування дохідних надходжень з поточних рахунків зі спеціальним режимом використання залізниць і підприємств, підпорядкованих Державній адміністрації залізничного транспорту України, на єдиний поточний рахунок зі спеціальним режимом використання Державної адміністрації залізничного транспорту України : наказ Міністерства інфраструктури України від 4 листоп. 2013 р. № 872 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 93. — Ст. 3558.
446. Угода СНД про правовий режим інформаційних ресурсів Прикордонних військ держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс] : підпис. м. Москва, 25 листоп. 1998 р. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
447. Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань : постан. Верховної Ради України від 14 лип. 1993 р. № 3379-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 36. — Ст. 365.
448. **Алексеев С. С.** Общие дозволения и общие запреты в советском праве / Алексеев С. С. — М. : Юрид. лит., 1989. — 288 с.
449. **Алексеев С. С.** Теория права / Алексеев С. С. — М. : БЕК, 1995. — 320 с.
450. **Матузов Н. И.** Правовые режимы: вопросы теории и практики / Н. И. Матузов, А. В. Малько // Изв. вузов. Правоведение. — 1996. — №1. — С.16–29.
451. **Морозова Л. А.** Конституционное регулирование в СССР / Морозова Л. А. — М. : Юрид. лит., 1985. — 143 с.
452. **Шамсумова Э. Ф.** Правовые режимы (теоретический аспект) : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Шамсумова Эмма Файсаловна. — Екатеринбург, 2001. — 213 с.
453. **Корельский В. М.** Теория государства и права : [учеб. для вузов] / Корельский В. М., Перевалов В. Д. — М. : Инфра-М, 1997. — 570 с.
454. Загальна теорія держави і права : [підруч.] / за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. — Х.: Право, 2002. — 432 с.

455. **Исаков В. Б.** Правовые режимы и их совершенствование / В. Б. Исаков // XXVI съезд КПСС и развитие теории права : межвуз. сб.науч.трудов / Свердловский юрид.ин-т. — Свердловск, 1982. — С. 34–39.
456. Теорія держави і права : [посіб. для підгот. до держ. іспитів] / Лукьянов Д. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. — Х., 2013. — 208 с.
457. Актуальні проблеми теорії держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Гіди. — К. : О. С. Ліпкан, 2010. — 264 с.
458. **Коссе Д. Д.** Правовий режим та механізм правового регулювання : ознаки та співвідношення / Д. Д. Коссе // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2009. — Вип. 44. — С. 25–31.
459. **Мінка Т. П.** Онтологічна характеристика правового режиму / Т. П. Мінка // Право і суспільство. — 2012. — № 3. — С. 123–127.
460. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 1998— . — Т. 5 : П-С. — 2003. — 736 с.
461. **Заморська Л. І.** Нормативність права як засіб оптимізації правового режиму: теретичний аналіз / Л. І. Заморська // Право і суспільство. — 2011. — № 4. — С. 18–21.
462. Адміністративне право України у структурно-логічних схемах (загальна частина) : навч. посіб. / [Т. О. Мацелик, М. В. Коваль, В. Р. Біла та ін.] ; за заг. ред. Т.О. Мацелик. — Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2012. — 242 с.
463. Административное право Украины : [учеб.] / под ред. проф. Ю. П. Битяка. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — Х. : Право, 2003. — 576 с.
464. **Крестьянинов А. А.** Место таможенных режимов в системе административно-правовых режимов / А. А. Крестьянинов // Проблемы законности : [респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій]. — Х., 1999. — Вип. 37. — С. 90–96.
465. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / [ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова)]. — К. : Юридична думка, 2005. — 624 с.
466. **Тихомиров Ю. А.** Административное право и процесс : полный курс / Тихомиров Ю. А. — М. : Тихомиров М. Ю., 2001. — 652 с.
467. **Кісіль З. Р.** Адміністративне право : [навч. посіб.] / З. Р. Кісіль, Р. В. Кісіль. — К. : Правова єдність, 2011. — 696 с.
468. Административное право : [учеб.] / под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. — М. : Юрист, 2000. — 728 с.
469. **Янгол Н. Г.** Чрезвычайное законодательство и исключительные правовые режимы: история и современность / Янгол Н. Г. — СПб. : СПбГУАП, 2000. — 408 с.
470. **Рушайло В. Б.** К вопросу о понятии административно-правового режима / В. Б. Рушайло // Юбилейный сборник научных трудов московской Академии МВД России. — М., 2000. — С. 80.
471. **Розанов И. С.** Административно-правовые режимы по законодательству РФ, их назначение и структура / И. С. Розанов // Государство и право. — 1996. — № 9. — С. 84–91.

472. **Крестьянинов О. О.** Правове регулювання митних режимів : автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. О. Крестьянинов. — Х., 2007. — 20 с.
473. **Ковальова М. В.** Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ковальова Марина Вікторівна. — Х., 2007. — 197 с.
474. **Мінка Т. П.** Співвідношення категорій «правовий режим адміністративного права» та «адміністративно-правовий режим» в науці адміністративного права / Т. П. Мінка // Право і суспільство. — 2011. — № 1. — С. 118–121.
475. **Митягин К. С.** Гражданско-правовой режим земельных участков : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Митягин Кирилл Станиславович. — М., 2009. — 163 с.
476. **Егоров Ю. П.** Правовой режим сделок как средств индивидуального гражданско-правового регулирования : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Егоров Юрий Петрович. — Екатеринбург, 2003. — 475 с.
477. **Нуруллина Р. Т.** Гражданско-правовой режим антиквариата : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нуруллина Регина Талгатовна. — Казань, 2014. — 197 с.
478. **Сидоренко Э. Л.** Диспозитивность как режим уголовно-правового регулирования : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.03 / Сидоренко Элина Леонидовна. — М., 2013. — 497 с.
479. **Ефремов А. А.** Информация как объект интеллектуальной собственности [Электронный ресурс] / А. А. Ефремов. — Режим доступа : www/info law.hut.ru/works/.
480. **Савельев Д. А.** Информация и интеллектуальная собственность как объекты гражданского права [Электронный ресурс] / Д. А. Савельев. — Режим доступа : www.law.agava.ru/inf-pravo/works/
481. **Семилетов С. И.** Информация как особый нематериальный объект права / С. И. Семилетов // Государство и право. — 2000. — № 5. — С. 67–74.
482. **Бачило И. Л.** Информационное право. Основы практической информатики : [учеб. пособ.] / Бачило И. Л. — М. : Юринформцентр, 2001. — 352 с.
483. **Городов О. А.** Основы информационного права России : [учеб. пособ.] / Городов О. А. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. — 305 с.
484. **Марущак А. І.** Інформаційне право : доступ до інформації : [навч. посіб.] / Марущак А. І. — К. : КНТ, 2007. — 532 с.
485. **Чернишова Т. В.** Правові режими інформації за законодавством України / Т. В. Чернишова // Право і суспільство. — 2012. — № 4. — С. 97–101.
486. **Терещенко Л. К.** Правовой режим информации : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.14 / Терещенко Людмила Константиновна. — К., 2011. — 415 с.
487. **Тихомиров Ю. А.** Курс административного права и процесса : [учеб.] / Тихомиров Ю. А. — М. : Юрид. лит., 1998. — 798 с.
488. **Бахрах Д. Н.** Административное право России : [учеб. для студ. вузов, обуч. по спец. «Юриспруденция»] / Бахрах Д. Н. — М. : НОРМА ; ИНФРА, 2000. — 624 с.

489. **Білоконь М. В.** Надзвичайні адміністративно-правові режими як правове забезпечення охорони громадського порядку в надзвичайних ситуаціях / М. В. Білоконь // Право і безпека. — Х., 2004. — Т. 3, № 3. — С. 41–44.
490. **Дерев'яно П. В.** Вдосконалення правового забезпечення надзвичайних режимів / П. В. Дерев'яно // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2005. — № 5.— С. 70–77.
491. **Ківалов С. В.** Спеціальні адміністративні режими: сутність та правове регулювання / С. В. Ківалов // Наук. праці Одеської нац. юрид. акад. / [голов. ред. С. В. Ківалов]; Одеська нац. юрид. акад. — Одеса, 2002. — Т. 1. — С. 159–169.
492. **Кузніченко С. О.** Проблеми класифікації надзвичайних ситуацій / С. О. Кузніченко // Вісник Нац. ун-ту внутр. справ. — Х., 2002. — № 18. — С. 247–252.
493. **Маилян С. С.** О классификации административно-правовых режимов / С. С. Маилян // Современное право. — 2002. — № 10. — С. 24–27.
494. **Оборотов Ю. М.** Правові режими: поняття і види / Ю. М. Оборотов // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ. — Одеса, 2004. — № 3, ч. 2. — С. 39–42.
495. **Бахрах Д. Н.** Административное право : [учеб.] / Бахрах Д. Н. — М. : БЕК, 1996. — 368 с.
496. **Рушайло В. Б.** Административно-правовые режимы : [моногр.] / Рушайло В. Б. — М. : Щит-М, 2000. — 264 с.
497. Про Стратегію національної безпеки України : указ Президента України від 12 лют. 2007 р. № 105/2007 // Офіційний вісник України. — 2007. — № 11. — Ст. 389.
498. Про Доктрину інформаційної безпеки України : указ Президента України від 8 лип. 2009 р. № 514/2009 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 52. — Ст. 1783.
499. **Бляхман Б. Я.** Правовой режим в системе регулирования социальных отношений : [науч. изд.] / Бляхман Б. Я. — Кемерово : Кузбассвуиздат, 1999. — 172 с.
500. **Магда С. О.** Забезпечення прав, свобод та реалізації обов'язків громадян в умовах надзвичайних адміністративно-правових режимів : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Магда Світлана Олександрівна. — Х, 2008. — 224 с.
501. Про державну таємницю : Закон України від 21 січ. 1994 р. № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 16. — Ст. 93.
502. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 лип. 1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 31. — Ст. 286.
503. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні [Електронний ресурс] : постан. Кабінету Міністрів України від 8 жовт. 1997 р. № 1126. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF>
504. Інструкція про порядок розгляду звернень та особистого прийому громадян в органах державної податкової служби [Електронний ресурс] : наказ Державної податкової адміністрації України від 18 черв. 2008 р. — Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/priymalnya-gromadyan/zvernennya-gromadyan/reestratsiya/pravova/akti/53397.html>

505. Порядок складання та подання запитів на отримання публічної інформації, що знаходиться у володінні органів доходів і зборів України [Електронний ресурс] : наказом Міністерства доходів і зборів України 14 листоп. 2013 р. — Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/priymalna-ya-gromadyan/dostup-do-publichnoy-inform/-poryadok-skladannya/>
506. Порядок надання судам загальної юрисдикції інформації про реєстраційні номери облікових карток платників податків боржників та стягувачів [Електронний ресурс] : наказом Державної судової адміністрації України та Державної податкової служби України від 26 лют. 2013 р. — Режим доступу : <http://court.gov.ua/26318/>
507. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5–6. — Ст. 30.
508. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 27. — Ст. 282.
509. Кодекс про адміністративні правопорушення : прийнятий 7 груд. 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. — 1984. — додаток до № 50. — Ст. 1122.
510. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2756-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 23. — Ст. 160.
511. Кримінальний кодекс України : прийнятий 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.
512. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 27–28. — Ст. 182.
513. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36. — Ст. 275.
514. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36. — Ст. 276.
515. Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності : постан. Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2004 р. № 1452 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 44. — Ст. 2894.
516. Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади : постан. Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2004 р. № 1453 // Офіційний вісник України. — 2004. — № 44. — Ст. 2895.
517. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій : указ Президента України від 20 жовт. 2005 р. № 1497 // Урядовий кур'єр. — 2005. — № 207. — 1 листопада.
518. Про затвердження формату (стандарту) електронного документа звітності платників податків: наказ Державної податкової адміністрації України

- від 3 трав. 2006 р. № 242 // Вісник податкової служби України. — 2006. — № 28. — С.10–11.
519. Меморандум щодо поліпшення процесу подання звітності, впровадження електронних сервісів та розвитку електронного документообігу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minrd.gov.ua/elektronna-zvintnist/platnikam-podatktiv-pro/normativne-zabezpechennya/61833.html>
520. Меморандум щодо поліпшення процесу подання звітності, впровадження електронних сервісів та розвитку електронного документообігу // Вісник податкової служби України. — 2012. — № 34. — С.15–16.
521. Web-представництво Європейської організації податкових адміністрацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.iota-tax.org/>
522. **Козырин А. И.** Налоговое право зарубежных стран: вопросы теории и практики / Козырин А. И. — М. : Манускрипт, 2010. — 104 с.
523. Налоговый кодекс Российской Федерации. Часть первая и вторая : [текст с изм. и доп.]. — М. : Эксмо, 2013. — 832 с.
524. **Brzezinsky B.** Ordynacja podatkowa. Komentarz / B. Brzezinsky, H. Kalinowski. — 2013.
525. Загальна теорія держави та права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин та ін.] ; за ред. М. В.Цвіка, О. В. Петришина. — Х. : Право, 2011. — 583 с.
526. **Гевлич В.** Державна політика України у сфері захисту персональних даних: міжнародно-правовий аспект / В. Гевлич, В. Селіванов // Право України. — 2006. — № 1. — С. 9–15.
527. **Линник Г. М.** Адміністративно-правове регулювання інформаційної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Линник Григорій Миколайович. — К., 2010. — 182 с.
528. **Ліпкан В.** Засади розвитку інформаційної деліктології / В. Ліпкан, Ю. Максименко // Право України. — 2013. — № 12. — С. 125–127.
529. **Шемшученко Ю. С.** Теоретичні засади концепції розвитку законодавства України / Ю. С. Шемшученко // Концепція розвитку законодавства України : матеріали наук.-практ. конф. / за ред. В. Ф.Опришка. — К., 1996. — С. 42.
530. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 12. — Ст. 102.
531. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства [Електронний ресурс] : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 15 трав. 2013 р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go
532. Про затвердження Стратегічного плану розвитку Міністерства доходів і зборів на 2013–2018 роки [Електронний ресурс] : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 23 жовт. 2013 р. № 869-р. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/869-2013-r.
533. Про рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні : постан. Верховної Ради України від 1 груд. 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 15. — Ст. 131.

534. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 27–28. — Ст. 181.
535. **Касьяненко М. М.** Організація роботи та управління органами державної податкової служби України : [навч. посіб.] / Касьяненко М. М., Гринюк М. В., Цимбал П. В. — Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. — 229 с.
536. **Терецький В. І.** Стан і перспективи розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної податкової служби України / В. І. Терецький // Часопис Академії адвокатури України. — К., 2011. — №13. — С. 1–6.
537. **Коваль В. Ф.** Основні напрями модернізації взаємодії структурних підрозділів ДПС в інформаційній сфері / В. Ф. Коваль, В. І. Терецький // Вісник Вищої ради юстиції. — 2012. — № 2 (10). — С. 142–156.
538. **Костенко М. Ю.** Правовые проблемы налоговой тайны : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право (юридические науки)» / М. Ю. Костенко. — М., 2002. — 21 с.
539. **Гавловський В.** Інформаційному суспільству України — інформаційне законодавство (щодо питань реформування законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин) / В. Гавловський, М. Гуцалюк, Р. Калюжний // Правове, нормат. та метрол. забезпечення системи захисту інформації в Україні. — 2001. — № 2. — С. 7–11.
540. **Гавловський В.** Удосконалення інформаційного законодавства як засіб оптимізації протидії комп'ютерній злочинності / Гавловський В., Гуцалюк М., Цимбалюк В. // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2001. — № 3. — С. 20–24.
541. **Залізник В. А.** Удосконалення інформаційного законодавства України : методологічні засади / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 59–61.
542. **Залізник В. А.** Систематизація інформаційного законодавства / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 9. — С. 140–143.
543. **Залізник В. А.** Удосконалення інформаційного законодавства: стан та перспективи / В. А. Залізник // Національні проблеми юридичної науки : матеріали наук.-практ. конф. — Хмельницький, 2009. — Вип. 4. — С. 63–64.
544. **Залізник В. А.** Особливості систематизації інформаційного законодавства України / В. А. Залізник // Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 15 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — С. 48–50.
545. **Залізник В. А.** Системний підхід при дослідженні систематизації інформаційного законодавства України / В. А. Залізник // Філософські, методологічні і психологічні проблеми права : тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф., (Київ, 23 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — С. 56–57.
546. **Шепета О. В.** Адміністративно-правові засади технічного захисту інформації : [моногр.] / Шепета О. В. — К. : О. С. Ліпкан, 2012. — 296 с.

547. **Чуприна О. В.** Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Чуприна Олена Василівна. — К., 2013. — 174 с.
548. **Ліпкан В. А.** Інкорпорація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, К. П. Череповський ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2014. — 360 с.
549. **Опришко В. Ф.** Загальнотеоретичні та практичні проблеми систематизації законодавства України / В. Ф. Опришко // Право України. — 1999. — № 12. — С. 5–30.
550. **Швець М.** До питання систематизації інформаційного законодавства України [Електронний ресурс] / М. Швець М, В. Брижко. — Режим доступу : <http://www.bod.kiev.ua>.
551. **Цимбалюк В. С.** Концепція кодифікації законодавства України про інформацію / В. С. Цимбалюк // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 73–91.
552. **Красноступ Г. М.** До кодифікації інформаційного законодавства України / Г. М. Красноступ // Актуальні питання кодифікації законодавства України / за заг. ред. В. О. Зайчука. — К., 2009. — Вип. 1. — С. 119–123.
553. **Мандзюк О. А.** Правовий режим податкової інформації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. А. Мандзюк. — Запоріжжя, 2014. — 19 с.
554. **Мандзюк О. А.** Правовий режим податкової інформації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Мандзюк Олег Андрійович. — Запоріжжя, 2014. — 198 с.
555. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм : постан. Кабінету Міністрів України від 31 січ. 2007 р. // Офіційний вісник України. — 2007. — № 8. — Ст. 86.

ТЕЗАУРУС

Адвокатський запит — письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

Адміністративна відповідальність — 1) форма реагування держави на правопорушення, яке виявляється в застосуванні повноважними державними органами, службовими особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і в порядку, встановленому законодавством; це обов'язок правопорушника звітувати за свою протиправну поведінку і терпіти її несприятливі наслідки, передбачені санкцією правової норми; 2) застосування у встановленому порядку уповноваженими на те органами та посадовими особами адміністративних стягнень, закріплених санкціями адміністративно-правових норм, до винних у вчиненні адміністративних проступків, що містять державне і суспільне їх засудження, осуд їх особистості й протиправного діяння, що виражається в негативних для них наслідках, які вони зобов'язані виконати і які мають на меті їх покарання, виправлення і перевиховання, а також охорону суспільних відносин у сфері державного управління; 3) застосування до порушників загальнообов'язкових правил, що діють у сфері управління та інших сферах державних стягнень; 4) врегульовані нормами права відносини між державою в особі органів адміністративної юрисдикції і відповідних посадових осіб та особою, яка скоїла адміністративне правопорушення, що знаходять свій вираз у застосуванні до правопорушника адміністративних стягнень, які тягнуть за собою несприятливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру і владний осуд винного суб'єкта з метою попередження та припинення адміністративних правопорушень; 5) вид юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади чи судом за порушення адміністративно-правових норм на основі застосування адміністративних

стягнень; б) реагування уповноваженого органу державного управління на адміністративне правопорушення і виражається в застосуванні адміністративного стягнення до правопорушника; 7) визнання повноважними державними органами через застосування адміністративно-примусових заходів обмежень майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення адміністративних правопорушень; 8) обов'язок понести обтяжливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру особою, яка вчинила правопорушення, передбачене нормою адміністративного права; 9) законодавчо встановлений примусовий захід, що застосовується до особи за скоєння адміністративного правопорушення державними органами або за їх дорученням іншими компетентними органами з метою відповідних негативних наслідків різноманітного характеру, які має зазнати особа, та які визначені чинним адміністративним законодавством, а також для запобігання майбутніх порушень.

Адміністративна відповідальність у сфері інформаційної безпеки — законодавчо встановлений примусовий захід, що застосовується до особи за скоєння адміністративного правопорушення у сфері інформаційної безпеки, державними органами або за їх дорученням іншими компетентними органами з метою відповідних негативних наслідків різноманітного характеру, які має зазнати особа-правопорушник, та які визначені чинним адміністративним законодавством, а також з метою запобігання майбутніх порушень.

Адміністративна деліктологія — це сукупність знань про адміністративні делікти і деліктність як масове негативне явище, що містить у собі детермінанти протиправної поведінки делінквента, його особистості з метою вироблення і використання адекватних заходів для протидії адміністративним правопорушенням.

Адміністративна пеналізація — це встановлення мір відповідальності за адміністративні правопорушення.

Адміністративний примус — це владне, здійснюване в односторонньому порядку і в передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правопорушень, по-перше, заходів попередження правопорушень, по-друге, запобіжних заходів щодо правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

Адміністративний проступок — суспільно небезпечне протиправне винне каране діяння, за вчинення якого у вітчизняному законодавстві передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративний проступок у сфері інформаційної безпеки — суспільно небезпечне протиправне винне каране діяння, що посягає на суспіль-

ні відносини, урегульовані інформаційним законодавством, за вчинення якого передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративно-інформаційне право — сукупність правових норм, які регулюють відносини між суб'єктами публічної адміністрації або між приватними особами і органами публічної адміністрації щодо забезпечення публічного інтересу у сфері створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації.

Адміністративно-правова форма забезпечення інформаційної безпеки — здійснення, визначеної нормативно-правовими актами, теорією та практикою державного управління однорідної діяльності посадовими та службовими особами органів виконавчої влади, за допомогою якої реалізується їх компетенція із забезпечення інформаційної безпеки. Адміністративно-правові форми забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади поділяються на правові та не правові (організаційні та організаційно-правові).

Адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення права громадян на інформацію — це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які виникають в інформаційній сфері у процесі здійснення державної влади у зв'язку з реалізацією інформаційних прав і свобод та забезпеченням інформаційних процесів.

Акумуляція нормативно-правових актів — накопичення масиву текстів нормативно-правових актів із питань регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері та інформації про їх ухвалення, зміну, припинення, що можуть здійснюватись як у паперовій, так і в електронній та цифровій формах.

Аспекти розуміння інформації: 1) *гносеологічний аспект* — інформація розглядається як повідомлення, його змістовність (семантичний аспект значеннєвого змісту інформації). Отже, можна говорити про те, що інформація — це сукупність даних про дійсність, побудована на основі мислення і висновків, або розв'язання завдань засобами з «інтелектуальними» можливостями. Або інформація — це документальні чи публічні зведення незалежно від форми їх представлення; 2) *онтологічний аспект* — інформація розглядається як кількісне значення міри пропускнуї спроможності каналу зв'язку (визначеності й упорядкованості (інтенсивності) потоку повідомлення в мережах передачі даних, що називається «трафік») й упорядкування повідомлень (організаційний аспект процесу кодування/декодування і передачі/прийому інформації). Інформація в даному аспекті розглядається як упорядкована система, котру можна описати математично. При цьому під упорядкованою системою мається на

увазі будь-яка алгоритмізована система з об'єктивно заданим алгоритмом, що може бути пізнаний.

Аудіовізуальні засоби масової інформації: радіомовлення, телебачення, кіно, звукозапис, відеозапис.

Безпосередній об'єкт адміністративного проступку — конкретні суспільні відносини, яким завдано шкоди певним проступком і які охороняються відповідною адміністративно-правовою нормою.

Безпосередній об'єкт адміністративного порушення права на одержання інформації — суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією права фізичних та юридичних осіб на одержання інформації, що не заборонена законодавством України.

Види адміністративних проступків у сфері інформаційної безпеки: 1) адміністративні правопорушення, що посягають на суспільні відносини у сфері збирання інформації; 2) адміністративні правопорушення, що посягають на суспільні відносини у сфері зберігання інформації; 3) адміністративні правопорушення, що посягають на суспільні відносини у сфері використання інформації; 4) адміністративні правопорушення, що посягають на суспільні відносини у сфері поширення інформації.

Види галузей права: за предметом і методом правового регулювання галузі права поділяються на: 1) профільні (фундаментальні) — конституційне, адміністративне, цивільне, кримінальне, цивільне процесуальне, кримінально-процесуальне право; 2) спеціальні — трудове, сімейне, фінансове, земельне, водне, лісове право тощо; 3) комплексні — господарське, аграрне, житлове, екологічне, морське право тощо.

Види загроз інформаційній безпеці органів виконавчої влади: 1) розкриття інформаційних ресурсів; 2) порушення цілісності інформаційних ресурсів; 3) збій у роботі обладнання.

Види інкорпорації: 1) за обсягом інкорпорованого нормативного матеріалу: генеральна (повна) та часткова; 2) залежно від характеру розміщення матеріалу: хронологічна та систематична; 3) залежно від суб'єкта інкорпорації чи від юридичної сили збірника: офіційна, неофіційна тощо.

Види правових інститутів (інститутів права): 1) за галузевою належністю — конституційне, цивільне, адміністративне, кримінальне тощо; 2) залежно від ролі, яку вони виконують — предметні та функціональні; 3) залежно від відносин, що вони регулюють — матеріальні і процесуальні; 4) залежно від закріплення загальних понять, принципів, завдань чи спеціальних зобов'язань — загальні та спеціальні; 5) за спрямованістю дії — регулятивні та правоохоронні.

Відкрита податкова інформація — це така інформація Державної фіскальної служби України, а також її структурних одиниць, яка має довідково-інформаційний характер з метою покращення реалізації сервісних функцій

Віднесення інформації до державної таємниці — процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці з устанавленням ступеня її секретності шляхом обґрунтування та визначення заподіяння можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього.

Відповідальність за порушення законодавства про інформацію — передбачена ст. 47 Закону України «Про інформацію», згідно з яким порушення законодавства про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Властивості кодифікаційної діяльності у сфері інформації: 1) у процесі кодифікаційної діяльності на відміну від поточної правотворчості здійснюється глибокий перегляд усього чинного інформаційного законодавства та його більш чи менш широке включення до кодифікаційних актів; 2) кодифікація як форма правотворчості використовується для розв'язання перспективних завдань розвитку інформаційного законодавства; 3) при кодифікаційній діяльності ведеться найбільш детальний і ґрунтовний облік тенденцій розвитку інформаційного суспільства й інформаційного простору, забезпечується правильне відображення перспектив цього розвитку в законодавстві, що підлягає кодифікації.

Галузь права — це сукупність правових норм, що регулюють якісно однорідну сферу суспільних відносин специфічним методом правового регулювання.

Головне завдання систематизації інформаційного законодавства — створення повноцінної й несуперечливої ієрархічної системи нормативно-правових актів, яка здатна забезпечити стабільне функціонування та розвиток інформаційного простору, інформаційного суверенітету та інформаційної інфраструктури, комплексний та ефективний захист інформаційних прав та інтересів суб'єктів інформаційних відносин.

Громадянські або особисті права й свободи людини та громадянина — це можливості людини, необхідні для забезпечення її фізичної і духовної індивідуальності. Їх поділяють на фізичні та духовні. Фізичні права: на життя, особисту недоторканність, свободу пересування, вибір місця проживання, безпечне довкілля, житло і т.д. Духовні права: на ім'я, честь і гід-

ність, на справедливий, незалежний і публічний суд (у Конституції України 1996 р. — це статті 27, 28, 29 і ін.).

Грумінг — інформаційне правопорушення, що передбачає використання інтернет-технологій із метою входження в довіру до дитини, щоб схилити її до якоїсь неналежної поведінки, у тому числі у сексуальному плані.

Делегована правотворчість — видання нормативно-правового акта за доповіддю уповноваженням, яке випливає із закону, або за прямим дорученням одного (вищого) органу держави іншому (нижчому) зі збереженням певної системи контролю з боку вищого органу за реалізацією делегованих повноважень).

Делікт (від лат. delictum — проступок, правопорушення, провина) — правопорушення, тобто незаконне діяння, тобто вчинення дії або бездіяльності, що суперечить законіві та, яка завдає шкоди суспільству, державі або особі.

Державна політика національної безпеки — один із основних видів державної політики, передбачає утвердження засад національної єдності задля розбудови демократичної, правової, конкурентоспроможної держави, формування соціально орієнтованої ринкової економіки, зміцнення науково-технологічного потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку, зростання рівня життя і добробуту населення, забезпечення інформаційної безпеки, екологічно-, техногеннобезпечних умов життєдіяльності суспільства. Державна політика національної безпеки України формується і реалізується за умов, коли у сучасному світі нівелюється різниця між внутрішніми та зовнішніми аспектами безпеки, зростає вага несиллових, передусім, інформаційних складових її забезпечення.

Державна таємниця (секретна інформація) — вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки та техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому Законом України «Про державну таємницю», державною таємницею.

Державна цільова програма — це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Детермінація — категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами.

Джерела литовсько-руського права — ухвалені державою або визнані нею норми права, що надавали їм офіційного загальнообов'язкового значення. Поділялися на такі види: *правові звичаї*, об'єднані в систему усного звичаєвого права; нормативно-правові акти *писаного світського права*, насамперед привілеї; *релігійно-правові норми* християнського (канонічного права); внутрішні нормативно-правові *договори земського права*; *міжнародно-правові акти*; *судові декрети*. Правовий прецедент не був джерелом литовсько-руського права, проте судово-адміністративними урядовцями у своїй службовій діяльності використовувалася практика судів, яка була не обов'язковою для застосування.

Доктрина інформаційної безпеки — офіційний документ методологічного (концепція — документ концептуального рівня) рівня, в якому визначені засади державної інформаційної політики, керівні принципи, цільові настанови та напрями забезпечення інформаційної безпеки, окреслений механізм функціонування системи інформаційної безпеки. Слугує основою для: формування державної політики інформаційної безпеки України; підготовки пропозицій із удосконалення правового, методичного, науково-технічного й організаційного забезпечення інформаційної безпеки України; формування напрямів систематизації (інкорпорації, консолідації, кодифікації) інформаційного законодавства; розроблення концепцій, стратегій, цільових програм і планів дій із забезпечення інформаційної безпеки України. Виступає обов'язковим елементом механізму правового регулювання сфери інформаційних відносин, свідчить про розвиненість інформаційного суспільства, розвиток інформаційної освіти та розуміння інноваційності застосування інформаційних технологій в державному управлінні.

Друковані засоби масової інформації — періодичні друковані видання (преса) — газети, журнали, бюлетені тощо і разові видання з визначеним накладом.

Економічні права і свободи людини та громадянина — можливості (свободи) людини і громадянина розпоряджатися предметами споживання й засобами виробництва (право на приватну власність, право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом (статті 41, 42).

Електронна демократія (е-демократія) — форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна економіка (е-економіка) — форма економічних відносин у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, робіт і послуг, наданих в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна комерція (е-комерція) — форма торгівлі товарами та послугами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що включає всі фінансові та торгові трансакції, які проводяться за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, та бізнес-процеси, пов'язані з проведнням таких трансакцій.

Електронна культура (е-культура) — форма культури, яка передбачає стимулювання та мотивування поширення здобутків у сфері культури за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна медицина (е-медицина) — діяльність з використанням електронних інформаційних ресурсів у сфері охорони здоров'я та забезпечення оперативного доступу медичних працівників до пацієнтів.

Електронна освіта (е-освіта) — форма отримання освіти, що здобувається з використанням винятково інформаційно-комунікаційних технологій.

Електронна послуга (е-послуга) — послуга, надана громадянам та організаціям в електронному вигляді за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України: 1) правові норми та нормативно-правові акти; 2) індивідуально-правові документи; 3) юридичні факти; 4) інформаційне середовище, в якому виникають правовідносини щодо захисту службової таємниці; 5) цілі та завдання, які відображають інтереси міліції України щодо забезпечення їх службової таємниці; 6) принципи цього механізму; 7) суб'єкти, які вступають у такі інформаційні відносини; 8) суб'єктивні права та юридичні обов'язки цих суб'єктів; 9) об'єкти, на які поширюється режим службової таємниці (носії інформації); 10) засоби, способи та методи забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України, що визначаються з урахуванням загроз; 11) відповідальність за дотримання правил режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України.

Елементи правового режиму податкової інформації в Україні: мета, принципи, «режимні правила», правовий статус (права та обов'язки) суб'єктів правового режиму, відповідальність за порушення.

Елементи режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України: 1) мета адміністративно-правового режиму службової таємниці; 2) його принципи; 3) засоби віднесення інформації до службової та-

ємниці та надання доступу до неї; 4) підстави виникнення повноважень працівників органів внутрішніх справ України щодо службової таємниці; 5) способи юридичного впливу на суб'єктів інформаційних правовідносин, предметом яких є службова таємниця; 6) способи захисту права на конфіденційність відомостей, віднесених до службової таємниці; 7) порядок здійснення контролю та нагляду за дотриманням правил використання службової таємниці.

Елементи структури права на інформацію — збирання, зберігання, використання, поширення інформації.

Етапи діяльності консолідатора — стадії діяльності особи, що здійснює консолідаційну діяльність: визначити обсяг нормативно-правового матеріалу, який піддається консолідації; проаналізувати кожен документ як об'єкт консолідації; прийняти класифікаційне рішення, до якої галузі права віднести даний нормативний акт або його складову частину; ухвалити рішення про включення цілого нормативного акта до консолідованого збірника законодавства чи про доцільність дроблення акта на складові частини та включення їх до консолідованого збірника нормативно-правових актів; визначити місце даного документа або його складової частини в ієрархічній будові консолідованого збірника; звернути увагу на частини документа і зазначити, які з них можуть бути віднесені до інших галузей права та включені до інших галузевих або міжгалузевих збірників законодавства; визначити, чи має місце повторення гіпотези, диспозиції та санкції у статтях цього нормативного акта та інших документів; вказати на той чи інший нормативний акт або його частини, які втратили свою дію, і виключити їх зі складу консолідованого збірника нормативно-правового матеріалу

Етапи інкорпорації інформаційного законодавства — послідовні стадії проведення інкорпорації. Передбачається п'ять етапів: 1) з'ясування критеріїв для інкорпорації, тобто вибір виду інкорпорації (повна чи часткова; офіційна чи неофіційна; предметна чи хронологічна тощо); 2) визначення обсягу нормативно-правового матеріалу, що призначений для інкорпорації, тобто коло тих НПА, предметом яких є суспільні відносини у сфері інформації, інформаційної діяльності, чи права й обов'язки суб'єктів інформаційних відносин тощо; 3) дослідження НПА шляхом видалення з його тексту окремих статей, пунктів, абзаців, що втратили чинність; 4) моніторинг НПА щодо можливих внесень до них змін та доповнень, у разі виявлення таких здійснюється включення їх для дослідження, з уточненням реквізитів актів, що внесли такі зміни чи доповнення; видалення з тексту тих частин, які не містять нормативних розпоряджень, зробивши позначку про причини їх відсутності в тексті тощо; 5) групування НПА від-

повідно до предметів регулювання в межах проблематики дослідження (наприклад, інформаційне законодавство може бути згруповано на: законодавство про ЗМІ; законодавство про інформаційну інфраструктуру; законодавство про науку та освіту; законодавство про інформаційну безпеку тощо).

Етапи кодифікації банківського законодавства: 1) допарламентський етап (уповноваження Комісії із систематизації банківського законодавства на здійснення кодифікаційних робіт; подання пропозицій щодо структури проекту Банківського кодексу України; обговорення поданих пропозицій у відкритому режимі конференцій, симпозіумів тощо; обговорення зауважень та нових пропозицій у тому самому режимі; обговорення структурних елементів проекту Банківського кодексу України; проведення юридичної експертизи проекту Банківського кодексу України; передача проекту Банківського кодексу України на розгляд комітету Верховної Ради України з питань фінансів та банківської діяльності; остаточне редагування тексту проекту Банківського кодексу України; подання підготовленого проекту Банківського кодексу України на розгляд Верховної Ради України; 2) парламентський етап (процедура розгляду проекту Банківського кодексу України як законопроекту; ухвалення проекту Банківського кодексу України шляхом голосування); 3) післяпарламентський етап (підписання Банківського кодексу України Президентом України; опублікування Банківського кодексу України; набрання чинності Банківським кодексом України).

Етапи розвитку ідеї прав людини — певні послідовні стадії розвитку ідеї прав людини: 1) зародження ідеї (з другої половини V ст. до н.е.) і формування вчення про права людини (з Нового часу); 2) позитивне закріплення прав людини як системного формування (з другої половини XVIII ст.); 3) соціалізація прав людини (на поч. XX ст.); 4) інтернаціоналізація прав (з середини XX ст.); 5) глобалізація прав людини (XX-XXI ст.ст.).

Етапи систематизації інформаційного законодавства — послідовні стадії проведення систематизації. Передбачається три етапи: *інкорпорація законодавства* — визначення ієрархічної системи та структури інформаційного законодавства на рівні правової доктрини; *консолідація законодавства* — виділення в системі законодавства галузі та закріплення її легально у Зводі законів України як розділу — «Інформаційне законодавство»; *кодифікація* законодавства — розроблення і ухвалення Верховною Радою України Кодексу України про інформацію.

Ефективність правового регулювання — зумовлена його організацію конкретна міра результативності правового регулювання, яка виявляється у

певному співвідношенні і між очікуваними та фактичними наслідками дії права на суспільні відносини.

Ефективність правового режиму податкової інформації — здатність правового режиму податкової інформації забезпечувати ті цілі, що ставились при його впровадженні; відповідність отриманого результату задекларованій меті впровадження правового режиму податкової інформації.

Життєво важливі інтереси в інформаційній сфері: 1) *особи*: забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; неприпустимість несанкціонованого втручання у зміст, процеси обробки, передачі та використання персональних даних; захищеність від негативного інформаційно-психологічного впливу; 2) *суспільства*: збереження і примноження духовних, культурних і моральних цінностей Українського народу; забезпечення суспільно-політичної стабільності, міжетнічної та міжконфесійної злагоди; формування і розвиток демократичних інститутів громадянського суспільства; 3) *держави*: неприпустимість інформаційної залежності, інформаційної блокади України, інформаційної експансії інших держав і міжнародних структур; ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства при формуванні, реалізації та коригуванні державної політики в інформаційній сфері; побудова та розвиток інформаційного суспільства; забезпечення економічного та науково-технологічного розвитку України; формування позитивного іміджу України; інтеграція України у світовий інформаційний простір.

Життєво важливі національні інтереси України — права і свободи людини і громадянина; суверенітет України, її територіальна цілісність, недоторканність державного кордону, демократичного конституційного ладу, верховенство права; соборність держави на основі консолідації усіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп навколо цінностей незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України; конкурентоспроможність держави та економічний добробут населення шляхом всебічного розвитку людського, науково-технічного, інноваційного потенціалів країни; удосконалення механізмів реалізації конституційного принципу розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову; неухильне дотримання гарантій незалежності та об'єктивності суду; обмеження втручання держави у діяльність економічних суб'єктів, громадян, громадських організацій та політичних партій, релігійних об'єднань; безпечні умови життєдіяльності, захист навколишнього природного середовища; збереження і розвиток духовних і культурних цінностей суспільства; гармонійні відносини з іншими державами

світу, сприйняття Української держави міжнародним співтовариством як повноцінного та рівноправного його члена.

Завдання держави в галузі правової інформатизації — детерміновані цілями розвитку держави в інформаційній сфері результати, скупне досягнення яких призводить до синергетичного ефекту: досягнення цілей системи. До основних із них належать: 1) розробка основ державної політики в галузі формування й використання правової інформації; 2) організація, фінансування і координація робіт щодо створення єдиної інфраструктури правової інформатизації, яка містить: загальне комунікаційне середовище, однорідне середовище збереження інформації, однотипні методи та засоби доступу до даних, еталонні й вторинні банки даних; 3) організація робіт щодо стандартизації юридичних документів і документообігу; 4) забезпечення безпеки даних; 5) забезпечення сертифікації та ліцензування інформаційних ресурсів і послуг; 6) правове забезпечення інформатизації.

Завдання інформатизації органів виконавчої влади: 1) всебічне інформаційне забезпечення потреб органів виконавчої влади всіх рівнів; 2) створення єдиного інформаційного простору для усієї системи органів виконавчої влади; 3) створення, впровадження і використання інформаційних систем, інформаційних технологій і інформаційних продуктів загального значення; 4) підготовка кадрів, підвищення їхньої кваліфікації у сфері інформатизації.

Завдання Кодексу України про інформацію (Інформаційного кодексу України): 1) визначення консенсусу (згоди) в суспільних стосунках, узгодженості розуміння та застосування юридичних норм, правомірної поведінки учасників інформаційних відносин, відносин в інформаційній сфері; 2) забезпечення інформаційного суверенітету, незалежності України у міжнародних відносинах; 3) забезпечення інформаційної безпеки громадян, їх окремих спільнот, суспільства та держави як складових національної безпеки України; 4) визначення правомірної поведінки учасників інформаційних відносин в Україні; 5) захист інформації від несанкціонованого доступу, правопорушень (знищення, модифікації, перекручення тощо).

Завдання систематизації джерел литовсько-руського права — вдосконалення чинних привілеїв та упорядкування правових звичаїв, приведення їх до цілковитої внутрішньої узгодженості шляхом створення як єдиних, загальнодержавних збірників нормативних актів: Жалуваної грамоти 1457 р., Судебника Казимира IV 1468 р., так і місцевих Уставних земських грамот.

Завдання системи забезпечення внутрішньої інформаційної безпеки органів виконавчої влади: 1) забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади всіх рівнів; 2) забезпечення інформаційно-аналітичного потенціалу країни; 3) реалізація державної політики інформаційної безпеки; 4) ведення активної розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності з метою забезпечення інформаційної безпеки через здобуття необхідної розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової інформації для відпрацювання стратегічних, тактичних і оперативних рішень у сфері державного управління інформаційною безпекою та вироблення механізмів їх реалізації; 4) виявлення, запобігання і припинення розвідувальної та іншої, спрямованої на нанесення шкоди інформаційній безпеці України, діяльності спеціальних служб, а також окремих осіб чи організацій; 5) виявлення, запобігання і припинення інформаційного тероризму та іншої діяльності, спрямованої на підрив функціонування системи органів виконавчої влади; 6) моніторинг (спостереження, оцінка і прогноз) стану інформаційної безпеки у зв'язку із впливом загроз та небезпек як зсередини, так і ззовні системи державного управління; 7) протидія технічному проникненню до інформаційних систем органів виконавчої влади з метою вчинення злочинів, проведення диверсійно-терористичної та розвідувальної діяльності; 8) забезпечення збереження державної таємниці; 9) організація демократичного цивільного контролю за функціонуванням системи органів державного управління тощо.

Завдання формування інформаційного простору України: 1) створення системи єдиного інформаційного простору України як суверенної держави; 2) взаємодія цієї системи зі світовими відкритими мережами, тобто інтеграція України в міждержавний інформаційний простір.

Загальний об'єкт адміністративного проступку — усі суспільні відносини, що охороняються адміністративним правом.

Загроза порушення цілісності інформаційних ресурсів полягає в навмисному антропогенному впливі (модифікація, видалення, зниження) даних, які зберігаються в інформаційній системі органів виконавчої влади, а також передаються від даної інформаційної системи до інших.

Загроза розкриття інформаційних ресурсів полягає у тому, що дані, інформація та знання стають відомі необмеженій кількості осіб.

Загрози інформаційній безпеці — прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації; комп'ютерна злочинність та

комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб і національних інтересів суспільства та держави.

Загрози інформаційній безпеці системи органів виконавчої влади: 1) *за об'єктами, що підлягають розкраданню:* апаратні засоби (блоки, вузли і готові вироби), якими оснащуються комп'ютери та мережі; носії програмного забезпечення й інформації; тверді копії із роздрукованою інформацією; 2) *за способами здійснення розкрадань інформаційних джерел та носіїв:* з робочих місць користувачів; в момент транспортування; з місць збереження; 3) *за джерелами помилок у програмному забезпеченні:* логічні помилки розробників програмного забезпечення; непередбачені ситуації, що виникають при модернізації, заміні чи додаванні нових апаратних засобів, встановленні нових додатків, виході на нові режими роботи ПЗ, появі раніше незафіксованих нештатних ситуацій; віруси, якими інфіковані програми; спеціальні програмні компоненти, які передбачені розробниками ПЗ для різного роду цілей; 4) *залежно від мети здійснення атаки на інформаційні системи:* встановлення доступу до інформації з обмеженим доступом; викрадення ключів, паролів, ідентифікаторів, списку користувачів; ініціалізація контрольованого алгоритму роботи комп'ютерної системи; доведення до непридатного стану частини або всієї системи органів державного управління; 5) *за джерелами виникнення:* природного походження — небезпечні природні явища; техногенного походження — транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, раптове руйнування каналів зв'язку, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, аварії головних серверів органів виконавчої влади тощо; антропогенного походження — вчинення людиною різноманітних дій по руйнуванню інформаційних систем, ресурсів, програмного забезпечення системи органів виконавчої влади тощо. До цієї групи за змістом дій належать: ненавмисні, викликані помилковими чи ненавмисними діями людини (наприклад, помилковий запуск програми, ненавмисне інсталювання закладок тощо); навмисні (інспіровані), що стали результатом навмисних дій людей (наприклад: навмисне інсталювання програм, які передають інформацію на інші комп'ютери, навмисне введення вірусів тощо); 6) *за ступенем гіпотетичної шкоди:* загроза — явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних інтересів в інформаційній сфері та створюють небезпеку для органів виконавчої влади, життєзабезпечення її системоутворювальних елементів; небезпека — безпосередня дестабілізація функціонування системи державного управління; 7) *за ймовірністю реалізації:* вірогідні — загрози, які за виконання певного

комплексу умов обов'язково відбудуться. Прикладом може слугувати оголошення атаки інформаційним ресурсам органів виконавчої влади, яке передує самій атаці; неможливі — загрози, які за виконання певного комплексу умов ніколи не відбудуться. Такі загрози, зазвичай, носять більше декларативний характер, не підкріплені реальною і навіть потенційною можливістю здійснити проголошені наміри, вони здебільшого мають залякуючий характер; випадкові — загрози, які за виконання певного комплексу умов кожного разу мають різний перебіг. Загрози даного рівня доцільно аналізувати за допомогою методів дослідження операцій, зокрема теорії ймовірностей і теорії ігор, які вивчають закономірності у випадкових явищах; 8) *за значенням*: допустимі — такі загрози, що не можуть призвести до колапсу системи. Прикладом можуть слугувати віруси, які не пошкоджують програми шляхом їх знищення; неприпустимі — такі загрози, що: 1) можуть у разі їх реалізації призвести до колапсу та системної дестабілізації системи; 2) можуть призвести до змін, несумісних із подальшим існуванням системи національної безпеки. Так, наприклад, вірус «I love you» спричинив пошкодження комп'ютерних систем у багатьох містах світу і завдав загальних збитків близько 100 мільйонів доларів США; 9) *за структурою впливу*: системні — загрози, що впливають одразу на усі складові системи органів виконавчої влади. Цей вплив має відбуватись одночасно в кількох найбільш уразливих і важливих місцях. Для органу державного управління це може бути дискредитація працівників органів виконавчої влади через телебачення, радіо, друковані засоби масової інформації, Інтернет; структурні — загрози, що впливають на окремі ланки системи. Дані загрози є також небезпечними, водночас вони стосуються структури окремих органів державної влади або їх компонентів. Так, наприклад, під час порушень процедури виборів мера м. Мукачево навесні 2004 року були дискредитовані як місцеві органи виконавчої влади, так і Міністерство внутрішніх справ України і центральний орган виконавчої влади; елементні — загрози, що впливають на окремі елементи структури системи. Дані загрози мають постійний характер і можуть бути небезпечними лише за умови неефективності або непроведення їх моніторингу. Так, наприкінці 60-х років ХХ століття, коли в Італії діяли так звані «Червоні бригади», влада не приділяла належної уваги діям терористів, які спочатку погрожували, а згодом почали фізично ліквідувати усіх суддів, які виносили звинувачувальні вирoki терористам. Жертвою халатності і неадекватної оцінки інформаційної загрози став і тодішній прем'єр-міністр Італії Альдо Моро, якого було попереджено заздалегідь про напад, однак влада не вжила відповідних заходів і його було викрадено, а згодом і вбито; 10) *за характером реалізації*: реальні — активізація алгоритмів дестабілізації є неминучою та не обме-

женою часовим інтервалом і просторовою дією; потенційні — активізація алгоритмів дестабілізації можлива за певних умов середовища функціонування органу виконавчої влади; здійснені — такі, що втілені у життя; уявні — псевдоактивізація алгоритмів дестабілізації або ж активізація таких алгоритмів, які за деякими ознаками схожі з алгоритмами дестабілізації, але такими не є; 11) *за ставленням до наявних загроз*: об'єктивні — такі, що підтверджуються сукупністю обставин і фактів, які об'єктивно характеризують навколишнє середовище. При цьому ставлення до них суб'єкта управління не відіграє вирішальної ролі, через те що об'єктивні загрози існують незалежно від волі та свідомості суб'єкта. На жаль, український законодавець у Законі України «Про основи національної безпеки України» не визначив пріоритетність захисту від інформаційних загроз, відвівши їм найменшу увагу; суб'єктивні — така сукупність чинників об'єктивної дійсності, яка вважається суб'єктом управління системою безпеки загрозою. За даного випадку визначальну роль у ідентифікації тих чи інших обставин та чинників відіграє воля суб'єкта управління, який і приймає безпосереднє рішення про надання статусу або ідентифікації тих чи інших подій в якості загроз безпеці; 12) *за об'єктами впливу*: Кабінет Міністрів України; центральні органи виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади.

Загрози національній безпеці — наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Закон України «Про основи національної безпеки України» — нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України 19 червня 2003 року, який відповідно до пункту 17 частини першої статті 92 Конституції України визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Законодавство у сфері інформаційної безпеки України — охоплює: закони України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» від 10 січня 2002 року, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 5 червня 1994 року, «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 року, Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні» від 8 жовтня 1997 року, Указ Президента України «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 8 липня 2009 року тощо.

Законодавча діяльність (законотворчість) — діяльність, пов'язана з підготовкою і ухваленням законодавчих актів.

Засекречування матеріальних носіїв інформації — введення у встановленому законодавством порядку обмежень на поширення та доступ до конкретної секретної інформації шляхом надання відповідного грифу секретності документам, виробам або іншим матеріальним носіям цієї інформації

Засоби масової інформації — 1) теле- і радіомовна організація, інформаційне агентство та друкований засіб масової інформації; 2) система організацій із відображення суспільних процесів і оточуючого середовища, які створюють, обробляють і доводять до масового споживача інформацію; 3) юридичні особи, які здійснюють соціально-комунікативну діяльність на підставі державної реєстрації з метою виробництва, зберігання і публічного поширення інформації. Поділяються на *аудіовізуальні* та *друковані*.

Заява — звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.

Звернення громадян — викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

Зміст доктрини інформаційної безпеки — понятійно-категорійний апарат, методологічне розв'язання проблем забезпечення інформаційної безпеки, широка і завершена система поглядів, що ґрунтується на категоріях, які мають базовий і парадигмальний серед фахівців характер саме у цій доктрині. Зміст доктрин має ґрунтуватися на системі логічних доказів і знаходити свій вираз у поняттях, що відображають дійсність із забезпечення інформаційної безпеки.

Зміст права громадян на інформацію в суб'єктивному аспекті — закріплені в правових нормах суб'єктивні права, юридичні обов'язки та заборони громадян щодо збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації.

Зміст права на інформацію в об'єктивному аспекті — сукупність правових приписів як об'єктивований результат волевиявлення правотворчих органів, за допомогою яких здійснюється регулювання інформаційно-правових відносин.

Значення систематизації Юстиніана: 1) мала забезпечити належне правове регулювання у Візантійській імперії; 2) справила вплив практично на усі європейські правові системи; 3) може слугувати прикладом організації й

успішного проведення у стислі терміни значних за обсягом робіт із систематизації і часткової кодифікації права.

Ідейне підґрунтя систематизації Юстиніана — специфічний візантійський світогляд, який сформувався на основі східноєвропейської (православної) гілки християнства.

Інкорпорація — (походить від латинського «incorporation» — включення до складу) — форма систематизації, коли закони, укази, урядові рішення та інший наявний нормативний матеріал поєднуються в певному порядку у збірниках без зміни змісту цих актів; 1) вищий вид діяльності з упорядкування видання нормативних актів, за якого шляхом їх зовнішньої обробки та систематичного (хронологічного чи предметного) об'єднання у єдиному збірнику (зібранні) досягається всебічне викладення нормативно-правового матеріалу, що стосується визначеного часу чи визначеної сфери суспільного життя, яка має самостійне значення; 2) об'єднання нормативно-правових актів у збірники чи зібрання, розташування їх у певному порядку без зміни змісту. Результатом інкорпорації є зовнішнє опрацювання чинного законодавства; 3) полягає в підготовці й виданні державними та недержавними інституціями чи окремими фахівцями різного роду збірників, що забезпечують доступність і можливість ознайомлення широкого кола громадськості з текстами законів і підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють правові відносини в інформаційній сфері; 4) являє собою лише зовнішню систематизацію; 5) форма систематизації законодавства, яка полягає у зовнішньому впорядкуванні вже наявних НПА без зміни змісту норм права. Інкорпорація відрізняється від кодифікації тим, що остання завжди має офіційний характер.

Інкорпорація законодавства — виражається в повному або частковому об'єднанні в алфавітному, хронологічному, системно-предметному порядку нормативних актів визначеного рівня в різного роду збірники (зібрання). Інкорпорація є винятково зовнішньою обробкою законодавчого матеріалу, обліком і об'єднанням його без зміни тексту самих актів за задалегідь визначеними ознаками, зокрема: юридична чинність нормативно-правових актів, хронологічна чи алфавітна послідовність, системно-предметний порядок тощо.

Інкорпорація інформаційного законодавства — систематична інкорпорація, під час здійснення якої упорядковуються нормативно-правові акти, що регулюють суспільні відносини у сфері інформації, усуваються норми, які втратили чинність; вона покликана упорядкувати законодавство за одним чи кількома критеріями без зміни змісту.

Інкорпорація податкового законодавства — форма систематизації податкового законодавства дещо відрізняється: 1) режим правового регулювання, як і правове регулювання оподаткування, в цілому не змінюється, бо постійним залишається зміст і форма податкових законодавчих норм; 2) мають констатуючий характер, тобто збірки податкового законодавства складаються без зміни текстів актів, які до них входять; 3) у процесі інкорпорації відображаються лише зміни актів, які мають офіційний характер, корекція інкорпораційних збірок здійснюється лише з урахуванням останніх офіційних змін і доповнень; 4) зміни та доповнення до текстів податкових актів повинні обов'язково містити посилання, офіційні реквізити актів, якими внесені відповідні зміни; 5) зміни податкових законодавчих актів стосуються вилучення із текстів актів, об'єднаних у збірку, лише тих частин, які втратили чинність. Хронологічна інкорпорація податкового законодавства виступає найпримітивнішою формою цього виду систематизації податкових законодавчих норм, має лише констатуючий характер та фактично не впливає на зміну законодавства, не усуває проблем при користуванні.

Інститут права — це сукупність відокремлених, взаємопов'язаних правових норм певної галузі чи підгалузі права, що регулюють певну групу однорідних суспільних відносин.

Інституції — слугували для закладення фундаменту юридичної освіти систематизації Юстиніана, згідно з яким вона розглядається не як кодифікація і не як компіляція класичного римського права, а як спроба шляхом систематизації (з відповідною переробкою та модернізацією) класичного римського та чинного візантійського права створити нове — греко-римське право на підґрунті права римського.

Інформаційна безпека — 1) невід'ємна складова кожної зі сфер національної безпеки, водночас — важлива самостійна сфера забезпечення національної безпеки. Саме тому розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки; 2) безпека інформації (вузьке розуміння), а також як система, що складається з інформаційно-технічної, інформаційно-психологічної безпеки та інформаційної безпеки у сфері прав і свобод (широке розуміння; 3) стан захищеності інформаційного середовища, який відповідає інтересам держави, за якого забезпечується формування, використання і можливості розвитку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх інформаційних загроз; 4) стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави, який виключає можливість заподіяння їм шкоди через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, через негативні на-

слідки функціонування інформаційних технологій або внаслідок поширення законодавчо забороненої чи обмеженої для поширення інформації; 5) стан захищеності інформаційного простору, який забезпечує формування та розвиток цього простору в інтересах особистості, суспільства та держави; 6) стан інформаційного середовища суспільства і політичної еліти, який забезпечує її формування і розвиток в інтересах керівництва країни, громадян і суспільства; 7) захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави; 8) стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин; 9) стан захищеності інформації, яка забезпечує життєво важливі інтереси людини; 10) стан, тенденції розвитку, умови життєдіяльності соціуму, його структур, інститутів і установ, за яких забезпечується збереження їх якісної з об'єктивними обумовленими інноваціями в ній, і вільне, відповідне власній природі і її функціонування; 11) стан, який характеризується відсутністю небезпеки, тобто чинників і умов, які загрожують безпосередньо індивіду, спільноті, державі з боку інформаційно-комунікаційного середовища; 12) стан і процес захищеності особи, суспільства, держави від реальних або потенційних загроз; 13) стан захищеності національних інтересів країни (життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави на збалансованій основі) в інформаційній сфері від внутрішніх та зовнішніх загроз; 14) стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі, за якого не допускається (або зводиться до мінімуму) завдання шкоди особі, суспільству, державі через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації й несанкціоноване її поширення та використання, а також через негативний інформаційний вплив та негативні наслідки функціонування інформаційних технологій; 15) стан захищеності інформаційного простору, що забезпечує його формування та розвиток в інтересах громадян, організацій та держави, стан інфраструктури системи (об'єкта, держави), при якому інформація використовується суворо за призначенням та не завдає негативного впливу на систему (об'єкт, державу) при її використанні; стан інформації, за якого виключається чи суттєво ускладнюється порушення таких її властивостей, як таємність, цілісність та доступність; 16) вид суспільних інформаційних правовідносин щодо створення, підтримки, охорони та захисту бажаних для людини, суспільства і держави безпечних умов життєдіяльності; суспільних правовідносин, пов'язаних із створенням, розповсюдженням, зберіганням та використанням інформації; 17) проведення правових, організаційних та інженер-

но-технічних заходів при формуванні та використанні інформаційних технологій, інфраструктури та інформаційних ресурсів, захисті інформації високого значення й прав суб'єктів, які беруть участь в інформаційній діяльності; 18) діяльність із забезпечення особи, суспільства і держави виникає в ході вирішення суперечності між такою об'єктивною реальністю, як небезпека, і потребою розумної сутності, соціального індивіда, соціальної групи попередити її можливі шкідливі наслідки; 19) суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі, що є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей державоутворюючої нації, її існування, самозбереження і прогресивного розвитку України як суверенної держави, що залежить від цілеспрямованої інформаційної політики гарантій, охорони, оборони, захисту її національних інтересів; 20) складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України.

Інформаційна безпека органів внутрішніх справ України — це такий стан захищеності службових інтересів, за якого зводиться до мінімуму заподіяння шкоди та створення перешкод у діяльності органів внутрішніх справ через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, що використовується, або протиправний інформаційний вплив, недоліки функціонування інформаційних систем, мереж, технологій, а також через порушення режиму службової таємниці.

Інформаційна війна — 1) активні методи трансформації інформаційного простору, що знаходять відображення у системі нав'язування моделей світу, які покликані забезпечити бажані типи поведінки, атаки на структури виникнення інформації — процеси міркувань; 2) процес встановлення контролю над системою ухвалення рішень; 3) гостра форма протиборства мотивацій, концептів та образів.

Інформаційна інфраструктура — сукупність різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних мереж і каналів передачі даних, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування.

Інформаційна деліктологія — самостійна підгалузь інформаційного права, що містить сукупність знань про інформаційні делікти і деліктність як масове негативне явище, детермінанти протиправної поведінки деліквентів з метою вироблення і використання адекватних заходів для протидії інформаційних правопорушень.

Інформаційна діяльність — це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Інформаційний делікт — 1) суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого деліктним законодавством у сфері інформації передбачено юридичну відповідальність; 2) суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), за вчинення якого інформаційно-деліктним законодавством передбачено юридичну відповідальність.

Інформаційна зброя — це пристрої та засоби, що призначені для нанесення протидіючій стороні максимальної шкоди в ході інформаційної боротьби (шляхом небезпечних інформаційних впливів): 1) засоби інформаційно-технічного характеру, які знищують, перекручують або викрадають інформацію, незважаючи на систему захисту, обмеження доступу до цієї інформації законних користувачів; 2) інформаційно-психологічні засоби, які дезорганізують інформаційні системи шляхом дезінформації, формування помилкових логічних інформаційних концепцій, інтерпретацій та ін., впливаючи таким чином на думку суспільства та на функціонування органів виконавчої влади.

Інформаційна політика — діяльність державних органів, спрямована на врегулювання та розвиток національного інформаційного середовища, що охоплює не тільки телекомунікації, інформаційні системи і засоби масової інформації, а й сукупність виробництв і відносин, пов'язаних із створенням, збереженням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації у всіх її видах.

Інформаційна сфера — єдиний інформаційний простір України, який формується державними органами, громадськими, політичними та соціальними організаціями, а також громадянами й функціонує на основі правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних, гуманітарних та моральних засад з урахуванням вимог та завдань національної інформаційної безпеки України.

Інформаційне законодавство — 1) складна внутрішньообумовлена єдність законів і підзаконних актів, об'єднаних одним предметом нормативно-правового регулювання (інформаційні відносини), узгодженістю імперативно-диспозитивного впливу на суміжні з ними відносини та своєрідною системністю, зумовленою ієрархією правових норм у сфері інформації; 2) множинна сукупність нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України у формі законів та постанов нормативного змісту, які регулюють суспільні відносини щодо інформації; 3) комплекс законів, міжнародних договорів і нормативних актів, що регламентують правовідносини в галузі збирання, опрацювання, збереження і використання інформа-

ції; 4) міжгалузевий, міждисциплінарний комплексний інститут в загальній системі національного законодавства, основним об'єктом правового регулювання якого є суспільні інформаційні відносини.

Інформаційне законодавство, спрямоване на забезпечення: 1) дотримання конституційного права кожного «вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію» будь-яким законним способом (ст. 34 Конституції України), зокрема знайомитися з документами і матеріалами, що безпосередньо стосуються його прав і свобод; перетворення сучасної української держави на інформаційну; 2) можливість контролю громадян і громадських організацій діяльності органів державної влади; 3) захист авторського права та права майнової власності на інформаційні ресурси, інформаційні технології та засоби їх забезпечення; 4) формування і використання інформаційних ресурсів в умовах рівності всіх форм власності шляхом створення інформаційного ринку і конкурентного середовища, проведення державної антимонопольної політики; 5) відповідальність суб'єктів інформаційних відносин за порушення під час формування інформаційних ресурсів та їх використання, зокрема персональної відповідальності керівників органів державної влади за якість формування державних інформаційних ресурсів і доступу до них; 6) узгодженості рішень і активного використання єдиного інформаційного простору; тісної інформаційної взаємодії з країнами-членами СНД і активного інформаційного обміну в системі міжнародного співробітництва.

Інформаційне правопорушення — порушення, яке спрямовано на порушення права на інформацію, чи інформаційну інфраструктуру, чи вчиняється за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій або засобів зв'язку.

Інформаційне протиборство — це форма боротьби сторін в інформаційному просторі з використанням політичних, економічних, дипломатичних, військових та інших методів, способів та засобів впливу на інформаційне поле супротивника, а також захисту власного інформаційного поля в інтересах досягнення поставлених цілей. Інформаційне протиборство включає в себе три незмінні складові: 1) вплив; 2) аналіз; 3) протиборство.

Інформаційне суспільство — 1) суспільство, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку; 2) суспільство нового типу, що формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком і конвергенцією інформаційних і комунікаційних технологій; 3) суспільство знань, тобто суспільство, у якому головною умовою добробуту кожної людини і кожної держави стає знання,

здобує завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею; 4) глобальне суспільство, в якому обмін інформацією не матиме ні часових, ні просторових, ні політичних меж; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з іншого — відкриває кожному прошарку суспільства нові можливості для самоідентифікації.

Інформаційні відносини — 1) однорідна група суспільних відносин, що виникають при поводженні інформації в інформаційній сфері в результаті здійснення інформаційних процесів при реалізації кожним інформаційних прав і свобод, а також при виконанні обов'язків органами державної влади і місцевого самоврядування щодо забезпечення гарантій інформаційних прав і свобод; 2) інформаційні зв'язки між суб'єктами політичної системи суспільства, держави, що виникають під час одержання, використання, зберігання та споживання інформації; 3) такі відносини, що виникають між громадянами України, іноземними громадянами, особами без громадянства, юридичними особами, державою та міжнародними організаціями в усіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні документованої або публічно оголошеної інформації про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах.

Інформаційно-деліктні відносини — відносини, що виникають внаслідок скоєння інформаційних правопорушень між особою, що їх вчинила, та державою в особі її компетентних органів.

Інформаційно-деліктні норми — норми, що передбачають відповідальність за вчинення інформаційних проступків.

Інформаційний продукт (продукція) — це документована інформація, яка підготовлена та призначена для задоволення потреб користувачів.

Інформаційний простір України — це соціальне середовище, в якому здійснюється виробництво, збирання, зберігання, поширення і використання інформації і на яке поширюється юрисдикція України.

Інформаційно-правова культура — історично сформована й закріплена в нормах права сукупність знань, які відображуються в інформації, правовій діяльності або поведінці.

Інформаційно-правовий простір — система організаційно і методично пов'язаних інформаційних ресурсів, сформованих державою та іншими учасниками інформаційних відносин.

Інформаційний ресурс — систематизована інформація або знання, що мають цінність у певній предметній області і можуть бути використані людиною в своїй діяльності для досягнення певної мети.

Інформаційно-психологічна безпека — управління реальними чи потенційними загрозами, що можуть завдати шкоди психіці людини, суспільству, державі: поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації.

Інформаційно-технічна безпека — управління потенційними чи реальними загрозами з метою захисту комп'ютерних, телекомунікаційних технологій та інших технологій зв'язку: комп'ютерна злочинність і комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб і національних інтересів суспільства і держави.

Інформаційна безпека у сфері прав і свобод людини: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації.

Інформація: 1) будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді; 2) формально визначені результати інтелектуальної діяльності людини, що урегульовані вітчизняним законодавством.

Інформація про особисте та сімейне життя особи — це будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка обіймає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною.

Інформація про фізичну особу (персональні дані) — відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. До персональних даних належать такі відомості, як: національність; освіта; сімейний стан; релігійні переконання; стан здоров'я; адреса народження; дата народження; місце народження.

Інформація як об'єкт службових правовідносин в органах внутрішніх справ України — це сукупність відомостей про діяльність органів внутрішніх справ, заплановані заходи, результати роботи, шляхи вдосконалення боротьби із злочинністю, методи та засоби реалізації покладених завдань, а також відомості про осіб, предмети, події, процеси, що отримані ззовні системи органів внутрішніх справ і необхідні для ефективної правоохоронної діяльності.

Кібернетика (від *грецьк.* — мистецтво управляти) — наука про загальні закони отримання, збереження, передавання і розповсюдження інформації у складних управляючих системах. При цьому під управляючими системами розуміється не лише технічні, а й біологічні та соціальні системи. Прикладами складних управляючих систем є нервові системи живих організмів, особливо організм людини, а також апарат управління у суспільстві.

Кіберхуліганство — інформаційне правопорушення, що полягає у вчиненні в соціальних мережах діяння, направлене на нанесення шкоди честі, гідності, здоров'ю людини шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій

Класифікація національних інтересів в інформаційній сфері: 1) **людини:** реалізація прав і свобод людини і громадянина щодо одержання, використання, поширення, зберігання інформації; забезпечення права людини на захист від маніпуляції індивідуальною свідомістю; захист права інтелектуальної власності тощо; 2) **суспільства:** побудова інформаційного суспільства; забезпечення плюралізму засобів масової інформації; захист від маніпуляції масовою свідомістю; розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу, зміцнення психічного здоров'я нації; 3) **держави:** забезпечення інформаційного суверенітету; створення конкурентоспроможних інформаційних технологій та технологій зв'язку; збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу; інтеграція України в європейський інформаційний простір; боротьба з інформаційною злочинністю тощо.

Класифікація прав і свобод людини та громадянина — розподіл прав і свобод людини та громадянина за певними критеріями: 1) за роллю держави у реалізації прав людини і громадянина: а) негативні; б) позитивні; 2) за часом проголошення на права і свободи: а) першого покоління; б) другого покоління; в) третього покоління; 3) залежно від належності особи до певної держави, права і свободи поділяються на права і свободи: а) громадян; б) іноземців; в) осіб без громадянства; г) осіб з подвійним громадянством; 4) за ступенем розповсюдження, права і свободи людини та громадянина поділяються на: а) загальні; б) спеціальні; 5) за кількістю суб'єктів, що реалізують права і свободи, вони поділяються на: а) індивідуальні; б) колективні; 6) за сферами діяльності держави і громадян (за сферами реалізації в суспільному житті): а) громадянські або особисті права й свободи; б) політичні права і свободи; в) економічні права і свободи; г) соціальні права і свободи; г) культурні права та свободи.

Клопотання — письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Кодифікаційна діяльність — зумовлений потребами суспільного розвитку та системністю права, здійснюваний на основі певних принципів правотворчий процес із перероблення змісту та форми групи чинних нормативно-правових приписів, їх узгодження та об'єднання в єдиному кодифікованому акті з метою удосконалення законодавства.

Кодифікація законодавства — була введена у науковий обіг *І. Бентхамом*: 1) найвищий рівень систематизації законодавства, який передбачає переосмислення, творче перероблення та вдосконалення всього правового матеріалу, наявного в державі; сприяє створенню якісної системи законодавства, що позитивно впливає на ефективність правореалізації; 2) вид систематизації нормативних актів, що мають спільний предмет регулювання, який полягає в їх змістовній переробці (усуненні розбіжностей і суперечностей, скасуванні застарілих норм) і створенні зведеного нормативного акта.

Кодифікація інформаційного законодавства — 1) форма систематизації інформаційного законодавства, яка полягає у діяльності компетентних державних органів і спрямована на вдосконалення чинного законодавства з метою усунення прогалин та суперечностей, розроблення нових правових норм, зумовлених потребами суспільного розвитку; 2) найкращий напрям удосконалення нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері. На відміну від інших форм систематизації інформаційного законодавства кодифікація охоплює не тільки зовнішню, а й внутрішню обробку нормативно-правових актів, тобто впорядковується не тільки форма законодавства, а й перероблюється його зміст; 3) це форма докорінного перероблення консолідованих актів у сфері інформації, норми яких регулюють інформаційну діяльність, забезпечення узгодження інформаційного законодавства з нормами споріднених галузей права, звільнення інформаційно-нормативного масиву від застарілих норм шляхом прийняття Інформаційного Банківського кодексу України.

Консолідація — 1) самостійна форма систематизації, у процесі якої проходить процес об'єднання кількох нормативно-правових актів, що регулюють однакову сферу суспільних відносин, в один збільшений акт, який визнається правотворчим органом в якості нового джерела права, а попередні розрізнені акти втрачають юридичну силу. *На відміну* від інкорпорації, консолідація спрямована на підготовку одного або кількох нормативно-правових актів із вузького кола питань шляхом об'єднання в них правових норм, які містяться в раніше виданих нормативних актах. Крім того, консолідація законодавства має лише офіційний характер, оскільки новостворений акт затверджується уповноваженим органом, а всі

інші акти, норми яких увійшли до нього, визнаються такими, що втратили силу. Щодо відмінностей з кодифікацією, то консолідація законодавства обмежується лише зовнішньою обробкою, а не внесенням, поряд із тим, ще змін до змісту нормативно-правового акта; 2) це, насамперед, лише зовнішня систематизація і в невеликому ступені — внутрішня; 3) є проміжним етапом, з'єднувальною ланкою між інкорпорацією та кодифікацією, чим забезпечується цілісність, монолітність і послідовність процесу систематизації. Особливу актуальність ця форма систематизації набула у сфері відомчої правотворчості.

Консолідація інформаційного законодавства — це проміжна форма систематизації інформаційного законодавства, що проводиться з метою об'єднання інформаційних норм інкорпорованих збірників і внесення деяких уточнень до них шляхом утворення інформаційних консолідованих актів.

Конфіденційна інформація — інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Криптографічний захист секретної інформації — вид захисту, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо.

Критерії визначення форм удосконалення законодавства — 1) безпосередній (прямий) або опосередкований (непрямий) вплив певних видів юридичної діяльності (юридичних операцій) на якісний стан законодавства; 2) об'єкт удосконалення, в якості якого можуть виступати: а) зміст і форма проектів нормативно-правових актів; б) зміст і форма нормативно-правових актів, які були прийняті, але ще не набрали чинності; в) зміст і форма чинних нормативно-правових актів.

Критерії здійснення інкорпорації законодавства — дата прийняття НПА, алфавітний порядок, предметна ознака (галузі, інститути права та сфери державної діяльності), суб'єкт видання НПА, юридична чинність тощо.

Критерії класифікації інформації, яку можуть отримувати ОДВ — режим доступу до інформації (відкрита й ІзОД), спосіб поширення інформації (ОДВ отримують документовану інформацію та публічно оголошену інформацію), суб'єкти отримання (інформація, яка може бути отримана органами законодавчої, виконавчої, судової влади, форма активності органу державної влади при отриманні інформації (інформацію, яка са-

мостійно надається іншими суб'єктами та інформацію, яка витребується органом державної влади).

Критерії класифікація податкової інформації — за належністю (суб'єктами володіння), за походженням, за способом отримання, за часом отримання, за режимом доступу, за змістом.

Критерії класифікації правового режиму податкової інформації — залежно від суб'єктів (правовий режим податкової інформації фізичних осіб, правовий режим податкової інформації юридичних осіб); за територією розповсюдження (загальнодержавний; регіональний; місцевий); залежно від змісту податку (правовий режим податкової інформації щодо податків на доходи; правовий режим податкової інформації щодо податків на споживання; правовий режим податкової інформації щодо податків на майно тощо); залежно від функцій права (регулятивний, охоронний); залежно від сфер використання (внутрішній (правовий режим податкової інформації, що діє у сфері функціонування податкових органів) і зовнішній (правовий режим податкової інформації, що діє між податковими органами та іншими учасниками податкових відносин)); залежно від сфери життєдіяльності (правовий режим податкової інформації в культурній сфері, правовий режим податкової інформації в економічній сфері, правовий режим податкової інформації в політичній сфері тощо); залежно від джерел (правовий режим податкової інформації, отриманої з зовнішніх джерел (податкова інформація, надана платниками податків; з банківських чи правоохоронних установ тощо); правовий режим податкової інформації, отриманої з внутрішніх джерел (податкова інформація, що отримана податковими органами шляхом самостійного пошуку); залежно від рівня збору інформації (правовий режим вхідної податкової інформації і правовий режим вихідної податкової інформації); за часом дії (постійні і тимчасові); залежно від форми закріплення (правовий режим публічно оголошеної податкової інформації, правовий режим документованої податкової інформації, правовий режим податкової інформації, що міститься в інформаційно-телекомунікаційних системах); залежно від порядку доступу (відкрита податкова інформація і податкова інформація з обмеженим доступом).

Культурні права та свободи людини та громадянина — можливості (свободи) збереження і розвитку національної самобутності людини, доступу до духовних досягнень людства, їх засвоєння, використання й участі надалі у їхньому розвитку. До них відносяться: право на освіту; навчання рідною мовою; право на використання вітчизняних і світових досягнень культури і мистецтва; право на вільну наукову, технічну і художню творчість (у Конституції України 1996 р. — статті 53, 54).

Литовська метрика — Державний архів Великого князівства Литовського XV–XVIII століть. Матеріали Литовської Метрики Великого князівства Литовського опубліковані в «Актах, относящихся к истории Западной России», «Актах, относящихся к истории Южной и Западной России», «Архиве Юго-Западной России», «Актах, издаваемых Виленской комиссией для разбора древних актов» та інших збірниках старожитніх документів.

Литовський Статут — своєрідне завершення попереднього процесу уніфікації різних правових систем давніх руських земель з національним литовським правом. Замість різноманітного місцевого права: Волинського, Київського тощо, вперше утворено загальне «посполите» право для всіх частин Литовської держави. **Литовський Статут є суто українським джерелом права**, оскільки останній свого часу увібрав більшість кількості норм «Руської Правди».

Медіа-право (право засобів масової інформації, мас-медійне право) — підгалузь інформаційного права, що регулює суспільні відносини у сфері засобів масової інформації.

Мета забезпечення інформаційної безпеки — створення нормальних умов функціонування конкретного міністерства, іншого центрального та місцевого органу виконавчої влади, а також проведення моніторингу стану інформаційної безпеки для розроблення оптимальної моделі функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки.

Мета інформаційної деліктології — вивчення змісту, природи, сутності, специфіки та різноманіття інформаційних деліктів, а також розроблення та впровадження конкретних шляхів, напрямів, способів їх профілактики.

Масова інформація — публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація.

Мета кодифікації — створення якісних нормативно-правових актів, а в цілому — удосконалення законодавства.

Мета консолідації — усунення множини нормативно-правових актів, дублювання чи колізій правових норм тощо.

Мета консолідації інформаційного законодавства — усунення множини нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері інформації завдяки зведенню їх до одного більш великого акта. Специфікою консолідованого акта є те, що він наново приймається компетентним правотворчим органом, має власні офіційні реквізити та замінює нормативні акти, що увійшли до його складу, які, своєю чергою, втрачають чинність цілком або частково.

Мета правового режиму податкової інформації — забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства та держави у податковій сфері.

Мета систематизації інформаційного законодавства — 1) виявлення прогалин і суперечностей в правовому регулюванні відносин в інформаційній сфері; 2) уніфікація норм інформаційного законодавства з нормами інших підгалузей інформаційного права та з нормами інших галузей права під час проведення інкорпорації та консолідації; 3) забезпечення належного інформаційно-правового регулювання відносин у сфері інформації шляхом розроблення та прийняття Інформаційного кодексу України; 4) створення чіткої структури правового регулювання суспільних відносин між їх суб'єктами щодо інформації, забезпечення співвідношення потреб, інтересів людини, соціальних спільнот і держави; 5) стабілізація правопорядку; 6) приведення нормативно-правового регулювання до форми, яка забезпечує нормальне функціонування суспільного життя; 7) закладення основ для розроблення стратегії формування інформаційного законодавства

Мета Стратегії національної безпеки України — забезпечити такий рівень національної безпеки, який гарантував би поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, подальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави у сучасному світі.

Метод — сукупність прийомів і способів пізнання певного явища.

Методологія — множина методів, що визначають погляди і методики реалізації принципів, прийомів, способів, засобів, технологій практичної та наукової діяльності для отримання істинних, таких, що відображають об'єктивну реальність відомостей у знаннях для подальшого перетворення чи підтримання у визначеному стані певних явищ буття відповідно до потреб, інтересів певних суб'єктів.

Метод правового регулювання — це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких упорядковуються суспільні відносини визначеного виду.

Механізм адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України — це динамічна система правових форм, засобів і заходів впливу на поведінку суб'єктів через встановлення їхніх прав та обов'язків щодо створення, передачі, використання, зберігання, зміни, знищення конфіденційних службових відомостей, дія і взаємодія яких спрямовані на запобігання порушенню режиму службової таємниці чи на його відновлення у разі порушення.

Механізм правового регулювання — це узятя в єдності система правових засобів, способів, форм, за допомогою яких здійснюється результативне

врегулювання суспільних відносин, задовольняються інтереси суб'єктів права, встановлюється і забезпечується правопорядок («належне» у праві стає «сущим»).

Міжнародне інформаційне право — це умовно виділена із системи міжнародного права підгалузь, що складається з правових інститутів, котрі регулюють суспільні відносини, пов'язані з інформацією на транскордонному рівні.

Напрями державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері: 1) забезпечення інформаційного суверенітету України; 2) вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; 3) активне залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживання службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України; 4) забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері та переслідування журналістів за політичні позиції; 5) вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Напрями державної політики інформаційної безпеки — 1) активне залучення засобів масової інформації до боротьби з корупцією, зловживанням службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України; 2) забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; 3) забезпечення інформаційного суверенітету України; 4) вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; 5) вжиття комплексних заходів щодо захисту

національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Напрями державної політики у сфері інформатизації: 1) забезпечення умов для розвитку і захисту усіх форм власності на інформаційні ресурси; 2) формування та захист державних інформаційних ресурсів; 3) створення та розвиток державних, регіональних і локальних інформаційних систем і мереж, забезпечення їх сумісності та взаємодії в єдиному інформаційному просторі; 4) створення умов для якісного й ефективного інформаційного забезпечення органів державного управління на основі державних інформаційних ресурсів; 5) забезпечення національної безпеки в сфері інформатизації, а також забезпечення взаємної реалізації прав як громадян, так і органів виконавчої влади в умовах інформатизації; 6) сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій і засобів їх забезпечення.

Напрями державної політики у сфері технічного захисту інформації: 1) удосконалення чинних та створення нових нормативно-правових актів щодо захисту інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом таємницю, конфіденційної інформації, що належить державі; 2) розроблення нормативно-правових актів щодо захисту відкритої інформації, важливої для особи, суспільства та держави; 3) удосконалення правових механізмів організаційного забезпечення ТЗІ; 4) удосконалення нормативно-правових актів щодо умов і правил провадження діяльності у сфері ТЗІ; 5) розроблення нормативно-правових актів щодо визначення статусу головної у сфері ТЗІ, головних (базових) за напрямами ТЗІ організацій; 6) удосконалення нормативно-правових актів щодо здійснення контролю за імпортом з метою впровадження в Україні іноземних інформаційних технологій із захистом інформації та засобів забезпечення ТЗІ; 7) розроблення нормативних документів із питань формування та розвитку моделі загроз для інформації; 8) розроблення нормативних документів із питань сертифікації засобів забезпечення ТЗІ та атестації на відповідність вимогам ТЗІ об'єктів, робота яких пов'язана з інформацією, що підлягає технічному захисту; 9) удосконалення чинних та розроблення нових нормативних документів із питань ТЗІ тощо.

Напрями інкорпорації: 1) розподіл повноважень між суб'єктами інкорпораційної процедури, що передбачає два послідовні етапи: докомісійний та комісійний; 2) вибір критерію, за яким необхідно проводити інкорпорацію; 3) характеризується процедурними аспектами цих дій, тобто передбачено поділ нормативно-правових актів залежно від часу їх ухвалення, упорядкування, утворення підгруп нормативно-правових актів залежно від того, яким органом державної влади акт видано.

Напрями оптимізації інформаційної правосуб'єктності ОДВ: 1) ухвалення нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері отримання ОДВ інформації, зокрема закріплення відповідальності за ненадання інформації на законний запит ОДВ; 2) створення правової бази для використання електронних інформаційних засобів отримання ОДВ інформації; 3) адаптація вітчизняного законодавства до загальноприйнятих міжнародних стандартів з питань отримання інформації у національне законодавство шляхом підписання і ратифікації відповідних договорів та угод; 4) уніфікація правозастосування щодо отримання ОДВ інформації, зокрема здійснення правосуддя з відповідних питань.

Напрями розвитку правового режиму податкової інформації в Україні: юридичне та технологічне забезпечення права та технічних можливостей на доступ, передачу, збереження та захист інформації у ДФС України; реалізація концепції універсального доступу до системних інформаційних баз ДФС України із дотриманням усіх належних захисних механізмів; цілеспрямоване використання новітніх інформаційних технологій в ДФС України та удосконалення системи їх захисту; подальший ефективний розвиток в Україні е-урядування на засадах нормативно-правової бази, спрямованої на ефективний захист інформації; формування нових державних програм, спрямованих на удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні з урахуванням світового досвіду та основних норм європейського законодавства; збільшення інформаційного обміну між вітчизняними податковими органами та податковими органами зарубіжних країн, що обумовлено транснаціональністю інформаційних правопорушень.

Напрями удосконалення правового режиму податкової інформації: формування інформаційного поля про діяльність податкових органів через ініціативу пропаганди впровадження ефективних інформаційних інструментів комунікації з громадянами та бізнесом і розробки та реалізації законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків; забезпечення єдиного підходу до застосування законодавства у галузі податкової інформації, тобто удосконалення податкового законодавства може здійснюватись відповідно до розробки нових законодавчих ініціатив у тісному діалозі з платниками податків і водночас за допомогою удосконалення механізму застосування апеляційних процедур, що базуються на неупередженому та справедливому застосуванні законодавства; затвердження єдиних правил та критеріїв підготовки відповідей на запитання платників податків за допомогою спрощення форм декларацій та зменшення обсягу інформації, що надається платниками, яка може здійснюватись також іншими державними органами та органами місцевого

самоврядування щодо обміну інформацією про платників податків, зборів; розвиток наявних і впровадження інноваційних електронних сервісів для збирання, обробки і передачі інформації за допомогою створення «єдиного вікна» для подання звітності в електронній формі; побудова сучасної динамічної ІТ-функції, що полягає у запровадженні ефективного процесу управління інформаційними технологіями через максимальну централізацію ІТ-функції та модернізації ІТ-інфраструктури та створення централізованого управління нею; забезпечення високого рівня продуктивності, надійності та безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем за допомогою запровадження ефективної комплексної системи захисту податкової інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах та утворення основного та резервного центрів для обробки даних відповідно до сучасних умов.

Національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національні інтереси — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні та духовні цінності Українського народу як носія суверенітету й єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Національні інтереси в інформаційній сфері — визначальні потреби людини (громадянина), суспільства і держави в інформаційній сфері, реалізація яких гарантує інформаційний суверенітет України, а також права та свободи людини в інформаційній сфері.

Напівофіційна інкорпорація — це видання зібрань і збірників законодавства за дорученням правотворчого органу (органів) спеціально уповноваженим на те органом (наприклад Міністерством юстиції), причому правотворчий орган офіційно не затверджує і не схвалює таке зібрання, тому тексти розміщених у них актів не набувають офіційного характеру.

Неофіційна інкорпорація — інкорпорація, що не має обов'язкового характеру, здійснюється науковими установами, навчальними закладами, іншими суб'єктами юридичної діяльності для зручності користування нормативним матеріалом (зовнішня обробка законодавства, яка здійснюється організаціями чи окремими громадянами (учбовими закладами, відомствами, вченими та практиками) без спеціальних на те повноважень правотворчих органів).

Об'єкт адміністративного правопорушення — 1) суспільні відносини, яким правопорушення заподіює шкоду або створює загрозу її заподіяння, а також суспільні відносини, на які спрямоване посягання; 2) сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративним правом, а також регулюються нормами трудового, цивільного, земельного, фінансового права, за порушення яких накладаються адміністративні стягнення.

Об'єкт впливу інформаційної зброї: 1) інформаційно-аналітичні системи; 2) інформаційно-технічні системи, що включають канали та засоби зв'язку органів виконавчої влади; 3) інформаційні ресурси; державні засоби масової інформації, а також 4) психіка конкретного співробітника органу.

Об'єктивна сторона правопорушення — сукупність зовнішніх ознак та обставин, що характеризують конкретне правопорушення. До обов'язкових та факультативних ознак об'єктивної сторони правопорушення належить: діяння (дія чи бездіяльність), шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням та шкідливими наслідками, а також місце, час, обстановка, спосіб, знаряддя та засоби вчинення проступку.

Об'єкти інформаційних відносин — документована або публічно оголошувана (оприлюднена) інформація про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах.

Об'єкти системи забезпечення інформаційної безпеки України: 1) інтереси органів виконавчої влади в інформаційній сфері; 2) система органів виконавчої влади, а також їх компетентні особи і відносини між ними (суспільні відносини в інформаційній сфері); 3) власне система забезпечення інформаційної безпеки України.

Об'єктивні причини кодифікації інформаційного законодавства: 1) наявність численних нормативно-правових актів із регулювання інформаційних правовідносин різної юридичної сили; 2) динамічність інформаційних відносин; неузгодженість зі стандартами Європейського Союзу; 3) декларативність окремих норм через відсутність механізму правореалізації; 4) необхідність системного розв'язання проблеми нормативно-правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення інформаційної безпеки України.

Облік законодавства — діяльність зі збору, збереження та підтримки в контрольному стані, зі створення пошукової системи, яка забезпечує перебування необхідної правової інформації в масиві актів, взятих на облік; облік не усуває і не пом'якшує дефектів чинного законодавства, а є необхідним етапом здійснення кодифікаційної діяльності, технічним засобом, спрямованим на полегшення систематизації.

Обмеження права на інформацію — випадки реального чи потенційного невиконання права на інформацію, що передбачено законодавством: а) інтереси національної безпеки, територіальна цілісність України; б) забезпечення громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам; в) для охорони здоров'я населення; г) для захисту репутації або прав інших людей; д) для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; є) для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя.

Обов'язки учасників інформаційних відносин: 1) поважати інформаційні права інших суб'єктів; використовувати інформацію згідно із законом або договором (угодою); 2) забезпечувати дотримання принципів інформаційних відносин; 3) забезпечувати доступ до інформації усім споживачам на умовах, передбачених законом або угодою; 4) зберігати інформацію в належному стані протягом встановленого терміну та надавати іншим громадянам, юридичним особам або державним органам у передбаченому законом порядку; 5) компенсувати шкоду, заподіяну при порушенні законодавства про інформацію.

Ознаки адміністративної відповідальності: 1) підставою адміністративної відповідальності є вчинення адміністративного правопорушення (проступку); 2) принципи, підстави, механізм й характер адміністративної відповідальності визначаються нормами адміністративного права; 3) заходом адміністративної відповідальності є адміністративні стягнення, за винятком установлених законодавством випадків, коли за вчинення адміністративних проступків настає інший вид юридичної відповідальності; 4) до адміністративної відповідальності мають право притягувати осіб винятково уповноважені на те органи; 5) адміністративні стягнення накладаються уповноваженими органами на осіб, які не перебувають із ними в прямій субординаційній підлеглості; 6) застосування адміністративного стягнення не тягне за собою судимості й звільнення з роботи; 7) процесуальний порядок притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється відповідно до установлених законодавством правил провадження у справах про адміністративні правопорушення і відрізняється достатнім ступенем оперативності.

Ознаки спільні для інкорпорації та консолідації: мета їх проведення (упорядкування нормативно-правових актів); об'єднання нормативного матеріалу за певним критерієм.

Ознаки інформації: багаторазовість використання; збереженість після передачі у суб'єкта, що її передає; невідчужуваність; невичерпність; отримуваність; здатність до тиражування; інтелектуальність; екземплярність; суспільна цінність; змістовність тощо.

Ознаки інформаційних правовідносин: 1) виникають, розвиваються та припиняються у зв'язку з інформацією; 2) визначають державну політику щодо дотримання і захисту інформаційних прав людини; 3) відбивають особливості застосування публічно-правових і цивільно-правових методів правового регулювання; 4) є ідеологічними відносинами — результатом свідомої діяльності людей, спрямованої на формування необхідного суб'єкту управління інформаційного впливу; 5) виникають, припиняються або змінюються, як правило, на основі норм права; 6) мають, як правило, багатосторонній характер і є особливою формою взаємного зв'язку між невизначеним колом суб'єктів (соціальні мережі) через їхні права, обов'язки, повноваження і відповідальність; 7) гарантуються державою через механізми реалізації державної інформаційної політики, зокрема через реалізацію державної політики інформаційної безпеки; 8) їм притаманний вольовий характер.

Ознаки інформаційного суспільства — компоненти, які описують інформаційне суспільство: 1) будь-який індивід, група людей, підприємство або організація в будь-якому місці країни й у будь-який час можуть одержати за відповідну плату або безоплатно на основі автоматизованого доступу та систем зв'язку певну інформацію і знання, необхідні для їхньої життєдіяльності та розв'язання як особистих, так і соціально значимих завдань; 2) виробляється, функціонує, є доступною будь-якому індивіду, групі або організації сучасна інформаційна технологія; 3) розвинені інфраструктури, що забезпечують створення національних інформаційних ресурсів в обсязі, необхідному для підтримки постійно прискореного науково-технічного прогресу; 4) прискорена автоматизація, роботизація і комп'ютеризація всіх сфер і галузей виробництва та управління; 5) радикальні зміни соціальних структур, наслідком яких стає розширення сфери інформаційної діяльності та послуг.

Ознаки податкової інформації: 1) загальні: відносна самостійність щодо свого носія; здатність до кількісного та якісного накопичення; можливість багаторазового використання та невичерпність після цього; збереженість після передачі у суб'єкта, що її передає тощо; 2) спеціальні (особливі): суспільна значимість, цінність; створення чи одержання податковими органами з метою реалізації повноважень, передбачених законодавством; основною метою її створення чи одержання податковими органами є забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування; системний зв'язок з іншими видами інформації (інформація про особу, банківська таємниця, адвокатська таємниця тощо); наявність законодавчо визначеної процедури захисту з метою унеможливлення доступу сторонніх суб'єктів; законодавчо визначена процедура її надання по-

датковими органами іншим особам; особливий правовий режим доступу, захисту, функціонування тощо; забезпеченість заходами державного примусу, в тому числі різними видами юридичної відповідальності у разі порушення її правового режиму тощо.

Ознаки систематизації податкового законодавства: 1) цілеспрямованість діяльності компетентних органів щодо упорядкування законодавчого забезпечення надходжень коштів до публічних фондів у вигляді податків і зборів; 2) діяльність компетентних органів з упорядкування податкових законодавчих норм у винятковій відповідності до їх повноважень; 3) здійснення систематизації податкового законодавства державними органами як у формі реалізації власної компетенції в регулюванні оподаткування, так і при делегуванні таких повноважень державою; 4) проведення систематизації податкового законодавства взаємопов'язаними формами (інкорпорація — внаслідок простого зібрання нормативно-правових актів за часом або предметною ознакою; кодифікація — завдяки переробці й удосконаленню змісту нормативно-правового акта; консолідація — внаслідок одночасного зібрання нормативно-правових актів зі зміною їх змісту), які доповнюють одна одну; 5) оформленням підсумків систематизації податкового законодавства, що зумовлено формою систематизації та передбачає появу збірки нормативно-правових актів, кодексу або зводу законів тощо.

Ознаки, що різнять інкорпорацію і консолідацію: консолідація, на відміну від інкорпорації, передбачає перероблення правового масиву, внаслідок чого в одному НПА можуть міститися правові норми різних нормативних приписів, а також створюється новий консолідований нормативно-правовий акт, який наново ухвалюється правотворчим органом, проходить процедуру затвердження, має власний номер і слугує джерелом права, на яке можна посилатися в процесі правозастосування.

Організаційні (управлінські) методи забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади — способи, засоби і прийоми, за допомогою яких здійснюються відповідні форми організаційної діяльності органів виконавчої влади.

Основні принципи державної політики в галузі інформатизації: 1) інформаційна свобода — «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір» (ст. 34 Конституції України); 2) невтручання в особисте життя — «Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди...» (ст. 32 Конституції України); 3) відкритість і доступність інформації — «Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах міс-

цевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе...» (ст. 32 Конституції України), «Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають, права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення...» (ст. 57 Конституції України); 4) інформаційна безпека — обмеження інформаційної свободи, відкритості й доступності інформації, режим використання персональних даних в інтересах національної безпеки, економічної доцільності й захисту прав інших людей (статті 32, 34 Конституції України); 5) право власності на інформаційні ресурси і підтримка різних форм власності; 6) відповідальність власників інформаційних ресурсів за якість інформації та порушення при роботі з інформацією; 7) роль держави у формуванні та реалізації політики інформатизації та інформаційної безпеки; 8) гармонізація українського інформаційного законодавства з законодавством інших країн.

Основи формування і функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки: 1) комплексне визначення поняття інформаційної безпеки та її складових елементів, світоглядне і концептуальне закріплення у концепції, доктрині, програмах, планах та інших документах; 2) формування і діяльність оптимальної структури системи інформаційної безпеки, аналіз функціонування її окремих елементів, організація функціонування даної системи в цілому; 3) формування єдиного методологічного підходу, а також вироблення і прийняття єдиного цілісного й узгодженого законодавства з питань інформаційної безпеки; 4) створення чіткого механізму, метою якого було б координування діяльності елементів системи забезпечення інформаційної безпеки на всіх рівнях державного управління; 5) підготовка і забезпечення найкращими професійними кадрами всіх складових елементів підсистеми інформаційної безпеки.

Особливості кодифікації: 1) предметом кодифікаційної обробки є конкретні правові норми й юридичні інститути незалежно від того, в яких актах вони містилися раніше; 2) систематичний виклад правових норм та інститутів саме і становить завдання кодифікації; 3) у результаті кодифікації укладається не збірник нормативних актів, а новий єдиний зведений правовий акт, який обов'язково затверджується компетентним правотворчим органом.

Особливості систематизації інформаційного законодавства — зумовлюються комплексним характером галузі, відсутністю єдиного методу правового регулювання, специфікою суспільних відносин в інформаційній сфері, наявністю значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють інформаційну діяльність, врегулюванням окремих питань інформаційної діяльності нормами інших галузей права, наявністю значної кількості імперативних норм і застарілих нормативно-правових актів,

здійсненою раніше кодифікацією в окремих інформаційних відносинах, значним впливом міжнародного інформаційного законодавства.

Отримання органами державної влади України інформації — вид інформаційної діяльності, що полягає у набутті, придбанні, накопиченні органами державної влади України відповідно до чинного законодавства України документованих або публічно оголошуваних відомостей задля виконання державних функцій.

Офіційна інкорпорація — діяльність правотворчого органу чи інших компетентних органів щодо видання збірників НПА, норми яких мають загальнообов'язковий характер та становлять офіційні джерела при розв'язанні різного роду юридичних питань. Збірник законодавства, який є наслідком інкорпораційної діяльності за власною ініціативою авторів, без спеціальних повноважень правотворчих органів, наукових і навчальних установ. Укладається видавництвами, практичними органами чи окремими фахівцями. Не є офіційним.

Передумови систематизації джерел литовсько-руського права — загальні, об'єктивні економічні, соціальні, а також особливі, конкретні політичні передумови (війна з Тевтонським орденом, боротьба між польською та литовсько-руською шляхтою за Західну Волинь і Східне Поділля, ліквідація Казимиром IV удільних українських князівств тощо), що спонукало створенню необхідних нормативно-правових збірників.

Персональні дані — будь-яка інформація, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, яка може бути конкретно визначеною; будь-яка інформація про фізичну особу — ідентифіковану або таку, що може бути ідентифікована.

Підгалузь права — це сукупність однорідних правових інститутів певної галузі права, що регулюють певну сферу суспільних відносин.

Підзаконна правотворча діяльність (підзаконна правотворчість) — діяльність правотворчих органів, пов'язана з підготовкою і ухваленням підзаконних нормативно-правових актів.

План дій «Безпечний Інтернет (1999–2005)» — це план дій, головною метою якого є створення сприятливішого середовища для розвитку Інтернет-промисловості, шляхом безпечного використання Інтернету та боротьби з незаконним або шкідливим змістом.

Податкова інформація — суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.

Податкова інформація з обмеженим доступом — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів або у зв'язку зі службовою необхідністю.

Податкова таємниця — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку з особливою цінністю для їх власників чи добросовісних користувачів.

Політичні права і свободи людини та громадянина — можливості (свободи) громадянина активно брати участь в управлінні державою й у суспільному житті, впливати на діяльність різних державних органів, а також громадських організацій політичної спрямованості. Це — право обирати і бути обраним у представницькі органи державної влади і місцевого самоврядування, право створювати громадські об'єднання і брати участь у їхній діяльності, свобода демонстрацій і зборів, свобода слова, думок, у тому числі свобода друку, радіо, телебачення й ін. (у Конституції України 1996 р. — статті 38, 39, 40 і ін.).

Порушення законодавства про державну таємницю охоплює: 1) недотримання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації; 2) засекречування інформації: про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення; про факти порушень прав і свобод людини і громадянина; про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб; іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена; 3) безпідставне засекречування інформації; 4) надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці,

або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації; 5) порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці; 6) невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці; 7) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, без отримання в установленому порядку спеціального дозволу на провадження такої діяльності, а також розміщення державних замовлень на виконання робіт, доведення мобілізаційних завдань, пов'язаних з державною таємницею, в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, яким не надано спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею; 8) недотримання вимог законодавства щодо забезпечення охорони державної таємниці під час здійснення міжнародного співробітництва, прийому іноземних делегацій, груп, окремих іноземців та осіб без громадянства та проведення роботи з ними; 9) невиконання норм і вимог криптографічного та технічного захисту секретної інформації, внаслідок чого виникає загроза порушення цілісності цієї інформації або просочування її технічними каналами.

Поточна правотворчість — діяльність правотворчих органів, пов'язана з первинним регулюванням суспільних відносин, відновленням правових норм і заповненням прогалін.

Права людини — це певні можливості людини, необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути рівними для всіх людей.

Правила законодавчої техніки систематизації литовсько-руського права: 1) упорядники литовсько-руського права уникали суперечностей між правовими нормами рівної юридичної сили; 2) не допускали повторів при укладанні нових правових норм; 3) не посилалися на правові норми, що втратили чинність; 4) узгоджували нові нормативно-правові акти з раніше ухваленими та звичаєвим правом.

Право людини на інформацію — це можливість вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким способом, на свій вибір; можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Правова інформація — це виражена в державно-владній формі інформація законодавця про зовнішнє (суспільні, виробничі відносини) і внутрішнє

(потреби, інтереси, мета) середовище, або в ширшому розумінні — про потреби й інтереси класу, що економічно — панує в суспільстві.

Правова основа розроблення та реалізації Стратегії національної безпеки України — Конституція України, Закон України «Про основи національної безпеки України», інші закони України та міжнародні угоди, ратифіковані Верховною Радою України, які в сукупності визначають засади політики держави у сфері національної безпеки.

Правове регулювання інформаційних відносин в Україні — здійснюване державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування відносин, які виникають між громадянами України, іноземними громадянами, особами без громадянства, юридичними особами, державою та міжнародними організаціями в усіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації, їх юридичне закріплення, безпека і розвиток засобів масової інформації: друковані та аудіовізуальні ЗМІ.

Правовий режим податкової інформації — це передбачений чинним законодавством особливий порядок правового регулювання суспільних відносин, що здійснюється за допомогою системи спеціальних юридичних засобів у сфері суспільно значимих відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, що створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування.

Правовий моніторинг — цілеспрямована систематична діяльність суб'єктів моніторингу щодо відстеження, обліку, оцінювання та аналізу нормативних правових актів, які регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері, з метою їх контролю, прогнозування, планування подальшого розвитку, підвищення ефективності, якості, а також ступеня їх доступності для суб'єктів інформаційних відносин і підвищення правової обізнаності останніх на основі наданих у результаті моніторингу рекомендацій.

Правомірне розголошення медичної таємниці — право суб'єкта збереження лікарської таємниці розголошувати конфіденційну медичну інформацію без узгодження з особою, якої ця інформація стосується.

Правоутворення — всі форми і засоби виникнення, розвитку та зміни права, у тому числі правотворчість.

Правотворчість — форма владної діяльності держави, спрямована на утворення нормативно-правових актів, за допомогою яких в чинну юридичну систему запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми.

Предмет систематизації інформаційного законодавства — власне інформаційне законодавство.

Предметна інкорпорація — інкорпорація, при якій нормативно-правові акти об'єднуються на підставі однорідності суспільних відносин, що становлять відокремлений предмет правового регулювання.

Принципи кодифікації інформаційного законодавства — верховенство права, законність, об'єктивність, етапність, безперервність кодифікаційної роботи та відповідність Інформаційного кодексу України нормам інформаційного права та інших галузей права і вимогам юридичної техніки; плановість, системність і систематичність проведення кодифікаційних робіт; наукова обґрунтованість кодифікованих актів; врахування системно-структурних властивостей об'єктивного юридичного права та законодавства; техніко-юридична досконалість кодифікаційних актів; наближення кодифікаційної діяльності в Україні до європейських стандартів, зумовлених особливостями континентальної правової системи.

Принципи наукового забезпечення правотворчої діяльності щодо систематизації — системний та комплексний підходи у розв'язанні проблем правотворчості; ґрунтовне фундаментальне та прикладне теоретичне обґрунтування новацій (понять, категорій тощо); демократизм — залучення широкого кола вітчизняних фахівців до обговорення проблем інформаційного законодавства; неприпустимість необґрунтованого копіювання зарубіжного досвіду; повага та гуманне ставлення до людини, її честі, гідності, репутації; презумпція невинуватості.

Принципи політики національної безпеки — пріоритет прав і свобод людини і громадянина; верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів; своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам; чітке розмежування повноважень і взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки; демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави; залучення громадянського суспільства до процесу вироблення та реалізації політики національної безпеки; використання в інтересах України механізмів міжнародної колективної безпеки.

Принципи правового регулювання відносин щодо отримання ОДВ інформації: достовірність і повнота інформації, яка надається органам державної влади; своєчасність отримання ОДВ інформації; отримання ОДВ інформації про особисте життя за згодою фізичної особи (за винятком випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини); рівності прав ОДВ та інших учасників інформаційних відносин на отримання відкритої інформації;

закріплення юридичної відповідальності за порушення права ОДВ отримувати інформацію; використання ОДВ законних засобів отримання інформації; законодавчого закріплення обов'язку фізичних і юридичних осіб надавати інформацію органам державної влади на їх законний запит; погодження з власником інформації питання про передачу стороннім суб'єктам отриманих від нього цінних відомостей (об'єктів права інтелектуальної власності, ІЗОД, недоторканність якої охороняється законом); встановлення плати за надання органу державної влади інформації при переході до держави майнових прав на таку інформацію.

Принципи правового режиму відкритої податкової інформації: вільний доступ до відкритої податкової інформації; вільне розповсюдження відкритої податкової інформації; достовірність відкритої податкової інформації; своєчасність надання чи оголошення відкритої податкової інформації; рівноправність доступу до відкритої податкової інформації.

Принципи правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом: обмеженість доступу до податкової інформації; неможливість передачі чи розповсюдження третім особам податкової інформації без згоди володільця чи власника такої інформації; закріпленість чіткого переліку податкової інформації, що є обмеженою; визначеність механізму надання податковій інформації статусу «податкова інформація з обмеженим доступом»; відповідальність за порушення умов зберігання конфіденційності податкової інформації з обмеженим доступом; обґрунтованість віднесення податкової інформації до інформації з обмеженим доступом тощо.

Принципи систематизації: демократизм, гласність, законність, науковість, системність, плановість.

Принципи формування Доктрини інформаційної безпеки — основоположні начала, на яких ґрунтується процес формування Доктрини інформаційної безпеки. Виокремлюють дві групи принципів: 1) *форми* ДІБ, які описують засади формування самого документа; 2) *змісту*, які описують засади внутрішнього наповнення даної Доктрини — текстуальної, змістовної, світоглядної, ідеологічної і концептуальної складової.

Причини систематизації Юстиніана — дія низки об'єктивних і суб'єктивних чинників: соціально-економічний стан імперії, який потребував відповідної системи управління та правового забезпечення; необхідність уніфікації правових норм, що діяли у Східній і Західній Римських імперіях, з метою консолідації правосвідомості їхніх мешканців; великодержавницькі прагнення Юстиніана I; особисті уподобання Юстиніана I, його харизматичність, наявність кваліфікованих помічників-правознавців.

Проблеми правового регулювання інформаційних відносин: 1) відсутність легальної чіткої ієрархічної єдності законів, що викликає суперечливе тлумачення при застосуванні правових норм у практиці; 2) у зв'язку з тим, що різні закони та підзаконні акти, що регулюють суспільні відносини, об'єктом яких є інформація, приймалися у різні часи розвитку, становлення і удосконалення державності без узгодження понятійного апарату, тому вони мають ряд термінів, які недостатньо коректні, не викликають відповідної інформаційної рефлексії, або взагалі позбавлені чіткого визначення конкретного змісту. Тож щодо інформаційних відносин, то тут доцільно зазначити такі поняття і терміни, як «інформація», «таємна інформація» і «таємниця», «документ» і «документована інформація», «майно», «власність», «володіння», «інтелектуальна власність», «суб'єкт суспільних відносин» та «учасники суспільних відносин», «система інформаційних відносин» тощо. Всі ці терміни законодавець використовує для регулювання відносин у різних сферах і галузях права; 3) термінологічні неточності, різне тлумачення однакових за назвою та формою понять і категорій призводить до їх неоднозначного розуміння і застосування на практиці; 4) велика кількість законів та підзаконних нормативних актів у сфері інформаційних відносин ускладнює їх пошук, аналіз та узгодження для практичного застосування; 5) існує розбіжність щодо розуміння структури та складу системи законодавства у сфері інформаційних відносин і підходи до їх формування.

Пропозиція (зауваження) — звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Публічна інформація — це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом України «Про захист публічної інформації».

Режим службової таємниці в органах внутрішніх справ України — це сукупність правил, передбачених законодавством, що визначають адміністративно-правові засоби і способи регулювання інформаційних правовідносин між працівниками органів внутрішніх справ України та іншими особами, предметом яких є службова таємниця, дія яких заснована на

принципі балансу інтересів та спрямована на забезпечення інформаційної безпеки органів внутрішніх справ України.

Режимні правила — встановлена в законодавчому порядку сукупність правил діяльності, дій або поведінки громадян, юридичних осіб, а також державних органів, їх посадових осіб та реалізацію ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах); встановлена в законодавчому порядку сукупність правил діяльності юридичних осіб або поведінки фізичних осіб, а також державних органів, їх посадових чи службових осіб та реалізація ними своїх прав, свобод та обов'язків у чітко визначених ситуаціях (умовах).

Результат інкорпорації — видання збірників законів, інших нормативних актів. Деякі з науковців зазначають ще зібрання законодавства або звід законів.

Результати процесу систематизації — правове регулювання широкого спектра нормативно-правових актів, урахування їх специфіки й особливостей упорядкування; усунення або, принаймні, обмеження дублювання норм різними галузями законодавства; усунення прогалін; подолання колізій у законодавстві; створення умов відповідної юридичної кваліфікації.

Риси кодифікаційної діяльності: 1) кодифікаційна діяльність здійснюється компетентними правотворчими органами держави, а тому має державно-владний, офіційний характер і є різновидом правотворчості; 2) її об'єктом є певна група нормативно-правових приписів, що мають спільний предмет правового регулювання; 3) зумовлена, передусім, потребами суспільного розвитку і такою властивістю об'єктивного юридичного права, як його системність; 4) змістом цієї діяльності є перероблення форми та змісту нормативно-правових приписів, їх узгодження та об'єднання в єдиний цілісний комплекс; 5) вона являє собою процес, який складається з певних послідовних дій (операцій), стадій та етапів; 6) діяльність на основі певних принципів, за допомогою певних засобів, із застосуванням певних правил кодифікації; 7) її результатом є створення кодифікаційних актів, тобто єдиних, внутрішньоузгоджених за змістом і юридично цілісних нормативно-правових актів, які мають юридичну форму зовнішнього виразу (найменування): «закон», «кодекс», «основи законодавства», «положення», «статут» тощо.

Рівні забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: 1) нормативно-правовий — закони, нормативно-правові акти тощо; 2) адміністративний — дії загального характеру, які застосовуються органами виконавчої влади; 3) процедурний — конкретні процедури забезпечення інформаційної безпеки; 4) програмно-технічний — конкретні технічні заходи забезпечення інформаційної безпеки.

Родовий об'єкт проступку — група однотипних суспільних відносин, що врегульована нормами однієї галузі права або правового інституту.

Санкціонована правотворчість — затвердження актів, ухвалених організаціями громадянського суспільства — недержавними об'єднаннями: суспільними (партиями, профспілками та ін.) і комерційними (акціонерними товариствами та ін.), або в попередньому дозволі щодо їх видання).

Система забезпечення інформаційної безпеки — система інформаційно-аналітичних, теоретико-методологічних, адміністративно-правових, організаційно-управлінських, спеціальних та інших заходів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку об'єктів інформаційної безпеки, а також інфраструктури її забезпечення.

Система законодавства — форма існування права, спосіб надання юридичного значення нормам-приписам, засіб їх організації та поєднання в конкретній статті нормативного юридичного акта.

Система права — об'єктивно зумовлена внутрішня організація права певного суспільства, яка полягає в єдності і погодженості усіх юридичних норм та диференціації їх за галузями, підгалузями та інститутами.

Систематизація — передбачає обов'язкове здійснення правової акумуляції, яка являє собою відбір і накопичення нормативних правових актів для подальшої обробки засобами систематизації та є невід'ємною складовою процесу її здійснення.

Систематизація інформаційного законодавства: 1) тривала поетапна процедура упорядкування та вдосконалення законів і підзаконних актів, норми яких регламентують діяльність у сфері інформації, способами укладально-технічного або нормотворчого характеру, що передбачає створення єдиних нормативно-правових актів — інкорпорованих збірників і консолідованих актів інформаційного законодавства, а також (у кінцевій перспективі) розроблення та ухвалення Інформаційного кодексу України; 2) діяльність компетентних органів чи окремих осіб, спрямована на структурування, моніторинг, дослідження, упорядкування законів з метою підвищення ефективності правотворчості, правореалізації (правозастосування) та правової освіти щодо інформаційної сфери суспільства; 3) діяльність, спрямована на впорядкування, приведення до системи всього чинного законодавства або його частини за певними ознаками (зокрема галузевими), що визначається етапами; 4) суб'єктивний (особливий) прояв удосконалення законів із масиву нормативно-правових актів; 5) процес упорядкування й удосконалення різноманітного нормативного матеріалу шляхом його обробки і розміщення за класифікаційними критеріями, що обираються відповідно до тих завдань, що

розв'язуються цією галузевого законотворення; 6) функція органів держави з упорядкування й удосконалення законів, приведення їх у певну систему та діяльність інших суб'єктів (науковців, практиків) для задоволення їх потреб, інтересів у результаті чого створюються збірники законів або зведення їх з перспективою до одного чи кількох (єдиних) нормативних актів; 7) завдання щодо зведенням нормативно-правових актів (або їх елементів) у цілісний комплекс на рівні законів для розуміння у певних цілях; 8) цілеспрямована діяльність компетентних суб'єктів з приведення до певного порядку комплексу законів та порівняння реалізації їх інших нормативно-правових актах з метою зручності користування ними на практиці, виявлення і усунення можливих суперечностей, неточностей, прогалин; 9) діяльність з упорядкування та удосконалення нормативного матеріалу шляхом його зовнішньої та внутрішньої обробки з метою підтримання системності законів та забезпечення суб'єктів права необхідною нормативно-правовою інформацією.

Скарга — звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Склад інформаційного простору: 1) інформаційний ресурс (ІР) суспільства як сукупність інформаційних ресурсів різного характеру — документів (у тому числі таких, що знаходяться в різних інформаційних системах), інформація, що міститься в базах і банках даних, в архівах усіх видів, у системах депозитаріїв державних ІР тощо; 2) інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, що включає в себе: територіально розподілені державні, недержавні і корпоративні комп'ютерні та телекомунікаційні мережі, системи спеціального призначення загального користування, канали передачі даних, кошти комутації і керування інформаційними потоками; інформаційні, комп'ютерні і телекомунікаційні технології; інформаційну індустрію; ринок інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації і телекомунікацій, інформаційних продуктів і послуг; соціальний інтелект — організаційні структури, включаючи кадри, здатні забезпечити створення, функціонування і розвиток національної інформаційної інфраструктури, 3) систему ЗМІ; 4) систему взаємодії інформаційного середовища зі світовими відкритими мережами; 5) систему забезпечення інформаційної безпеки (захисту); 6) систему інформаційного законодавства.

Службова інформація: 1) інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розроб-

кою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Службова податкова інформація — це суспільно значимі відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, створені чи одержані податковими органами у межах повноважень, передбачених законодавством з метою забезпечення ефективного функціонування системи оподаткування, доступ до яких обмежено ними відповідно до законодавства України у зв'язку зі службовою необхідністю.

Соціальні права і свободи людини та громадянина — можливості (свободи) особи вільно розпоряджатися своєю робочою силою, використовувати її самостійно чи за трудовим договором, тобто право на вільну працю (вибір виду діяльності, безпечні умови праці, гарантовані мінімальні розміри її оплати і т.п.), право на соціальне забезпечення, відпочинок, освіту, гідний рівень життя й ін.

Стадії систематизації: 1) розв'язання питання про вид систематизації та форму акта; 2) добір нормативно-правових актів, що підлягають подальшій обробці, визначення підрозділу, який здійснюватиме систематизацію; 3) аналіз відібраних актів, визначення їх юридичної повноцінності; 4) розміщення проаналізованого матеріалу та складання збірників відомчих нормативних актів або створення консолідованого акта.

Стратегія національної безпеки України — один із основоположних документів у сфері національної безпеки, в якому визначаються принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні — нормативно-правовий документ, що визначає мету, базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України.

Структура Доктрини інформаційної безпеки — внутрішня будова Доктрини, яка має корелювати цілям її розроблення, у ній мають знайти своє відображення: поняття інформаційної безпеки, її місце в системі національної безпеки; поняття системи інформаційної безпеки; чітке визначення національних інтересів в інформаційній сфері, визначення їх пріоритетності; мета, задачі, функції, принципи, методи та напрями функці-

онування системи забезпечення інформаційної безпеки; обґрунтування функцій і структури, основних характеристик, властивостей і функціональних можливостей системи безпеки в інформаційній сфері за умови забезпечення єдності форми і змісту Доктрини.

Суб'єкт офіційної інкорпорації — правотворчий орган чи інші компетентні інституції. Якщо інкорпоровані збірники НПА готують інші компетентні органи, то збірник має бути затверджений або іншим способом офіційно схвалений правотворчим органом.

Суб'єкти інформаційних відносин — громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, юридичні особи, держава, інші держави та їх юридичні особи, міжнародні організації тощо.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення становить пов'язаний з його вчиненням психічний стан особи. До ознак, які характеризують суб'єктивну сторону, належать провина, мотив і мета вчинення правопорушення.

Субінститути сфер правового регулювання інформаційних правовідносин: 1) визначення та правове закріплення провідних напрямів і методів державної політики у сфері вибору мов спілкування, формування провідної технології, комунікації в державі тощо; 2) правове регулювання суспільних відносин у сфері засобів масової інформації, визначення їх подібностей та відмінностей, систематизація їх через агрегацію (преса, видавнича справа, радіо, телебачення, комп'ютерні мас-медіа інтернет-технології тощо); 3) забезпечення умов для розвитку механізму правового захисту всіх форм власності на інформацію та інформаційні ресурси (право власності на інформацію); 4) організація та управління створенням і розвитком державних інформаційних систем і мереж, забезпечення їх сумісності та взаємодії з іншими в єдиному інформаційному просторі України; 5) правове регулювання щодо створення реальних умов для якісного та ефективного забезпечення необхідною інформацією громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і приватних організацій, громадських об'єднань на основі використання державних інформаційних ресурсів, сучасних інформаційних технологій; 6) забезпечення співвідношення інтересів суб'єктів суспільних інформаційних відносин у сфері національної безпеки, складовою якої є інформаційна безпека, визначення загроз безпеці суспільним інформаційним відносинам, правове і технічне забезпечення регулювання захисту інформації, в тому числі в автоматизованих системах; 7) забезпечення реалізації конституційних прав осіб (приватних немайнових) на режим доступу до персональних даних інформації про громадян та їх спільноти (організації) за умов інформатизації державних органів управ-

ління; 8) державно-правове сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем, технологій, з пріоритетами для вітчизняних виробників інформаційної продукції, засобів, технологій; 9) державне стимулювання вдосконалення механізму залучення інвестицій, розробки і реалізації проектів національної програми інформатизації та локальних програм інформатизації (установ, підприємств, організацій всіх форм власності, міністерств та відомств, регіонів тощо); 10) забезпечення правового режиму формування і використання національних інформаційних ресурсів, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення та надання споживачам інформації; 11) правове регулювання щодо стимулювання створення і використання в Україні новітніх інформаційних технологій.

Суспільно значима інформація — інформація, яка виступає предметом громадського інтересу за умови, що право громадськості знати цю інформацію переважає право власника на її захист.

Таємна інформація — інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю.

Тип правового регулювання — це особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів для задоволення інтересів суб'єкта права.

Тенденції міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин у податковій сфері: міжнародно-правове регулювання податкової інформації здійснюються на основі рівноправності у володінні інформацією між платником податків і податковими органами; позбавлення громадян щодо збирання і представлення інформації про самих себе в податкові органи та передання цієї функції у відання податкових органів; добровільне дотримання податкового законодавства, що зростає за рахунок роботи над поінформованістю суспільства, впровадження на рівні громадянського обов'язку у свідомість громадян виконання податкових зобов'язань щодо надання інформації про прибутки; стандартизованість в інформаційній сфері щодо обслуговування платників податків гарантує: послідовність, справедливість і конфіденційність, ввічливість і люб'язність у спілкуванні, достовірність інформації та право платника податків на скарги, перевірки і апеляції; сформований розширений інформаційний банк даних податкової служби, що постійно поповнюється новою інформацією; особлива увага приділяється податковій таємниці, що не підлягає розголошенню податковими органами, а також іншими державними органами.

Технічний захист секретної інформації — вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації.

Технології кодифікаційної діяльності — 1) сукупність засобів і прийомів здійснення кодифікаційних робіт і створення кодифікованих актів; 2) правила застосування таких засобів і прийомів; 3) процес здійснення кодифікації, який складається з певних послідовних дій, етапів.

Удосконалення законодавства — діяльність компетентних органів держави з підтримки якісного стану законодавства (його змісту та форми) відповідно до потреб розвитку суспільних відносин, яка спрямована на забезпечення ефективності правового регулювання.

Українське право — система звичаєвих та правових норм, що була створена на основі «Руської Правди», найкращим чином збережена у Литовському Статуті та була поширена на території Лівобережної України до 1842-го, року введення в дію «Зводу законів Російської імперії».

Уніфікація законодавства — своєрідна наука узагальнення і єднання різних структур механізму правової регламентації, що має двоєдиний характер. Уніфікація є, з одного боку, процесом вироблення загальних норм щодо подібних проблем соціального розвитку, з іншого — техніко-формалізованою обробкою вже прийнятих уніфікованих положень.

Уніфікація юридичних термінів — сукупність прийомів, правил і засобів, за допомогою яких досягаються термінологічна єдність і погодженість чинного законодавства.

Фішинг — інформаційне правопорушення, що полягає у використанні інтернет-технологій з метою отримання доступу до конфіденційної інформації про користувачів (паролів, логінів, фінансової інформації тощо).

Форми вираження процесу уніфікації законодавства — універсалізаційна, інтеграційна і систематизаційна. Ця тріада дає змогу детальніше аналізувати правову сутність регульованих відносин, пізнавати їх зміст і структуру. Уніфікація має суттєве значення в процесі систематизації законодавства, при розробленні різних галузевих і міжгалузевих стандартів, здійсненні ревізійних робіт.

Форми систематизації литовсько-руського права — перша — проста *галузева кодифікація*, характерними рисами якої були зовнішня і внутрішня переробка нормативного матеріалу; ухвалення нових нормативних документів; зміна правових принципів; здійснення кодифікації державними органами; оновлення законодавства, усунення суперечностей, прогалин, приведення до вимог сучасності. Наслідком цього стало ухвалення

Жалуваної грамоти 1457 р. і Судебника Казимира IV 1468 р.; друга — офіційна, предметна інкорпорація: зведення нормативних актів, наданих населенню окремих земель, в Уставних земських грамотах у предметному порядку без суттєвої зміни змісту попередніх привілеїв.

Форми систематизації транспортного законодавства — поділяються на головні, до яких належать *кодифікація й інкорпорація*, та другорядні — *облік і консолідація*. Базовими засадами систематизації при цьому виступають законність, нормативна визначеність процедури, плановість і науковість, відсутність бюрократичних і формальних підходів, узгодженість процесу та змісту, системність, адекватність, стабільність і визначеність меж, форм і суб'єктів, що здійснюють зазначену діяльність.

Форми удосконалення законодавства: 1) обговорення проектів нормативно-правових актів; узгодження проектів нормативно-правових актів; 2) експертиза нормопроектів; 3) підписання законів Президентом України; 4) державна реєстрація підзаконних нормативно-правових актів відповідними органами юстиції; 5) новелізація та ревізія чинних нормативно-правових актів; 6) скасування незаконних чинних нормативно-правових актів; 7) офіційне нормативне тлумачення чинних нормативно-правових актів; 8) припинення чинності неконституційних та незаконних нормативно-правових актів судовими рішеннями; 9) систематизація нормативно-правових актів, у тому числі їх кодифікація.

Функції кодифікації — основні напрями її впливу на чинне законодавство: правотворча, узгоджувальна, фундаментальна, ієрархічна, узагальнювальна, новелізаційна, системоутворювальна, стабілізаційна, оптимізаційна, функція усунення дефектів у законодавстві.

Функції Кодексу: 1) регулятивна — визначення прав, обов'язків та зобов'язань суб'єктів; 2) нормативна — визначення норм, правил поведінки суб'єктів інформаційних відносин; 3) охоронна — визначення гарантій та меж правомірної поведінки, за якими діяння утворюють правопорушення (делікти) та відповідальність за них у відповідності з нормами цивільного, адміністративного, трудового, кримінального права; 4) інтегративна — системне поєднання комплексу визначених юридичних норм, які регулюють інформаційні відносини в Україні, тобто Кодекс повинен стати поєднувальною ланкою між провідними традиційними галузями права щодо застосування їх методів в сфері інформаційних відносин; 5) комунікативна — зазначення в окремих статтях посилань на законодавчі акти, які є, (або необхідність в яких може виникнути), системоутворювальними різних міжгалузевих інститутів права.

Функції кодифікації банківського законодавства — головні зовнішні прояви сутнісних властивостей кодифікаційної процедури, конкретизовані на-

прями її суспільно-значимого впливу на банківські відносини: 1) *змістові* функції — залежно від виду банківських відносин, на які поширюється вплив процесу кодифікації; 2) *процедурні* функції — залежно від тих завдань, які стоять перед кодифікацією як такою; поділяються на: 1) функції, що реалізуються під час проведення процедури кодифікації (законопроектна, економічна, нормотворювальна, деколізційна, інтегративна, обмежувальна, стимулювальна, наукова, охоронна) та 2) наслідкові функції (системна, стабілізаційна, орієнтаційна, навчальна та інтерпретаційна).

Функції системи забезпечення інформаційної безпеки: 1) створення та забезпечення діяльності державних та недержавних органів та організацій — елементів системи забезпечення інформаційної безпеки; 2) управління системою інформаційної безпеки — здійснення свідомого цілеспрямованого впливу суб'єктом управління на загрози та небезпеки, внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на стан інформаційної безпеки; 3) здійснення планової та оперативної діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки; 4) здійснення організаційних та матеріально-технічних заходів забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади; 5) здійснення контрольної-наглядової діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади; 6) міжнародне співробітництво у сфері інформаційної безпеки органів виконавчої влади.

Хронологічна інкорпорація — інкорпорація, що здійснюється у певній послідовності за ознакою часу видання нормативних актів.

Шлях підвищення ефективності вітчизняного інформаційного законодавства — проведення широкомасштабної, поступової його систематизації через три основні форми: інкорпорацію, консолідацію та кодифікацію, розроблення концепції розвитку інформаційного законодавства.

КОРИСНА БІБЛІОГРАФІЯ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Праці наукової школи доктора юридичних наук В.А. Ліпкана
з інформаційної тематики

Монографії та навчальні посібники

1. **Ліпкан В. А.** Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні : [моногр.] / В. А. Ліпкан, В. Ю. Баскаков ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 344 с.
2. **Ліпкан В. А.** Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг : [моногр.] / В. А. Ліпкан, М. Ю. Довгань ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 344 с.
3. **Ліпкан В. А.** Правові та організаційні засади взаємодії суб'єктів протидії торгівлі людьми [моногр.] / В. А. Ліпкан, О. В. Кушнір ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2013. — 376 с.
4. **Ліпкан В. А.** Систематизація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, В. А. Залізник ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2012. — 304 с.
5. **Ліпкан В. А.** Консолідація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, М. І. Дімчогло ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2014. — 416 с.
6. **Ліпкан В. А.** Інкорпорація інформаційного законодавства України : [моногр.] / В. А. Ліпкан, К. П. Череповський ; за заг. ред. В. А. Ліпкана. — К. : О. С. Ліпкан, 2014. — 408 с.
7. **Ліпкан В.А.** Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : [навч. посіб.] / Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. — К.: КНТ, 2006. — 280 с.
8. **Ліпкан В. А.** Інформаційна безпека України : [глосарій] / Ліпкан В. А., Харченко Л. С., Логінов О. В. — К.: Текст, 2004. — 136 с.
9. **Шепета О. В.** Адміністративно-правові засади технічного захисту інформації : [моногр.] / Шепета О. В. — К. : О. С. Ліпкан, 2012. — 296 с.

Наукові статті

10. **Баскаков В.** Адміністративно-правовий режим захисту інформації з обмеженим доступом: окремі аспекти / В. Баскаков // Інформаційні технології в глобальному управлінні : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 47–51.

11. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом в умовах боротьби з організованою злочинністю / В. Баскаков, В. Ліпкан // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — К., 2011. — № 24. — С. 263–269. (здобувачу належить визначення інформації з обмеженим доступом)
12. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом: окремі аспекти / В. Баскаков // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 59–61.
13. **Баскаков В.** Захист інформації з обмеженим доступом: розвиток вітчизняного законодавства / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 4. — С. 126–128.
14. **Баскаков В.** Інформація з обмеженим доступом: аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 5. — С. 124–127.
15. **Баскаков В.** Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки / В. Баскаков // Актуальні проблеми державотворення : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 28 черв. 2011 р.). — К., 2011. — С. 47–49.
16. **Баскаков В.** Тенденції адміністративної відповідальності у сфері інформаційної безпеки / В. Баскаков, О. Стоєцький // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 64–66. (здобувачу належать інформаційно-правові дефініції понять, висвітлених в публікації).
17. **Баскаков В. Ю.** Захист інформації з обмеженим доступом у контексті міжнародної інформаційної безпеки : аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Ю. Баскаков // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 груд., 2011 р.). — К., 2011. — С. 55–59.
18. **Баскаков В. Ю.** Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом / В. Ю. Баскаков // Правова інформатика. — 2012. — № 33 (1). — С. 7–14.
19. **Дімчогло М. І.** Завдання інформатизації в контексті розвитку інформаційного суспільства в Україні / М. І. Дімчогло // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2011. — С. 36–37.
20. **Дімчогло М. І.** Консолідація інформаційного законодавства у сучасних правових системах (на прикладі законодавства окремих країн) / М. І. Дімчогло // Правові та політичні проблеми сучасності. — К., 2012. — С. 23–27.
21. **Дімчогло М. І.** Консолідація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / М. І. Дімчогло ; Нац. авіаційний ун-т. — К., 2012. — 18 с.
22. **Дімчогло М. І.** Консолідація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / М. І. Дімчогло // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2012. — С. 22–24.
23. **Дімчогло М. І.** Консолідація як вид систематизації інформаційного законодавства / М. І. Дімчогло // Правова інформатика. — 2012. — № 1 (33). — С. 15–24.

24. **Дімчогло М. І.** Окремі принципи інформаційних правовідносин / М. І. Дімчогло // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2011. — С. 59–61.
25. **Дімчогло М. І.** Консолідація конституційних положень щодо інформаційних правовідносин у законодавстві / М. І. Дімчогло // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 6. — С. 39–42.
26. **Дімчогло М. І.** Основи теорії консолідації інформаційного законодавства / М. І. Дімчогло // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 5. — С. 41–46.
27. **Залізник В. А.** Інформаційна безпека як інститут інформаційного права України / В. А. Залізник // Актуальні проблеми зміцнення державності і національної єдності України : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2010. — С. 46–48.
28. **Залізник В. А.** Міжнародно-правове регулювання права на інформацію / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 8. — С. 69–72.
29. **Залізник В. А.** Особливості систематизації інформаційного законодавства України / В. А. Залізник // Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 15 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — С. 48–50.
30. **Залізник В. А.** Правова свідомість в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні / В. А. Залізник // Розвиток правової свідомості сучасного суспільства : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції. — Тернопіль, 2009. — С. 73–75.
31. **Залізник В. А.** Систематизація інформаційного законодавства / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 9. — С. 140–143.
32. **Залізник В. А.** Систематизація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / В. А. Залізник ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2011. — 18 с.
33. **Залізник В. А.** Системний підхід при дослідженні систематизації інформаційного законодавства України / В. А. Залізник // Філософські, методологічні і психологічні проблеми права : тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф., (Київ, 23 квіт. 2010 р.) / [ред. кол. : В. В. Коваленко, М. В. Костицький, О. М. Джужа та ін.]. — К., 2010. — С. 56–57.
34. **Залізник В. А.** Удосконалення інформаційного законодавства України : методологічні засади / В. А. Залізник // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 59–61.
35. **Залізник В. А.** Удосконалення інформаційного законодавства: стан та перспективи / В. А. Залізник // Національні проблеми юридичної науки. — Хмельницький, 2009. — Вип. 4. — С. 63–64.
36. **Капінус (Рудник) Л. І.** Актуальні проблеми прийняття інформаційного кодексу України / Л. І. Капінус // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 7. — С. 59–62.
37. **Капінус (Рудник) Л. І.** Содержание права человека и гражданина на доступ к информации / Л. И. Капінус // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. — Молдова, 2013. — С. 57–61.

38. **Капінус (Рудник) Л. І.** Проблеми вироблення уніфікованого поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія : Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: зб. наук. пр. — К., 2013. — № 1 (26). — С. 41–46.
39. **Капінус (Рудник) Л. І.** Доступ до інформації з обмеженим доступом: проблеми вироблення уніфікованих дефініцій / В. А. Ліпкан, Л. І. Капінус // Публічне право : наук.-практ. юрид. журн. — Ужгород, 2013. — № 4 (12). — С. 45–54.
40. **Капінус (Рудник) Л. І.** Право на доступ до інформації як елемент правового статусу людини та громадянина / Л. І. Капінус // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 1. — С. 53–57.
41. **Капінус (Рудник) Л. І.** Право людини та громадянина на інформацію: плани та реальність / Л. І. Капінус // Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., (12–13 квіт. 2012 р.). — Х., 2012. — С. 44–46.
42. **Капінус (Рудник) Л. І.** Актуальні проблеми прийняття інформаційного кодексу України / Л. І. Капінус // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та напрями розвитку : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., (30 трав 2012 р.). — Запоріжжя, 2012. — С. 35–38.
43. **Капінус (Рудник) Л. І.** Проблеми визначення поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Правові та політичні проблеми сучасності : тези доп. наук.-практ. конф., (22 квіт. 2012 р.). — Луцьк, 2012. — С. 27–30.
44. **Капінус (Рудник) Л. І.** Інформаційний тероризм та дотримання права людини та громадянина на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., (15 лип. 2012 р.). — К., 2012. — С. 14–17.
45. **Капінус (Рудник) Л. І.** Проблеми визначення поняття права на доступ до інформації / Л. І. Капінус // Проблеми державного будівництва в Україні : тези доп. наук.-практ. конф., (15–16 лют. 2014 р.). — К., 2013. — С. 73–75.
46. **Ліпкан В. А.** Основы права национальной безопасности / В. А. Липкан // Публичное и частное право. — 2009. — № 2. — С. 34–46.
47. **Ліпкан В. А.** Правовий статус РНБОУ у сфері національної безпеки України / В. А. Ліпкан // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 12. — С. 4–8.
48. **Ліпкан В. А.** Проблеми формування інституту безпекового омбудсмена в контексті розбудови правової держави в Україні / В. А. Ліпкан // Право України. — 2010. — № 7. — С. 70–80.
49. **Ліпкан В. А.** Безпековий омбудсмен: проблеми формування нового інституту / В. А. Ліпкан // Новітні підходи до державотворення в умовах європейської інтеграції (пам'яті професора Ю. І. Римаренка) : зб. тез міжвузів. наук.-теорет. конференції. — К., 2009. — С. 114–117.
50. **Ліпкан В. А.** Біла книга: суть та призначення / В. А. Ліпкан // Адміністративне право в сучасному вимірі : матеріали IV наук.-практ. семінару / [ред. колегія : В. К. Колпаков (голова), О. В. Кузьменко, В. А. Ліпкан, І. Д. Пастух]. — К., 2010. — С. 19–21.

51. **Ліпкан В. А.** Контрольне право як атрибутивний елемент української системи права / В. А. Ліпкан // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 8. — С. 7–10.
52. **Ліпкан В. А.** Теоретична концепція Білої книги / В. А. Ліпкан // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 9. — С. 80–83.
53. **Ліпкан В. А.** Щодо необхідності реформування системи державного контролю за діяльністю міліції / В. А. Ліпкан, І. І. Троханенко // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 38–41.
54. **Ліпкан В. А.** Засади формування поліції в Україні / В. А. Ліпкан // Реформування районного органу внутрішніх справ : матеріали круглого столу (Київ, 26 трав. 2011 р.). — К., 2011. — С. 24–28.
55. **Ліпкан В.** Мультикультуралізм и толерантность: грани соотношения / В. Липкан // Формирование толерантного сознания в обществе : материалы VII международ. антитеррористического форума. — К., 2011. — С. 92–100.
56. **Ліпкан В. А.** Права і свободи людини і громадянина в інформаційній сфері в умовах проведення конституційної реформи в Україні / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко // Конституція України : зміни чи нова редакція : матеріали круглого столу, присвяченого 15-й річниці прийняття Конституції України, (24 черв. 2011 р.) : спец. вип. / [редкол. : В. В. Коваленко (голов. ред.) та ін.]. — К., 2011. — С. 91–101.
57. **Ліпкан В.** Інтереси держави: інтегральна категорія безпекознавства і державознавства / В. Ліпкан // Актуальні проблеми державотворення : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 28 черв. 2011 р.). — К., 2011. — С. 7–9.
58. **Ліпкан В.** Націобезпекознавство: проблеми формування категорійно-понятійного апарату / В. Ліпкан, Ю. Максименко // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 8. — С. 7–11.
59. **Ліпкан В. А.** Інформаційні війни як засіб сучасних інформаційних стратегій / В. А. Ліпкан // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 8–11.
60. **Ліпкан В. А.** Безпеківий вимір Стратегії національної безпеки США / В. Ліпкан // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 груд. 2011 р.). — К., 2011. — С. 8–11.
61. **Ліпкан В. А.** Інформаційні права і свободи людини та громадянина / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 9. — С. 64–68.
62. **Ліпкан В.** Захист інформації з обмеженим доступом в умовах боротьби з організованою злочинністю / В. Ліпкан, В. Баскаков // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — К., 2011. — № 24. — С. 263–269.
63. **Ліпкан В. А.** Врегулювання кризових ситуацій соціального характеру в контексті профілактики тероризму / В. А. Ліпкан, І. М. Рижов // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 10. — С. 131–135.
64. **Ліпкан В. А.** Підходи до аксіології національної безпеки / В. А. Ліпкан // Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали наук.-практ. конф., (Луцьк, 22 квіт. 2012 р.). — К., 2012. — С. 8–11.

65. **Ліпкан В. А.** Систематизація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / В. А. Ліпкан // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 15 лип. 2012 р.). — К., 2012. — С. 7–11.
66. **Липкан В.** Ренессанс безопасности. Негосударственная система безопасности как атрибут государства / В. Липкан, И. Бондаренко // Российские вести. — 2013. — № 3–4 (2107–2108). — 11 февраля. — С. 2.
67. **Ліпкан В. А.** Підвалини формування нової концепції права в контексті протидії екстремізму / В. А. Ліпкан, А. М. Лобода // Імперативи розвитку цивілізації. — 2013. — № 1. — С. 86–87.
68. **Ліпкан В. А.** Роль «soft law» у розвитку інформаційного законодавства / В. А. Ліпкан // Правові проблеми сучасності : матеріали наук.-практ. конф., (Запоріжжя, 26 лют. 2013 р.). — К., 2013. — С. 46–48.
69. **Липкан В. А.** Национальная безопасность и негосударственная система безопасности / В. А. Липкан // Угроза международной стабильности : аспекты проблемы / Европейский Центр Изобразительных искусств. — Братислава, 2013. — С. 90–93.
70. **Ліпкан В. А.** Поняття держави в контексті діяльності УДО України / В. А. Ліпкан, О. О. Ткаченко // Наше право. — 2013. — № 2. — С. 16–21.
71. **Логінов О. В.** Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Логінов ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2005. — 20 с.
72. **Логінов О. В.** Деякі аспекти інформаційного забезпечення діяльності Уряду України / О. В. Логінов // Сучасні проблеми управління : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. / [уклад. Б. В. Новиков, І. І. Федорова та ін.]. — К., 2003. — Ч. 1. — С. 127–130.
73. **Логінов О. В.** Гносеологічний аспект управління інформаційною безпекою України / О. В. Логінов // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. — Дніпропетровськ, 2004. — № 2. — С. 153–161.
74. **Логінов О. В.** Інформаційна безпека: потребнісний та гносеологічний підходи / О. В. Логінов // Забезпечення прав людини та громадянина в умовах реформування політичної та правової системи України : тези доп. наук.-практ. конференції / НАВС. — К., 2004. — С. 253–256.
75. **Логінов О. В.** Класифікація загроз та небезпек інформаційній безпеці системи органів державного управління України / О. В. Логінов // Міліція України : наук.-практ. зб. — 2004. — № 8. — С. 12–16.
76. **Логінов О. В.** Сучасні проблеми забезпечення інформаційної безпеки в контексті формування системи державного управління / О. В. Логінов // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. — Дніпропетровськ, 2003. — № 3. — С. 199–205.
77. **Максименко Ю. Є.** Міжнародно-правові та європейські засади забезпечення безпеки інформаційного суспільства / Ю. Є. Максименко // Актуальні проблеми

- забезпечення національної безпеки України : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 6 груд. 2005 р.) / Київський націон. ун-т внутр. справ. — К., 2005. — С. 58–66.
- 78. Максименко Ю. Є.** Актуальні проблеми боротьби з інформаційним тероризмом / Ю. Є. Максименко // Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених : наук.-практ. зб. — 2004. — № 31. — С. 10–12.
- 79. Максименко Ю. Є.** Вхідження до глобального інформаційного простору: проблеми та перспективи / Ю. Є. Максименко // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих науковців, (м. Луцьк, 19–20 трав. 2005 р.) / за ред. В. Й. Лажніка і В. С. Федонюка. — Луцьк, 2005. — С. 161–163.
- 80. Максименко Ю. Є.** Деякі аспекти визначення поняття національної безпеки / Ю. Є. Максименко // Науковий вісник Юридичної академії МВС. — Дніпропетровськ, 2004. — № 3. — С. 77–81.
- 81. Максименко Ю. Є.** Діяльність Київського національного університету внутрішніх справ у сфері підготовки фахівців із інформаційної безпеки України / Ю. Є. Максименко // Проблеми національної і міжнародної безпеки : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 27 квіт. 2007 р.) / Київський нац. ун-т внутр. справ. — К., 2007. — С. 138–145.
- 82. Максименко Ю. Є.** Європейські засади забезпечення безпеки інформаційного суспільства / Ю. Є. Максименко // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 18–19 трав. 2006 р.) : у 2 т. / уклад. В. Й. Лажніка, С. В. Федонюка]. — Луцьк, 2006. — С. 108–110.
- 83. Максименко Ю. Є.** Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки України в умовах євроінтеграції / Ю. Є. Максименко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : [зб. наук. пр. / голов. ред. В.Л. Ординський]. — Львів, 2006. — Вип. 3. — С. 176–183.
- 84. Максименко Ю. Є.** Побудова інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції до Європейського Союзу / Ю. Є. Максименко // Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конференції. — Х., 2006. — С. 71–73.
- 85. Максименко Ю. Є.** Проблеми правового забезпечення інформаційної безпеки України / Ю. Є. Максименко // Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. — К., 2005. — Спец. вип. — С. 131–134.
- 86. Максименко Ю. Є.** Роль Національної академії внутрішніх справ України в підготовці кадрів по забезпеченню національної безпеки України в інформаційній сфері / Ю. Є. Максименко // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. — Луганськ, 2004. — № 3. — С. 84–90.
- 87. Максименко Ю. Є.** Стан нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки України в умовах євроінтеграції / Ю. Є. Максименко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — Х., 2006. — № 34. — С. 38–45.

88. **Максименко Ю. Є.** Сучасні проблеми криміналізації інформаційної сфери / Ю. Є. Максименко // Актуальні проблеми політики : [зб. наук. праць. / голов. ред. С. В. Ківалов]; відп. за вип. Л. І. Кормич. — Одеса, 2005. — Вип.26. — С. 294–299.
89. **Максименко Ю. Є.** Удосконалення нормативно-правових засад забезпечення безпеки в мережі INTERNET / Ю. Є. Максименко // Матеріали наук.-практ. конф., (м. Харків, 11–12 квіт. 2006 р.) / ХНУВС. — Х., 2006. — С. 241–243.
90. **Максименко Ю. Є.** Визначення поняття інформаційної безпеки з позицій діяльнісного підходу / Ю. Є. Максименко // Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених : наук.-практ. зб. — 2004. — № 32. — С. 16–19.
91. **Максименко Ю. Є.** Інформаційна деліктологія: історичні витоки / Ю. Є. Максименко // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 9. — С.67–70.
92. **Максименко Ю. Є.** Інформаційні правопорушення: поняття та ознаки / Ю. Є. Максименко // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 11. — С.63–65.
93. **Мандзюк О. А.** Зміст правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Публічне право. — 2013. — № 4 (12). — С. 114–121.
94. **Мандзюк О. А.** Податкова інформація : окремі аспекти реалізації права на доступ / О. А. Мандзюк // Юридичний вісник. — 2013. — № 4 (29). — С. 51–56.
95. **Мандзюк О. А.** Податкова таємниця : стан та перспективи нормативно-правового регулювання / О. А. Мандзюк // Вісник Запорізького національного університету. — Запоріжжя, 2013. — № 4. — С. 112–117.
96. **Мандзюк О. А.** Міжнародно-правове регулювання податкової інформації : окремі аспекти / О. А. Мандзюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. — Херсон, 2014. — Вип. 1. — Т. 2. — С. 169–173.
97. **Мандзюк О. А.** Структура правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. — Херсон, 2014. — Вип. 2. — Т. 3. — С. 127–131.
98. **Мандзюк О. А.** Податкова інформація з обмеженим доступом : окремі аспекти / О. А. Мандзюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — Ужгород, 2014. — № 24. — Т. 3. — С. 80–82.
99. **Мандзюк О. А.** Тенденції розвитку правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 3. — С. 63–66.
100. **Мандзюк О. А.** Поняття та ознаки правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Підприємництво, господарство і право. — 2014. — № 4. — С. 64–68.
101. **Мандзюк О. А.** Особенности нормативно-правового регулювання податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Legea Și Viața. — 2014. — Februarie. — С. 169–172.
102. **Мандзюк О. А.** Інформаційна політика в податкових органах: стан та перспективи / О. А. Мандзюк // Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпропетровськ, 4–5 квіт. 2014 р.). — Дніпропетровськ, 2014. — С. 109–111.

- 103. Мандзюк О. А.** Класифікація податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації : реалії та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 11–12 квіт. 2014 р.). — К., 2014. — Ч. II. — С. 73–75.
- 104. Мандзюк О. А.** Принципи правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Сучасний вимір держави і права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 30–31 трав. 2014 р.). — Львів, 2014. — С. 97–99.
- 105. Мандзюк О. А.** Суб'єкти правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 16–17 трав. 2014 р.). — Одеса, 2014. — С. 79–83.
- 106. Мандзюк О. А.** Класифікація правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 16–17 трав. 2014 р.). — К., 2014. — Ч. II. — С. 12–14.
- 107. Мандзюк О. А.** Удосконалення податкового законодавства в умовах реформування / О. А. Мандзюк // Правова доктрина та юридична практика : досвід і перспективи розвитку : наук.-теорет. семінар (м. Київ, 25 берез. 2014 р.). — К., 2014. — С. 70–72.
- 108. Матвієнко П. Є.** Місце та роль адміністративної відповідальності у системі заходів охорони прав на комерційну таємницю / П. Є. Матвієнко // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. [«Восьмі осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 13–14 листоп. 2009 р.) : у 4 ч. — Хмельницький, 2009. — Ч. 2 : Конституційне право. Адміністративне право. Фінансове право. Інформаційне право. Земельне право. Аграрне право. Екологічне право. Природоресурсне право. Трудове право і право соціального забезпечення. — С. 115–116.
- 109. Матвієнко П. Є.** Організаційно-правові механізми захисту інформації, яка становить комерційну таємницю / П. Є. Матвієнко // Юриспруденція : теорія і практика. — 2009. — № 12. — С. 41–45.
- 110. Матвієнко П. Є.** Основні напрями удосконалення системи захисту інформації, яка становить комерційну таємницю для суб'єкта господарювання / П. Є. Матвієнко // Новітні підходи до державотворення в умовах європейської інтеграції (пам'яті професора Ю. І. Римаренка) : зб. тез міжвузів. наук.-теорет. конференції / КНУВС. — К., 2009 — С. 99–102.
- 111. Матвієнко П. Є.** Технічний захист інформації у процесі підготовки кадрів для органів внутрішніх справ / П. Є. Матвієнко // Наука і вища освіта : тези доп. учасників XVII Міжнар. наук. конф. студентів і молодих науковців, (м. Запоріжжя, 9–10 квіт., 2009 р.) : у 4 т. / Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2009. — Т. 4. — С. 3–4.
- 112. Матвієнко П. Є.** Формування переліку інформації суб'єкта господарювання, яка становить комерційну таємницю / П. Є. Матвієнко // Адвокат. — 2009. — № 5. — С.36–38.
- 113. Стоєцький О. В.** Адміністративна відповідальність за порушення у сфері інформаційної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове пра-

во ; інформаційне право» / О. В. Стоєцький ; Запорізький. нац. ун-т. — Запоріжжя, 2013. — 19 с.

- 114. Стоєцький О. В.** Основні недоліки адміністративно-правового регулювання інформаційної безпеки України / О. В. Стоєцький // Новітні підходи до державотворення в умовах європейської інтеграції (пам'яті професора Ю. І. Римаренка) : зб. тез міжвуз. наук.-теорет. конференції. — К., 2009. — С. 204.
- 115. Стоєцький О. В.** Характеристика складу адміністративного правопорушення за порушення законодавства про державну таємницю / О. В. Стоєцький // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 29 груд. 2011 р.). — К., 2011. — С. 94–96.
- 116. Стоєцький О.** Тенденції адміністративної відповідальності у сфері інформаційної безпеки / В. Баскаков, О. Стоєцький // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 64–66.
- 117. Стоєцький О. В.** Адміністративно-правовий статус Президента України як суб'єкта забезпечення інформаційної безпеки / О. В. Стоєцький // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез між нар. конф. [«Восьмі осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 13 — 14 лист. 2009 р.) : у 4 ч. — Хмельницький, 2009. — Ч. 2 : Конституційне право. Адміністративне право. Фінансове право. Інформаційне право. Земельне право. Аграрне право. Екологічне право. Природоресурсне право. Трудове право і право соціального забезпечення. — С. 191–193.
- 118. Стоєцький О. В.** Реалізація адміністративно-правових норм у сфері забезпечення інформаційної безпеки / О. В. Стоєцький // Адвокат. — 2008. — № 12. — С. 36–39.
- 119. Стоєцький О. В.** Суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки України: адміністративно-правові засади / О. В. Стоєцький // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 11. — С. 161–164.
- 120. Стоєцький О. В.** Характеристика інформаційної безпеки як складової інформаційної сфери / О. В. Стоєцький // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 12. — С. 72–75.
- 121. Татарникова К. Г.** Кодифікація законодавства України про інформацію: підходи до формування теорії інформаційного права / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 6. — С. 35–38.
- 122. Татарникова К. Г.** Методологічні підходи до кодифікації законодавства України про інформацію / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2013. — № 5. — С. 99–101.
- 123. Татарникова К. Г.** Концепт комплексної кодифікації законодавства про інформацію / К. Г. Татарникова // Юридичний вісник. — 2013. — № 3 (28). — С. 69–73.
- 124. Татарникова К. Г.** Концепт фрагментарної галузевої кодифікації законодавства про інформацію: методологія визначення / К. Г. Татарникова // Підприємництво, господарство і право. — 2013. — № 9. — С. 53–55.
- 125. Татарникова К. Г.** Отдельные предложения по решению ряда научных и практических проблем, связанных с кодификацией информационного законода-

- тельств / К. Г. Татарникова // Закон и жизнь : междунар. науч.-практ. правовой журн. — Молдова, 2013.
- 126. Татарникова К. Г.** Тенденції розвитку законодавства у сфері захисту персональних даних / К. Г. Татарникова // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : тези доп. Міжнар.наук.-практ. конф., (м. Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 65–66.
- 127. Татарникова К. Г.** Деякі аспекти методології кодифікації інформаційного законодавства / К. Г. Татарникова // Правові та політичні проблеми сучасності : тези доп. наук.-практ. конф., (м. Луцьк, 22 квіт. 2012 р.). — К., 2012. — С. 38–40.
- 128. Татарникова К. Г.** Кодифікація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / К. Г. Татарникова // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 15 лип. 2012 р.). — К., 2012. — С. 17–21.
- 129. Татарникова К. Г.** Щодо змісту поняття Кодифікація інформаційного законодавства / К. Г. Татарникова // Проблеми державного будівництва в Україні : тези доп. XVII Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу [«Україна в Євроінтеграційних процесах»], (м. Київ, 18–19 лютого 2012 р.). — К., 2012. — Вип. 20. — Т. 1. — С. 165–168.
- 130. Татарникова К. Г.** Гносеологічний аспект розвитку теорії інформаційного права у контексті протидії екстремізму та тероризму / К. Г. Татарникова // Імперативи розвитку цивілізації : навч.-наук. вид. — 2013. — Вип. № 1. — С. 65–69.
- 131. Татарникова К. Г.** Засади комплексної кодифікації законодавства про інформацію / К. Г. Татарникова // Проблеми державного будівництва в Україні : тези доп. XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу [«Україна в Євроінтеграційних процесах»], (м. Київ, 16–17 лют. 2013 р.). — К., 2013. — Вип. 21. — Т. 1. — С. 226–229.
- 132. Череповський К. П.** Гносеологічні аспекти розуміння інформаційного права / К. П. Череповський // Інформаційні стратегії в глобальному управлінні : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції. — К., 2011. — С. 96–100.
- 133. Череповський К. П.** Елементи структуризації міжнародного інформаційного права / К. П. Череповський // Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2012. — С. 40–44.
- 134. Череповський К. П.** Інкorporація інформаційного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / К. П. Череповський ; Запоріж. нац. ун-т. — Запоріжжя, 2013. — 19 с.
- 135. Череповський К. П.** Інкorporація інформаційного законодавства як напрям боротьби з тероризмом / К. П. Череповський // Інформаційні технології боротьби з тероризмом : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2012. — С. 12–14.
- 136. Череповський К. П.** Інкorporація як етап до кодифікації інформаційного законодавства / К. П. Череповський // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 5. — С. 47–49.

- 137. Череповський К. П.** Інкорпорація як складова систематизації інформаційного законодавства України / К. П. Череповський // Вісник Запорізького національного університету. — Запоріжжя, 2012. — № 2, ч. II. — С. 177–182.
- 138. Череповський К. П.** Окремі питання інкорпорації міжнародного інформаційного права / К. П. Череповський // Правова інформатика. — 2012. — № 1 (33). — С. 68–76.
- 139. Череповський К. П.** Щодо наукової розробленості інкорпорації інформаційного законодавства / К. П. Череповський // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конференції. — К., 2011. — С. 69–71.
- 140. Шепета Е. В.** Основные факторы, снижающие темпы развития системы технической защиты информации Украины / Е. В. Шепета // Преимущество и новации в юридической науке : материалы конф. адъюнктов и соискателей / отв. за вып. С. М. Андреев ; Омск. акад. МВД России. — Омск, 2009. — Вып. 5. — С. 226–228.
- 141. Шепета О. В.** Адміністративно-правої засади технічного захисту інформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О. В. Шепета ; Нац. ун-т держ. податк. Служби України. — Ірпінь, 2011. — 25 с.
- 142. Шепета О. В.** Захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах / О. В. Шепета // Новітні підходи до державотворення в умовах європейської інтеграції (пам'яті професора Ю. І. Римаренка) : зб. тез міжвуз. наук.-теор. конф. / КНУВС. — К., 2009. — С. 186–188.
- 143. Шепета О. В.** Напрями удосконалення державної політики у сфері технічного захисту інформації в Україні / О. В. Шепета // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. — 2010. — № 4. — С. 42–46.
- 144. Шепета О. В.** Нормативне регулювання технічного захисту інформації в Україні / О. В. Шепета // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2009. — № 46. — С. 283–288.
- 145. Шепета О. В.** Органи державної влади та система технічного захисту інформації України / О. В. Шепета // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 56–58.
- 146. Шепета О. В.** Органи державної влади та система технічного захисту інформації в Україні / О. В. Шепета // Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., (Україна, Київ, 26–27 листоп. 2009 р.) / КНУВС. — К., 2009. — С. 224–225.
- 147. Шепета О. В.** Організаційно-правові засади взаємодії Держспецзв'язку та Служби безпеки України з питань охорони державної таємниці та технічного захисту інформації / О. В. Шепета // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 4. — С. 34–36.
- 148. Шепета О. В.** Організаційно-правові засади взаємодії Держспецзв'язку та Служби безпеки України з питань охорони державної таємниці й технічного захисту інформації / О. В. Шепета // Актуальні проблеми управління інформаційною

безпекою держави : зб. матер. наук.-практ. конф., (м. Київ, 17 берез. 2010 р.) / Нац. акад. СБ України. — К., 2010. — С. 128–133.

- 149. Шепета О. В.** Принципи взаємодії суб'єктів технічного захисту інформації / О. В. Шепета // Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки : матеріали наук.-практ. конф., (м. Київ, 15 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — С. 50–53.
- 150. Шепета О. В.** Роль та місце законів у системі нормативного регулювання технічного захисту інформації в Україні / О. В. Шепета // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез міжнар. наук. конф. [«Восьмі осінні юридичні читання»], (м. Хмельницький, 13 — 14 лист. 2009 р.) : у 4 ч. — Хмельницький, 2009. — Ч. 2. — С. 218–219.
- 151. Шепета О. В.** Удосконалення інформаційного законодавства України в контексті протидії екстремізму та тероризму / О. В. Шепета // Імперативи розвитку цивілізації. — 2013. — № 1. — С. 67–69.

Інформація з обмеженим доступом

1. Артемов В. Ю. Вдосконалення системи підготовки фахівців в сфері захисту інформації з обмеженим доступом: компетентнісний підхід / В. Ю. Артемов // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. — К, 2009. — Вип. 24. — С. 83–86
2. Артемов В. Ю. Періодизація процесів становлення й розвитку системи захисту інформації з обмеженим доступом в Україні / В. Ю. Артемов // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. — К., 2010. — Вип. 26. — С. 45–49.
3. Баскаков В. Захист інформації з обмеженим доступом: розвиток вітчизняного законодавства / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 4. — С. 126–128.
4. Баскаков В. Інформація з обмеженим доступом: аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Баскаков // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 5. — С. 124–127.
5. Баскаков В. Захист інформації з обмеженим доступом в умовах боротьби з організованою злочинністю / В. Баскаков, В. Ліпкан // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — К., 2011. — № 24. — С. 263–269.
6. Баскаков В. Ю. Поняття та зміст інформації з обмеженим доступом / В. Ю. Баскаков // Правова інформатика. — 2012. — № 33 (1). — С. 7–14.
7. Баскаков В. Захист інформації з обмеженим доступом: окремі аспекти / В. Баскаков // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конференції (Київ, 20 грудня 2010 р.). — К., 2010. — С. 59–61.
8. Баскаков В. Тенденції адміністративної відповідальності у сфері інформаційної безпеки / В. Баскаков, О. Стоєцький // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 20 груд. 2010 р.). — К., 2010. — С. 64–66.

9. Баскаков В. Інформація з обмеженим доступом: поняття та ознаки / В. Баскаков // Актуальні проблеми державотворення : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 28 черв. 2011 р.). — К., 2011. — С. 47–49.
10. Баскаков В. Адміністративно-правовий режим захисту інформації з обмеженим доступом: окремі аспекти / В. Баскаков // Інформаційні технології в глобальному управлінні : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 жовт. 2011 р.). — К., 2011. — С. 47–51.
11. Баскаков В. Ю. Захист інформації з обмеженим доступом у контексті міжнародної інформаційної безпеки : аналіз термінологічно-понятійного апарату / В. Ю. Баскаков // Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах : матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 29 груд., 2011 р.). — К., 2011. — С. 55–59.
12. Берчак І. Інформація з обмеженим доступом у процесі діяльності засобів масової інформації / І. Берчак // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка : зб. наук. пр. / Львів. ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2004. — С. 9–15.
13. Беляков К. І. Інформація з обмеженим доступом: проблеми законодавчого регулювання / К. І. Беляков // Науковий вісник НАВСУ. — К., 2004. — Вип. 6.— С. 267–277.
14. Ботвінкін О. В. Інформація з обмеженим доступом, що не є державною таємницею, в законодавстві України : аналітичний огляд / О. В. Ботвінкін, В. П. Ворожок ; Нац. акад. СБ України ; Ін-т захисту інформації з обмеженим доступом. — К., 2006. — 96 с.
15. Васильченко Т. В. Особливості правового режиму використання та комерціалізації ноу-хау в Україні / Т. В. Васильченко // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 5. — С. 135–137.
16. Васильченко Т. В. Організаційно-правові особливості впровадження комерційної таємниці / Т. В. Васильченко // Часопис Київського університету права. — К., 2011. — № 2. — С. 141–146.
17. Васильченко Т. В. Актуальні проблеми імплементації норм міжнародного права в законодавство України щодо охорони та захисту комерційної таємниці / Т. В. Васильченко, С. Р. Шевчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2011. — № 1. — С. 91–95.
18. Васильченко Т. В. Історична ретроспекція виникнення правової охорони комерційної таємниці в Україні / Т. В. Васильченко, С. Р. Шевчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2011. — № 2. — С. 119–123.
19. Васильченко Т. В. Організаційно-правові особливості впровадження комерційної таємниці в умовах інноваційної економіки / Т. В. Васильченко // Правові проблеми діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах : зб. матеріалів Круглого столу (м. Київ, 27 квіт. 2001 р.) / Навчально-науковий інститут права та психології НАВС. — К., 2011. — С. 158–162.
20. Васильченко Т. В. Господарсько-правове регулювання охорони комерційної таємниці в умовах інноваційної економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / Т. В. Васильченко ; МАУП. — К., 2011. — 18 с.

21. Гавдьо Ю. Банківська таємниця як окремий вид інформації з обмеженим доступом / Ю. Гавдьо // *Юридичний радник : журн. юристів України*. — 2007. — № 4. — С. 9–13.
22. Гелич Ю. О. Інформаційні гарантії таємниці особистого життя людини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»/ Ю. О. Гелич ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2010. — 24 с.
23. Гелич Ю. О. Охорона таємниці особистого життя людини за законодавством України / Ю. О. Гелич // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр.* — Донецьк, 2009. — № 4. — С. 81–87.
24. Гелич Ю. О. Таємниця особистого життя людини як інститут інформаційного права України / Ю. О. Гелич // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. — 2009. — № 11 (97). — С. 91–98.
25. Гелич Ю. О. Про поняття «інформаційно-правових гарантій таємниці особистого життя людини» / Ю. О. Гелич // *Підприємництво, господарство і право*. — 2010. — № 2 (170). — С. 27–30.
26. Гелич Ю. О. Класифікація інформаційно-правових гарантій таємниці особистого життя людини / Ю. О. Гелич // *Часопис Київського університету права*. — К., 2010. — № 2. — С. 156–160.
27. Гелич Ю. О. Принципи гарантування таємниці особистого життя людини в інформаційному праві України / Ю. О. Гелич // *Правничий вісник Університету «Крок»*. — К., 2010. — № 5. — С. 111–118.
28. Гелич Ю. О. Публічні особи в інформаційному праві України / Ю. О. Гелич, А. І. Марущак // *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. — 2010. — № 3. — С. 31–34.
29. Гелич Ю. О. Юридична природа соціального партнерства в Україні / Ю. О. Гелич // *Матеріали студент. наук. конф. «130 років Чернівецького ун-ту»*. — Чернівці, 2005. — С. 75–76.
30. Гелич Ю. О. Інформаційно-правова сутність таємниці особистого життя людини / Ю. О. Гелич // *Актуальні питання кодифікації законодавства України / за заг. ред. В. О. Зайчука*. — К., 2009. — Вип. 1. — С. 153–156.
31. Гелич Ю. О. Правова охорона таємниці особистого життя людини в Україні / Ю. О. Гелич // *Права людини та механізм їх забезпечення в Україні : матеріали міжвузів. наук.-теорет. конф., (Київ. нац. ун-т внутр. справ, 4 груд. 2009 р.)*. — К., 2009. — Ч. 2. — С. 73–76.
32. Гелич Ю. О. До питання про місце інституту таємниці особистого життя людини у системі права України / Ю. О. Гелич // *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. матер. наук.-практ. конф., (17 берез. 2010 р.) / НА СБ України*. — К., 2010. — С. 106–108.
33. Гелич Ю. О. Гарантії таємниці приватного життя людини у інформаційному праві України / Ю. О. Гелич // *Особливості розвитку правової держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів: проблеми теорії і практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (18 лют. 2010 р.)*. — К., 2010. — С. 337–338.

34. Гелич Ю. О. Гарантії таємниці особистого життя людини в інформаційному праві України / Ю. О. Гелич // ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ : матеріали X Міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених, (7–9 квіт. 2010 р.). — К., 2010. — Т. 2. — С. 107.
35. Гелич Ю. О. Інформаційно-правова сутність таємниці особистого життя людини / Ю. О. Гелич // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (13 берез. 2010 р.)/ — Запоріжжя, 2010. — Ч.2. — С. 45–47.
36. Гоголь Б. М. Проблеми цивільно-правової охорони комерційної таємниці в Україні / Б. М. Гоголь // Вісник господарського судочинства. — 2004. — № 3. — С. 264–266.
37. Гоголь Б. М. Проблеми цивільно-правової охорони комерційної таємниці у контексті європейської інтеграції України / Б. М. Гоголь // Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 28–29 квіт. 2004 р.) : в 2 ч. / [редкол. : С. А. Єрохін, В. Ф. Погорілко, Я. М. Шевченко та ін.]. — К., 2004. — Ч. 1. — С. 644–648.
38. Гоголь Б. М. Деякі проблеми цивільно-правового регулювання товарного обігу інформації / Б. М. Гоголь // Правові проблеми сучасності в умовах розвитку юридичної науки : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. до Дня науки, (Чернігів, 19 трав. 2005 р.). — Чернігів, 2005. — С. 254–257.
39. Гоголь Б. М. Комерційна інформація — особливий об'єкт права інтелектуальної власності / Б. М. Гоголь // Другі цивілістичні читання з питань права інтелектуальної власності, присвячені пам'яті професора О. А. Підпригори : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції. — К., 2009. — С. 205–208.
40. Головань С. М. Підходи до електронного документообігу з обмеженим доступом та його захист / С. М. Головань // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. — К., 2009. — Вип. 24. — С. 87–92
41. Дідук А. Г. Правовий режим конфіденційної інформації: цивільно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / А. Г. Дідук; Харьк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2008. — 23 с.
42. Дідук А. Г. Правовий режим конфіденційної інформації (комерційної таємниці) в Україні / А. Г. Дідук // Вісник Університету внутрішніх справ. — Х., 2000. — Спец.вип. — С. 51–54.
43. Дидук А. Г. Конфиденциальная информация: можно ли ее рассматривать как объект права интеллектуальной собственности? / А. Г. Дидук // Технический прогресс и эффективность производства : Вестник Харьк. гос. политех. ун-т. — Х., 2000. — Спецвыпуск :Интеллектуальная собственность.— С. 115–120.
44. Дідук А. Г. Загальна характеристика інформація з обмеженим доступом в Україні / А. Г. Дідук // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2001. — Спец. вип. — С. 242–246.

45. Дідук А. Г. Аналіз закордонного законодавства щодо конфіденційної інформації, комерційної таємниці / А. Г. Дідук // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2002. — Вип. 20. — С. 320–325.
46. Дідук А. Г. Поняття «інформації» у цивільному праві / А. Г. Дідук // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. — Донецьк, 2003. — № 2. — С. 174–181.
47. Дідук А. Г. Конфіденційна інформація: чи може бути суб'єктивне право на неї? / А. Г. Дідук // Актуальні проблеми правового захисту інтелектуальної власності в Україні : матеріали наук.-практ. конференції. — Х., 2003. — С. 14–16.
48. Дідук А. Г. Цивільно-правовий захист права на конфіденційну інформацію (комерційну таємницю) / А. Г. Дідук // Актуальні проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна / НУВС. — Х., 2005. — С. 65–69.
49. Дідук А. Г. Суб'єктивне право та інтерес щодо конфіденційної інформації / А. Г. Дідук // Матеріали круглого столу «Охоронюваний законом інтерес в цивільному праві та процесі» / ХНУВС. — Х., 2006. — С. 134–138.
50. Дідук А. Г. Співвідношення понять «комерційна таємниця» та «ноу-хау» / А. Г. Дідук // Новітні тенденції і стратегії розвитку міжнародної торгівлі: фінансово-економічний та правовий аспекти : зб. матеріалів X міжнар. наук.-практ. конференції. — К., 2007. — С. 268–271.
51. Дідук А. Г. Проблемні питання щодо охорони конфіденційної інформації: комерційної таємниці та ноу-хау в Україні / А. Г. Дідук // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої пам'яті професора О. А. Пушкіна / ХНУВС. — Х., 2008. — С. 204–208.
52. Дмитренко О. А. Право фізичної особи на власні персональні дані в цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. А. Дмитренко. — К., 2010. — 19 с.
53. Дмитренко О. А. Проблема правомірності обробки персональних даних при проведенні онлайн-аутентифікації: американський та європейський досвід / О. А. Дмитренко // Адвокат. — 2005. — № 1. — С. 8–11.
54. Дмитренко О. А. До проблеми відкликання суб'єктом персональних даних згоди на їх обробку у контексті приватноправових відносин / О. А. Дмитренко // Юридична Україна. — 2008. — № 2. — С. 49–52.
55. Дмитренко О. А. Досвід США у регулюванні приватноправових відносин, пов'язаних з використанням персональних даних / О. А. Дмитренко // Приватне право і підприємництво. — К., 2008. — № 7. — С. 230–235.
56. Дмитренко О. А. До проблеми поширення режиму відкритої інформації на персональні дані у світлі практики Європейського суду з прав людини / О. А. Дмитренко // Підприємництво, господарство і право. — 2008. — № 4. — С. 41–44.
57. Dmytrenko O. NET Passport under the Scrutiny of U.S. and EU Privacy Law: Implications for the Future of Online Authentication / O. Dmytrenko, A. Nardali. // A Journal of Law and Policy for the Information Society. — 2005. — Vol. 1 — № 2–3. — P. 619–645.

58. Dmytrenko O. Does Ukraine Need a Comprehensive Statute to «Control» Private Data Controllers ? / O. Dmytrenko, C. D. Cutler // *Washington University Global Studies Law Review*. — 2006. — Vol. 5. — № 1. — P. 31–79.
59. Дмитренко О. А. Приведення правової бази захисту персональних даних у відповідність до стандартів Ради Європи / О. А. Дмитренко // *Розвиток цивільного законодавства України: шляхи подолання кодифікаційних протиріч* : зб. матеріалів міжнар. наук-практ. конф., (Київ, 28 — 29 верес. 2006 р.). — К., 2006. — С. 308–311.
60. Дмитренко О. А. Проблема правомірності мети обробки персональних даних / О. А. Дмитренко // *Актуальні питання державотворення в Україні* : зб. матер. міжнар. наук-практ. конф., (Київ, 24 — 25 квіт. 2008 р.). — К., 2008. — С. 208–210.
61. Дмитренко О. А. Соотношение статей 8 и 10 Европейской конвенции при определении границ прав на персональные данные, на свободу выражения и информации / О. А. Дмитренко // *Плекання культури прав людини: національна практика застосування* : зб. матеріалів міжнар. методолог. семінара (Київ, 8 — 9 лип. 2008 р.). — К., 2008. — С. 167–178.
62. Желіховський В. М. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. М. Желіховський ; КНУВС. — К., 2007. — 22 с.
63. Желіховський В. М. Проблеми розвитку електронної комерції в Україні / В. М. Желіховський // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідом. наук.-дослід. центр з проблем боротьби з організованою злочинністю*. — К., 2004. — № 9. — С. 206–213.
64. Желіховський В. М. Правове регулювання електронної комерції: досвід окремих країн світу / В. М. Желіховський // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) / Міжвідом. наук.-дослід. центр з проблем боротьби з організованою злочинністю*. — К., 2004. — № 10. — С. 195–203.
65. Желіховський В. М. Організаційні та правові засади підвищення ефективності розвитку електронної комерції в Україні / В. М. Желіховський // *Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ України*. — К., 2005. — № 6. — С. 259–263.
66. Желіховський В. М. Електронна комерція як стимулятор розвитку правовідносин у мережі Інтернет / В. М. Желіховський // *Правова інформатика : наук. журн. з питань правової інформатики, інформаційного права та інформаційної безпеки*. — 2006. — № 4 (12). — С. 68–73.
67. Желіховський В. М. Поширення електронної комерції в Україні / В. М. Желіховський // *Правова інформатика : наук. журн. з питань правової інформатики, інформаційного права та інформаційної безпеки*. — 2007. — № 2 (14). — С. 52–56.
68. Желіховський В. М. Проблеми законодавчого регулювання електронної комерції в Україні / В. М. Желіховський // *Науковий вісник Київ. нац. ун-ту внутр. справ України*. — К., 2007. — № 3. — С. 135–139.
69. Желіховський В. М. Недосконалість вітчизняного правового забезпечення у сфері електронної комерції / В. М. Желіховський // *Шлях України до економічної безпеки : матеріали наук.-практ. конференції*. — Х.: 2007. — С. 102–105.

70. Івченко Т. В. Цивільно-правове регулювання комерційної таємниці як об'єкта права інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Т. В. Івченко. — К., 2009. — 19 с.
71. Івченко Т. В. Порівняльне дослідження правового режиму конфіденційної інформації / Т. В. Івченко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2005. — Вип. 27. — С. 365–371.
72. Івченко Т. В. Деякі питання правового регулювання поняття «ноу-хау» / Т. В. Івченко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2005. — Вип. 34. — С. 260–265.
73. Івченко Т. В. Комерційна таємниця: деякі питання охорони, захисту та цивільно-правової відповідальності / Т. В. Івченко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2007. — Вип. 35. — С. 357–362.
74. Івченко Т. В. Роль суду в захисті права на комерційну таємницю / Т. В. Івченко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2007. — Вип. 38. — С. 442–448.
75. Івченко Т. В. Цивільно-правова охорона комерційної таємниці як об'єкта права інтелектуальної власності в Україні / Т. В. Івченко // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2008. — Вип. 42. — С. 401–408.
76. Івченко Т. В. Деякі питання правового регулювання поняття комерційної таємниці / Т. В. Івченко // Формування правової системи в Україні на сучасному етапі : Міжнар. наук. конф., (Дніпропетровськ, 21–22 квітня 2005 р.). — Дніпропетровськ, 2005. — Спецвипуск. — С. 396–399.
77. Івченко Т. В. Конституційний захист прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю / Т. В. Івченко // Права людини в умовах сучасного державотворення : теоретичні і практичні аспекти : зб. тез. доп. І Міжнар. наук.-практ. конф., (Суми, 8–9 груд. 2006 р.). / [редкол.: А.О.Єпіфанов (гол. ред.) та ін.]. — Суми, 2006. — С. 117–119.
78. Івченко Т. В. Історичні особливості правового розвитку комерційної таємниці та ноу-хау / Т. В. Івченко // Держава і право: юридичні і політичні науки : зб. наук. праць. — К., 2007. — Спецвипуск. — С. 339–343.
79. Історія охорони державної таємниці в Україні : [моногр.] / О. В. Ботвінкін, В. М. Шлапаченко, В. П. Ворожко, А. С. Пашков ; Нац. акад. Служби безпеки України ; Ін-т захисту інформації з обмеженим доступом. — К. : Науково-видавничий відділ Нац. акад. СБ України, 2008. — 155 с.
80. Климчук С. Проведення порівняльного аналізу законодавства у сфері інформації з обмеженим доступом України та країн-членів НАТО / С. Климчук, В. Артемов // Юридичний журнал : аналітичні матеріали, коментарі, судова практика. — 2006. — № 11. — С. 40–45.
81. Кулініч О. О. Загальні положення про інформацію з обмеженим доступом у цивільному праві : [моногр.] / Кулініч О. О. — Одеса, 2008. — 242 с.
82. Кулініч О. О. Професійна таємниця як вид інформації з обмеженим доступом / О. О. Кулініч, К. М. Бондарчук // Університетські наукові записки Хмель-

- ницького університету управління та права : часопис / Хмельницький університет управління та права. — Хмельницький, 2008. — Вип. 2. — С. 40–44.
83. Ламонова П. П. Класифікація інформації з обмеженим доступом в системі інформаційної безпеки України / П. П. Ламонова // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; Ін-т міжнародних відносин ; [ред. кол.: Л. В. Губерський (гол. ред.) та ін.]. — К., 2009. — Вип. 83, ч. 1. — С. 187–189.
84. Ламонова П. Класифікація інформації з обмеженим доступом в системі інформаційної безпеки України / П. Ламонова // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка ; Ін-т міжнародних відносин ; [ред. кол.: Л. В. Губерський (гол. ред.) та ін.]. — К., 2010. — Вип. 89, ч. 2. — С. 146–148.
85. Лащук Є. Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину / Є. Лащук // Право України. — 2001. — № 3. — С. 75–78.
86. Майданик Р. А. Розділ «Право на персональні дані фізичної особи» / Р. А. Майданик, О. А. Дмитренко // Аномалії в цивільному праві України : [навч.-практ. посіб.] / відп. ред. Р. А. Майданик. — К., 2007. — С. 893–909.
87. Макаренко В. Адміністративно-правові аспекти захисту інформації з обмеженим доступом в Україні, Російській федерації і Казахстані / В. Макаренко, А. Макаренко // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні / Нац. тех. ун. України «КПІ» ; Мін.осв. і науки України ; Департамент спец. телеком. сист. та захисту інформ. сл. безпеки. — К., 2006. — Вип. 2 (13). — С. 102–108.
88. Марценюк О. Г. Заборонена інформація та її місце у системі інформаційних відносин / О.Г. Марценюк // Право України. — 2006. — № 5. — С. 44–48.
89. Марценюк О. Г. Режими доступу до інформації в системі українського права / О. Г. Марценюк // Юридична Україна. — 2006. — № 7. — С. 23–29.
90. Марценюк О. Г. Права фізичних і юридичних осіб на медичну конфіденційну інформацію / О. Г. Марценюк // Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення) : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., (17–18 квіт. 2008 р.). — Львів, 2008. — С. 166–171.
91. Марценюк А. Г. Конфиденциальная информация в системе права на информацию в Украине / А. Г. Марценюк // Историко-правовые и социально-экономические аспекты развития общества : тезисы докл. V межвуз. науч.-практ. конф., (5 апр. 2006 г.). — Чернигов, 2006. — С. 25–27.
92. Мезенцева Н. Б. Деякі аспекти захисту інформації з обмеженим доступом / Н. Б. Мезенцева // Економіка та держава : міжнар. наук.-практ. журн. / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України ; Ред. журн. «Економіка та держава». — К., 2013. — № 2. — С. 141–144.
93. Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. В. Носік ; Київ. Нац. ун-т імені Тараса Шевченка. — К., 2006. — 13 с.

94. Носік Ю. В. Підстави виникнення, зміни і припинення прав на комерційну таємницю в Україні / Ю. В. Носік // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2006. — № 1. — С 86–94.
95. Носік Ю. Міжнародно-правова охорона комерційної таємниці / Ю. Носік // Право України. — 2004. — № 11. — С. 131–135.
96. Носік Ю. В. Збереження комерційної таємниці в господарському судочинстві / Ю. В. Носік // Вісник господарського судочинства. — 2003. — № 3. — С. 214–223.
97. Носік Ю. В. Стан і проблеми правового забезпечення розвитку Інтернету в Україні / Ю. В. Носік // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. — К., 2003. — Вип. 49–51. — С. 34–35.
98. Носік Ю. В. Юридичне значення ознак комерційної таємниці / Ю. В. Носік // Приватно-правовий метод регулювання суспільних відносин: стан та перспективи розвитку : зб. тез Міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів, (25–26 листоп. 2005 р.). — К. — Хмельницький, 2005. — С.266–268.
99. Носік Ю. В. Суб'єкти права на комерційну таємницю в Україні / Ю. В. Носік // Молодь у юридичній науці : зб. тез Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Четверті осінні юридичні читання»], (21–22 жовт. 2005 р.) : у 3 ч. — Хмельницький, 2005. — Ч. 2. : Приватно-правові науки. — С. 216–219.
100. Носік Ю. В. Проблемы процессуально-правовой охраны коммерческой тайны в Украине / Ю. В. Носик // Проблемы развития законодательства и правоприменительной практики : материалы междунар. науч. конф. студентов и аспирантов, (Минск, 29–30 октября 2004 г.) / [редкол.: Г. А. Шумак (отв. ред.) и др.]. — Минск, 2005. — С. 124–126.
101. Носік Ю. В. Генеза законодавства про комерційну таємницю на території України до 1990 року / Ю. В. Носік // Молодь у юридичній науці : зб. тез доп. Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Треті осінні юридичні читання»]. — Хмельницький, 2004. — С. 202–203.
102. Носік Ю. В. Поняття інформаційних ресурсів за законодавством України / Ю. В. Носік // Держава та право очима молодих дослідників : матеріали міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (29–30 листоп. 2001 р.). — К., 2003. — С. 222–224.
103. Носік Ю. Захист банківської таємниці при здійсненні правосуддя господарськими судами / Ю. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — К., 2002. — Вип. 4. — С. 37–43.
104. Носік Ю. В. Огляд новел кримінального законодавства у сфері комп'ютерно-інформаційних злочинів / Ю. В. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні : тези доп. Третьої наук.-техн. конференції. — К., 2001. — С. 27–79.
105. Носік Ю. В. Правовий режим банківської таємниці в Україні / Ю. В. Носік // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. — К., 2001. — Вип. 2. — С. 31–39.
106. Носік Ю. В. Правовой режим информационных ресурсов в Украине / Ю. В. Носік, М. И. Прокофьев // Бизнес и безопасность. — 2001. — № 2. — С. 37–41.

107. Носік Ю. В. Охорона і захист інформації власником / Ю. В. Носік // Системний аналіз та інформаційні технології : зб. тез доп. учасників II Національної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, (28–30 черв. 2000 р.). — К., 2000. — С. 178–182.
108. Петрашев О. М. Організація професійної діяльності менеджера в сфері захисту інформації з обмеженим доступом / О. Р. Петрашев // Бизнес и безопасность. — 2012.— № 2. — С. 78–83.
109. Прохніцький О. В. Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину в кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Прохніцький, Олег Віталійович ; МВС України. — К., 2011. — 235 с.
110. Рудик М. В. Незаконний збут, розповсюдження комп'ютерної інформації з обмеженим доступом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / М. В. Рудик ; Одеська нац. юрид. акад. — Одеса, 2007.— 19 с.
111. Рудик М. В. Понятійний апарат предмета злочину, передбаченого статтею 363 КК України / М. В. Рудик // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2005. — № 29. — С. 131–135.
112. Рудик М. В. Професійна таємниця як об'єкт кримінально-правової охорони / М. В. Рудик // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2005. — № 31. — С. 124–128.
113. Рудик М. В. Суспільна небезпека від незаконного збуту й поширення комп'ютерної інформації з обмеженим доступом / М. В. Рудик // Вісник Запорізького юридичного інституту. — Запоріжжя, 2005. — № 3. — С. 120–124.
114. Рудик М. В. До питання про захист комп'ютерної інформації з обмеженим доступом в ОВС / М. В. Рудик // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2005. — № 8. — С. 49–55.
115. Рудик М. В. Міжнародний досвід протидії незаконному збуту та розповсюдженню конфіденційної інформації / М. В. Рудик, Д. П. Альошин // Актуальні проблеми держави та права : зб. наук. пр. — Одеса, 2006. — № 27. — С. 222–228.
116. Рудик М. В. Шляхи вирішення проблеми кваліфікації злочинних посягань на комп'ютерну інформацію з обмеженим доступом / М. В. Рудик // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2006. — С. 34–37.
117. Рудик М. В. Об'єкт та предмет незаконного збуту та розповсюдження комерційної та банківської таємниці / М. В. Рудик // Право і безпека. — Х., 2006. — № 5/2. — С. 70–72.
118. Самойлова О. С. Кримінально-правова характеристика передачі або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія ; кримінально-виконавче право» / О. С. Самойлова. — К., 2006. — 16 с.
119. Самойлова О. С. Конфіденційна інформація, що є власністю держави, як різновид інформації з обмеженим доступом / О. С. Самойлова // Актуальні пробле-

- ми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2003. — С. 84–85.
- 120.** Самойлова О. С. Конфіденційна інформація, що є власністю держави як предмет злочину / О. С. Самойлова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2004. — Вип. 27. — С. 185–188.
- 121.** Самойлова О. С. Історичний аналіз формування інституту інформації з обмеженим доступом / О. С. Самойлова // Право і безпека. — Х., 2004. — № 3. — С. 77–80.
- 122.** Самойлова О. С. Щодо визнання інформації предметом злочину / О. С. Самойлова // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2004. — С. 57–59.
- 123.** Самойлова О. С. Інформація з обмеженим доступом в державному управлінні / О. С. Самойлова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. — Дніпропетровськ, 2004. — № 2 (21), ч. 2. — С. 242–246.
- 124.** Самойлова О. С. Класифікація інформації з обмеженим доступом / О. С. Самойлова // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. — Дніпропетровськ, 2004. — № 2. — С. 270–273.
- 125.** Самойлова О. С. Аналіз об'єкта злочину, передбаченого ст. 330 КК України (передача або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави) / О. С. Самойлова // Право і безпека. — Х., 2004. — № 1. — С. 149–151.
- 126.** Самойлова О. С. Особливості суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 330 КК України / О. С. Самойлова // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : зб. наук. пр. — Х., 2005. — С. 44–47.
- 127.** Самойлова О. С. Особливості об'єктивної сторони передачі або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави / О. С. Самойлова // Вісник Національного університету внутрішніх справ. — Х., 2006. — Вип. 34. — С. 139–144.
- 128.** Самойлова Е. С. Сравнительный анализ правового режима конфиденциальной информации, являющейся собственностью государства, в праве Украины и России / Е. С. Самойлова // Труды международной научной конференции «Информация и информационная безопасность правоохранительных органов». — М., 2003. — С. 48–50.
- 129.** Скулиш Є. Організація захисту інформації з обмеженим доступом — перспективний напрям підготовки фахівців в Україні / Є. Скулиш, А. Марущак, А. Гуз // Вища школа : наук.-практ. вид. — 2012. — № 9. — С. 21–29.
- 130.** Становлення та розвиток системи захисту інформації в умовах формування тоталітарної системи в СРСР / [В. Ю. Артемов, А. С. Пашков, Н. І. Литвиненко, Є. С. Ленков] // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Військовий інститут. — К., 2010. — Вип. 28. — С. 135–139
- 131.** Ткачук Т. Інформація з обмеженим доступом на підприємстві : проблеми безпеки та захисту / Т. Ткачук // Право України. — 2011. — № 3. — С. 243–251.
- 132.** Шарабурина О. О. Поняття адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом (основні підходи) / О. О. Шарабурина // Часопис Київ-

- ського університету права : український наук.-теорет. часопис / Київський ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. — К., 2011. — № 2. — С. 120–123.
- 133.** Шаповалова А.О. Забезпечення охорони банківської таємниці у кримінальному процесі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність»/ А. О. Шаповалова ; КНУВС. — К., 2009. — 22 с.
- 134.** Шаповалова А. О. Поняття банківської таємниці: проблеми захисту у кримінальному процесі / А. О. Шаповалова // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 10. — С. 138–141.
- 135.** Шаповалова А. О. Банківська таємниця: проблеми охорони та захисту / А. О. Шаповалова // Держава і право : зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. — К., 2006. — Вип. 34. — С. 482–486.
- 136.** Шаповалова А. О. Правові проблеми банківської таємниці / А. О. Шаповалова // Право України. — 2007. — № 2. — С. 102–105.
- 137.** Шаповалова А. О. Питання банківської таємниці в контексті порушення кримінальної справи / А. О. Шаповалова // Юридична Україна. — 2008. — № 1. — С. 57–60.
- 138.** Шаповалова А. О. Проблемні питання порядку розкриття інформації, яка належить до банківської таємниці / А. О. Шаповалова // Еволюція уголовного судопроизводства на постсоветском пространстве : материалы междунар. науч.-практ. конф., (Київ, 22–23 июня 2006 г.) : в 3 кн. / Мін-во освіти і науки України, Університет економіки і права «КРОК». — К., 2006. — Кн. III. — С. 169–174.
- 139.** Шаповалова А. О. Проблеми, які виникають під час виїмки документів, що становлять банківську таємницю / А. О. Шаповалова // Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених : тези доп. Всеукраїн. студент. наук.-практ. конф., (Запоріжжя, 23 берез. 2007 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Запорізький націонал. ун-т. — Запоріжжя, 2007. — С. 126–128.
- 140.** Шаповалова А. О. Слідчі дії, що дозволяють отримати відомості, які становлять банківську таємницю / А. О. Шаповалова // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина : матер. Всеукр. міжвузів. наук. конф. молодих вчених та аспірантів, (Івано-Франківськ, 20 квіт. 2007 р.) / Мін-во освіти і науки України ; Юрид. ін-т Прикарпат. націонал. ун-ту ім. Василя Стефаника. — Івано-Франківськ, 2007. — С. 419–421.
- 141.** Шатковська І. В. Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. В. Шатковська ; Нац. ун-т біорес. і природокрист. — К., 2010. — 25 с.
- 142.** Шатковська І. В. Лікарська таємниця: загальні правові засади / І. В. Шатковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». — Ужгород, 2009. — № 2. — С. 46–50.
- 143.** Шатковська І. В. Правове регулювання інституту лікарської таємниці (українська історія та міжнародний досвід) [Електронний ресурс] / І. В. Шатковська //

Форум права. — 2009. — № 3. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09.pdf>.

144. Шатковська І. В. Лікарська таємниця як елемент системи професійної таємниці: теоретико-правовий аспект / І. В. Шатковська // Юриспруденція: теорія і практика. — 2009. — № 11. — С. 14–17.
145. Шатковська І. В. Лікарська таємниця як об'єкт правового регулювання / І. В. Шатковська // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 12. — С. 109–111.
146. Шатковська І. В. Суб'єкти збереження лікарської таємниці (адміністративно-правовий аспект) / І. В. Шатковська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. — К., 2010. — № 8. — С. 167–172.
147. Шатковська І. В. Лікарська таємниця та її адміністративно-правове забезпечення в сучасних умовах / І. В. Шатковська // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез між нар. наукової конф. [«Сьомі осінні юридичні читання»] : у 4 ч. — Хмельницький, 2008. — Ч. 2. — С. 196–197.
148. Шатковська І. В. Дотримання лікарської таємниці як реалізація права на приватність / І. В. Шатковська // Право на приватність: тенденції і перспективи : тези Всеукр. наук.-практ. конференції. — Львів, 2008. — С. 218–220.
149. Шатковская И. В. Конституционное право на сохранение в тайне конфиденциальной информации о человеке и его реализация в медицинской практике Украины / И. В. Шатковская // Конституционные ценности: содержание и проблемы реализации : материалы Междунар. науч.-теорет. конф., (4–6 декабря 2008 г.) : в 2 т. / под ред. Н. В. Витрука, Л. А. Нудненко. — М., 2009. — Т. 1. — С. 345–349.
150. Шатковська І. В. Медична таємниця в контексті права та біоетики / І. В. Шатковська // Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : матеріали між нар. наук.-практ. конф., (26–27 берез. 2009 р.). — Львів, 2009. — С. 569–570.
151. Шатковська І. В. Проблеми забезпечення права пацієнта на медичну таємницю / І. В. Шатковська // Актуальні проблеми державотворення в Україні очима молодих учених : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (23–24 квіт. 2009 р.). — К., 2009. — Ч. II. — С. 241–242.
152. Шлома Г. О. Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г. О. Шлома ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Дніпропетровськ, 2008. — 22 с.
153. Шлома Г. О. Захист службової інформації органів внутрішніх справ як складова ефективної боротьби з наркоманією / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. пр. — Дніпропетровськ, 2003. — № 1 (13) : Спец. вип. — С. 103–109.
154. Шлома Г. О. Режим службової таємниці в органах внутрішніх справ України як елемент системи їх інформаційної безпеки / Г. О. Шлома // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. — Донецьк, 2006. — № 3. — С. 86–101.

155. Шлома Г. О. Характеристика службової таємниці органів внутрішніх справ України як виду інформації з обмеженим доступом / Г. О. Шлома // Науковий вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС. — Запоріжжя, 2006. — № 3. — С. 121–131.
156. Шлома Г. О. Завдання та зміст механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України / Г. О. Шлома // Науковий вісник ДДУВС. — Дніпропетровськ, 2006. — № 4. — С. 137–147.
157. Шлома Г. О. Службова таємниця в діяльності органів внутрішніх справ України / Г. О. Шлома // Південноукраїнський правничий часопис. — Одеса, 2006. — № 4. — С. 157–164.
158. Шлома Г. О. Службова таємниця як елемент інформаційних відносин в Україні / Г. О. Шлома // Збірник тез доп. Міжнар. наук. конф. молодих вчених [«Другі осінні юридичні читання»], (14 — 15 листоп. 2003 р.). — Хмельницький, 2003. — С. 162–164.
159. Шлома Г. О. Захист інформації як складова системи безпеки підприємства / Г. О. Шлома // Шлях України до економічної безпеки : матеріали наук.-практ. конф., (16 — 17 квіт. 2004 р.). — Х., 2004. — С. 89–91.
160. Шлома Г. О. Методика побудови системи інформаційної безпеки організацій, установ та підприємств / Г. О. Шлома // ДНІ НАУКИ : зб. тез доповідей : в 3 т. / Гуманітарний університет «ЗІДМУ». — Запоріжжя, 2005. — Т.3. — С. 94–95.
161. Шлома Г. О. Концептуальні основи формування інституту службової таємниці в діяльності державних органів України / Г. О. Шлома // Юридична наука та правоохоронна діяльність : матеріали міжвузів. наук.-практ. конф. молодих учених [«Проблеми боротьби зі злочинністю очима майбутніх правоохоронців»], (18 трав. 2005 р.). — Дніпропетровськ, 2005. — Вип. 6. — С. 39–46.
162. Шлома Г. О. Охорона комерційної та службової таємниць як елемент системи економічної безпеки підприємства / Г. О. Шлома // Актуальні проблеми протидії економічній злочинності, тінізації та корупції в умовах формування ринкової економіки в Україні : матеріали міжн. наук.-практ. конф., (30 верес. 2005 р.) / [упоряд. І. О. Ревак, О. І. Руда]. — Львів, 2006. — С. 100–103.
163. Шлома Г. О. Недоліки системи забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України та шляхи їх усунення / Г. О. Шлома // Інформатизація вищих навчальних закладів МВС України : матеріали наук.-практ. конф., (Харків, 11–12 квіт. 2006 р.). — Х., 2006. — С. 245–250.
164. Шлома Г. О. Заходи підвищення забезпечення режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України як чинник інформаційної безпеки держави / Г. О. Шлома // Удосконалення діяльності органів внутрішніх справ України з попередження й розкриття злочинів та інших правопорушень : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (02 листоп. 2007 р., м. Запоріжжя) : у 2 ч. — Запоріжжя, 2007. — Ч.1. — С. 71–74.
165. Шлома Г. О. Право на інформацію з обмеженим доступом / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. — Дніпропетровськ, 2005. — № 2. — С. 310–315.

166. Шлома Г. О. Зміст, поняття, ознаки інформації як об'єкту інформаційних відносин / Г. О. Шлома // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. — Дніпропетровськ, 2005. — №3. — С. 337–344.
167. Шлома Г. О. Кримінально-правова відповідальність за порушення правил обігу інформації з обмеженим доступом / Г. О. Шлома / Актуальні проблеми протидії злочинності в Україні : матеріали наук.-практ. семінару (21 берез. 2008 р., Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ). — Дніпропетровськ, 2008. — С. 44–46.
168. Харламова С. О. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з відомостями, що становлять комерційну або банківську таємницю : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харламова Світлана Олегівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2007. — 221 с. — С. 188–206
169. Ясечко С. Правовий режим інформації з обмеженим доступом у цивільному праві / С. Ясечко // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 7.— С. 113–115.
170. Ясечко С. В. Правовий режим інформації з обмеженим доступом у цивільному праві / С. В. Ясечко // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 8. — С. 105–108.
171. Ясечко С. В. Таємниця як режим інформації за Цивільним кодексом України / С. В. Ясечко // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна, (31 трав. 2008 р.) / ХНУВС. — Х., 2008. — С. 313–315.
172. Ясечко С. В. Множинність правовідносин при реалізації правової охорони інформації з обмеженим доступом / С. В. Ясечко // 36. тез наук. робіт учасників IV міжнар. цивілістичної наук. конф. студентів та аспірантів / [упоряд.: А. Р. Чанишева, М. В. Матвійко, О. Л. Садовенко та ін.]. — Одеса, 2009. — С. 641–643.
173. Ясечко С. В. Цивільно-правова відповідальність за порушення прав на інформацію з обмеженим доступом / С. В. Ясечко // Проблеми цивільного права та процесу : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна, (22 трав. 2010 р.) / ХНУВС. — Х., 2010. — С. 164–166.

Правові режими

1. Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты : [моногр.] / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. — М. : Юрлитинформ, 2012. — 416 с.
2. Белевцева В. Адміністративно-правові режими у системі забезпечення національної безпеки України: поняття зміст та значення / В. Белевцева // Право України. — 2010.— № 6.— С.161–166.
3. Белевцева В. До питання класифікації адміністративно-правових режимів / В. Белевцева // Вісник Академії правових наук України. — Х., 2009.— Вип. 2 (57). — С.103–111.
4. Белевцева В. Удосконалення адміністративного законодавства з питань режимної діяльності / В. Белевцева // Підприємництво, господарство і право. — 2010.— № 11. — С. 153–156.

5. Белевцева В. Проблеми стандартизації адміністративно-правових режимів в Україні / В. Белевцева // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 9. — С. 84–87.
6. Бібік В. В. Адміністративно-правовий статус режимів особливих адміністративно-територіальних утворень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. В. Бібік ; Акад. праці і соціал. відносин федерації проф. спілок України. — К., 2011. — 21 с.
7. Бідей О. М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності ОВС за умов надзвичайного стану : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. М. Бідей ; НАВС. — К., 2011. — 16 с.
8. Бідей О. Проблеми вдосконалення законодавчого регулювання режиму надзвичайного стану / О. Бідей // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 3. — С. 10–12.
9. Біла В. Публічний (правовий) режим адміністративних договорів за участю органів ДПС / В. Біла // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 8. — С. 24–27.
10. Борисенко Н. А. Адміністративний нагляд міліції за дотриманням правил паспортно-реєстраційної системи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Н. А. Борисенко ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Дніпропетровськ, 2011. — 20 с.
11. Васильєва Т. С. Структура адміністративно-правового режиму господарської діяльності / Т. С. Васильєва // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — Х., 2011. — № 1 (52). — С. 221–227.
12. Виприцький А. О. Адміністративний примус в умовах надзвичайного стану : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. О. Виприцький ; ДДУВС. — Дніпропетровськ, 2011. — 20 с.
13. Гостев В. В. Поняття та використання адміністративно-правових режимів в сучасних умовах / В. В. Гостев // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. — Луганськ, 2010. — Вип. № 1. — С. 174–181.
14. Джафарова О. Структура правового режиму адміністративної діяльності правоохоронних органів України / О. Джафарова // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 1. — С. 21–24.
15. Колінко Я. А. Надзвичайний стан як особливий державно-правовий режим: конституційно-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / Я. А. Колінко ; НУ «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». — Х., 2011. — 20 с.
16. Кузніченко С. О. Становлення та розвиток інституту надзвичайних адміністративно-правових режимів в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С. О. Кузніченко ; ХНУВС. — Х., 2010. — 37 с.

17. Магда С. О. (Магда, Світлана Олександрівна) Забезпечення прав, свобод та реалізації обов'язків громадян в умовах надзвичайних адміністративно-правових режимів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С. О. Магда ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Харків, 2008. — 20 с.
18. Мінка Т. П. Адміністративно-правові режими та їх забезпечення органами внутрішніх справ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. П. Мінка ; ДДУВС. — Дніпропетровськ, 2011. — 36 с.
19. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму : [моногр.] / Настюк В. Я. ; АПрН України ; Ін-т вивчення проблем злочинності. СБ України ; Ін-т оперативної діяльності та держ. безпеки. — К. : НКЦ СБ України, 2008. — 244 с.
20. Половніков В. В. Об'єктивна сторона порушень прикордонного режиму: проблеми нормативно-правового регулювання та кваліфікації / В.В. Половніков // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. — К., 2012. — Вип.1 (80). — С. 82–89.
21. Поповчук С. Сутність правової природи адміністративно-правових режимів в Україні / С. Поповчук // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 8. — С. 36–39.
22. Приходько Я. Надзвичайний стан у системі державно-правових режимів / Я. Приходько // Підприємництво, господарство і право. — 2010. — № 2. — С. 34–38.
23. Сировой О. Правовий режим відомостей про результати медичного обстеження наречених в Україні / О. Сировой, М. Пришляк // Підприємництво, господарство і право. — 2012. — № 10. — С. 93–96.

Податкова інформація

1. Бабін І. І. Правове регулювання податкової таємниці за законодавством України / І. І. Бабін // Науковий вісник Чернівецького університету. — Чернівці, 2012. — Вип. 618. — С. 98–101.
2. Мандзюк О. А. Зміст правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // Публічне право. — 2013. — № 4 (12). — С. 114–121.
3. Мандзюк О. А. Податкова інформація: окремі аспекти реалізації права на доступ / О. А. Мандзюк // Юридичний вісник. — 2013. — № 4 (29). — С. 51–56.
4. Мандзюк О. А. Податкова таємниця : стан та перспективи нормативно-правового регулювання / О. А. Мандзюк // Вісник Запорізького національного університету. — Запоріжжя, 2013. — № 4. — С. 112–117.
5. Мандзюк О. А. Міжнародно-правове регулювання податкової інформації: окремі аспекти / О. А. Мандзюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. — Херсон, 2014. — Вип. 1. — Т. 2. — С. 169–173.
6. Мандзюк О. А. Податкова інформація з обмеженим доступом: окремі аспекти / О. А. Мандзюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — Ужгород, 2014. — С. 80–82.

7. Мандзюк О. А. Особенности нормативно-правового регулювання податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // *Legea Și Viața*. — 2014. — Februarie. — С. 169–172.
8. Мандзюк О. А. Інформаційна політика в податкових органах: стан та перспективи / О. А. Мандзюк // *Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпропетровськ, 4–5 квіт. 2014 р.)*. — Дніпропетровськ, 2014. — С. 109–111.
9. Мандзюк О. А. Класифікація податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 11–12 квіт. 2014 р.)*. — К., 2014. — Ч. II. — С. 73–75.
10. Мандзюк О. А. Принципи правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // *Сучасний вимір держави і права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 30–31 трав. 2014 р.)*. — Львів, 2014. — С. 97–99.
11. Мандзюк О. А. Суб'єкти правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 16–17 трав. 2014 р.)*. — Одеса, 2014. — С. 79–83.
12. Мандзюк О. А. Класифікація правового режиму податкової інформації в Україні / О. А. Мандзюк // *Юридичні наукові дискусії як фактор сталого розвитку правової доктрини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ, 16–17 трав. 2014 р.)*. — К., 2014. — Ч. II. — С. 12–14.
13. Мандзюк О. А. Удосконалення податкового законодавства в умовах реформування / О. А. Мандзюк // *Правова доктрина та юридична практика: досвід і перспективи розвитку : наук.- теорет. семінар (м. Київ, 25 берез. 2014 р.)*. — К., 2014. — С. 70–72.
14. Нелюбина Н. Обект податкової таємниці / Н. Нелюбина // *Правова інформація*. — 2007. — № 1 (13). — С. 85–89.
15. Субіна Т. В. Обмен налоговой информацией с другими государства в польском законодательстве / Я. Орловский, Т. В. Субіна // *Міжнародне співробітництво України у сфері оподаткування. Реформування податкової служби України відповідно до європейських стандартів : зб. матеріалів наук.-практ. конференції / НДЦ з проблем оподаткування ; Нац. ун-т ДПС України*. — Ірпінь, 2009. — С. 231–233.
16. Субіна Т. В. Міжнародний досвід захисту податкової інформації / Т. В. Субіна // *Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. / Нац. ун-т ДПС України*. — Ірпінь, 2009. — Ч. 2. — С. 292–294.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Адміністративно-інформаційне право 53, 321
- Адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення права громадян на інформацію 47, 321
- Відкрита податкова інформація 5, 152, 153, 154, 155, 156, 194, 206, 303, 304, 306, 310, 323, 353
- Державна цільова програма 296, 297, 326,
- Державна цільова програма захисту податкової інформації 7, 296, 301, 317
- Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України 59, 328
- Елементи режиму службової таємниці в органах внутрішніх справ України 59, 329
- Ефективність правового регулювання 126, 331
- Ефективність правового режиму податкової інформації 7, 256, 260, 263, 331
- Зміст права громадян на інформацію в суб'єктивному аспекті 54, 339
- Зміст права на інформацію в об'єктивному аспекті 54, 340
- Інформаційна безпека органів внутрішніх справ України 59, 344
- Інформаційно-правова культура 48, 51, 348, 413, 417
- Інформація як об'єкт службових правовідносин в органах внутрішніх справ України 58, 419
- Критерії класифікації інформації, яку можуть отримувати ОДВ 45, 353
- Критерії класифікації податкової інформації 6, 149
- Мета правового режиму податкової інформації 7, 215, 216, 356
- Метод правового регулювання 71, 184, 208, 209, 210, 309, 356
- Механізм адміністративно-правового забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України 58, 356
- Механізм правового регулювання 27, 116, 184, 185, 309, 310, 356
- Напрями оптимізації інформаційної правосуб'єктності ОДВ 45, 359
- Напрями розвитку правового режиму податкової інформації в Україні 241, 249, 359

- Напрями удосконалення правового режиму податкової інформації в Україні 7, 272, 273, 315, 360
- Ознаки податкової інформації 148, 304, 305, 306, 365
- Отримання органами державної влади України інформації 43, 44, 45, 368
- Податкова інформація 20, 26, 117, 129, 142, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 167, 174, 175, 194, 195, 301, 303, 304, 305, 306, 311, 313, 353, 354, 369
- Податкова інформація з обмеженим доступом 154, 157, 158, 161, 207, 219, 301, 304, 308, 311, 353, 354, 369
- Податкова таємниця 145, 146, 147, 153, 154, 155, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 252, 269, 369
- Правовий режим податкової інформації 2, 6, 20, 131, 176, 191, 194, 195, 206, 207, 309, 310, 311, 372
- Правомірне розголошення медичної таємниці 62, 420
- Принципи правового регулювання відносин щодо отримання ОДВ інформації 46, 374
- Принципи правового режиму відкритої податкової інформації 215, 219, 312, 374
- Принципи правового режиму податкової інформації 215, 312
- Принципи правового режиму податкової інформації з обмеженим доступом 219, 312, 374
- Режим службової таємниці в органах внутрішніх справ України 57, 58, 59, 376
- Режимні правила 7, 71, 210, 212, 214, 220, 312, 329, 376
- Режимні правила податкової інформації 220, 227, 313
- Систематизація інформаційного законодавства 7, 91, 92, 274, 296, 378, 388, 389, 391
- Службова податкова інформація 2, 6, 147, 167, 174, 301, 304, 309, 318
- Тенденції міжнародно-правового регулювання інформаційних відносин у податковій сфері 2, 100, 314, 383
- Тип правового регулювання 184, 194, 310, 383

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Азаров Д. С. 83, 421
Алексеев С. С. 26, 181, 421
Антопольский А. А. 135, 140, 421
Арістова І. В. 19, 98, 110, 111, 133, 268, 421
- Бабін І. І. 145, 153, 417, 421
Барзилова І. С. 27, 31, 183, 198, 410, 421
- Баскаков В. Ю. 19, 70, 71, 75, 92, 159, 160, 165, 188, 192, 203, 211, 220, 262, 388, 389, 391, 393, 395, 396, 421
- Бахрах Д. М. 186, 199, 200, 421
Бачило І. Л. 140, 192, 193, 421
Белкин Р. С. 138, 421
Березовська І. Р. 108, 421
Битяк Ю. П. 187, 210, 421
Біла Л. Р. 177, 186, 200, 210, 411, 421
Благодарний А. М. 24, 55, 56, 57, 262, 421
- Ботвінкін О. В. 163, 396, 402, 421
Брижко В. 7, 87, 282, 412, 421
Бутузов В. М. 104, 421
- Ващинець І. І. 77, 421
Венгеров А. Б. 138, 421
Ворожко В. П. 163, 396, 402, 421
- Гавловський В. 19, 87, 275, 421
Гевлич А. 258, 421
Гоголь Б. М. 80, 398, 421
Головкова О. М. 63, 421
- Голубев В. О. 63, 135, 421
Горова О. Б. 32, 50, 109, 275, 421
Городов О. О. 193, 421
Гринюк М. В. 193, 268, 421
Гриценко В. 275, 421
Гурковський В. 108, 109, 275, 421
Гусарев С. Д. 26, 119, 120, 121, 122, 421
Гуцалюк М. 19, 87, 275, 412, 421
- Дементій Н. О. 139, 421
Демиденко В. А. 33, 421
Дзіс С. А. 77, 421
Дідук А. Г. 77, 78, 79, 191, 399, 412, 421
Дімчогло М. І. 7, 19, 93, 94, 296, 389, 421
- Дмитренко Е. С. 147, 421
Дмитришин В. С. 77, 421
Дозорцев В. А. 135, 421
Долгий О. 146, 421
Дубас О. П. 90, 421
- Залізник В. А. 7, 19, 91, 121, 135, 137, 140, 275, 285, 388, 389, 421
Заморська Л. І. 186, 198, 199, 421
Запорожець І. Г. 63, 421
- Ісаков В. Б. 183, 421
- Калюжний Р. А. 2, 87, 98, 413, 421
Капінус Л. І. 19, 99, 100, 101, 390, 421
Карчевський М. В. 83, 421
Касьяненко М. М. 268, 421

- Ківалов С. В. 177, 186, 199, 392, 421
Кісіль З. Р. 188, 189, 210, 421
Кісіль Р. В. 188, 189, 210, 421
Козлов Ю. М. 189, 421
Козюбра М. І. 26, 118, 421
Колісник А.С. 77, 421
Колодій І. 134, 421
Колос В. В. 91, 421
Копейчиков В. В. 26, 421
Копилов В. А. 135, 139, 149, 421
Корельський В. М. 182, 421
Кормич Б. А. 19, 104, 105, 134, 135,
138, 139, 141, 150, 193, 232, 392, 421
Костенко М. Ю. 269, 421
Кохановська О.В. 77, 134, 421
Красіков Д.О. 109, 421
Красноступ Г. М. 7, 287, 421
Крестьянінов О. О. 177, 190, 199, 421
Кудрявцева С. П. 91, 421
Кузенко Л. В. 42, 43, 421
Кулініч О.О. 43, 77, 78, 158, 162, 402,
421
Кураков Л. 149, 421
Кушакова Н. В. 33, 133, 137, 421
- Лазарєв В. В. 120, 421
Линник Г. М. 258, 421
Липачова Л. М. 32, 421
Липень С. В. 120, 421
Ліпкан В. А. 1, 2, 7, 19, 24, 75, 92, 93,
103, 121, 130, 131, 135, 159, 165, 205,
259, 275, 285, 288, 291, 295, 388, 390,
391, 396, 421
Логінов О.В. 19, 103, 110, 388, 391, 421
Лопатін В. Н. 48, 49, 50, 421
Лук'янов Д. В. 183, 421
Лукашевич В. Г. 134, 421
- Магда С. О. 220, 411, 421
Маїлян С. С. 199, 201, 421
Макаренко Є. А. 89, 403, 423
- Максименко Ю. Є. 19, 24, 103, 106,
258, 275, 388, 390, 423
Максюта А. О. 153, 423
Малько А. В. 31, 182, 410, 423
Мальота А. І. 33, 423
Марущак А.І. 19, 160, 163, 193, 397,
406, 423
Марценюк О. Г. 47, 48, 403, 414, 423
Матвієнко П. Є. 19, 392, 393, 423
Матузов Н. І. 182, 423
Мацюк В. Я. 112, 139, 423
Мецелик Т. О. 186, 423
Мінка Т. П. 185, 191, 411, 423
Морозова Л. А. 182, 423
Мулявка Д. Г. 153, 421
- Нелюбина Н. 165, 418, 423
Нестеренко О. В. 34, 37, 38, 262, 414,
423
Новицький А. М. 19, 98, 416, 423
Носік Ю. В. 77, 79, 80, 403, 404, 423
- Ожегов С. І. 176, 423
Онищенко Н. М. 124, 423
Орлов С.О.83, 412, 415, 423
- Пастухов О.М. 77, 423
Перевалов В. Д. 182, 423
Петров Є. В. 77, 135, 137, 150, 423
Петров С. В. 51, 54, 423
Письменський А. А. 141, 423
Погребняк П. 183, 423
Попов Л. Л. 98, 189, 255, 314, 384, 423
Попович В. М. 98, 423
- Рабінович П. М. 26, 118, 423
Рева Д. 28, 37, 44, 56, 67, 423
Рекуненко Т. О. 114, 115, 166, 270, 423
Родіонов О. С. 28, 29, 423
Розанов І. С. 186, 189, 199, 201, 204,
424
Розенфельд Н.А. 83, 424

- Рудик М.В. 83, 84, 424
Рушайло В. Б. 186, 201, 424
- Селіванов М.В. 77, 424
Скакун О. Ф. 26, 120, 424
Смірнов С. 149, 424
Смородинський В. С. 183, 424
Соколова І.О. 27, 178, 196, 197, 208, 424, 427
Сопілко І. М. 43, 44, 45, 46, 425
Стаценко-Сургучова І. С. 115, 116, 425
Стоєцький О. В. 19, 108, 388, 393, 396, 425
Субіна Т. В. 47, 113, 114, 146, 191, 270, 296, 382, 415, 416, 418, 425
- Татарникова К. Г. 19, 99, 275, 393, 394, 425
Терещенко Л. К. 194, 203, 211, 425
Термецький В. І. 268, 425
Тихомиров О. Д. 119, 425
Тихомиров О. О. 107, 425
Тихомиров Ю. О. 188, 199, 202, 209, 425
Тімарцев О. Ю. 221, 425
Торшин А. В. 269, 425
Тронь В. 134, 425
Трофімова Л. 151, 425
Тунік А. В. 70, 425
- Фатьянов А. А. 162, 425
Федоров С. 151, 391, 425
- Харченко Л. С. 19, 103, 388, 425
- Цимбал П. В. 268, 425
Цимбалюк В.С. 2, 7, 19, 22, 87, 90, 95, 96, 98, 102, 275, 283, 284, 296, 412, 425
- Череповський К. П. 7, 19, 94, 95, 275, 288, 394, 425
Чернишова Т. В. 193, 203, 211, 425
Чубарук Т. В. 38, 40, 41, 425
Чуприна О. В. 64, 66, 70, 275, 425
- Шамсумова Є. Ф. 27, 29, 182, 425
Шатковська І. В. 61, 62, 407, 408, 425
Швець М. Я. 2, 7, 19, 87, 98, 249, 275, 282, 412, 413, 425
Шемшученко Ю. С. 98, 103, 177, 186, 199, 260, 425
Шепета О. 1, 2, 19, 275, 388, 394, 395, 425
Шлома Г. О. 37, 57, 58, 60, 261, 408, 409, 425
Шумак О. І. 32, 404, 425
- Юдін О. К. 104, 425
Юзвшин І. 134, 425
- Янгол Н. Г. 189, 425

СЛОВА ДЯКИ

Хочемо висловити слова щирої дяки тим, хто своїми змістовними та доброзичливими порадами, неординарними думками, конструктивними рекомендаціями, організаційною підтримкою сприяли проведенню досліджень, результатом яких і стало видання цієї праці.

Особливу подяку автори висловлюють голові спеціалізованої вченої ради К 17.051.07 Запорізького національного університету *Тетяні Олександрівні Коломоєць*.

Слова подяки також висловлюємо вченому секретареві спеціалізованої вченої ради 17.051.07 у Запорізькому національному університеті, доктору юридичних наук, доценту — *Павлові Сергійовичу Лютікову* за підтримку теми дослідження і чітке документальне супроводження, а також технічному секретареві доктору юридичних наук, доценту — *Михайлові Юрійовичу Віхляєву*.

Під час захисту нами було отримано чимало конструктивних порад від членів спеціалізованої вченої ради, зокрема: *М.О. Германюк, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, А.Т. Комзюка, О.В. Негодченка, Р.С. Мельника, Ю.В. Пирожкової, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка, І.О. Сквірського, А.А. Шараї та інших*.

Вихід цієї праці став можливий, завдяки ґрунтовній підтримці наукового колективу інституту майбутнього, а також інституту інформаційного права Глобальної Організації Союзницького Лідерства під керівництвом кандидата юридичних наук, доцента *Юлії Євгенівни Максименко*, радника цієї організації кандидата юридичних наук *Ольги Василівни Кушнір*, директора інституту теророгенезу ГОАЛ, доктора юридичних наук, доцента *Горя Миколайовича Рижова*, колективу Академії наук вищої освіти України, а також видавця — *Олени Сергіївни Ліпкан*.

Окрема дяку *Шакуну Василю Івановичу*, який доклав чимало зусиль до формування та успішної роботи авторського колективу даної монографії.

Величезне спасибі за активну підтримку та дієву допомогу у підготовці видання, за інформативно місткі, неординарні поради з теоретико-методологічних і практичних аспектів роботи та конкретні методичні рекомендації з відбору матеріалу й поліпшення якості його викладення, за розуміння і моральне стимулювання фахівцям:

- 1) Адміністрації президента України — *Володимирі Тимофійовичу Колеснику*, а також *Тетяні Іванівні Блистів*,
- 2) Міністерства оборони України — заступнику міністра оборони *Мехеду Петру Миколайовичу*, персоналу Управління інформаційних технологій;
- 3) Національної академії правових наук України — *Олександрі Васильовичу Скрипнюку*, начальнику відділу міжнародних наукових зв'язків, доктору юридичних наук, професору, академіку НАПрН України;
- 4) Телеканалу перший Юкрейн — *Смутку Михайлові*, генеральному продюсеру та *Соколовській Інні*;
- 5) ТОВ «Універсал» — *Олександрі Володимировичу Логінову*, начальникові юридичного відділу, кандидату юридичних наук, доценту.

Від себе особисто (*Ліпкан В. А.*) хочу низько вклонитися моїм вчителям.

Передусім, щиро дякую своїй матусі *Галині Федорівні Ліпкан*, своїй дружині — *Ліпкан Олені Сергіївні*, за їх довготерпіння та всіляке сприяння творчій атмосфері, що й стало запорукою натхнення.

Ушанувати світлу пам'ять свого батька *Анатолія Миколайовича Ліпкана*, який натхненно вкладав у мене свою любов, загартував мій непереборний дух, сформував незламний характер, дав мені шлях у житті, спрямував мою життєву енергію на досягнення шляхетних цілей.

Красно вдячний своїй першій вчительці *Катерині Іванівні Сидоренко*, яка підтримувала мене з перших років навчання, привчала до самостійного осягнення навколишнього середовища, готу-

вала до майбутніх перемог і невдач і в цілому сприяла становленню мене як особи з чітко сформованою громадянською позицією.

Шаную світлу пам'ять *Сергія Михайловича Штефана*, який після мого закінчення з золотою медаллю спеціалізованої фізико-математичної школи № 173 м. Києва зумів прищепити мені *любов до права*, спонукав до глибшого розуміння його сутності і призначення у сучасному буремному світі.

Слова дяки хочу сказати *Юрію Валер'яновичу Александрову*, який розпалив жаринку *любви вже до юридичної науки*, надав можливість повірити у власні сили та навернув мене до перших маленьких успіхів — у 1995 році, саме під його керівництвом, я виборов перемогу на Всеукраїнському конкурсі наукових робіт, який проводила Українська правнича фундація, отримавши премію імені Володимира Суміна.

Хочу згадати добрими словами людину, яка після мого закінчення з відзнакою Національної академії внутрішніх справ України відкрила мені двері до тернистого *шляху науки* — керівника кандидатської дисертації — *Володимира Івановича Антипова*, який був джерелом життєдайної сили і наснаги, еталоном наукового керівника та особистості. Саме він прищепив мені навички до копіткої аналітичної праці, навчив ефективно працювати з матеріалом, наполегливо рухатись вперед, постійно вчитись.

Особлива дяка своєму науковому консультанту з докторської дисертації — *Василію Івановичу Шакуну* — порядність, мудрість, поміркованість і принципова наукова позиція якого сприяли моєму становленню як доктора юридичних наук і вченого, здатного самостійно формувати наукові школи, пропагуючи науковий стиль мислення і буття, а також епістемологічні спільноти.

Від себе особисто (*Мандзюк О. А.*). Низький уклін моїм батькам *Андрію Никаноровичу* та *Лідії Григорівні*, які доклали чимало зусиль, щоб допомогти здобути мені гідну освіту, виховали з любов'ю до навчання та праці.

Особлива дяка моїй дружині *Наталії* за її довготерпіння, натхнення сприяння творчій атмосфері, що й стало запорукою успіху в написанні даної роботи, надало мені можливість займатися наукою і професійним зростанням.

Хочу подякувати моєму керівникові кандидатської дисертації *Олені Василівні Шепеті* за її професіоналізм, невтомну копітку працю, щоденну підтримку та допомогу в підготовці дисертації й подальшому доопрацюванні даної монографії.

Щиро вдячний шановним опонентам: докторові юридичних наук, доценту, голові наглядової ради Глобальної організації союзницького лідерства, Директору програм національної безпеки Центру воєнної політики та політики безпеки, члену Експертної групи Міністерства оборони України з питань реалізації державної інформаційної політики, академіку Академії наук вищої освіти України, академіку Міжнародної кадрової академії *Володимиру Анатолійовичу Ліпкану*, а також кандидату юридичних наук, доценту, доценту кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ *Віктору Григоровичу Поліщуку*.

Величезна дяка доктору юридичних наук, професору, членкореспонденту Національної академії правових наук України, заслуженому діячеві наук і техніки *Василю Івановичу Шакуну*.

Красно вдячний настоятелю Храму на честь Святителя Федосія Чернігівського у м. Києві, протоієрею *Андрію Романову*, який своєю вірою наблизив мене до пізнання істини, вселив любов до науки, сформував переконання у моєму призначенні та богоугодності моєї наукової діяльності.

Висловлюю слова дяки моєму класному керівникові *Зої Степанівні Ілюшко* та директору школи *Василю Віталійовичу Ілюшко*.

Окрема дяка Міністру доходів і зборів України *Олександрю Вікторовичу Клименку*, начальнику Головного слідчого управління Міністерства доходів і зборів генерал-лейтенанту податкової міліції *Анатолію Іларіоновичу Яковинцю*, чий життєвий досвід, конструктивна критика і підтримка, непохитна віра в мене сприяли формуванню життєдайних орієнтирів, сприйняттю нових форм і методів роботи, підвищенню рівня професійної майстерності, принциповості, відданості справі, вихованню поваги до славних традицій функціонування ефективної системи оподаткування.

Наукове видання

**Ліпкан Володимир Анатолійович
Шепета Олена Василівна
Мандзюк Олег Андрійович**

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Монографія

Керівник проекту **В. А. Ліпкан**
Художній редактор *О. Г. Новіков*
Літературний редактор *Н. І. Гриценко*
Науковий редактор *М. Я. Швець*
Випускаючий редактор *О. О. Машково*
Коректор *О. С. Ліпкан*
Дизайн обкладинки *В. А. Ліпкан*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*
Відповідальний за випуск *І. Михайленко*

Підписано до друку 08.03.2015 р. Формат 70x100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов. друк. арк. 5.
Наклад 500 прим. Зам. № 102011.

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03126, Київ, вул. М. Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38.098.00.77.888, факс: +38.044.4040.483
Е-mail: book@market-ua.com,
Сайт: www.book.market-ua.com, goal-int.org
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.